Podręcznik

Zamieńmy słowo

Język polski

Nowość 2025

6

WSiP

Szkoła podstawowa

KLASA

Drogi WSiP,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby być zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to,
- że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki nie działają na telefonach komórkowych!
- Wasze e-booki sprzedawane są po tej samej (albo wyższej) cenie co regulame książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę, w której papier nie jest bezczelnie marnowany dla pieniędzy.
Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

Spis treści

Jak korzystać z podręcznika ... 8

ROZDZIAŁ I. FANTAZJA

Są takie miejsca... ... 10
Katherine Paterson, *Most do Terabithii* (fragmenty) ... 11
Czas otworzyć pudełko z... wyobraźnią! ... 15
Zbigniew Herbert, *Pudełko zwane wyobraźnią* ... 16
Jedno słowo – wiele znaczeń ... 19
Fantastycznie jest pofantazjować! ... 21
Joanne K. Rowling, *Harry Potter i kamień filozoficzny* (fragmenty) ... 22
Dlaczego warto odróżniać fakty od opinii? ... 27
Tajemnica niebieskiego kamienia ... 29
Christopher Paolini, *Eragon* (fragmenty) ... 29
Do czego ludziom jest potrzebne ocenianie? ... 34
Przez trudy – do gwiazd! ... 36
Andy Weir, *Marsjanin* (fragmenty) ... 36
Opowiem Wam coś fantastycznego! ... 42
Rzeczownik w osobliwej odsłonie ... 44
Podsumowanie rozdziału I ... 46
To już wiesz ... 50

ROZDZIAŁ II. DOCIEKLIWOŚĆ

Chcę zrozumieć, jak działa świat ... 52
Tomasz Rożek, *Człowiek* (fragmenty) ... 52
Jak precyzyjnie powiedzieć o tym, co robimy ... 55
Dowiedzieć się więcej o drugim człowieku ... 58
Ariadna Piepiórka, *Album z emocjami* (fragmenty) ... 58
Jak piszemy, a jak mówimy? ... 62
Szukam prawdy o sobie ... 64
Tadeusz Różewicz, *Zadanie domowe* ... 64
Kto i po co sfałszował obraz? ... 67
Deron R. Hicks, *Przekręt na van Gogha* (fragmenty) ... 67

Pudełko po czekoladkach – piszemy opowiadanie detektywistyczne 72
Spójrz na czasownik z innej strony 75
Czego jeszcze nie wiemy o orzeczeniu 78
Zlecenie specjalne – wytropić złoto żujpaszcz 81
John R.R. Tolkien, *Żujpaszcze* (fragmenty) 81
Dokąd prowadzą pytania bez odpowiedzi? 84
Pieśń łagodnych, sł. Wojciech Belon, muz. Wojciech Jarociński 84
Podsumowanie rozdziału II 86
To już wiesz 88

ROZDZIAŁ III. MĄDROŚĆ

Z Biblią przez tysiąclecia 90
Anna Świderkówna, *Co to jest Biblia* (fragmenty) 90
Kto według Biblii stworzył świat i człowieka? 94
Księga Rodzaju, *Świat stworzony przez Boga* 94
Tyle wiemy o sobie, ile nas sprawdzono 98
Ewangelia wg św. Łukasza, *Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie* .. 98
Mam zajawkę na przydawkę! 102
Talent to za mało... 104
Ewangelia wg św. Mateusza, *Przypowieść o talentach*
Każdy zasługuje na drugą szansę 107
Przypowieść o synu marnotrawnym (fragment komiksu opartego na Biblii) 108
Od stopni trzymają się z daleka 112
Jak przekonać innych do swojego punktu widzenia? 114
Hej, bądźże mądry! 117
Nie tylko w biblijnym stylu 120
Podsumowanie rozdziału III 122
To już wiesz 124

ROZDZIAŁ IV. WIĘZI

Jak się tworzą więzi? 126
Katarzyna Ryrych, *Wyspa mojej siostry* (fragmenty) 126
Jak to w rodzinie. 131
Roberta Marasco, *Czerwone chustki* (fragmenty) 131
Jakie funkcje w zdaniach pełnią zaimki? 136

Gdy pozostaje tylko dom pachnący wanilią... 138
Anna Kamieńska, *Dom matki* 139
Samotność w tłumie – mnie też to dotyczy? 141
Barbara Kosmowska, *Księżniczka z ostatniej ławki* (fragmenty) 141
Jak opisać to, co czujemy i przeżywamy? 145
Co wyraża podmiot w zdaniu? 148
Gdzie się podział podmiot? 151
Podać pomocną... łapę 153
William Bruce Cameron, *Opiekun* (fragmenty) 153
O więzi człowieka ze światem 157
Czesław Miłosz, *To jedno* 158
Podsumowanie rozdziału IV 160
To już wiesz 162

ROZDZIAŁ V. KULTURA

Bądźmy dumni z polskiej kultury 164
Judyta Fibiger, *Swego nie znacie... czyli Polska oczami obcokrajowców* (fragmenty) 164
Zdania złożone współrzędnie – używam ich nader chętnie 168
Obyczaje się zmieniają... 170
Adam Mickiewicz, *Polowanie na niedźwiedzia* (fragmenty) 170
Jak, gdzie, kiedy... O okolicznikach 176
Muzeum – zetknięcie z dorobkiem kultury 178
Wisława Szymborska, *Muzeum* 179
Relacja krok po kroku – piszemy sprawozdanie 182
Kulturalnie... znać zasady stosowania interpunkcji! 186
Co nam pomaga w odbiorze dzieł sztuki? 189
Ernst Hans Gombrich, *O sztuce* (fragmenty) 189
Dlaczego kultura języka jest tak ważna? 192
Podsumowanie rozdziału V 194
To już wiesz 196

ROZDZIAŁ VI. ODWAGA

Odwagę można trenować 198
Joanna Olekszyk, *Jak pokonać strach? Trenuj odwagę* (fragmenty) 198

Omijać z daleka czy działać? ... 202
Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi* (fragmenty) 202
Gdy jedno ze zdań określa drugie ... 207
Odwaga na Westerplatte ... 210
Konstanty Ildefons Gałczyński, *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte* ... 211
Warszawskie dzieci ... 213
Warszawskie dzieci, sł. Stanisław Ryszard Dobrowolski, muz. Andrzej Panufnik ... 214
Interpunkcja zdania złożonego? Nic prostszego! ... 216
Gdy w domu zamieszka lew... ... 219
Małgorzata Strękowska-Zaremba, *Dom nie z tej ziemi* (fragmenty) ... 219
Oficjalnie czy nieoficjalnie ... 224
Na koniec świata albo jeszcze dalej! ... 228
Łukasz Wierzbicki, *Wokół świata na wariata* (fragmenty) ... 228
Podsumowanie rozdziału VI ... 232
To już wiesz ... 234

ROZDZIAŁ VII. SAMODZIELNOŚĆ

Czy wszyscy jednakowo rozumieją samodzielność? ... 236
Joanna Jagiełło, *Zielone martensy* (fragmenty) ... 237
Samodzielnie się nim zaopiekuję! ... 240
Wojciech Cesarz, *Dolina jeleni* (fragmenty) ... 240
Radzę sobie z ortografią i interpunkcją ... 244
Jak sobie poradzić z siłą grupy? ... 247
Artur Maciak, *Siła grupy* (fragmenty) ... 247
Kim zostanę? To zależy ode mnie. ... 251
Katarzyna Wasilkowska, *Świat Mundka* (fragmenty) ... 251
Odzyskana samodzielność. ... 255
Jan Mela, *Poza horyzonty* (fragmenty) ... 255
Ależ się działo! Trzeba to opisać. ... 260
W drogę, po własny los ... 262
W drogę, sł. Stanisław Halny, Janusz Kondratowicz, muz. Seweryn Krajewski ... 263
Czego uczy życie na jachcie? ... 265
Kalina Jakubczak, *Kalinka na fali. Życie to przygoda!* (fragmenty) ... 265

Co robię, gdy nie znam jakiegoś terminu literackiego? Sięgam po słownik 269
Jak korzystać z internetu? Odpowiedzialnie! 271
Podsumowanie rozdziału VII 274
To już wiesz 276

LEKTUROWNIK

John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem* 278
Nie chcę żadnych przygód, dziękuję 279
Wyprawa w nieznane 281
Odważny jak... hobbit? 284
Gdyby Bilbo pisał blog... 287
Postacie fantastyczne w fantastycznej lekturze 290
To już wiesz 293

Bolesław Prus, *Katarynka* 294
Katarynka w księgarni 295
Pan Tomasz i niewidoma dziewczynka – spotkanie dwóch światów 297
Krótka, zwięzła, jednowątkowa... 299
To już wiesz 301

Emilia Kiereś, *Rzeka* 302
Poznaj świat Kiliana, syna Gedeona z Gór 303
Kilian – chłopiec, który podjął wyzwanie 305
Rzeka – powieść bogata w znaczenia 307
To już wiesz 309

Marcin Kozioł, *Skrzynia Władcy Piorunów* 310
Tajemnica, porwanie i wynalazca w tle – o czym opowiada powieść Marcina Kozioła? 311
Tak bardzo różni, ale każdy wyjątkowy! 313
Władca Piorunów – wynalazca, geniusz, wizjoner 315
To już wiesz 317

Indeks pojęć 318

Jak korzystać z podręcznika

Literatura i formy wypowiedzi

Nauka o języku i ortografia

Podsumowanie rozdziału

Lekturownik

Lekcje poświęcone obszernym utworom literackim czytanym w całości

W trakcie lekcji

Na początek

Wprowadzenie do tematu

Tworzę

Polecenia zachęcające do działań twórczych

Bank słówek

Zestawy przydatnego słownictwa

O tekście

Pytania i polecenia dotyczące przywołanych tekstów

Mam lekkie pióro

Materiał związany z formami wypowiedzi

Chcę więcej

Informacje i zadania dla bardziej zainteresowanych

1. Zadania międzyprzedmiotowe
2. Zadania grupowe
3. Zadania typu egzaminacyjnego
4. Zadania o wyższym stopniu trudności

Piszę i mówię poprawnie

Informacje pomagające unikać błędów językowych

Sprawdź, co już umiesz

Zadanie sprawdzające stopień opanowania materiału z lekcji

Definicje i ważne informacje do zapamiętania

Na koniec rozdziału

Sprawdź, co już umiesz

1. Zadania sprawdzające stopień opanowania materiału z rozdziału

To już wiesz

Przypomnienie ważnych terminów, lektur obowiązkowych, zagadnień z nauki o języku i ortografii

Pamiętaj! Rozwiązania zadań zapisuj w zeszycie przedmiotowym.

ROZDZIAŁ I

FANTAZJA

[...] *wiecznie młoda jest tylko fantazja.*
Friedrich Schiller

Są takie miejsca…

Kryteria sukcesu:

- dowiaduję się, jaką wartość miała dla bohaterów kraina, którą wymyślili;
- udowadniam, że przyjaciółka Jessa była obdarzona fantazją;
- wypowiadam się na temat znaczenia fantazji w życiu.

Na początek

- Wyjaśnij termin *fantazja*. Napisz jego definicję w zeszycie.
- Co daje człowiekowi fantazja? Porozmawiajcie w klasie na ten temat.
- Wymień sytuacje, w których fantazja pomaga, oraz takie, kiedy może być przyczyną kłopotów.

Katherine Paterson[1] (ur. 1932)

Poznaj autora

Współczesna pisarka amerykańska, zdobywczyni wielu nagród literackich. Urodziła się w Chinach, gdzie jej rodzice byli chrześcijańskimi misjonarzami; tam też spędziła część swego dzieciństwa. Nim osiągnęła pełnoletność, przeprowadzała się z rodzicami kilkanaście razy, przez co często doświadczała samotności i obcości. Po studiach w Stanach Zjednoczonych przez cztery lata mieszkała na wyspie Sikoku[2] w Japonii. Napisała ponad czterdzieści książek, w tym osiemnaście powieści dla młodych czytelników. Doceniają oni jej twórczość za podejmowanie wielu tematów bliskich młodzieży. Jej najgłośniejsza powieść to *Most do Terabithii*[3], dedykowana synowi, który napisał scenariusz do filmu na jej podstawie.

[1] czytaj: katrin **pa**terson
[2] czytaj: szikoku
[3] czytaj: terabiti

Katherine Paterson

Most do Terabithii

fragmenty

Na brzegu rzeczki rosła dzika jabłoń, na której dawno temu ktoś zawiesił linę. Po kolei huśtali się na linie nad wyschniętym strumykiem. Był wspaniały jesienny dzień i jeśli się podczas huśtania spojrzało w górę, miało się wrażenie latania w powietrzu. Jess[1] odchylił się do tyłu i chłonął głęboki, czysty kolor nieba. Unosił się w powietrzu jak duża, leniwa chmura, tam i z powrotem na tle błękitu.

– Wiesz, czego nam trzeba? – zawołała do niego Leslie[2]. Był tak zauroczony widokiem nieba, że nie przyszłoby mu do głowy chcieć czegokolwiek więcej. – Potrzebne nam jest jakieś miejsce – powiedziała. – Tylko dla nas dwojga. To by była nasza tajemnica, o której nigdy nie powiedzielibyśmy nikomu.

Jess przyfrunął do niej i zaszurał stopami, żeby się zatrzymać. Leslie ściszyła głos prawie do szeptu.

– To mógłby być nasz tajemniczy kraj – ciągnęła – a ty i ja bylibyśmy jego jedynymi władcami.

Jej słowa poruszyły go. Chciałby być władcą czegoś. Nawet czegoś, co nie jest prawdziwe.

– No dobra – przytaknął. – A gdzie by to było?

– W lesie. Tam nikt by nie przychodził i nam nie przeszkadzał.

Jess nie wszystkie części lasu lubił. W niektórych partiach panowały takie ciemności, jakby się było pod wodą. Jednakże nic nie powiedział.

– Już wiem – Leslie była coraz bardziej podekscytowana – to będzie druga Narnia, do której można się dostać jedynie za pomocą tej oto zaczarowanej liny. – Oczy jej błyszczały. Chwyciła linę. – Chodźmy! Musimy zaraz znaleźć odpowiednie miejsce na nasz zamek.

Przeszli zaledwie kilka metrów w głąb lasu, po drugiej stronie łożyska rzecznego, gdy Leslie zatrzymała się.

– Może tu? – spytała.

– Fajnie – zgodził się szybko Jess, bardzo zadowolony, że nie muszą iść głębiej w mroczny las.

[...] miejsce wybrane przez Leslie bardzo mu odpowiadało – dereń[3] i strąkowiec[4] grały w chowanego między dębami i wiecznie zielonymi krzewami, a przez gałęzie drzew przeświecały złote promienie słońca, przyjemnie grzejąc nogi.

– Fajnie – powtórzył, energicznie potakując głową. Podszycie było suche i łatwo było oczyścić kawałek ziemi, w tym miejscu prawie płaskiej. – To bardzo dobry teren do budowy.

Leslie nazwała ich tajemniczą siedzibę: Terabithia i pożyczyła Jessowi wszystkie swoje książki o Narnii, żeby wiedział, jak powinno wyglądać takie zaczarowane królestwo, jak trzeba chronić zwierzęta i drzewa, jak powinien zachowywać się władca. To było najtrudniejsze. Kiedy mówiła Leslie, słowa brzmiały naprawdę po królewsku i wiadomo było, że jest prawdziwą królową. Natomiast Jessowi z trudem przychodziła zwykła poprawna angielszczyzna, nie mówiąc już o poetyckim języku króla.

[1] czytaj: Dżes

[2] czytaj: Lezli

[3] dereń – krzew lub niewielkie drzewo rosnące w lasach i ogrodach

[4] strąkowiec – krzew z rodziny akacji

Jess miał za to zręczne ręce. Przyciągnęli deski i inne materiały budowlane ze sterty śmieci porzuconej obok pastwiska Panny Bessie[5] i w miejscu, które przedtem wybrali, zbudowali swój zamek-twierdzę. Leslie przyniosła puszkę po kawie, pełną herbatników i suszonych owoców, i drugą, mniejszą, wypełnioną sznurkami i gwoździami. Znaleźli też pięć starych butelek po coca-coli, wymyli je i napełnili wodą, na wypadek – jak to określiła Leslie – „oblężenia".

I tak jak Bóg w Biblii podziwiali to, co stworzyli, i uznali, że jest dobre.

– Powinieneś narysować Terabithię, rysunek powiesimy w zamku – powiedziała Leslie.

– Nie potrafię. […] Nie potrafię narysować poezji drzew – wyjaśnił.

Leslie kiwnęła głową.

– Nie przejmuj się – rzuciła. – Kiedyś ci się to uda.

Wierzył jej, ponieważ w cienistym świetle twierdzy wszystko wydawało się możliwe. Oni oboje byli właścicielami świata i żaden wróg […], strachy i brak wiary w siebie Jessa – ani żaden z nieprzyjaciół, których wyobrażała sobie Leslie, nie byli w stanie ich pokonać.

tłum. Alicja Skarbińska

5 Panna Bessie (czytaj: besi) – imię krowy hodowanej w gospodarstwie rodziców Jessa

O tekście

1. Dokończ ustnie podane zdania, tak aby powstało streszczenie powyższego fragmentu.

- Aby dostać się na drugi brzeg potoku, dzieci musiały (?).
- Leslie wpadła na pomysł, aby (?).
- Dziewczynka nazwała tajemnicze miejsce (?).
- Aby Jess mógł sobie lepiej wyobrazić tę krainę, Leslie pożyczyła mu (?).
- Dzieci miały być odtąd (?) tego miejsca.
- Bohaterowie wspólnymi siłami zbudowali tam (?).

2. Podzielcie się na dwie grupy i wyszukajcie w tekście cytaty pozwalające scharakteryzować bohaterów. Na tej podstawie podajcie ich cechy.

Leslie

Jess

Kadry z filmu *Most do Terabithii*, reż. Gábor Csupó (czytaj: gabor czszupo), 2007

3. Które z dzieci było obdarzone fantazją? Zapisz w zeszycie potwierdzający to argument.

4. Wyjaśnij, co zyskali przyjaciele – Leslie i Jess – dzięki stworzeniu Terabithii.

a) Wskaż cechy tego miejsca.

b) Jak można by określić tę krainę? Podaj kilka propozycji.

5. Wymień bohaterów literackich i filmowych, którym fantazja pomogła w trudnej sytuacji. Zapisz ich imiona i / lub nazwiska oraz tytuły książek i filmów, w których występowali.

6. Co pozwala uznać, że twórcy poniższych tekstów kultury wykazali się fantazją? Podaj co najmniej dwa argumenty. Możesz skorzystać z banku słówek na s. 14.

Tekst kultury – każde dzieło wytworzone przez człowieka zgodnie z jego konkretnym zamiarem. Do tekstów kultury można zaliczyć np. utwór literacki, piosenkę, teledysk, film, plakat, słuchowisko, obraz, rzeźbę, budynek, grę komputerową.

A. Vivienne Westwood (czytaj: wiwien lestłud), projekt sukni

B. *Hundertwasserhaus* (z niem. dom Hundertwassera), Wiedeń

C. *Dom do góry nogami* w Szymbarku

D. Giuseppe Arcimboldo (czytaj: dżiuzeppe arczimboldo), *Bibliotekarz*, ok. 1566, Szwecja

E. Gillie i Marc (czytaj: dżili i mark), *Dzikie życie dla dzikiej przyrody*, 2023, Nowy Jork

Bank słówek

- autor dzieła • artysta • twórca • rzeźbiarz • fotograf • projektant mody • plastyk • grafik
- stworzył • wyrzeźbił • zaprojektował • wymyślił • urządził • wykonał
- bajeczne • barwne • kolorowe • ekstrawaganckie • fantazyjne • jedyne w swoim rodzaju • niedościgłe • niepospolite • niepowtarzalne • nieprzeciętne • niestereotypowe • nietuzinkowe • niezwyczajne • oszałamiające • pomysłowe • przyciągające wzrok • rzadkie • szokujące • śmiałe • świetne • udziwnione • unikalne • wyjątkowe • zabawne • zadziwiające
- cechuje go • charakteryzuje się • wyróżnia się • odznacza się
- twórca miał oryginalny pomysł • ciekawą wizję • niespotykaną koncepcję • interesujący zamysł • stworzył unikatowy projekt
- obraz • grafika • rzeźba • budynek • projekt • dzieło
- zadziwia mnie • podoba mi się • oczarował mnie • zaskoczył mnie • rozbawił mnie • wywarł na mnie wrażenie • nie przekonał mnie • nie przypadł mi do gustu

7. Wskaż poprawne uzupełnienia poniższego zdania.

Rzeczownik *fantazja* w **M., B. i N. / D., C. i Ms. / D., B. i W.** lp będzie miał zakończenie ***-ji***.

Tworzę

8. Wyobraź sobie miejsce, do którego zaczarowana lina przeniosła Jessa i Leslie. Opisz je w zeszycie.

9. Podzielcie się na tyle grup, ile jest sylab w nazwie Terabithia. Następnie niech każdy zespół wymyśli przygodę, którą Leslie i Jess mogliby przeżyć w czarodziejskiej krainie. Po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciel grupy opowiada stworzoną historię pozostałym koleżankom i kolegom w klasie.

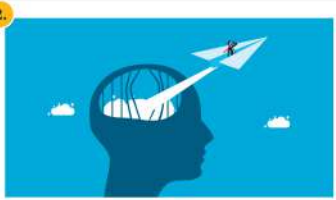
Sprawdź, co już umiesz

Która z przywołanych grafik mogłaby być ilustracją do omówionych fragmentów *Mostu do Terabithii*? Uzasadnij swoje stanowisko.

1.

2.

Czas otworzyć pudełko z... wyobraźnią!

Kryteria sukcesu:

- wskazuję zastosowane w wierszu środki stylistyczne i określam ich funkcję;
- opisuję obrazy poetyckie stworzone przez Zbigniewa Herberta;
- wykonuję zadania pobudzające wyobraźnię.

Na początek

- Znajdź w diagramie wszystkie rzeczowniki, a następnie wskaż wśród nich wyraz będący synonimem słowa *wyobraźnia*. Poszukaj w słowniku lub internecie innych synonimów tego określenia.

P	F	H	T	Z	A	B	A	W	A	P	T
R	I	W	P	R	Z	Y	G	O	D	A	N
A	K	S	O	U	I	W	P	L	A	N	E
C	C	E	L	B	A	J	K	A	K	E	Ł
A	J	N	A	F	A	N	T	A	Z	J	A
J	A	M	P	O	M	Y	S	Ł	S	I	T

- Podaj przykłady zawodów, w których bogata wyobraźnia jest szczególnie ważna.

Zbigniew Herbert (1924–1998)

Wybitny polski poeta, twórca sztuk teatralnych i słuchowisk radiowych, z wykształcenia ekonomista i prawnik. Laureat wielu nagród literackich. Uhonorowany najwyższym odznaczeniem państwowym – Orderem Orła Białego. Za najbardziej znany tom autora uważa się zbiór wierszy *Pan Cogito*, opublikowany w 1974 roku. Oprócz niego poeta wydał m.in. zbiory: *Struna światła, Hermes, pies i gwiazda, Studium przedmiotu, Napis, Raport z oblężonego Miasta*. W swoich wierszach Herbert wyrażał potrzebę ocalenia ważnych wartości – wskazywał konieczność wybierania w życiu dobra, prawdy, piękna, honoru. Z umiarem stosował środki stylistyczne, cenił jasność i prostotę. Ze względu na wyrażaną przez niego krytykę komunizmu został objęty zakazem druku (1975–1980). W latach 1986–1992 przebywał na emigracji.

Poznaj autora

Zbigniew Herbert

Pudełko zwane wyobraźnią

Zastukaj palcem w ścianę –
z dębowego klocka
wyskoczy
kukułka

wywoła drzewa
jedno i drugie
aż stanie
las

zaświstaj cienko –
a pobiegnie rzeka
mocna nić
która zwiąże góry z dolinami

chrząknij znacząco –
oto miasto
z jedną wieżą
szczerbatym murem
i domkami żółtymi
jak kostki do gry

teraz
zamknij oczy
spadnie śnieg
zgasi
zielone płomyki drzew
wieżę czerwoną

pod śniegiem
jest noc
z błyszczącym zegarem na szczycie
sową krajobrazu

(z tomu *Studium przedmiotu*)

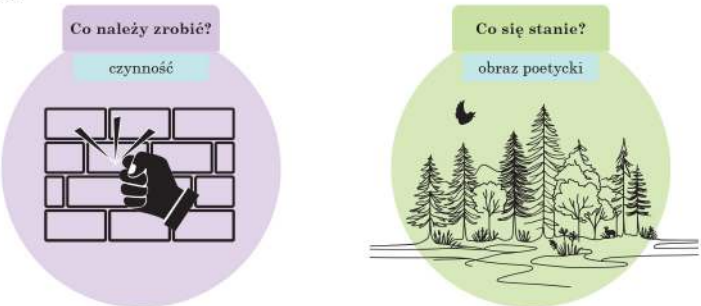

O tekście

1. Określ, kto wypowiada się w utworze i do kogo kieruje swoje słowa.

2. Co się stanie, jeśli wykonamy polecenia podmiotu lirycznego? Wymień czynności, do których namawia osoba mówiąca, oraz podaj efekt tych działań. Gdzie można zobaczyć przywołane obrazy? Przygotuj w zeszycie notatkę graficzną według poniższego wzoru.

Wzór:

3. Na podstawie wiersza wyjaśnij, co zyskujemy dzięki używaniu wyobraźni.

4. Dopasuj cytaty do odpowiednich nazw środków poetyckich. Jakimi wyrazami określisz świat, który zrodził się w Twojej wyobraźni?

zaświstaj […] *chrząknij*	epitet
mocna nić	porównanie
domkami żółtymi / jak kostki do gry	przenośnia
kukułka wywoła drzewa	uosobienie
płomyki drzew	onomatopeja

5. Przeczytaj definicję. Wyszukaj w wierszu przykład opisanego w niej środka stylistycznego.

Ożywienie (inaczej animizacja) – nadanie przedmiotom lub zjawiskom cech istot żywych, np. latający dywan, morze ryczy, nadzieja nie umiera. Podobnie jak uosobienie jest rodzajem metafory.

6. Zapisz własne skojarzenia ze słowami: *las, rzeka, miasto, śnieg* za pomocą różnych środków poetyckich. Porównaj swoje pomysły z propozycjami poety.

7. Zwróć uwagę na budowę wiersza.

a) Zastanów się nad brakiem interpunkcji w utworze. Jaki efekt uzyskał dzięki temu poeta?

b) Czy tak zbudowany wiersz jest Twoim zdaniem łatwiejszy czy trudniejszy do interpretacji? Uzasadnij swoje zdanie.

wiersz biały – typ wiersza, w którym nie ma rymów

Tworzę

8. Jakie obrazy mogłyby powstać po wykonaniu podanych poleceń? Dopisz własne strofy wiersza.

tupnij • zamrucz • klaśnij

9. Puść wodze fantazji i powiedz, na co mogą spoglądać postacie na obrazach. Zwróć uwagę na mimikę i postawę ukazanych osób.

1. Bartolomé Esteban Murillo (czytaj: bartolome estewan murijo), *Dwie kobiety w oknie*, 2. połowa XVII w., Narodowa Galeria Sztuki, Waszyngton

2. Edvard Munch (czytaj: edward munk), *Krzyk*, 1893, Narodowe Muzeum Sztuki, Architektury i Projektowania, Oslo

3. Auguste Renoir, *Julie Manet*, 1887, Muzeum Orsay, Paryż (czytaj: ogist renuar; żiuli mane; orse)

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdanie.

Podmiot liryczny w wierszu Zbigniewa Herberta przedstawia

A. wspomnienia z dzieciństwa.
B. możliwości, które daje wyobraźnia.
C. własne wyobrażenia dotyczące świata.
D. zmiany zachodzące w kolejnych porach roku.

Jedno słowo – wiele znaczeń

Kryteria sukcesu:

- poznaję wyrazy wieloznaczne;
- określam ich znaczenia na podstawie kontekstu.

Na początek

- Przyjrzyj się ilustracji. Z czego wynika niezrozumienie? Podaj, co może mieć na myśli pierwsza kobieta, a co – druga.

Wyrazy wieloznaczne – słowa, które mają więcej niż jedno znaczenie. Wszystkie znaczenia takiego wyrazu są ze sobą związane, np.

żuraw – 1. gatunek ptaka z długą szyją

2. urządzenie do wydobywania wody ze studni

3. wysoki dźwig do przenoszenia ciężkich elementów

1. Połącz ilustracje przedstawiające obiekty o tej samej nazwie, lecz różnych jej znaczeniach.

2. Podaj po trzy znaczenia słów: *klucz*, *kula*, *gwiazdka*.

3. W którym z punktów wszystkie wyrazy mają więcej niż jedno znaczenie? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. pole, mucha, żabka
C. igła, talerz, zbroja
B. łuk, główka, walizka
D. kogut, buda, nosze

4. Dopasuj odpowiednie znaczenie wyrazu *przepis* do każdego z podanych tekstów.

Przepis – 1. rodzaj instrukcji ze wskazówkami na temat tego, jak coś wykonać;
2. regulacja prawna obowiązująca w danej dziedzinie.

Ruch pieszych	Zdrowa sałatka
Art. 11. 1. Pieszy jest obowiązany korzystać z chodnika lub drogi dla pieszych, a w razie ich braku – z pobocza. […] 2. Pieszy idący po poboczu lub jezdni jest obowiązany iść lewą stroną drogi.	Warzywa dokładnie umyj i osusz. Sałatę porwij na drobne kawałki, pozostałe warzywa i ser pokrój w kostkę. Następnie skrop oliwą. Posyp solą i pieprzem do smaku i wymieszaj.

5. Przeczytaj fragment bloga kulinarnego i wyszukaj pięć wyrazów wieloznacznych. Podaj ich znaczenia.

Zapoznaj się z naszymi nowymi propozycjami!

Szczególnie polecamy przepisy na:

- pączki z nadzieniem malinowym,
- barszcz czerwony z uszkami,
- łososia w sosie śmietanowym z kurkami,
- sałatkę z gruszką i orzechami włoskimi,
- babkę drożdżową z rodzynkami,
- blok czekoladowy z bakaliami.

6. Odgadnij, jakie wyrazy powinny się znaleźć w zaznaczonych miejscach. W każdej parze zdań jest to ten sam wyraz w różnych znaczeniach.

- Gdy byłam z wizytą na farmie wujka, jeździłam na (?) o imieniu Luna.
  Zosia zazwyczaj spina włosy w (?).
- Niektórzy wierzą, że Święty Mikołaj dostaje się do domów przez (?).
  Babcia Irenka zrobiła na drutach (?) w jesiennych kolorach.
- Kot Maurycy pręży (?) na widok psa sąsiadów.
  Wytrwały taternik szedł po stromym (?) górskim.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż po dwa zdania z podanymi wyrazami. W każdym z wypowiedzeń wykorzystaj inne znaczenie słowa.

kolejka • rakieta • muł • stopa

Fantastycznie jest pofantazjować!

Kryteria sukcesu:

- wskazuję w utworze elementy fantastyczne;
- odróżniam je od elementów realistycznych;
- formułuję opinię na temat literatury fantastycznej;
- poprawnie odmieniam obcojęzyczne imiona i nazwiska.

Na początek

- Przeczytaj rozmowę koleżanek i powiedz, z którą z nich się zgadzasz. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Joanne K. Rowling[1] (ur. 1965)

Poznaj autora

Brytyjska autorka serii książek o Harrym Potterze[2] – młodym czarodzieju, który po śmierci rodziców zamieszkał w rodzinie wujostwa, a o swoich zdolnościach dowiedział się dopiero w dniu jedenastych urodzin. Joanne K. Rowling już od dziecka marzyła o tym, aby zostać pisarką. Na pomysł fabuły do *Harry'ego Pottera* wpadła w 1990 roku, gdy jechała pociągiem do Londynu. Przez kilka następnych lat planowała całą serię, spisując pomysły na kartkach i skrawkach papieru. Pierwszy tom cyklu wydano w 1997 roku, a po nim – sześć kolejnych. Wszystkie zostały sfilmowane. Pisarka prowadzi szeroko zakrojoną działalność charytatywną. Zysk ze swoich książek często przekazuje na rzecz organizacji zajmujących się poprawą losu dzieci.

[1] czytaj: dżoan kej rouling
[2] czytaj: harym poterze

Joanne K. Rowling

Harry Potter i kamień filozoficzny

fragmenty

Ostatni miesiąc u Dursleyów[1] był dość ponury. […] Harry przesiadywał więc w swoim pokoju w towarzystwie śnieżnej sowy. Nazwał ją Hedwigą; imię to znalazł w *Dziejach magii*. Nowe podręczniki okazały się bardzo interesujące. […]

Ostatniego dnia sierpnia uznał, że warto porozmawiać z ciotką i wujem na temat sposobu dotarcia na dworzec King's Cross[2], więc zszedł wieczorem do salonu, gdzie wszyscy siedzieli, oglądając jakiś teleturniej. […]

– Ee… wuju Vernonie…

Wuj Vernon też chrząknął na znak, że słyszy.

– Ee… muszę być jutro na dworcu King's Cross… jadę do Hogwartu[3]. […] Czy wuj mógłby mnie tam podwieźć?

Chrząknięcie. Harry uznał je za wyrażenie zgody.

– Dziękuję.

Już miał wrócić do swojego pokoju na piętrze, kiedy wuj Vernon jednak przemówił. […]

– A w ogóle, gdzie jest ta cała szkoła?

– Nie wiem – odpowiedział Harry, po raz pierwszy zdając sobie z tego sprawę. Wyjął z kieszeni bilet, który dał mu Hagrid.

– Muszę wsiąść do pociągu, który odchodzi o jedenastej z peronu numer dziewięć i trzy czwarte – przeczytał. […]

– Nie opowiadaj bzdur – rzekł wuj Vernon. – Nie ma takiego peronu.

– Tak jest napisane na bilecie.

– […] No dobrze, podwieziemy cię na King's Cross. Tak się składa, że wybieramy się jutro do Londynu, bo inaczej nie zaprzątałbym sobie głowy takimi wariactwami. […]

Przed dworzec King's Cross zajechali o dziesiątej trzydzieści. Wuj Vernon wtaszczył kufer Harry'ego na wózek bagażowy, który sam pociągnął aż na perony. Harry pomyślał, że to niespotykana uprzejmość z jego strony, ale wkrótce wszystko się wyjaśniło, kiedy wuj Vernon zatrzymał się ze złośliwym uśmiechem na twarzy.

– No więc jesteśmy na miejscu, chłopcze. Peron dziewiąty, peron dziesiąty. Twój peron powinien być gdzieś pomiędzy nimi, ale chyba go jeszcze nie zbudowali, co?

Oczywiście miał rację. Nad jednym peronem wisiała duża plastikowa tabliczka z numerem dziewięć, nad drugim taka sama tabliczka z numerem dziesięć, natomiast pomiędzy nimi była żelazna barierka. […]

[Harry] Zastanawiał się gorączkowo, czy nie powinien wyjąć różdżki i zastukać nią w budkę kontrolera biletów między peronami dziewiątym i dziesiątym.

W tym momencie minęła go grupa ludzi i usłyszał strzęp rozmowy.

– …oczywiście aż się roi od mugoli[4]…

Harry obrócił się błyskawicznie. Te słowa wypowiedziała jakaś pulchna kobieta, której towarzyszyło czterech chłopców. Wszyscy mieli płomiennie rude

1 czytaj: darslejów

2 King's Cross (czytaj: kings kros) – dworzec kolejowy w centrum Londynu

3 Hogwart (czytaj: hogłart) – zamek, w którym mieściła się szkoła magii kształcąca młodych czarodziejów

4 mugol – człowiek, który nie ma magicznych zdolności i zwykle nic nie wie o świecie czarodziejów

Dworzec King's Cross w Londynie

włosy i każdy pchał przed sobą kufer bardzo podobny do tego, który stał przed Harrym. I mieli sowę.

Harry'emu serce zabiło mocniej i zaczął pchać swój wózek za nimi. […]

– Przepraszam – zwrócił się do pulchnej kobiety.

– Dzień dobry, kochanie – odpowiedziała. – Pierwszy raz do Hogwartu? Ron też jest nowy – wskazała na najmłodszego ze swoich synów.

Był to wysoki, przeraźliwie chudy chłopiec z wielkimi, piegowatymi rękami i długim nosem.

– Tak – przyznał Harry. – Rzecz w tym… rzecz w tym, że nie wiem, jak…

– Jak dostać się na peron? – podpowiedziała uprzejmie, a Harry skinął głową.

– Nie martw się. Musisz tylko iść prosto na tę barierkę między peronami dziewięć i dziesięć. Nie zatrzymuj się i nie bój się, że na nią wpadniesz, to bardzo ważne. […]

– Ee… rozumiem – bąknął Harry.

Ustawił wózek przed sobą i popatrzył na barierkę. Wyglądała bardzo solidnie.

Zaczął ku niej iść. Ludzie, którzy szli na peron dziewiąty lub dziesiąty, potrącali go i popychali. Harry przyspieszył. Szedł prosto na barierkę – był pewien, że wózek się o nią rozbije – pochylił się nad nim i zaczął biec – barierka była coraz bliżej – wiedział, że już nie będzie w stanie się zatrzymać – stracił kontrolę nad wózkiem – jeszcze kawałeczek – zamknął oczy, spodziewając się straszliwego wstrząsu i łoskotu…

Nic takiego się nie wydarzyło… biegł dalej… otworzył oczy.

Przy peronie stał czerwony parowóz, a za nim wagony pełne ludzi. Na tabliczce widniał napis: *Pociąg ekspresowy do Hogwartu, godzina jedenasta*. Harry spojrzał za siebie i tam, gdzie była barierka, zobaczył łuk z kutego żelaza z napisem: *Peron numer dziewięć i trzy czwarte*. […]

Harry pchał swój wózek wzdłuż pociągu, rozglądając się za wolnym miejscem. […]

Przeciskał się przez tłum, aż w końcu znalazł pusty przedział przy końcu pociągu. Najpierw wstawił klatkę z Hedwigą, a potem zaczął ciągnąć swój kufer ku drzwiom przedziału. Próbował wtaszczyć go na stopień, ale ledwo mu się udało unieść jeden koniec. […]

– Pomóc ci? – Był to jeden z owych rudzielców, za którymi przeszedł przez barierkę.

– Oj tak, proszę – wydyszał Harry. […]

Rozległ się gwizdek.

– Szybko! – zawołała matka i trzej chłopcy wsiedli do wagonu. Wychylili się przez okno, nadstawiając policzki do pocałowania […].

Pociąg ruszył. […]

Drzwi przedziału rozsunęły się i wszedł najmłodszy z chłopców.

– Ktoś tu siedzi? – zapytał, wskazując miejsce naprzeciw Harry'ego. – Wszędzie jest pełno.

Harry potrząsnął głową i chłopiec usiadł. Zerknął na Harry'ego, a potem szybko popatrzył w okno, udając, że mu się nie przyglądał. […]

Wrócili bliźniacy. […]

– Harry, czy my się przedstawiliśmy? […] Fred i George Weasleyowie[5]. A to jest Ron, nasz brat. No to do zobaczenia. […]

– Słyszałem, że mieszkałeś u mugoli – powiedział Ron. – Jacy oni są?

– Okropni… no, może nie wszyscy, ale moja ciotka i mój wuj są okropni. Chciałbym mieć trzech czarodziejskich braci.

– Pięciu – powiedział Ron. Z jakiegoś powodu zmarkotniał. – Ja jestem szósty, najmłodszy. Wszyscy poszli do Hogwartu. Można powiedzieć, że musiałem dużo znieść. Bill i Charlie[6] już skończyli szkołę… Bill był prefektem[7] naczelnym, a Charlie kapitanem quidditcha[8]. Teraz Percy[8] jest prefektem. Fred i George okropnie rozrabiają, ale mają dobre stopnie i wszyscy ich lubią. Wszyscy oczekują ode mnie, że będę tak dobry jak moi bracia, ale nawet gdybym był, to co z tego, skoro oni byli pierwsi. Jak się ma pięciu braci, to nigdy się nie dostaje nowych rzeczy. Mam szaty po Billu, różdżkę Charliego i starego szczura Percy'ego. […]

Harry wcale nie uważał, aby było coś złego w tym, że kogoś nie stać na sowę. Ostatecznie sam przez całe życie nie miał ani grosza. Powiedział to Ronowi, a także o noszeniu starych ubrań po Dudleyu, wspomniał też, że nigdy nie dostał prawdziwego prezentu na urodziny. Ron trochę się rozchmurzył. […]

Zbliżało się pół do pierwszej, kiedy na korytarzu rozległ się jakiś hałas, a po chwili drzwi się otworzyły i stanęła w nich uśmiechnięta kobieta z dołeczkami w policzkach.

– Coś z wózka, kochaneczki? – zapytała.

Harry, który nie jadł śniadania, zerwał się na równe nogi, […] zamierzał kupić tyle marsów, ile zdoła unieść – ale na wózku nie było marsów. A co było? Fasolki wszystkich smaków […], czekoladowe żaby, paszteciki z dyni, beczułki, likworowe[10] pałeczki i wiele innych dziwnych rzeczy, które Harry zobaczył po raz pierwszy w życiu. Nie chcąc czegoś pominąć, kupił po trochu wszystkiego i zapłacił za to jedenaście srebrnych syklów i siedem brązowych knutów[11].

– Weź jednego. – Harry podsunął [koledze] paszteciki. […] Bardzo to było przyjemne, siedzieć sobie z Ronem i pogryzać z nim te wszystkie zakupione przez siebie pasteciki, ciasteczka i cukierki […].

– W czekoladowych żabach są karty, no wiesz, do zbierania… ze słynnymi czarownicami i czarodziejami. Mam już z pięćset […].

Harry rozwinął swoją czekoladową żabę i wyjął kartę. Była na niej twarz mężczyzny. […] Pod obrazkiem było jego imię i nazwisko: Albus Dumbledore[12]. […]

Harry […] odwrócił kartę i ku swojemu zdumieniu zobaczył, że twarz Dumbledore'a znikła.

– Nie ma go!

– A co, myślałeś, że będzie tam tkwił przez cały dzień? – zażartował Ron. – Wróci. […]

– Ale, wiesz… w świecie mugoli ludzie nie znikają z fotografii.

– Naprawdę? W ogóle się nie ruszają? – W głosie Rona zabrzmiało szczere zdumienie. – Niesamowite!

tłum. Andrzej Polkowski

5 czytaj: fred, dżordż Iezlejowie

6 czytaj: czarli

7 prefekt – osoba pilnująca porządku w szkole z internatem

8 quidditch (czytaj: kłidicz) – sport rozgrywany na miotłach; polegał na zdobyciu większej liczby punktów niż przeciwnik i złapaniu latającego złotego znicza przez jednego z graczy

9 czytaj: persi

10 likworowy – napełniony słodkim, gęstym sokiem

11 sykle, knuty – monety używane w świecie czarodziejów (1 sykl = 21 knutów)

12 czytaj: dambldor

O tekście

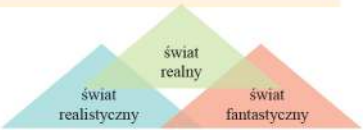
1. Powiedz, o jakich światach mówi pisarka we fragmencie utworu. Wyszukaj cytaty, które to potwierdzają.

2. Opisz, jak można było przejść między tymi światami. Podaj tytuły innych utworów, w których występowało podobne przejście.

3. Zanalizuj, jakie są cechy opisanych światów, czym się od siebie różnią. Które elementy przypominają realia naszego życia, a które są nieprawdopodobne?

Realność – świat istniejący w rzeczywistości	**Fikcja** – świat stworzony przez autora utworu; zmyślenie	
elementy realne – takie, które istnieją naprawdę; prawdziwe	**elementy realistyczne** – takie, które przypominają rzeczywistość; prawdopodobne	**elementy fantastyczne** – takie, które odbiegają od rzeczywistości; nieprawdopodobne

4. Wyszukaj w tekście przykłady elementów należących do podanych światów. Zaobserwuj, czy wszystkie zbiory są jednakowej wielkości i czy są elementy, które należą do więcej niż jednego zbioru.

5. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Dursleyowie specjalnie pojechali do Londynu, aby odwieźć Harry'ego na pociąg.	P	F
2.	Wuj Vernon pomógł chłopcu w dotarciu na peron numer dziewięć i trzy czwarte.	P	F

6. Jakie emocje towarzyszyły chłopcom podczas spotkania w pociągu? Wskaż odpowiednie określenia wśród podanych w ramce. Uzasadnij krótko ich wybór.

bezradność • ciekawość • duma • empatia • gniew • lęk • niepewność • obojętność • poczucie odrzucenia • podziw • rozczarowanie • troska • wdzięczność • zadowolenie • zaskoczenie • zazdrość • znudzenie • zrozumienie • życzliwość

7. Dokończ zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D. E

We fragmencie: *Harry, który nie jadł śniadania, zerwał się na równe nogi, ale Ron znowu się zaczerwienił i wymamrotał, że ma swoje kanapki*, podkreślony zwrot oznacza, że chłopiec **A / B**.

Antonimem tego zwrotu jest **C / D**.

A. zmobilizował się do działania

B. wstał bardzo szybko

C. wziął nogi za pas

D. zastygł w bezruchu

Piszę i mówię poprawnie

Niektóre obce imiona i nazwiska odmieniamy zgodnie z polskimi wzorami deklinacji, np. Hedwiga, Ron, Potter, Hermiona.

- Imiona i nazwiska męskie zakończone na literę *-y* występującą po samogłosce (czytaną jako głoska *j*) są zapisywane bez użycia apostrofu, np. Dursley, Dursleya.
- Imiona i nazwiska męskie zakończone na *-y* występujące po spółgłosce (czytane jako *i* lub *y*) odmieniają się jak przymiotniki, a formy w dopełniaczu, celowniku i bierniku liczby pojedynczej wymagają użycia apostrofu, np. Harry – Harrym, Harry'ego, Harry'emu.
- Imiona i nazwiska męskie zakończone na *-e*, którego nie słychać w wymowie, odmieniają się z użyciem apostrofu, np. Neville (czytaj newil), Neville'a, Neville'em.

Harry Potter

Hermiona Granger

8. Odmień pisemnie imię i nazwisko czarodzieja, którego podobizna znalazła się na karcie Harry'ego.

Tworzę

9. Opowiedz, jak inaczej mogłaby się potoczyć akcja utworu, gdyby Harry nie spotkał rodziny Rona. Zacznij od fragmentu: *Nad jednym peronem wisiała duża plastikowa tabliczka z numerem dziewięć, nad drugim taka sama tabliczka z numerem dziesięć, natomiast pomiędzy nimi była żelazna barierka.* […] [Harry] *Zastanawiał się gorączkowo, czy nie powinien wyjąć różdżki* […].

10. Jakich przedmiotów, poza dziejami magii, będą się uczyli młodzi czarodzieje, którzy jadą do Hogwartu? Wymyśl dla nich plan lekcji.

11. Które ze zwierząt mogłoby być Twoim pupilem w Hogwarcie? Podaj dwa powody swojego wyboru.

A

B

C

D

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ ustnie poniższe zdania.

- W przytoczonym fragmencie *Harry'ego Pottera* elementami fantastycznymi świata przedstawionego są…
- Czytanie literatury fantastycznej rozwija wyobraźnię, dlatego że…

Dlaczego warto odróżniać fakty od opinii?

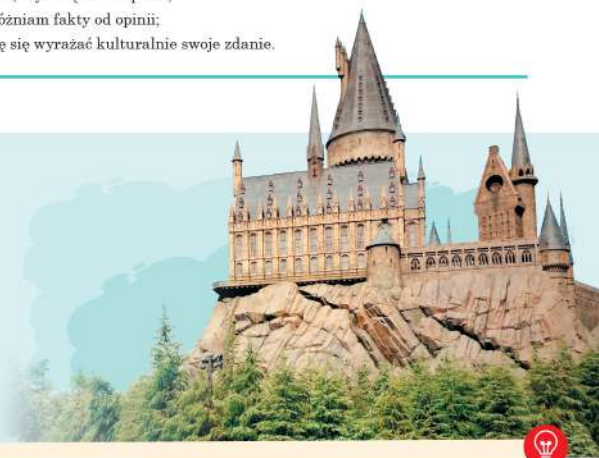

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym są fakt i opinia;
- odróżniam fakty od opinii;
- uczę się wyrażać kulturalnie swoje zdanie.

Na początek

- Jak można opisać zamek w Hogwarcie przedstawiony na zdjęciu? Napisz po dwa zdania, w których:
  - a) wskażesz tylko cechy budowli widoczne na fotografii;
  - b) dokonasz oceny tego miejsca.

Fakt to zdarzenie lub stan, które miały miejsce w rzeczywistości, np. ***Harry Potter* to książka o młodych czarodziejach.**	• obserwacja, badanie • można zweryfikować • doświadczane przez wszystkich • dokumenty, statystyki, studia, obliczenia	**Opinia** to czyjeś zdanie na dany temat, np. **Najciekawszym bohaterem powieści był Harry Potter.**	• własny pogląd • nie można sprawdzić • będąca osobistym odczuciem • uczucia, myśli, przekonania, wartości, punkt widzenia

1. Wskaż, które ze zdań w recenzji są faktami, a które – opiniami.

Recenzja
Cykl o Harrym Potterze został stworzony przez pisarkę J.K. Rowling. Składa się z siedmiu zachwycających książek. Pierwsza z nich została wydana w 1997 roku, a ostatnia 11 lat później. Wykreowany przez autorkę świat jest bardzo atrakcyjny dla nastoletnich czytelników. Najwięcej sympatii budzi tytułowy bohater, który w dniu 11. urodzin odkrywa swoje pochodzenie. W szkole magii w Hogwarcie poznaje przyjaciół: Rona i Hermionę, którzy pomagają mu zmierzyć się z Lordem Voldemortem.

Mól Książkowy

2. Powiedz, gdzie sprawdzisz fakty przedstawione w recenzji z zadania 1.

3. Zastanów się, z którymi zdaniami recenzji można się nie zgodzić. Dlaczego?

Pamiętaj, żeby poglądy osobiste wyrażać **w kulturalny sposób i nie obrażać nikogo**, kto ma inne zdanie niż Ty.

Bank słówek

- uważam, że • sądzę, że • moim zdaniem • według mnie • wydaje mi się, że
- wspaniały • znakomity • fantastyczny • doskonały • niezapomniany • godny podziwu
- słaby • fatalny • kiczowaty • przeciętny • nijaki • nudny • mało interesujący

4. Napisz dwie opinie na temat znanej Ci gry komputerowej. Raz oceń ją pozytywnie, a drugi raz – negatywnie. Możesz skorzystać ze słownictwa zaproponowanego w banku słówek.

5. Opisz na dwa sposoby dowolne wydarzenie z życia klasy:
   a) przedstaw same fakty,
   b) wyraź swoją opinię na ten temat.

6. Sprawdź w słowniku języka polskiego znaczenie pary wyrazów: *obiektywne – subiektywne*. Jak nazywamy takie zestawienie słów? Który wyraz odniesiesz do faktu, a który – do opinii?

7. Wyjaśnij na podstawie ilustracji, dlaczego weryfikowanie faktów jest bardzo ważne.

Sprawdź, co już umiesz

- Oceń podane zdania. Wybierz F, jeśli zdanie jest faktem, albo O – jeśli jest opinią.

1.	Z badań wynika, że młodzież chętnie czyta cykl o Harrym Potterze.	F	O
2.	Książki o młodym czarodzieju są ciekawsze niż filmy, ponieważ zawierają o wiele więcej informacji.	F	O
3.	Harry wychowywał się w rodzinie Dursleyów.	F	O

- Wyszukaj w internecie dwa zdania: jedno mówiące o faktach, a drugie będące opinią.

Tajemnica niebieskiego kamienia

Kryteria sukcesu:

- utrwalam informacje na temat literatury fantasy;
- wykorzystuję w praktyce wiadomości dotyczące powieści fantasy.

Na początek

- Nazwij elementy przedstawione na ilustracjach. Co zauważasz?
- Jak nazwiesz wyrazy, które mają takie samo brzmienie, ale różnią się znaczeniem?

Christopher Paolini (ur. 1983)

Amerykański pisarz pochodzenia włoskiego. Przez całe życie uczył się w domu. Dzięki kursom korespondencyjnym ukończył liceum w wieku… piętnastu lat. Wtedy też rozpoczął pisanie powieści *Eragon*. Po raz pierwszy książka ukazała się drukiem w 2002 roku i wkrótce stała się światowym bestsellerem[1]. Dzieło jest pierwszą częścią tetralogii[2] – kolejne tomy to: *Najstarszy*, *Brisingr* oraz *Dziedzictwo*. Wykreowana przez pisarza Saphira[3] stała się najbardziej rozpoznawanym smokiem w literaturze. Powieść doczekała się również adaptacji filmowej (w 2006 roku).

[1] bestseller – książka, która zdobyła bardzo dużą popularność i doskonale się sprzedaje
[2] tetralogia – cykl składający się z czterech tematycznie powiązanych części
[3] czytaj: safira

Poznaj autora

Christopher Paolini

Eragon

fragmenty

Prolog: Cień grozy

Wysoki Cień uniósł głowę i zaczął węszyć w powietrzu. Wyglądał jak człowiek, tyle że miał szkarłatne włosy i rdzawoczerwone oczy. […]

– Rozdzielcie się, ukryjcie za drzewami i krzakami. Musicie zatrzymać każdego, kto się tu zjawi… albo sami zginiecie.

Otaczająca go dwunastka urgali, uzbrojonych w krótkie miecze i okrągłe żelazne tarcze pokryte czarnymi symbolami, rozbiegła się, głośno szurając. […]

Trzy białe konie niosły jeźdźców wprost w pułapkę. Dumnie unosiły głowy, ich grzywy falowały w blasku księżyca niczym żywe srebro.

Na pierwszym rumaku siedział elf o spiczastych uszach i eleganckim ukośnym zarysie brwi. Był smukły, lecz silny i gibki niczym rapier. Przez ramię przewiesił potężny łuk. U boku, naprzeciw kołczana pełnego strzał o lotkach z łabędzich piór, zwisał miecz.

Ostatni jeździec miał podobną jasną twarz i ostre rysy. W prawej dłoni trzymał długą włócznię, u pasa wisiał biały sztylet. Głowę okrywał mu kunsztownej roboty hełm, zdobiony bursztynem i złotem.

Między nimi jechała kruczoczarna elfia dama. Zdawała się promieniować spokojem; ciemne oczy płonęły w okolonej czarnymi lokami twarzy. Strój miała prosty, co jeszcze podkreślało jej niezwykłą urodę. Do pasa przytroczyła miecz, a przez plecy przerzuciła długi łuk i kołczan. Przed sobą w siodle wiozła sakwę – co chwila zerkała na nią, jakby upewniając się, że wciąż tam jest. […]

Cień już czuł smak zwycięstwa, gdy wiatr gwałtownie zmienił kierunek i powiał w stronę elfów, niosąc ciężki smród urgali. Konie parsknęły gniewnie, zarzucając łbami. Jeźdźcy zesztywnieli, rozejrzeli się niespokojnie, błyskawicznie zawrócili wierzchowce i pogalopowali z powrotem. […]

– Za nią! – krzyknął Cień. – To ją chcę dostać! […]

Rogate potwory wynurzyły się z lasu i otoczyły elfkę, odcinając jej drogę ucieczki. Osaczona, rozglądała się gwałtownie w poszukiwaniu wyjścia. Gdy go nie dostrzegła, wyprostowała się i z królewską wzgardą spojrzała na prześladowców. Cień podszedł do niej, unosząc rękę, napawając się bezradnością zdobyczy.

– Brać ją.

W chwili, gdy urgale skoczyły naprzód, elfka otworzyła sakwę, coś wyjęła i upuściła na ziemię. W dłoniach trzymała duży szafirowy kamień, w którym odbijał się gniewny blask pożarów. Podniosła go nad głowę, jej wargi poruszyły się, formułując desperackie słowa. […] Na moment las zalała szmaragdowa poświata, kamień zniknął […].

Odkrycie

Eragon miał piętnaście lat, od osiągnięcia wieku męskiego dzielił go niecały rok. Spod ciemnych brwi na świat spoglądały żywe, brązowe oczy. Ubranie miał znoszone, u pasa wisiał w pochwie nóż myśliwski z kościaną rękojeścią. Futerał z koźlej skóry chronił cisowy[1] łuk przed rosą. […]

Jelenie zawiodły go daleko w głąb Kośćca, łańcucha dzikich, niezbadanych gór, biegnącego wzdłuż krainy Alagaësii[2]. O górach tych krążyły niezwykłe opowieści i pochodziło stamtąd wielu równie niezwykłych ludzi. Otaczała je złowroga atmosfera, lecz Eragon nie lękał się Kośćca – był jedynym myśliwym z okolic Carvahall[3], który odważył się tropić zwierzynę wśród poszarpanych górskich skał.

1 cisowy – wykonany z cisu, czyli drewna o czerwonawym zabarwieniu

2 czytaj: ala**ge**jzji

3 czytaj: **kar**wahol

Polowanie trwało już trzecią noc, powoli kończył mu się prowiant. Jeśli nie zdoła zabić łani, będzie musiał wrócić do domu z pustymi rękami. Rodzina potrzebowała mięsa – zima nadchodziła szybkimi krokami […].

Łania, o którą mu chodziło, znajdowała się na skraju. […] Eragon powoli podkradł się bliżej, unosząc łuk. […] Po raz ostatni odetchnął głęboko – i w tym momencie nocą wstrząsnęła eksplozja. […]

Ognisty wiatr oparzył mu policzek. Chłopiec zahamował z lekkim poślizgiem i wypuścił strzałę, celując do uciekającej łani. Chybił o palec. […]

Za jego plecami, gdzie jeszcze przed chwilą leżały jelenie, widniał krąg osmalonych, dymiących drzew i traw. Wiele sosen straciło szpilki. Trawa na zewnątrz kręgu leżała płasko przy ziemi. W powietrzu unosiły się smużki dymu niosące ze sobą woń spalenizny. Pośrodku czarnego kręgu leżał lśniący, niebieski kamień. […]. Trącił go strzałą i odskoczył. Nic się nie stało, toteż ostrożnie podniósł łup.

Natura nigdy nie zdołałaby do tego stopnia wygładzić kamienia. Jego nieskazitelna powierzchnia miała barwę ciemnego błękitu, przecinanego delikatną siatką białych żyłek. W dotyku kamień był zimny i śliski niczym stwardniały jedwab. Owalny, długi na stopę[4], ważył kilkanaście funtów[5], choć wydawał się lżejszy, niż powinien.

Eragon odkrył, że kamień fascynuje go i budzi lęk. […] Przez chwilę wahał się i o mało nie odrzucił znaleziska. Coś jednak go powstrzymało. Może przynajmniej zapłacę nim za jedzenie, pomyślał i wzruszając ramionami, schował kamień do torby. […]

Dar losu

Tej nocy coś wyrwało go ze snu. Nadstawił ucha. Wokół panowała cisza. Niespokojnie sięgnął pod siennik i chwycił nóż. Odczekał kilka minut i ponownie osunął się w niebyt.

Nagle ciszę rozdarł pisk, gwałtownie przywracając go do rzeczywistości. […]

Skąd dobiegał ten dźwięk? […] Jego wzrok spoczął na kamieniu. Zdjął go z półki, mimo woli przycisnął do ciała i powiódł spojrzeniem po izbie. Nagle w jego uszach zadźwięczał kolejny pisk, odbijając się wibracjami w koniuszkach palców. Dobiegał z kamienia.

[…] Eragon odstawił go delikatnie i wślizgnął się pod kołdrę. Wszelkie tajemnice, jakie krył kamień, będą musiały poczekać do rana.

Gdy znów się obudził, przez okno do środka wpadała księżycowa poświata. Kamień kołysał się mocno na półce, uderzając o ścianę. […] Zadygotał lekko, po czym poturlał się naprzód i z głośnym łoskotem runął na podłogę. […]

Nagle na gładkiej powierzchni pojawiło się pęknięcie, potem następne i jeszcze jedno. […] Po kolejnej serii pisków z otworu wynurzyła się niewielka ciemna główka, a po niej dziwne kanciaste ciało. […]

Eragon cofnął się wstrząśnięty. Przed nim, zlizując resztki chroniącej go do niedawna błony, stał smok.

tłum. Paulina Braiter

4 stopa – miara długości, ok. 30 cm

5 funt – jednostka masy, niecałe 0,5 kg

O tekście

1. Przedstaw, w jaki sposób kamień pojawił się na zboczu Kośćca. Zapisz w zeszycie plan wydarzeń.

2. Opowiedz o przygodzie w imieniu Eragona: zastosuj narrację pierwszoosobową. Uwzględnij emocje bohatera.

3. Wymień korzyści i zagrożenia dla chłopca, które mogły się wiązać z posiadaniem smoka.

Piszę i mówię poprawnie

Nazwy gatunkowe istot należących do świata fantazji zapisujemy małą literą, np. bazyliszek, czarodziej, elf, feniks, hipogryf, hobbit, ho-hoń, jednorożec, krasnal, ork, rusałka, smok, syrena, warg.

Imiona własne takich istot piszemy wielką literą, np. Hardodziób, Saphira, Smaug, Roak, Bilbo Baggins, Gandalf Szary, Fenrir.

4. Wybierz z powyższej informacji jedną nazwę gatunkową lub własną, a następnie sprawdź w dostępnych źródłach, o jaką istotę fantastyczną chodzi. Przygotuj w zeszycie jej krótki opis.

5. Na podstawie przytoczonego fragmentu powieści dopasuj elementy świata przedstawionego (czas i miejsce, bohaterowie, wydarzenia) do poszczególnych rubryk tabeli. Zadanie wykonaj w zeszycie. Jaki wniosek Ci się nasuwa?

Elementy prawdziwe	Elementy prawdopodobne	Elementy fantastyczne
?	?	?

6. Wyobraź sobie, że kontynuujesz historię Eragona. Które elementy zamieścisz w swoim opowiadaniu? Wskaż właściwe komórki tabeli. Porównaj ich zawartość z definicją literatury fantasy (czytaj: fantazy).

1. strofy, wersy, rymy	2. elfy, krasnoludy, smoki, urgale	3. wyraźny morał (puenta)	4. współczesny język	5. podmiot liryczny
6. obecność magii	7. współczesne daty	8. rzeczywistość świata legend i baśni	9. walka dobra ze złem	10. królowie, księżniczki
11. zakończenie: *żyli długo i szczęśliwie*	12. wypowiedzi postaci w dymkach	13. opisy walk przeciwstawnych stron	14. akcja w odległej przeszłości	15. zaklęte miecze, trujące eliksiry

Literatura fantasy – utwory, w których świat przedstawiony zawiera elementy nadnaturalne, cudowne. Pojawiają się w nim czarodziejskie istoty, np. magowie, smoki, krasnoludy, trolle, hobbity, elfy, oraz magiczne przedmioty: miotły, różdżki, eliksiry. Zwykle wydarzenia rozgrywają się w nieokreślonej przeszłości, ukształtowanej na wzór świata średniowiecznego. Częstymi motywami są walka dobra ze złem, poświęcenie, przyjaźń.

7. Wymyśl inny tytuł dla fragmentu powieści Christophera Paoliniego, tak aby lepiej oddawał fantastyczny charakter tego tekstu. Zastosuj równoważnik zdania.

Tworzę

8. Jako drużyna Eragona podzielcie się na grupy i zrealizujcie podane w ramce zadania. Wykorzystajcie informacje zawarte w przytoczonym fragmencie powieści.

- **Grupa E** – Przedstawcie scenkę pantomimiczną na podstawie pierwszego fragmentu powieści. Wykorzystajcie elementy dźwiękowe.
- **Grupa R** – Stwórzcie projekt scenografii do drugiego fragmentu. Wyobraźcie sobie przestrzeń, dekoracje, rekwizyty.
- **Grupa A** – Zaprojektujcie strój dla Eragona.
- **Grupa G** – Przygotujcie scenkę pantomimiczną na podstawie trzeciego fragmentu. Wykorzystajcie elementy dźwiękowe.
- **Grupa O** – Napiszcie krótki dialog między Eragonem a nowo wyklutym smokiem.
- **Grupa N** – Zareklamujcie pitaję – inaczej smoczy owoc – jako najlepszy pokarm dla smoczych niemowląt.

9. Puść wodze fantazji i wymyśl, jaką inną tajemnicę mógłby skrywać niebieski kamień.

10. Wyobraź sobie, że jesteś autorką / autorem i chcesz zbudować własny świat fantastyczny. Wymyśl postacie, które by go zamieszkiwały, podaj ich cechy, stwórz reguły panujące w tym świecie. Zadanie wykonaj w formie tabeli w zeszycie.

Mój świat fantastyczny				
obowiązujące reguły	postacie	ich cechy szczególne	wydarzenia	przedmioty
?	?	?	?	?

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż w zeszycie krzyżówkę z hasłem: ERAGON. Objaśnienia powinny być związane z tematyką fantasy.

Do czego ludziom jest potrzebne ocenianie?

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym się różnią wyrazy neutralne od wartościujących;
- zastępuję słowa obraźliwe ich nienacechowanymi odpowiednikami;
- rozpoznaję wyrazy poniżające i ich nie używam.

Na początek

- Dopasuj do odpowiednich grup podane wyrazy. W razie wątpliwości sprawdź ich znaczenie w słowniku. Czy udało Ci się przyporządkować wszystkie słowa?

smaczny • jabłuszko • zbir • najlepszy • słowo • paskudne • ciemny • rudera • rzęch • wspaniały • gapa • słaby • zajęty • twarz

Nacechowane dodatnio (+) | **Nacechowane ujemnie** (−)

- Kiedy używamy wyrazów z grupy (+), a kiedy – z grupy (−)?

Słownictwo neutralne – słowa, które w sposób pozbawiony emocji i oceny nazywają przedmioty, czynności, cechy lub zjawiska, np. *Autor miał pomysł. Ten kot chodzi od rana po sąsiednim ogrodzie.*

Słownictwo wartościujące (ekspresywne) – słowa nacechowane emocjonalnie: **pozytywnie** (pieszczotliwe, żartobliwe) lub **negatywnie** (lekceważące, pogardliwe, obelżywe, np. wulgaryzmy); wyrażają emocje nadawcy, jego stosunek do opisywanej osoby lub zjawiska albo ich ocenę, np. *Autor miał wyjątkowy, wręcz genialny pomysł! To kocisko snuje się od rana po chaszczach.*

Uwaga! Używanie wyrazów pogardliwych, wulgarnych, obelżywych jest bardzo niegrzeczne.

1. Wskaż zdania zawierające tylko wyrazy neutralne.
   - **A.** Ola jest prawdziwym aniołem.
   - **B.** Ten baran pasie się na pastwisku.
   - **C.** Wiesz, że Piotrek jeździ nową furą?
   - **D.** Włóż tę prześliczną bluzeczkę od babuni.
   - **E.** Pójdziemy jutro do ich nowego mieszkania.

2. Określ, jakie emocje towarzyszą używaniu podanych wyrazów wartościujących.

radocha • patałach • nudziarz • mistrzunio • gbur • okienko • bryka • laba • pogrom

Stosunek emocjonalny można wyrazić za pomocą samego znaczenia wyrazu, np. *prymus, rupieć, precz, sztos*. Są jednak słowa, które zmieniają znaczenie po nadaniu im odpowiedniej formy.

Wyrazy nacechowane emocjonalnie	
zdrobnienia	**zgrubienia**
określają coś małego; wyrażają pozytywny stosunek do kogoś lub czegoś; tworzą spieszczenia	wyolbrzymiają coś, wyrażają lekceważący, ironiczny, poufały, pogardliwy stosunek do kogoś lub czegoś
Rysio, koteczek	Rychu, kocisko

Niektóre wyrazy są uważane za dyskryminujące przez osoby nimi nazywane. Mów: osoba z niepełnosprawnością, a nie: osoba niepełnosprawna.

3. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	*Bucior* to wyraz neutralny pod względem emocjonalnym.	P	F
2.	*Kładka* jest słowem nacechowanym pozytywnie.	P	F
3.	Niektóre zgrubienia mogą mieć zabarwienie żartobliwe.	P	F

4. Podaj neutralne odpowiedniki poniższych wyrazów.

rupieć • landara • byczek • ramota • mamrotać • wpienić się • zasuwać • obżerać się

5. Opisz zdjęcie na dwa sposoby:

a) wyłącznie za pomocą wyrazów neutralnych;

b) z użyciem wyrazów nacechowanych emocjonalnie.

Która wersja jest Twoim zdaniem ciekawsza?

6. Wyjaśnij, w jakich sytuacjach ludzie korzystają ze słownictwa wartościującego. Kiedy można je stosować, a kiedy lepiej z niego zrezygnować?

Sprawdź, co już umiesz

Porównaj dwa wybrane przedmioty. Zastosuj słownictwo wartościujące.

Przez trudy – do gwiazd!

Kryteria sukcesu:

- określam cechy bohatera, które umożliwiają mu wykonanie misji;
- oceniam miejsce wydarzeń;
- znam różne typy narracji i umiem je wskazać w utworze;
- poznaję cechy literatury fantastycznonaukowej i wyjaśniam, czym się różni od fantasy.

Na początek

- Z jaką dziedziną wiedzy wiążą się podane słowa? Sprawdź w słowniku znaczenie tych wyrazów, których nie znasz.

orbita • grawitacja • rotacja • asteroida • galaktyka • kometa • teleskop • sonda • satelita • UFO

Andy Weir[1] (ur. 1972)

Poznaj autora

Amerykański pisarz i informatyk. Przez dwadzieścia lat pracował jako programista i współtwórca gier komputerowych – aż do sukcesu swojej pierwszej, opublikowanej w 2014 roku powieści *Marsjanin*. Książka została sfilmowana, a jej autor mógł dzięki temu zrealizować marzenie i zacząć pisać na pełny etat. Weir interesuje się fizyką relatywistyczną (dotyczącą poruszania się obiektów z prędkością światła), mechaniką orbitalną (pomagającą w projektowaniu i kontroli misji kosmicznych) oraz historią załogowych lotów kosmicznych.

[1] czytaj: endi łejr

Andy Weir

Marsjanin

fragmenty

WPIS W DZIENNIKU: SOL[1] 6.

Szósty dzień tego, co miało być dwoma najwspanialszymi miesiącami w moim życiu, i wszystko zamieniło się w koszmar.

[…] Nie umarłem 6. sola. Bez wątpienia reszta załogi tak myślała i nie mogę ich za to winić. Może ogłoszą z mojego powodu żałobę narodową, a na mojej stronie w Wikipedii napiszą: „Mark Watney[2] to jedyny człowiek, który umarł na Marsie". […]

1 sol – marsjańska doba, trwa o prawie 40 minut dłużej niż ziemska

2 czytaj: łetni

Chyba powinienem wytłumaczyć, na czym polegają misje na Marsa. Przecież mogą to przeczytać laicy[3]. Na orbitę okołoziemską dostaliśmy się normalnie, zwyczajnym statkiem dotarliśmy na Hermesa. Wszystkie misje marsjańskie wykorzystują Hermesa, aby dostać się na Marsa i przylecieć z powrotem. Jest naprawdę wielki i drogi, więc NASA zbudowała tylko jednego.

Jak już byliśmy na Hermesie, cztery misje bezzałogowe dostarczyły nam paliwo i zapasy, a my w tym czasie przygotowywaliśmy się do naszej podróży. Kiedy wszystko było gotowe, rozpoczęliśmy podróż na Marsa. […]

Hermes jest napędzany silnikami jonowymi[4]. Wyrzucają w tył argon[5] z olbrzymią prędkością, aby wytworzyć minimalne przyspieszenie. Sęk w tym, że nie zużywają dużo paliwa, tak więc wystarczało nam niewiele argonu (i reaktor jądrowy zasilający silniki), żebyśmy mogli przyspieszać stale, przez całą drogę na miejsce. […] Dotarliśmy na Marsa sto dwadzieścia cztery dni później, nie zabijając się nawzajem.

Stamtąd dostaliśmy się przy użyciu MDV-a (Mars Descent Vehicle[6]) na powierzchnię. MDV to w zasadzie taka wielka puszka ze słabymi dopalaczami i dołączonymi spadochronami. Jego jedynym zadaniem jest dostarczyć z orbity na powierzchnię Marsa sześć osób, nie zabijając ich przy tym.

I teraz dochodzimy do fajnej sztuczki misji eksploracji Marsa: nasze graty były tam przed nami. […] Czternaście misji bezzałogowych dostarczyło wszystko, czego potrzebowaliśmy na powierzchni. […]

Najważniejszą zaawansowaną technicznie przesyłką był bez wątpienia MAV – Mars Ascent Vehicle[7]. To nim mieliśmy się znowu dostać na Hermesa, po tym jak wszystkie operacje na powierzchni zostaną zakończone. […]

MAV to statek kosmiczny. Ma dużo delikatnych części. Może wytrzymać burze piaskowe przez pewien czas, ale nie wieczność. Po półtorej godzinie utrzymującego się wiatru NASA wydała rozkaz przerwania misji. Nikt nie chciał kończyć miesięcznej misji po sześciu dniach, ale jeśli MAV zostałby uszkodzony, wszyscy byśmy utknęli tu na dole.

Musieliśmy wyjść w burzę, żeby przejść od Habu[8] do MAV-u. To oczywiście było ryzykowne, ale jaki mieliśmy wybór?

Udało się wszystkim oprócz mnie. […]

Tak więc sytuacja wygląda następująco. Utknąłem na Marsie. Nie mam jak uzyskać połączenia z Hermesem ani Ziemią. Wszyscy myślą, że umarłem. Jestem w Habie zaprogramowanym na przetrwanie trzydziestu jeden dni. […]

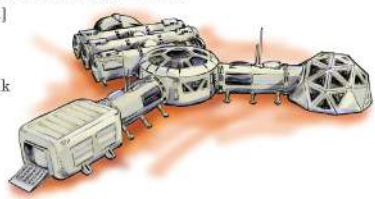
WPIS W DZIENNIKU: SOL 7.

OK, dobrze się w nocy wyspałem i wszystko nie wygląda tak beznadziejnie jak wczoraj.

Dzisiaj zrobiłem bilans zapasów i szybkie wyjście, żeby sprawdzić sprzęt zewnętrzny. Oto moja sytuacja:

Misja na powierzchni miała trwać trzydzieści dni. Na wszelki wypadek kapsuły z jedzeniem zawierały zapasy na pięćdziesiąt sześć dni dla całej załogi. Dzięki temu, jeśli z jedną lub dwiema kapsułami byłby problem, nadal mielibyśmy wystarczająco dużo jedzenia na całą misję.

Byliśmy tu sześć dni, zanim rozpętało się piekło, dlatego zostaje wystarczająca ilość jedzenia dla sześciu osób na pięćdziesiąt dni. Jestem sam, więc wchłonięcie tego zajmie

3 laik – ktoś, kto nie ma kompetencji w jakiejś dziedzinie

4 jonowy – wykorzystujący jony, czyli cząstki zawierające ładunek elektryczny

5 argon – pierwiastek chemiczny, gaz szlachetny

6 czytaj: mars **desent wiikl** – lekka rakieta do lądowania na Marsie

7 czytaj: mars **esent wiikl** – lądownik do przenoszenia ludzi i ładunku z orbity na Marsa

8 Hab (skrót od ang. *habitat*) – moduł mieszkalny, zapewniający warunki potrzebne do przeżycia poza Ziemią

mi trzysta dni. Przy założeniu, że nie będę sobie racjonował żywności. Tak więc mam przed sobą sporo czasu.

Mam też zapas skafandrów EVA. Każdy członek załogi miał dwa skafandry: jeden do lotów, który miał być używany tylko w trakcie lądowania i startu, i dużo bardziej przysadzisty, mocny skafander EVA do wyjść na powierzchnię. Mój skafander do lotów ma dziurę w boku, a członkowie załogi oczywiście mieli nałożone swoje w trakcie powrotu na Hermesa. Ale wszystkie skafandry EVA są tu i nic im nie dolega.

Hab przetrwał burzę bez żadnych uszkodzeń. […]

MAV-u oczywiście nie ma. Członkowie załogi zabrali go na Hermesa. Ale dolna część (moduł lądowniczy) pozostała. […]

MDV leży na boku z wyrwą w kadłubie. […] Nie żeby MDV mógł mi się przydać, silniki nawet by go nie udźwignęły. Ale mógł być cenny jako źródło części zamiennych. Może nadal jest.

Oba łaziki są do połowy zakopane w piasku, ale poza tym wyglądają w porządku. Ich zamknięcia ciśnieniowe są nietknięte. Ma to sens. Procedura mówi, że jeśli burza w ciebie uderzy, należy się zatrzymać i ją przeczekać. Łaziki są zbudowane tak, żeby przyjąć uderzenie. Mogę je odkopać w dzień lub dwa. […]

Farma ogniw słonecznych była cała pokryta pyłem, przez co stały się bezużyteczne (podpowiedź: ogniwa słoneczne potrzebują światła, żeby wytwarzać prąd). Ale gdy usunąłem z nich pył, powróciły do pełnej sprawności. […]

Zrobiłem pełną diagnostykę oksygenatora[9]. Dwa razy. Jest w doskonałym stanie. Jeśli coś się zepsuje, mam zapasowy, którego mogę krótko używać, tylko przez czas naprawy podstawowego. […] Tak więc jest to całkiem niezłe zabezpieczenie.

Odzyskiwacz wody także działa bez zastrzeżeń. […]

Tak. Żywność, woda, powietrze, wszystkim się zająłem. […]

Każdy uczestnik misji miał dwie specjalizacje. Ja jestem botanikiem i inżynierem mechanikiem. Ogólnie rzecz biorąc, podczas misji byłem złotą rączką, która bawiła się roślinami. Zdolności inżynierskie mogą mi uratować życie, jeśli coś się zepsuje.

WPIS W DZIENNIKU: SOL 97.

Zadziałało!

Rety […], naprawdę zadziałało!

Właśnie sprawdziłem lądownik. Antena kierunkowa jest wycelowana dokładnie w Ziemię! Pathfinder[10] nie ma możliwości ustalenia swojego położenia, więc nie ma też możliwości ustalenia położenia Ziemi. Jedynym sposobem, żeby się tego dowiedzieć, jest odebranie sygnału.

Wiedzą, że żyję!

Nie mam pojęcia, co powiedzieć. To był szalony plan, a jednak zadziałał! Znowu będę z kimś rozmawiał. Spędziłem trzy miesiące jako najbardziej samotny człowiek w historii, ale koniec z tym.

Pewnie, mogę nie zostać uratowany. Ale nie będę sam. […]

Pora zabrać się do roboty!

Literujcie w ASCII[11]. […] *Odczekajcie 20 minut i potem zróbcie zdjęcie (żebym miał czas napisać i przymocować wiadomość).* Powtarzajcie wszystko co godzinę.

9 oksygenator – urządzenie natleniające

10 czytaj: patfajnder – dosłownie (z ang.) tropiciel – moduł rozpoznawczy

11 czytaj: aski – system kodowania znaków w komputerze

S… T… A… T… U… S…

Brak problemów fizycznych. Wszystkie komponenty[12] Habu funkcjonalne. Jem 3/4 racji. Z powodzeniem prowadzę hodowlę w Habie na ziemi uprawnej. Uwaga: Sytuacja nie wynikła z winy załogi Aresa 3. Niefart.

J… A… K… P… R… Z… E… Ż… Y… Ł… E… Ś…

Zraniony przez fragment anteny. Straciłem przytomność przez dekompresję[13]. Wylądowałem twarzą w dół, krew uszczelniła dziurę. Obudziłem się po odlocie załogi. Komputer biomonitorujący mnie zniszczony przez dziurę. Załoga miała powody wierzyć, że umarłem. Nie ich wina.

U… P… R… A… W… A…?

Długa historia. Ekstremalna botanika. Mam 126 m² pola ziemniaków. Przedłuży zapasy, ale nie wystarczy do czasu przylotu Aresa 4. Przystosowałem łazik do dalekiej podróży. Planuję jechać do Aresa 4.

W… I… D… Z… I… E… L… I… Ś… M… Y… S… A… T… E… L… I… T… Ę

Rząd podgląda mnie za pomocą satelitów? Muszę sobie zrobić aluminiowy kapelusz!

[…]

Potrzebujemy szybszej komunikacji.

P… R… A… C… U… J… E… M… Y… N… A… D… T… Y… M

Ziemia zaraz zajdzie. Wznawiamy jutro o 8.00 rano mojego czasu. Powiedzcie rodzinie, że wszystko ze mną w porządku. Pozdrówcie załogę.

tłum. Marcin Ring

12 komponent – element, część

13 dekompresja – spadek ciśnienia (tu: w skafandrze astronauty)

O tekście

1. Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Autor wprowadza narrację **A / B**, dzięki czemu może pokazać **C / D**.

A. pierwszoosobową

B. trzecioosobową

C. punkt widzenia bohatera

D. dystans bohatera do wydarzeń

E

2. Określ czas wydarzeń. Który odcinek na osi czasu zaznaczysz? Wyjaśnij, co przesądziło o Twoim wyborze.

3. Wskaż poprawne dokończenie zdania.

Akcja utworu rozgrywa się

A. na orbicie okołoziemskiej.

B. na farmie fotowoltaicznej.

C. na powierzchni Marsa.

D. na pokładzie Hermesa.

E

4. Opisz, jak wyglądało miejsce, gdzie przebywał Mark Watney. Z jakimi problemami się mierzył? Jak sobie z nimi radził?

5. Na podstawie utworu wymień cechy, które powinien mieć astronauta, aby dobrze wypełnić swoją misję.

zdrowie

intelekt

umiejętności

usposobienie

cechy charakteru

6. Zrekonstruuj etapy misji na Marsa. Zapisz je w zeszycie w formie planu.

7. Wyjaśnij, dlaczego Mark ucieszył się z kontaktu z Ziemią.

a) Przeczytaj fragment, który o tym mówi.

b) Powiedz, do czego ludziom jest potrzebna relacja z innymi.

c) Wymień co najmniej trzy skutki samotności.

8. Wyszukaj we fragmencie powieści nazwy związane z nauką. Sprawdź, czy opisane przez autora urządzenia, technologie i możliwości istnieją w dzisiejszym świecie.

9. Wskaż w utworze elementy, które świadczą o jego przynależności do literatury fantastycznonaukowej.

Utwory fantastycznonaukowe, inaczej **science fiction** (czytaj: sajens fikszn), **SF** – należą do fantastyki.

- Ich akcja rozgrywa się w przyszłości lub w rzeczywistości alternatywnej.
- Fabuła opowiada o możliwym rozwoju nauki i technologii oraz jego wpływie na ludzi.
- Są w nich przedstawione podróże w kosmos, naukowe hipotezy lub wynalazki, które jeszcze nie istnieją.
- Bohaterami, oprócz ludzi, mogą być np. roboty, kosmici, cyborgi.

Chcę więcej

Mars, czyli Czerwona Planeta, interesował ludzi od wieków, jednak dopiero w XIX stuleciu rozbudził masową wyobraźnię. Dzięki coraz doskonalszym instrumentom astronomicznym zaobserwowano na jego powierzchni tzw. kanały, które sugerowały istnienie na nim życia. Obecnie wiadomo, że planeta jest niezamieszkana, jednak ze względu na podobieństwo do Ziemi planuje się wysłanie na Marsa misji załogowych i w dalszej perspektywie – jego kolonizację.

- Podaj przykłady różnych tekstów kultury, w których występuje motyw podróży kosmicznych.

Mars, krążąc wokół Słońca, zbliża się do Ziemi lub od niej oddala. Najmniejsza odległość między planetami wynosi ok. 56 mln km, a największa – ponad 400 mln km.

Tworzę

10. Zarówno utwory fantasy, jak i science fiction należą do literatury fantastycznej. Podaj, co je łączy, a co różni od siebie.

11. Zaproponuj plan akcji, którą mogliby przygotować Ziemianie, żeby uratować Watneya.

Piszę i mówię poprawnie

Wielką literą piszemy	Małą literą piszemy
▶ nazwy mieszkańców (także hipotetycznych) planet, np. Ziemianin, Marsjanin ▶ nazwy obiektów astronomicznych, np. gwiazd, gwiazdozbiorów, planet, księżyców, galaktyk: Syriusz, Kasjopeja, Saturn, Ryby, Mała Niedźwiedzica ▶ nazwy obiektów z naszego Układu Słonecznego, np. Księżyca i Słońca, a także Ziemi – jako terminów astronomicznych ▶ nazwy pojazdów kosmicznych, np. Apollo, Mars Pathfinder ▶ nazwy jednostkowych wydarzeń kosmicznych, np. Wielki Wybuch ▶ UFO – niezidentyfikowany obiekt latający	▶ potoczne i ogólne nazwy mieszkańców planet, np. ufoludek, kosmita ▶ ogólne określenia obiektów astronomicznych, np. planeta, księżyc ▶ nazwy: ziemia, księżyc, słońce jako wyrazy pospolite

Uwaga! Piszemy kosmos lub Kosmos oraz wszechświat lub Wszechświat.

12. Napisz w zeszycie krótką rozmowę, którą Mark mógłby przeprowadzić z mieszkańcem Marsa. Użyj w niej co najmniej sześciu wyrazów z powyższej tabeli.

Sprawdź, co już umiesz

Spośród podanych ikon wybierz te, które się nie kojarzą z literaturą science fiction.

Opowiem Wam coś fantastycznego!

Kryteria sukcesu:

- poznaję cechy opowiadania fantastycznego;
- dowiaduję się, jak poprawnie zredagować ten typ wypowiedzi;
- tworzę spójny tekst;
- zachowuję chronologię wydarzeń;
- pamiętam o akapitach;
- sprawdzam poprawność pisowni.

Na początek

- Wymyśl cechy świata, w którym będą się rozgrywać wydarzenia przedstawione na zdjęciach. Możesz umieścić akcję w odległej przeszłości (charakterystycznej dla gatunku fantasy) lub w przyszłości (typowej dla utworów science fiction).

fantasy

- Dokończ poniższe wypowiedzi. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Lubię sobie wyobrażać (co?).

Bywam w świecie fantazji (jak często?).

Wchodzę do krainy wyobraźni (dlaczego?).

science fiction

Mam lekkie pióro

Opowiadanie fantastyczne – forma wypowiedzi, która zawiera elementy nieprawdopodobne:

- stworzenia fantastyczne,
- bohaterów dysponujących nadprzyrodzonymi mocami,
- niezwykłe przedmioty,
- krainy z odległej przeszłości lub miejsca w przyszłości,
- nowoczesne maszyny.

1. Wyobraź sobie, że postacie na zdjęciach mają się stać bohaterami Twojego opowiadania. Określ, jakie role mogłyby w nim odgrywać. Wymyśl imiona dla tych postaci. Swoje propozycje zapisz w zeszycie.

2. Narysuj w zeszycie swoją wyspę marzeń. Zaznacz i podpisz na niej miejsca oraz inne elementy, które mogą się pojawić w opowiadaniu fantastycznym.

3. Odpowiedz na podane pytania.

- Co by było, gdyby istniały magiczne drzewa? Jak mogłyby wyglądać? Jakie miałyby moce?
- Co by się stało, gdyby na świecie pojawiły się istoty pozaziemskie? Jak mogłyby wyglądać? Jakie miałyby moce?

4. Przyjrzyj się miejscom na poniższych ilustracjach. Wybierz jedno z nich, a następnie opisz:

a) bohaterów, którzy mogliby tam mieszkać;

b) przedmioty, których mogliby używać mieszkańcy;

c) fantastyczną przygodę, którą można by tam przeżyć.

5. Zaprojektuj kartę postaci, która mogłaby się stać bohaterem opowiadania fantastycznego.

- Nazwa postaci
- Wygląd zewnętrzny
- Cele na przyszłość
- Atrybuty – zwierzęta, stwory
- Moce
- Atrybuty – przedmioty
- Cechy charakteru

Sprawdź, co już umiesz

Napisz opowiadanie fantastyczne na jeden z wybranych tematów.

- ***Zagubiony w czasie***

  Bohater Twojego opowiadania przypadkowo odkrywa przedmiot, który pozwala mu podróżować w czasie. Opisz przygody, które przeżywa, kiedy odwiedza minione epoki historyczne lub przenosi się w przyszłość.

- ***Klucz do krainy marzeń***

  Bohater dostaje magiczny klucz, który otwiera drzwi do krainy jego marzeń. Opisz, co się znajduje w tej krainie, jakie stworzenia spotyka bohater i jakie niesamowite przygody przeżywa.

Rzeczownik w osobliwej odsłonie

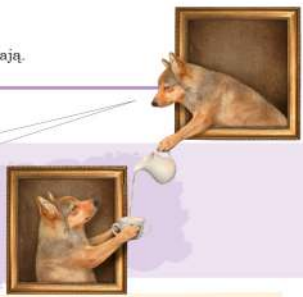
Kryteria sukcesu:

- wiem, czym są rzeczowniki osobliwe;
- odmieniam trudne rzeczowniki;
- znam rzeczowniki, które się nie odmieniają.

Na początek

- Przeczytaj wypowiedź psa i wyszukaj w niej rzeczownik w liczbie mnogiej, który odmienia się na dwa różne sposoby.

Uszy do góry!
Chętnie się podzielę
mlekiem!
Tylko trzymaj
swój kubek
za oba ucha.

Niektóre rzeczowniki w języku polskim mają osobliwą odmianę, co oznacza, że **odmieniają się nietypowo**. Do takich wyrazów należą *ucho* i *oko*. Każdy z nich ma różne znaczenia. W liczbie pojedynczej oba rzeczowniki odmieniają się tak samo, ale w liczbie mnogiej ich odmiana się różni w zależności od **znaczenia**.

Przypadek	Liczba mnoga			
mianownik (kto? co?)	uszy		ucha	
dopełniacz (kogo? czego?)	uszu	narząd słuchu	uch	uchwyt dzbanka
celownik (komu? czemu?)	uszom		uchom	
biernik (kogo? co?)	uszy		ucha	
narzędnik (z kim? z czym?)	uszami		uchami	
miejscownik (o kim? o czym?)	uszach		uchach	
wołacz (hej!)	uszy		ucha!	

1. Odmień rzeczownik *oko* – raz w znaczeniu narządu wzroku, a drugi raz jako oko w sieci rybackiej lub oko w rosole. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika poprawnej polszczyzny.

W języku polskim występują też rzeczowniki, których **używa się tylko w liczbie pojedynczej**, np. *cyna*, *mrowie*, *wiedza*, *młodzież*, lub które **mają tylko liczbę mnogą**, np. *wakacje*, *urodziny*, *Ateny*, *kolonie* (obóz).

2. Rzeczowniki zgubiły swoje domy. Pomóż im je odnaleźć. Zadanie wykonaj w zeszycie.

3. Utwórz, tam gdzie to możliwe, liczbę mnogą od poniższych rzeczowników.

kanapa • prasa (gazety) • pokora • krzesło • młodość • okno

Niektóre rzeczowniki **mają w liczbie mnogiej inną formę niż w liczbie pojedynczej**, np. *człowiek – ludzie*.

4. Dodaj formy liczby mnogiej do podanych wyrazów. Zadanie wykonaj w zeszycie.

rok – (?) brat – (?) ksiądz – (?)

W języku polskim są rzeczowniki, które **przyjmują taką samą formę w liczbie pojedynczej, a odmieniają się tylko w liczbie mnogiej**, np. *planetarium, kryterium, centrum*.

5. Uzupełnij wypowiedź Krzyśka odpowiednimi formami rzeczowników: *laboratorium, technikum, fokarium* w liczbie pojedynczej lub mnogiej.

– Po skończeniu szkoły podstawowej chcę zdawać do (?) lotniczego. W naszym mieście są dwa takie (?). Mój brat bliźniak marzy natomiast o pracy z fokami. Chętnie czyta o różnych (?) i porównuje warunki, jakie w nich panują. Nasza mama jest świetną chemiczką – do tej pory pomagała przy projektach w pięciu (?).

Pewna grupa rzeczowników **ma taką samą formę we wszystkich przypadkach**. Wśród tych wyrazów są głównie słowa pochodzenia obcego, np. *menu, kakao, okapi, boa, awokado*.

6. Dopasuj podane wyrazy do pustych miejsc w zdaniach, a następnie połącz zdania ze zdjęciami.

tabu • alibi • tofu • safari

A.

1. Nigdy o tym nie mówiliśmy – to w naszej rodzinie temat (?).

B.

2. Marian wygrał wycieczkę życia: jest z rodzicami na (?).

C.

3. Tata znalazł przepis na świetną sałatkę z (?).

D.

4. W czasie rozprawy oskarżony przedstawił mocne (?) na ten wieczór.

Wyrazy zakończone na *-anin* mają krótszą formę w liczbie mnogiej, np. *Marsjanin, Marsjanina*, ale: *Marsjanie, Marsjan*.

7. Uzupełnij ustnie zdania. Użyj wyrazu *Amerykanin*.

Wczoraj przyjechali do nas dwaj (?).
Jeden z naszych (?) nigdy nie widział Krakowa.
Pokazaliśmy naszemu (?) Wawel i Rynek Główny.
Z drugim (?) pojechaliśmy do Gdańska.
Tego (?) nie interesowały zabytki, tylko plaża i morze.
Następnym razem obu (?) pokażemy inne miasta.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdania odpowiednimi formami rzeczowników. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Po jeziorze pływały dostojnie piękne (łabędź). Przybił ramę dwoma (gwóźdź). Jutro pójdę z moimi (brat) do kina. Kupił mamie dzbanek z dwoma (ucho). Zjadła na śniadanie (musli) z (pomarańcza) i popiła (kakao).

FANTAZJA
Podsumowanie rozdziału I

Sprawdź, co już umiesz

Brandon Mull[1]

Baśniobór
fragmenty

Kendra siedziała obok Setha[2] na kanapie i przyglądała się, jak dziadek dorzuca drew do ognia. Przygotowania zostały zakończone. Wejścia do domu obstawiono dyniowymi latarniami. […] Na wezwanie stawiło się niecałe trzydzieści wróżek […].

– Zwykle jest spokojnie, dopóki nie zrobi się ciemno – odrzekł dziadek, wieszając pogrzebacz obok innych narzędzi do kominka. – […] Obawiam się, że czeka nas wyjątkowo gwałtowna noc Kupały[3]. Może nawet najgorsza, odkąd tu jestem. […]

W ogrodzie rozległ się nagły wybuch piskliwego śmiechu. Kendra i Seth wymienili zalęknione spojrzenia.

– Proszę, dziś musicie być dzielni i odpowiedzialni – powiedział dziadek.

Oboje w milczeniu kiwnęli głowami.

– Musicie wiedzieć – ciągnął – że nie przyjąłem was tutaj tylko z grzeczności wobec waszych rodziców. Wasza babcia i ja starzejemy się. Przyjdzie czas, gdy ktoś inny będzie musiał zaopiekować się rezerwatem. Potrzebujemy następców. […] Wy jak dotąd mi zaimponowaliście. Jesteście mądrzy, odważni i skorzy do przygód. Mieszkanie tutaj ma swoje nieprzyjemne strony. […] Gdyby kiedyś przyszło wam pracować w tym rezerwacie, będziecie musieli nauczyć się radzić sobie z nieprzyjemnymi faktami. Potraktujcie dzisiejszą noc jako test. […]

Wiatr znów się zerwał i stawał się coraz silniejszy. Powiew niósł echo melodyjnych jęków, stęknięć o różnych tonach, wspólnie tworzących upiorne, fałszywe zbiory dźwięków. Ten jękliwy chór został zagłuszony przez długi, ptasi wrzask, który rozbrzmiał z jednej strony domu, przeleciał nad dachem i w końcu zanikł po drugiej. W oddali zaczął bić dzwon.

Seth nie wyglądał już na takiego chojraka. […]

Jedynym światłem w pokoju był blask sączący się przez zasłony. Kiedy zmierzch przygasł, w pomieszczeniu zapadł mrok. […] Nagle dachem wstrząsnęło miarowe dudnienie, jakby po dachówkach galopowało stado koni. Seth skrzywił się i uniósł ręce w obronnym odruchu. Kendra usłyszała terkot i skrzypienie kół wozu. […]

Rozległ się ogłuszający ryk, przerażający i dziki. […] Szaleństwo na zewnątrz trwało. Zabrzmiał kolejny ryk, jeszcze głośniejszy, tak że na moment przyćmił wszystkie inne hałasy.

Kendra i Seth zerknęli po sobie.

– Założę się, że to smok – wydyszał chłopiec i rzucił się do okna.

– Seth, nie!

1 czytaj: brendn mel

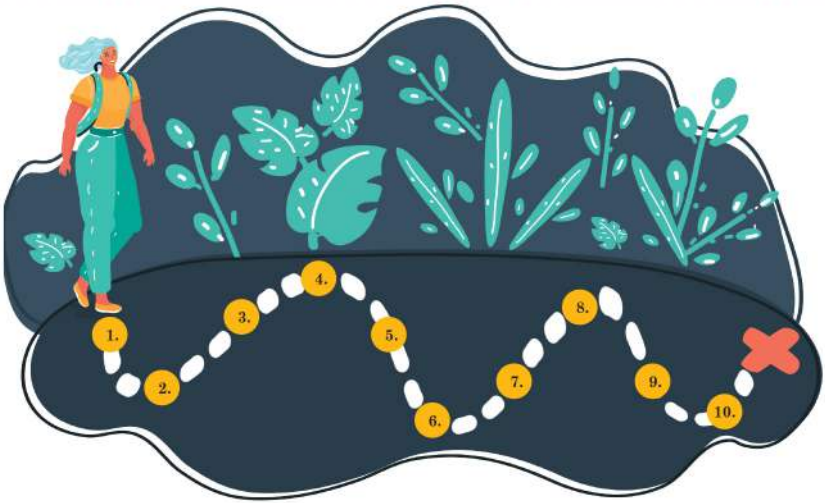
2 czytaj: seta

3 noc Kupały – święto słowiańskie przypadające na najkrótszą noc w roku; noc świętojańska

Odsunął zasłonę. Cztery latarnie z dyni rzucały łagodny blask na kawałek dachu tuż pod oknem. Przez chwilę chłopcu wydawało się, że dostrzega coś na krawędzi światła, wirującą masę jedwabiście czarnego materiału. Potem widział już tylko ciemność.

tłum. Rafał Lisowski

Wyobraź sobie, że w niezwykły sposób znalazłaś / znalazłeś się na miejscu Kendry i Setha. Zdasz test na strażnika Baśnioboru, jeśli rozwiążesz poprawnie wszystkie zadania.

1. Określ, jaki nastrój dominuje w przytoczonym fragmencie. Co Twoim zdaniem najbardziej na niego wpływa? Wybierz spośród podanych propozycji.

odczucia bohaterów • zapowiedź niezwykłych wydarzeń • odgłosy dobiegające zza okna • czas akcji • zachowanie postaci • miejsce zdarzeń • wygląd bohaterów • sposób prowadzenia narracji

2. Wskaż wszystkie poprawne dokończenia zdania.

Z wypowiedzi dziadka wynika, że

A. chciałby za jakiś czas przekazać dzieciom opiekę nad rezerwatem.

B. bagatelizuje zagrożenie ze strony leśnych stworów.

C. jest szczery i świadomy niebezpieczeństw.

D. nie docenia Kendry i Setha.

E. troszczy się o swoje wnuki.

3. Co mogliby powiedzieć Kendra i Seth, gdyby weszli do rezerwatu przedstawionego na ilustracji? Ułóż po dwa zdania wypowiedziane przez bohaterów. Niech jedno z dzieci mówi wyłącznie o faktach, a drugie – wyrazi swoją opinię.

4. Jakie stworzenia zamieszkują Baśniobór? Dowiesz się, jeśli wskażesz rzeczowniki mające tylko liczbę mnogą.

MUGOLE słońce	NAJADY skrzypce	ELFY bawełna	WIEDŹMY drzwi	KRASNALE nienawiść	DEMONY spodnie
WRÓŻKI nożyce	DUCHY złoto	CENTAURY Chiny	GOBLINY wakacje	DEMENTORZY uczucie	CYKLOPI usta

5. Sprawdź swoją wiedzę i określ, czy zdanie jest prawdziwe czy fałszywe. Przy poprawnych odpowiedziach zapisano sylaby, które czytane kolejno utworzą nazwę występującej w powieści *Piotruś Pan* fikcyjnej krainy wiecznego dzieciństwa, marzeń i wyobraźni.

Terminy *science fiction* i *fantasy* oznaczają to samo.	P	FAN	F	NI
Nazwy mieszkańców planet zapisujemy wielką literą.	P	BY	F	TA
Akcja utworów science fiction rozgrywa się w przyszłości.	P	LAN	F	STY
Podmiot liryczny wiersza *Pudełko zwane wyobraźnią* zastanawia się nad zawartością tajemniczego pudełka.	P	KA	F	DIA

6. Uzasadnij, że autor obrazu wykazał się fantazją. Zastosuj słownictwo wartościujące.

Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Rąbanie lasu. Walka*, 1921–1922, Muzeum Sztuki, Łódź

7. Udowodnij, że nadajesz się na strażnika… poprawnej polszczyzny. Uzupełnij zdanie właściwymi formami wyrazów: *Marsjanin*, *gwóźdź*, *centrum*. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Z latającego spodka wysiadło trzech […], którzy przybili magnetycznymi […] ogłoszenie o poszukiwaniu kandydatów do pracy w […] informacyjnych na terenie całej planety.

8. Wymień trzy elementy fantastyczne występujące w utworach science fiction.

9. Dopasuj wyrazy z lewej strony do tytułów utworów – z prawej.

lina	*Harry Potter*
sowa	*Eragon*
orbita	*Most do Terabithii*
elf	*Marsjanin*

10. Wymyśl opowiadanie, którego wydarzenia będą się rozgrywać w jednej z zaproponowanych scenerii.

1.

2.

To już wiesz

Zbigniew Herbert
PUDEŁKO ZWANE WYOBRAŹNIĄ

Pojęcia i zagadnienia

RZECZYWISTOŚĆ → **element realny** – istnieje naprawdę

FIKCJA → zmyślenie → **element realistyczny** – przypomina rzeczywistość; **element fantastyczny** – nieprawdopodobny

LITERATURA FANTASTYCZNA

FANTASY – magiczne światy; odwołania do legend, baśni i mitów; czary, smoki, krasnoludy, elfy

SCIENCE FICTION – wizje przyszłości: postęp lub zagrożenie dla ludzkości; odwołania do nauki; rozwój technologii, loty w kosmos, UFO

Wyrazy neutralne – słowa, które nie oceniają

Wyrazy nacechowane emocjonalnie – słowa wartościujące

Formy wypowiedzi

OPOWIADANIE FANTASTYCZNE

Nauka o języku

- WYRAZY WIELOZNACZNE mają co najmniej dwa różne znaczenia.
- ODMIANA NAZWISK OBCYCH
- ODMIANA RZECZOWNIKÓW OSOBLIWYCH

ROZDZIAŁ II

DOCIEKLIWOŚĆ

Ważne jest, aby nie rezygnować z zadawania pytań.

Albert Einstein

Chcę zrozumieć, jak działa świat

Kryteria sukcesu:

- wyjaśniam, czym jest dociekliwość;
- badam tekst popularyzujący naukę;
- wyciągam wnioski na podstawie fragmentu utworu;
- charakteryzuję tekst popularnonaukowy.

Na początek

- Czym według Ciebie jest dociekliwość? Dokończ poniższe zdania, a następnie porównaj swoje wyjaśnienia z odpowiedziami kolegów i koleżanek z klasy.

Człowiek dociekliwy to ktoś, kto…

Taką osobę cechuje przede wszystkim…

Dociekliwość jest niezbędna przy wykonywaniu takich zawodów jak…

Tomasz Rożek (ur. 1976)

Jest naukowcem (doktorem fizyki, choć miał zostać lekarzem!) i dziennikarzem. Popularyzuje wiedzę w ciekawy i przystępny sposób, za co pokochali go czytelnicy, widzowie programów telewizyjnych, obserwatorzy serwisów internetowych, a także słuchacze audycji radiowych. W 2020 roku powołał Fundację Nauka. To Lubię – ma ona na celu promowanie nauki i nowych technologii. Autor książek, w których odpowiada młodszym i starszym czytelnikom na wiele pytań dotyczących np. budowy świata i zachodzących w nim zjawisk (m.in. *Kosmos*, *Człowiek*, *Pytania z Księżyca*).

Poznaj autora

Tomasz Rożek

Człowiek

fragmenty

Człowiek, żeby utrzymać się w pionie, potrzebuje kilkuset mięśni. Dużo? Raczej nie, skoro ponad czterdzieści mięśni jest niezbędnych do zwykłego zmarszczenia brwi. W jednej brwi może rosnąć ponad tysiąc włosków. To niewielka liczba w porównaniu z ponad pięcioma milionami cebulek włosowych na całym ludzkim ciele. Ale to nic w zestawieniu ze stoma milionami czerwonych krwinek, które w zdrowym ciele człowieka giną w każdej minucie, a drugie tyle powstaje w tym samym czasie. Sto milionów to sporo, ale trzy miliardy to dopiero liczba! Przeciętnie tyle razy uderza serce człowieka w ciągu całego jego życia.

O człowieku można mówić na wiele sposobów. […] Organizm człowieka jest „kosmicznie" skomplikowany, ale może właśnie dlatego jest tak niezwykły, wręcz zadziwiający. Ludzki nos potrafi wyczuć kilkadziesiąt tysięcy różnych zapachów (dodam tylko, że nie do końca wiemy, jak działa zmysł powonienia). A kwas, który znajduje się w żołądku, może rozpuścić żyletkę. Gdyby natomiast zebrać energię, jaką zużywa ludzki mózg, wystarczyłoby jej do zapalenia żarówki o sporej mocy. U małego dziecka mózg zużywa połowę energii całego ciała, a u dorosłego – około 20 procent, mimo że stanowi on zaledwie 2 procent masy ciała. […]

Kiedyś przeprowadzałem wywiad z neuropsychologiem[1]. Zapytałem go, ile tak naprawdę wiemy o ludzkim mózgu. Intuicja podpowiadała mi, że niewiele. Zakładałem, że profesor odpowie, iż poznaliśmy nie więcej niż kilka procent wszystkich zagadnień związanych z mózgiem. Nie chodziło oczywiście o dokładne wyliczenia, bo tych nie sposób zrobić. Byłem raczej ciekaw szacunków osoby, która o mózgu wie naprawdę dużo. Profesor zastanowił się chwilę i powiedział: „Gdyby zapytał mnie pan o to kilka lat temu, powiedziałbym, że nie więcej niż 10 procent, ale dzisiaj, po uruchomieniu kilku dużych międzynarodowych programów dotyczących badania mózgu, po ogromnej liczbie publikacji, jakie pojawiły się w ostatnich latach, twierdzę, że wiemy nie więcej niż 3–4 procent". Ta odpowiedź jest zaskakująca tylko pozornie, w nauce bardzo często wraz ze wzrostem wiedzy wzrasta także świadomość naszej niewiedzy. Naukowców i pasjonatów na całym świecie napędza nie to, co znane, tylko właśnie to, co pozostaje tajemnicą. […]

Ludzki mózg składa się z około 100 miliardów komórek nerwowych. To podobna skala wielkości co ilość gwiazd w galaktyce Drogi Mlecznej albo liczba galaktyk w całym wszechświecie. I tak jak wiemy, w jaki sposób działa jeden neuron[2], wiemy też, jak współdziała 100, 1000, a nawet 10 tysięcy neuronów, tak 100 miliardów wymyka się całkowicie naszemu pojmowaniu. I pewnie długo tak jeszcze będzie. […]

Zrozumienie tych niuansów[3] jest dzisiaj niewykonalne. Czy kiedykolwiek będziemy to rozumieli? Nie wiem. Jednego natomiast jestem pewien – wyzwania intelektualne, wysiłek intelektualny niewątpliwie są tym samym dla mózgu, czym ćwiczenia fizyczne dla mięśni. Rozwijają go. I w wielkim skrócie – niezależnie od genów – powodują, że stajemy się inteligentniejsi i – chyba zaryzykuję to stwierdzenie – bardziej świadomi. Świadomi także tego, co nas otacza.

1 neuropsycholog – naukowiec badający zależności między psychiką człowieka a jego układem nerwowym

2 neuron – komórka nerwowa

3 niuans – drobna, mało widoczna różnica

O tekście

1. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

   Tomasz Rożek wyraża przeświadczenie, że

   A. kiedyś poznamy wszystkie zagadki ludzkiego mózgu.

   B. tym, co zachęca naukowców do pracy, są kolejne odkrycia.

   C. badania naukowe dają nam poczucie, że wiemy coraz więcej.

   D. dzięki analizowaniu tajemnic świata stajemy się bardziej świadomi.

2. Spośród zawartych w tekście informacji o ludzkim ciele wybierz tę, która okazała się dla Ciebie najbardziej zaskakująca.
   a) Jak sądzisz, czemu służy nagromadzenie w tekście takich ciekawostek?
   b) Sformułuj kilka pytań dotyczących człowieka, na które chciałabyś / chciałbyś poznać odpowiedź.

3. Do kogo Tomasz Rożek kieruje swój tekst – do innych naukowców czy do osób, które nie są specjalistami? Określ, co na to wskazuje.

Tekst popularnonaukowy ma na celu popularyzowanie wiedzy, czyli zapoznanie jak najszerszego grona odbiorców z zagadnieniami naukowymi ujętymi tak, aby były jasne i zrozumiałe. Autorzy takich tekstów, zwykle specjaliści w danej dziedzinie, starają się przekazać skomplikowaną wiedzę w uproszczonej, przystępnej formie:

- nie używają zbyt wielu terminów naukowych,
- definiują pojęcia,
- wprowadzają przykłady objaśniające przedstawiane treści,
- stosują prosty, zrozumiały język,
- dbają o obrazowość wypowiedzi, np. wykorzystują pytania, wypowiedzenia wykrzyknikowe, słownictwo nacechowane emocjonalnie.

4. Wskaż w przywołanych fragmentach książki Tomasza Rożka cechy tekstu popularnonaukowego.

5. Pracując w grupach, wypiszcie jak najwięcej aktywności, które zmuszają do wysiłku intelektualnego i w rezultacie pomagają rozwijać mózg.

Tworzę

6. Napisz krótką wypowiedź (zajmującą jedną stronę w zeszycie), w której rozwiniesz myśl: *w nauce bardzo często wraz ze wzrostem wiedzy wzrasta także świadomość naszej niewiedzy*.

7. Zbierz informacje na temat odkrycia naukowego, którego dokonano dzięki ludzkiej dociekliwości. Przedstaw je w atrakcyjny sposób, np. w formie plakatu lub prezentacji multimedialnej. Postaraj się, aby Twoja wypowiedź miała charakter popularnonaukowy.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz **I**, jeśli zdanie z tekstu Tomasza Rożka jest informacją, albo **O** – jeśli jest opinią.

1.	*Organizm człowieka jest „kosmicznie" skomplikowany, ale może właśnie dlatego jest tak niezwykły, wręcz zadziwiający.*	I	O
2.	*Ludzki mózg składa się z około 100 miliardów komórek nerwowych.*	I	O

Jak precyzyjnie powiedzieć o tym, co robimy

Kryteria sukcesu:

- odróżniam czasowniki dokonane od niedokonanych;
- wiem, jak opowiedzieć o czynnościach niezakończonych i zakończonych;
- uzupełniam zdania odpowiednimi formami czasowników;
- umiem połączyć w pary czasowniki dokonane i niedokonane.

Na początek

- Porównaj wypowiedzi naukowców. Czym się różnią zastosowane przez nich czasowniki? Która postać mówi o czynnościach zakończonych?

Aspekt to cecha czasownika, za pomocą której możemy określić, czy dana czynność została / zostanie zakończona czy nie.

Czasowniki dokonane informują o czynności, która została zakończona lub na pewno zakończy się w przyszłości.

Wojtek **przeczytał** lekturę.	Zaczął ją i dotarł do ostatniej strony.
Dzieci **zjadły** winogrona.	Skończyły jedzenie.
Marta **posprząta** pokój.	Obiecała, że na pewno to zrobi.

Występują tylko w czasie przeszłym lub przyszłym.

Występują we wszystkich czasach.

Czasowniki niedokonane informują o czynności, która właśnie trwa, rozpoczęła się w przeszłości lub dopiero się rozpocznie, ale nic nie wiadomo na temat jej zakończenia.

Kiedy używamy czasowników dokonanych, stosujemy czas przyszły prosty. Czasowniki niedokonane wymagają użycia czasu przyszłego złożonego.

Wojtek **czytał** lekturę.	Zaczął, ale nie wiemy, czy udało mu się ją dokończyć.
Dzieci **jedzą** winogrona.	Zaczęły jeść, ale trudno powiedzieć, kiedy skończą.
Marta **będzie sprzątała** pokój.	Zacznie sprzątać, ale nie wiadomo, czy wykona pracę do końca.

1. Do każdej pary zdjęć ułóż po dwa zdania: jedno z czasownikiem dokonanym i jedno – z niedokonanym.

1.

2.

3.

2. Zaproponuj czasowniki, którymi można uzupełnić luki w zdaniach. Określ aspekt tych form.

- Długo (?) się do sprawdzianu, mimo to (?) jedynkę.
- Policjanci (?) złodzieja na gorącym uczynku.
- Systematycznie (?) kwiaty w doniczkach, jednak część z nich (?).
- Babcia (?) klucze od domu, dlatego (?) ślusarza.
- W nocy cały czas (?) deszcz, więc teraz wszędzie (?) wielkie kałuże.
- Tata (?) do pracy, ponieważ jego budzik (?).

3. Od podanych wyrazów utwórz jak najwięcej czasowników dokonanych według wzoru.

Wzór: **brać** zabrać, odebrać, wybrać, nabrać, pobrać, przebrać, dobrać

liczyć • biegać • grać • nosić

4. W których krajach jednym z języków urzędowych jest angielski, a w których – hiszpański? Dowiesz się tego, jeśli poprawnie wskażesz czasowniki dokonane i niedokonane.

czasowniki dokonane język angielski	**czasowniki niedokonane** język hiszpański

RPA (zamówić) • EKWADOR (golić) • DOMINIKANA (kierować) • HONDURAS (suszyć) • KANADA (pościelić) • MALTA (wziąć) • KUBA (poprawiać) • AUSTRALIA (kopnąć) • PAPUA-NOWA GWINEA (ucieszyć) • ARGENTYNA (prosić) • KENIA (dogonić)

5. Wskaż pary aspektowe, czyli czasowniki dokonane i niedokonane odnoszące się do jednej czynności.

położyć · oddychać · kłaść · pójść · minąć · odetchnąć · stać · wejść · brać · mijać · stanąć · odchodzić · iść · wziąć · odejść · wchodzić

6. Ułóż cztery zdania na temat dociekliwości wybranego bohatera literackiego. Użyj dwóch czasowników dokonanych i dwóch niedokonanych.

Sprawdź, co już umiesz

Dopasuj do pustych miejsc tabeli odpowiednie sylaby wybrane spośród poniższych, tak aby powstały czasowniki. Określ, które z nich mają aspekt dokonany, a które – niedokonany. Do każdego odgadniętego wyrazu dopisz czasownik różniący się wyłącznie aspektem.

pać · kle · pla · na · wy · glą · dzi

1.	o	???	dać
2.	???	no	wać
3.	za	ko	???
4.	po	???	wiać
5.	???	ty	kać
6.	od	???	leźć

Dowiedzieć się więcej o drugim człowieku

Kryteria sukcesu:

- wskazuję różne sposoby poznawania ludzi;
- charakteryzuję bohaterów tekstu Ariadny Piepiórki;
- nazywam emocje;
- formułuję pytania do bohaterów.

Na początek

- Poznajesz nową osobę i chcesz się o niej jak najwięcej dowiedzieć. W jaki sposób możesz to zrobić? Zbierz różne pomysły.

Ariadna Piepiórka

Autorka książek dla dzieci i młodzieży, takich jak *Album z emocjami*, *O księżycu z komina domu na wzgórzu*, *Horologium, czyli dom niezwykłych zegarów*. Pracuje w szkole, co pozwala jej obserwować życie uczniów i poznawać ich problemy. Dla pisarki to ważne źródło inspiracji. Jej powieści pokazują, że *nie chodzi o to, by patrzeć na świat przez różowe okulary, ale by w jego szarościach dostrzegać to, co ważne, dobre i piękne.*

Poznaj autora

Ariadna Piepiórka

Album z emocjami

fragmenty

Po stoczeniu się z wysokiej skarpy do rzeki trudno rozpoznać, gdzie jest powierzchnia, a gdzie dno. Nie odróżnia się nawet poziomu od pionu. […]

Powiem wam szczerze: nie ma chyba większej ulgi niż ta, jaką poczułem w chwili, kiedy ktoś szarpnął mnie i wyciągnął na powierzchnię. Chłód powietrza na mojej twarzy i przede wszystkim możliwość wzięcia oddechu to najpiękniejsze, co mnie wtedy spotkało.

Drugie szarpnięcie umieściło mnie na brzegu. Trzeci był już policzek.

– Au, nie bij… – wyjąkałem, gdy wyplułem już całą wodę z płuc. Miałem wrażenie, że wlało mi się tam pół rzeki! […]

Z trudem otworzyłem oczy, które strasznie szczypały mnie od tej całej wody, i od razu oślepił mnie niespodziewany błysk. Usłyszałem głośne kliknięcie.

– Auć! Co ty robisz? – zapytałem zdezorientowany.

– Zbieram głupie miny, chyba wygrałeś.

Zamrugałem gwałtownie i w końcu mogłem zobaczyć, co się dzieje. Przede mną stała wysoka dziewczyna w harcerskim mundurze, na oko miała jakieś piętnaście lat, jak ja, i tak jak ja była cała mokra. W dłoniach ściskała stary aparat fotograficzny (taki na klisze, jaki kiedyś pokazywał mi tata) i przekręcała coś w skupieniu palcem. Aparat wydawał zabawny chrobot.

– Zrobiłaś mi zdjęcie? – oburzyłem się.

– No jasne! Miałabym odpuścić sobie taką minę? – Przyjrzała mi się uważnie. – To jednocześnie ulga… trochę strachu… i… sama nie wiem… coś głupkowatego.

– Hej!

– No co? Sam zobaczysz, jak wywołam.

– Jak wywołasz? – Podniosłem się z ziemi. – Co ty, ze średniowiecza się urwałaś? Ludzie wymyślili już cyfrówki, wiesz?

Fakt, nie zastanawiałem się, zanim to powiedziałem. Nie było to miłe, ale chciałem się po prostu jakoś odgryźć. […] Raz jeszcze spojrzałem na porywistą rzekę, w której przed chwilą się skąpałem. […]

– Moja komórka! – Poczułem nieprzyjemną pustkę w żołądku, kiedy przypomniałem sobie, że w chwili zderzenia z taflą wody wypuściłem z ręki mój nowiutki, niedawno kupiony telefon. Podbiegłem do brzegu, mając nadzieję, że uda mi się go wypatrzyć gdzieś na dnie. Niestety było za głęboko. […]

– Więzień szuka swoich kajdan – westchnęła z politowaniem dziewczyna.

– To był nowiutki telefon! Tydzień temu go dostałem. Rodzice się wściekną.

– Oo – zainteresowała się harcerka. – A fajnie się wściekają? Może zrobię im zdjęcie?

– Co? – W życiu nie słyszałem nic równie niedorzecznego.

– Nie mam jeszcze gniewu… – odparła niespeszona. – A taka wściekłość na to, że ktoś utopił komórkę, musi być bardzo interesująca…

– O co ci chodzi? […]

Zapadła cisza przepełniona atmosferą walki. I ja, i dziewczyna wyraźnie chcieliśmy, żeby wyjaśniła, o co jej chodziło, ale żadne z nas nie miało zamiaru stać się tym, kto zrobi pierwszy krok. […]

– W porządku – rzekła w końcu i wyciągnęła do mnie rękę. – Laura – przedstawiła się krótko.

– Bartek. – Uścisnąłem jej dłoń […].

– Bartek, czyli Bartosz? Czy Bartłomiej?

– Bartosz – odparłem, nie mając pojęcia, po co jej ta informacja. Przez chwilę zdawało mi się, że zrobiło to na niej jakieś dziwne wrażenie, na pewno wstrzymała na moment oddech. Bardzo szybko jednak wzruszyła ramionami i znów przybrała obojętną minę.

– Dobrze więc, Bartku… Chciałeś wiedzieć, o co mi chodzi z tymi uczuciami. Teraz mogę ci wyjaśnić.

– Słucham.

– Wyruszyłam w podróż, żeby zbierać emocje – powiedziała takim tonem, jakby to była najzwyklejsza rzecz na świecie.

– Emocje? – upewniłem się. – Niby jak chcesz zbierać emocje?

– Chwytam je w zdjęcia – odpowiedziała nieco zniecierpliwiona, wskazując na swój aparat. […]

– A właściwie to skąd podróżujesz? – spytałem nagle. – Nie jesteś stąd, prawda? Ile już przebyłaś w poszukiwaniu tych twoich emocji?

– Sporo – odparła tylko, barwiąc ton głosu władczą, nieco arogancką nutą. – A ty właśnie przypomniałeś, że skończył mi się prowiant.

– No to chodź ze mną – zaproponowałem. – Rodzice pewnie i tak będą chcieli poznać osobę, która wyłowiła mnie z rzeki, więc możesz zjeść obiad z nami… w podziękowaniu… […]

– To skąd jesteś? – zapytałem ponownie po paru minutach marszu w całkowitej ciszy.

– Nie stąd – odparła.

Super. Tyle to już wiedziałem. Czekałem, czy powie może coś jeszcze, ale milczała uparcie. Nie dałem za wygraną.

– To wiem – rzekłem w końcu, coraz bardziej zaciekawiony. – Daleko masz do domu?

Nic nie mówiła, a ja uważnie obserwowałem jej dumną twarz. Miała zadarty nos obsypany delikatnie jasnymi piegami. W ciemnozielonych oczach najpierw malował się jakiś upór, pomieszany z gniewem. […] Niczego się nie dowiedziałem. Sprytna jest. Tylko dlaczego tak bardzo nie chciała powiedzieć mi nic o sobie?

O tekście

1. Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź **A** albo **B** oraz jej uzupełnienie **1.**, **2.** albo **3.**

W tekście *Album z emocjami* występuje

A.	narrator pierwszoosobowy,	który	**1.**	nie bierze udziału w wydarzeniach, lecz jedynie je komentuje.
B.	narrator trzecioosobowy,		**2.**	wie wszystko o świecie przedstawionym.
			3.	jest uczestnikiem ukazanych wydarzeń.

2. W jakich okolicznościach poznali się Bartek i Laura? Wybierz poprawną odpowiedź.

A. Laura przez przypadek zepchnęła chłopca ze skarpy.

B. Dziewczyna pomagała Bartkowi znaleźć komórkę.

C. Bohaterowie wspólnie robili zdjęcia nad rzeką.

D. Laura wyciągnęła Bartka z wody.

3. Opowiedz, co Laura stara się uchwycić na swoich fotografiach.

4. Wyszukaj w tekście fragmenty, w których emocje są nazywane wprost, oraz takie, w których zostały jedynie zasugerowane (przez informacje o zachowaniu bohaterów, o sposobie ich mówienia itp.).

5. Jakie uczucia próbuje przekazać osoba na poniższych zdjęciach? Do każdej fotografii dopisz 1–2-zdaniową wypowiedź wyrażającą emocje dziewczynki.

6. Jakie są zalety i wady robienia zdjęć tradycyjnym aparatem fotograficznym, a jakie – aparatem cyfrowym (np. w smartfonie)? Zapisz je w tabeli.

7. Czy Twoim zdaniem o Laurze i Bartku można powiedzieć, że są dociekliwi? Z jakich względów? Wyjaśnij, w czym przejawia się ich dociekliwość.

8. Wyjaśnij komentarz Laury: *Więzień szuka swoich kajdan*. Czy zgadzasz się z opinią bohaterki na temat telefonu komórkowego? Uzasadnij swoje stanowisko.

Tworzę

9. Wykaż się dociekliwością. Czego chciałabyś / chciałbyś się dowiedzieć o bohaterach tekstu Ariadny Piepiórki? Sformułuj po trzy pytania do każdego z nich, a następnie zapisz możliwe odpowiedzi. Użyj pytań otwartych.

Pytania otwarte rozpoczynają się wyrazami: *kto*? *kiedy*? *dlaczego*? *jak*? itp. i sprawiają, że rozmówca udziela bardziej wyczerpujących odpowiedzi.

Pytania zamknięte rozpoczynają się od słowa *czy* i wymagają tylko potwierdzenia albo zaprzeczenia.

10. Wykonaj kilka zdjęć, na których uchwycisz ludzkie emocje. Stwórz minialbum. Każdą fotografię opatrz komentarzem na temat przedstawionej sytuacji i związanych z nią uczuć.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania. Po poznaniu Laury Bartek odczuwa przede wszystkim

A. zachwyt i odprężenie.

B. sympatię i wdzięczność.

C. rozczarowanie i irytację.

D. zaskoczenie i ciekawość.

Jak piszemy, a jak mówimy?

Kryteria sukcesu:

- znam cechy języka mówionego i języka pisanego;
- wiem, kiedy stosować każdą z tych odmian języka;
- używam odpowiednich form w zależności od sytuacji komunikacyjnej.

Na początek

- Przeczytaj poniższe wypowiedzi i powiedz, jakie są różnice między tymi dwoma przekazami.

A.

B.

Zapraszamy wszystkich zainteresowanych uczniów na spotkanie z profesorem Janem Bławatkiem.

Wykład na temat mowy kwiatów odbędzie się 12 października o godz. 18 w auli.

Rada Rodziców

Język służy do przekazywania informacji, wymieniania opinii, dzielenia się wrażeniami. Ze względu na sposób komunikowania się można go podzielić na **mówiony** i **pisany**.

Język mówiony	Język pisany
▸ Cechują go ulotność, spontaniczność w doborze słów i konstrukcji zdaniowych, brak uporządkowania.	▸ Charakterystyczny dla tekstów utrwalonych na piśmie, wcześniej przemyślanych: jest precyzyjny, uporządkowany, logiczny.
▸ Powstaje w danej chwili, w związku z konkretną sytuacją, w której osoba mówiąca zwraca się do odbiorcy.	▸ Nadawca nie musi mieć bezpośredniego kontaktu z odbiorcą (zapisany tekst można odczytać w dowolnym miejscu i czasie).
▸ Najczęściej dotyczy życia codziennego.	▸ Na odbiór wypowiedzi nie ma wpływu język ciała nadawcy.
▸ Ważną rolę w odbiorze odgrywają gesty i mimika.	▸ Teksty mogą dotyczyć różnych tematów i przybrać rozmaite formy (np. literacką).
▸ Wypowiedź jest swobodna: zawiera słownictwo potoczne i nacechowane emocjonalnie oraz liczne powtórzenia, zdarzają się w niej błędy językowe i usterki w zakresie spójności.	▸ Jest to mowa staranna: zawiera bogate słownictwo, nadawca zwraca uwagę na jej poprawność.

1. Wskaż w dialogach w poniższym tekście cechy języka mówionego.

Zygmunt i Marian do świtu siedzieli nad szyframi. Nie mogli wpaść na żadne rozwiązanie.
– Siema! Macie jakiś pomysł? – Jerzy wpadł do pokoju. – Bo mnie coś chodzi po głowie. Leciałem tu, żeby wam powiedzieć.
– Masakra. Nic. Nic się nie klei – odpowiedział zrezygnowanym głosem Marian.
– Taaa… Bez efektu… Ciągle – potwierdził Zygmunt. – Choć za nami cała noc.
Jerzy się roześmiał.
– Tam! – Wskazał na torbę z jakimiś papierami. – Tam jest rozwiązanie!

2. Określ, które wypowiedzi mogą się pojawić w języku pisanym (P), a które są typowe dla języka mówionego (M).

A. Kawa jest nie tylko popularnym napojem, lecz także częstym tematem badań naukowych. P / M

B. Dzisiaj po lekcjach mam kółko z matmy, a potem od razu lecę na kosza. P / M

C. W 1961 roku misja archeologiczna profesora Kazimierza Michałowskiego rozpoczęła wykopaliska w Sudanie. P / M

D. Najnowsze badania mówią o powodach, które w przyszłości mogą zahamować rozwój pojazdów elektrycznych. P / M

E. Zagadałam dzisiaj do Bartka, jak wyhodować w domu kryształ soli. P / M

F. Masz jakieś nowe gry na kompa? Wpadłbym do ciebie. P / M

3. Napisz dwa krótkie teksty zgodnie z poniższymi wskazówkami. W pierwszym wykorzystaj cechy języka mówionego, w drugim – języka pisanego.

1. Rozmowa przeprowadzona przez zawodników po wygranym meczu.
2. Notatka po wygranym meczu zamieszczona przez trenera drużyny w mediach społecznościowych.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania. Wypowiedzi w języku mówionym są na ogół

A. spójne i uporządkowane.

B. dłuższe niż teksty pisane.

C. wzmacniane mową ciała.

D. pozbawione błędów językowych.

Szukam prawdy o sobie

Kryteria sukcesu:

- wyjaśniam na podstawie wiersza, jakie zadanie Tadeusz Różewicz wyznacza poecie;
- przekształcam tekst utworu zgodnie ze wskazówkami;
- porównuję autoportrety różnych artystów;
- wypowiadam się na temat selfie jako formy autoportretu.

Na początek

- Wymień sytuacje wymagające obejrzenia się w lustrze. W jakim celu oglądamy samych siebie?
- Czego nie jesteśmy w stanie zobaczyć w lustrzanym odbiciu?

Tadeusz Różewicz (1921–2014)

Polski poeta, dramaturg, prozaik i scenarzysta. W swojej twórczości podejmował zagadnienia istotne dla współczesnego człowieka. Nazywany poetą moralnego niepokoju ze względu na pytania o dobro i zło, które często zadawał w utworach. Duży wpływ na jego dzieła miały doświadczenia II wojny światowej.

Poznaj autora

Tadeusz Różewicz

Zadanie domowe

zadanie domowe
dla młodego poety

nie opisuj Paryża
Lwowa i Krakowa

opisz swoją twarz
z pamięci
nie z lustra

w lustrze możesz pomylić
prawdę z jej odbiciem

nie opisuj anioła
opisz człowieka
którego minąłeś wczoraj

opisz swoją twarz
i podziel się ze mną
jej zmiennym wyrazem

nie czytałem
w poezji polskiej
dobrego autoportretu

O tekście

1. Określ, kim jest podmiot liryczny. Do kogo się zwraca?

2. Wybierz poprawne dokończenie zdania.
Osoba mówiąca w utworze

A. zachęca do opisu innych miast niż Paryż, Lwów i Kraków.

B. proponuje młodemu poecie, by opisał swoją twarz.

C. namawia do opisania własnego odbicia w lustrze.

D. uważa, że polska poezja jest słaba.

3. Jak rozumiesz słowa: *w lustrze możesz pomylić / prawdę z jej odbiciem*? Wyjaśnij, dlaczego lustro nie jest wiarygodnym źródłem wiedzy o nas samych.

4. Przeczytaj objaśnienia słów *autoportret* i *autobiografia*. Podaj możliwe przyczyny szukania przez twórców inspiracji do swoich dzieł we własnym życiu i wyglądzie.

Autoportret – przedstawienie przez artystę samego siebie.

Autobiografia – ukazanie przez twórcę dzieła literackiego lub filmowego wydarzeń z własnego życia.

5. W jakim znaczeniu został użyty w wierszu wyraz *autoportret*? Jak sądzisz, dlaczego osoba wypowiadająca się w tekście nigdy nie czytała w poezji polskiej dobrego autoportretu?

6. Wytłumacz, jak można rozumieć frazeologizm będący rozwiązaniem rebusu.

LS

N = Z

EK = Ą

7. Przepisz utwór Różewicza do zeszytu w taki sposób, aby nadać mu formę tekstu ciągłego (bez podziału na wersy). Zastosuj odpowiednią interpunkcję.

Tworzę

8. Co mogłoby być tematem wierszy współczesnego młodego poety? Podaj swoje propozycje.

9. Przyjrzyj się przedstawionym autoportretom. W jaki sposób artyści ukazali samych siebie? Opisz dzieło, które najbardziej Ci się podoba.

Mieczysław Szczuka, *Autoportret z paletą*, 1920, Muzeum Narodowe w Warszawie

Jan Matejko, *Autoportret*, 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie

Leonardo da Vinci (czytaj: da winczi), *Autoportret*, ok. 1512, Biblioteka Królewska, Turyn

Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Portret wielokrotny*, ok. 1917, Muzeum Sztuki w Łodzi

Franz Xaver Messerschmidt, *Dziecięcy płacz*, po 1770, Muzeum Sztuk Pięknych, Budapeszt

10. Zrób trzy selfie, na których przedstawisz swoją twarz. Czy tego typu zdjęcie można uznać za współczesną formę autoportretu? Uzasadnij odpowiedź.

Chcę więcej

Jedną z postaci w mitologii greckiej był Narcyz. Młodzieniec odznaczał się niezwykłą urodą, jednak nie zwracał uwagi na zakochane w nim nimfy i spędzał czas głównie na polowaniach. Za swoją obojętność został surowo ukarany. Gdy pewnego razu chciał ugasić pragnienie wodą ze strumienia, ujrzał własne odbicie i zakochał się w nim. Piękny myśliwy zmarł z tęsknoty za samym sobą. Na grobie młodzieńca wyrósł kwiat nazwany jego imieniem.

▶ Sprawdź w dostępnych źródłach, kogo dziś określa się mianem narcyza. Dlaczego postawa narcystyczna może przeszkadzać innym ludziom w życiu? Uzasadnij odpowiedź.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Osoba mówiąca w wierszu Różewicza uważa, że człowiek jest niedoskonały, dlatego stanowi dla poety ciekawszy temat niż anioł.	P	F
2.	Podmiot liryczny stwierdza, że lustra są bezużyteczne, ponieważ pokazują zafałszowany obraz człowieka.	P	F

Kto i po co sfałszował obraz?

Kryteria sukcesu:

- poznaję bohaterów opowiadania;
- określam, czego dotyczy ich dociekliwość;
- proponuję dalszy ciąg przedstawionej historii.

Na początek

- Jak sądzisz, w jaki sposób eksperci badają autentyczność dzieł sztuki? Co biorą pod uwagę? Z jakich narzędzi korzystają? Wypisz pomysły, które przychodzą Ci do głowy.

Deron R. Hicks[1]

Amerykański prawnik i pisarz. Zdobył wykształcenie z zakresu malarstwa, a następnie ukończył szkołę prawniczą. Karierę pisarską zawdzięcza własnym dzieciom, córce Meg i synowi Parkerowi. To dla nich postanowił wymyślić powieść kryminalną. Do tej pory w Polsce ukazały się trzy książki Hicksa: *Przekręt na van Gogha*[2], *Skok na Rembrandta*[3], *Wyścig po koronę*. Opowiadają one o dzieciach, które odkrywają tajemnice dzieł sztuki.

[1] czytaj: deren ar hiks
[2] czytaj: wan goga
[3] czytaj: rembranta

Poznaj autora

Deron R. Hicks

Przekręt na van Gogha

fragmenty

[W Narodowej Galerii Sztuki w Waszyngtonie[1] zostaje znaleziony 12-letni chłopiec, który nie pamięta, kim jest ani jak się znalazł w muzeum, ale za to doskonale zna się na sztuce. Trafia on do rodziny zastępczej i poznaje 10-letnią Camille[2]. Dziewczynka nadaje chłopcu imię Art (w dosłownym tłumaczeniu: sztuka). Dzieci próbują rozwikłać zagadkę utraty pamięci przez chłopca, a przy okazji trafiają na ślad szajki fałszującej obrazy, która podąża za Artem. Ważnym elementem układanki jest znaleziony przez chłopca notes z opisem pająka znajdującego się na tylnej części płótna obrazu].

1 Waszyngton – stolica Stanów Zjednoczonych

2 czytaj: kamil

20:11
sobota, 16 grudnia
pracownie Wydziału Sztuk Pięknych, Uniwersytet Jerzego Waszyngtona, Waszyngton

Camille aż się zachłysnęła, kiedy weszła do środka.

Pomieszczenie było ogromne. Wysokie na dwa piętra i o powierzchni połowy boiska do koszykówki. Ściany były z gołej cegły, a podłoga z dębowej klepki, która wyglądała

na sto lat albo i więcej. […] Snopy światła przecinane dźwigarami rzucały na podłogę tajemnicze cienie. […]

– Trochę tu przerażająco – powiedziała Camille. – A jednocześnie czadowo. […] Wygląda trochę jak… laboratorium doktora Frankensteina[3]. […]

Przez środek pokoju ciągnął się długi drewniany stół. […] Na samym końcu znajdowały się wielki mikroskop, klawiatura komputera, góra notatników i największy monitor, jaki Camille kiedykolwiek widziała. Po drugiej stronie stołu stał wysoki regał pełen maleńkich buteleczek z ciemnego szkła.

Dziewczynka podeszła do szafki i zerknęła na etykietkę jednego z pojemniczków.

Na jej twarzy odmalowało się przerażenie.

– Smocza krew! – krzyknęła. – Tutaj jest napisane, że w środku jest smocza krew! […]

Art się uśmiechnął. Dla Camille pomieszczenie mogło wyglądać jak laboratorium Frankensteina, ale on czuł się tutaj jak w domu. […]

– Smocza krew. *Sanguis draconis*[4]. To czerwony barwnik, wytwarza się go z żywicy pewnego drzewa występującego w Afryce i Azji – wyjaśnił.

– Barwnik? Do czego? – spytała Camille. – To jak coś z *Harry'ego Pottera*.

– Malarze od wieków używali go do produkcji farb – tłumaczył Art. – Do sproszkowanego barwnika dodawali oleju. Smocza krew daje wspaniałą czerwoną barwę. […]

Art zdawał sobie sprawę, że są to substancje nieznane większości ludzi. […] Buteleczki na półkach zawierały mikstury od wieków używane przez artystów. Było w nich wiele niebezpiecznych składników – niektóre trujące, inne żrące, a jeszcze inne, jeśli obchodzić się z nimi nieodpowiednio, wybuchowe. Malarze przez stulecia narażali swoje zdrowie, a często nawet życie, używając tych związków chemicznych w proszkach i płynach. Chłopiec pamiętał, że zdaniem niektórych van Gogh mógł cierpieć na zatrucie ołowiem, który był powszechnie stosowanym składnikiem farb w XIX wieku. Lecz Art wiedział również, że te same materiały, jakkolwiek niebezpieczne, posłużyły do stworzenia wielu najwspanialszych dzieł sztuki w dziejach ludzkości. […]

Art […] podszedł do klawiatury komputera i wcisnął jeden z klawiszy. […] Małe okienko tekstowe zniknęło, a na jego miejscu pojawił się inny obraz. […]

Nie spuszczali wzroku z tego, co ukazało im się na ekranie. Był to zaginiony, a potem odnaleziony obraz Vincenta van Gogha *Wejście do parku publicznego w Arles widziane spomiędzy drzew*. […]

– Wygląda tak… realistycznie – odezwała się Camille. […]

Art wyciągnął dłoń i dotknął obrazu na monitorze. Natychmiast pojawiło się w tym miejscu małe kółko i zaznaczony fragment został powiększony dziesięciokrotnie. Precyzja detali zapierała dech w piersiach. Chłopiec był w stanie dostrzec nawet włos z pędzla zastygły w wyschniętej farbie. Przyłożył obie dłonie do ekranu i jeszcze bardziej powiększył fragment obrazu. Widział teraz tysiące przecinających się szczelin po ruchach pędzla.

Art ponownie dotknął kółka, które tym razem zniknęło.

3 laboratorium Frankensteina – laboratorium, w którym działał naukowiec pracujący nad przywróceniem martwego ciała ludzkiego do życia, główny bohater XIX-wiecznej powieści Mary Shelley pt. *Frankenstein* (czytaj: mery szeli; **fran**kensztajn)

4 czytaj: sangwis drakonis

– O rany – wyszeptała Camille. – Ale dlaczego to tutaj jest? Po co to komuś?

Chłopiec nadal wpatrywał się w ekran.

– Oto jest pytanie – odpowiedział. Czuł, że odpowiedź próbuje się wydostać zza tamy w jego głowie.

– Co jeszcze można zrobić z tym obrazem? – spytała Camille.

Jeszcze jedno dobre pytanie.

– Sprawdźmy – odparł.

Położył obie dłonie na dole ramy i uniósł je. Obraz także się uniósł, zupełnie jakby Art rzeczywiście go podnosił. Opuścił ręce, a wtedy obraz wrócił na wcześniejsze miejsce. Ujął płótno za prawą krawędź i przesunął w lewo. Obraz kręcił się na boki, ukazując brzeg ramy. Chłopiec był w stanie dostrzec jej najmniejsze zadrapania i te miejsca, w których przez złotą farbę przebijało ciemne drewno – ślady po licznych podróżach. Potem obrócił obraz tak, że widział tylko bok ramy.

„Po co ktoś chciałby oglądać sam bok ramy?" – zastanawiał się.

Znów poruszył ręką w lewo, tak że na ekranie widzieli teraz tył płótna.

– No nie… – odezwała się Camille. – Czy to jest…?

Art nie wiedział, co powiedzieć. Natychmiast sięgnął do plecaka i wyciągnął ze skrytki skórzany notes. Otworzył go na zaznaczonej stronie i rozłożył tak, żeby obydwoje mogli ją widzieć.

Tył obrazu na monitorze – verso[5] – wyglądał dokładnie tak jak verso z notesu. Ich oczom […] ukazał się pająk.

– Co to znaczy? – zapytała Camille.

Art nie odpowiedział od razu, ale wszystkie kawałki układanki natychmiast ułożyły się w logiczną całość – skórzany notes, nowo odkryty van Gogh w Narodowej Galerii Sztuki, tajemniczy prześladowcy, niesamowity pokój, w którym się znajdowali, i obraz na monitorze przed nimi.

Chłopiec zwrócił się do Camille.

– Narodowa Galeria Sztuki – oznajmił – planuje zapłacić sto osiemdziesiąt trzy miliony dolarów za sfałszowany obraz. […]

– Sfałszowany obraz? – zawołała Camille. – Ale jak to? Dlaczego?

Art uniósł notatnik.

– Dlatego – powiedział. – Istnieją tysiące obrazów dawnych artystów, którzy nigdy nie stali się sławni. Fałszerze sztuki skupują je od marszandów[6] i wykorzystują stare płótna do podrabiania arcydzieł. – To mówiąc, wskazał na rysunek w notatniku. – Najwyraźniej ten malarz, Guillou[7], tworzył mniej więcej w tym samym okresie co van Gogh. Używali podobnych materiałów – farb, pędzli, płócien. Fałszywy van Gogh został namalowany na płótnie obrazu Guillou, tego z dziewczyną i koszykiem. I z pająkiem z tyłu.

– Czyli ktoś po prostu namalował obraz van Gogha na obrazie z dziewczyną? – nie dowierzała Camille. – To chyba nie może być takie proste?

– I nie jest – odparł Art. – To o wiele bardziej skomplikowany proces. Zdobycie płótna jest zaledwie początkiem. Musisz najpierw usunąć stary obraz, bo inaczej od razu będzie go widać na zdjęciu rentgenowskim. Fałszerze ściągają farby papierem ściernym albo za pomocą chemikaliów. Potem trzeba zdobyć odpowiednie materiały do malowania

5 verso (czytaj: werso) – odwrotna strona karty, tu: druga strona płótna, na którym namalowano obraz

6 marszand – osoba, która zajmuje się handlem obrazami oraz innymi dziełami sztuki

7 czytaj: giju; chodzi prawdopodobnie o Alfreda Guillou, francuskiego malarza żyjącego w latach 1844–1926

– takie farby, które były dostępne w przeszłości, żadnych nowoczesnych składników. Czasem fałszerze kupują nawet bardzo stare pędzle.

Camille słuchała w milczeniu.

– Czy to dlatego tamci ludzie nas ścigają? – spytała w końcu. – Chcą odzyskać ten notes?

Art przytaknął.

– Pająk jest dowodem na to, że na płótnie tak zwanego van Gogha pierwotnie namalowano inny obraz, autorstwa Guillou. To prawdopodobnie jedyny dowód na to, że odnaleziony van Gogh z Narodowej Galerii Sztuki jest podróbką.

– O rany – wyszeptała Camille. Chciała zadać kolejne pytanie, ale powstrzymała się w ostatniej chwili. Zaczęła wodzić wzrokiem po całym pomieszczeniu.

– Coś nie tak? – spytał chłopak.

– To w sumie trochę dziwne, nie uważasz? – powiedziała wreszcie.

– Co jest dziwne?

– Że miałeś klucz do tego pomieszczenia – odpowiedziała. – I że jesteś w posiadaniu jedynego dowodu na to, że obraz został sfałszowany.

– Co masz na myśli? – spytał Art.

– Zastanów się. Tutaj jest wiele materiałów malarskich, których używano w czasach van Gogha – sam tak powiedziałeś.

Art skinął głową, chociaż zupełnie nie podobał mu się kierunek, w jakim zmierzała ta rozmowa.

– No i skąd w ogóle masz ten notes? – spytała dziewczynka. […] I skąd wiesz tyle o sztuce? I o tym, jak podrabia się obrazy? […] Skąd ty to wszystko wiesz? A jeśli… no wiesz… a jeśli masz coś wspólnego z tym fałszywym obrazem? […]

– Nie jestem fałszerzem! – powiedział [Art] z mocą. – Jestem tylko dzieckiem.

– Przecież wiem, że jesteś dzieckiem – odpowiedziała Camille. – Ale pamiętasz, jak opowiadałeś nam o tym, że widziałeś prawdziwy obraz Moneta, ten z mojego kubka?

– Tak.

– Oglądałeś go jeszcze z kimś, prawda?

– Tak.

– Z jakimś mężczyzną.

– Tak.

– A jeśli ten mężczyzna jest fałszerzem sztuki? – wysnuła przypuszczenie Camille. – Może jesteś jego synem albo bratem, albo siostrzeńcem, bo ja wiem? A jeśli detektyw w muzeum rzeczywiście był policjantem, tak samo jak ci ludzie w hotelu? Może próbują zdobyć twój notes, żeby mieć dowód fałszerstwa?

To, co mówiła Camille, miało oczywiście sens. I coś w głowie Arta podpowiadało mu, że dziewczynka jest o wiele bliżej prawdy, niżby tego chciał. Poczuł lęk. A jeśli rzeczywiście należy do szajki, która chce sprzedać Narodowej Galerii Sztuki fałszywy obraz za miliony dolarów?

Zapadło długie milczenie.

– Jesteś na mnie zły? – spytała Camille.

Art potrząsnął głową.

– Nie, możesz mieć rację. Musimy poznać prawdę.

– To co robimy?
– Szukamy dalej – odpowiedział.
– Bez względu na to, dokąd nas to zaprowadzi?
– Tak. Bez względu na to, dokąd nas to zaprowadzi.

tłum. Maria Kabat

O tekście

1. Art, główny bohater opowiadania, czuł się w pracowni *jak w domu*. Co to oznacza?

a) Wyszukaj w tekście fragmenty, które o tym świadczą.

b) Nazwij emocje Camille towarzyszące jej podczas pobytu w tym pomieszczeniu.

2. Wybierz poprawne dokończenie zdania.
Dzieci zobaczyły obraz Vincenta van Gogha

A. na regale ze składnikami farb.

B. powieszony na ścianie pracowni.

C. na monitorze komputerowym.

D. w notesie znalezionym przez Arta.

3. Opisz, w jaki sposób sfałszowano dzieło Vincenta van Gogha. Dlaczego był to skomplikowany proces? Podaj kolejne etapy działania przestępców.

4. Przedstaw wątpliwości, które nasunęły się Camille, kiedy chłopiec okazał się znawcą technik fałszowania obrazów.

5. *Musimy poznać prawdę.* Jak te słowa Arta rozumiała Camille, a jak – sam chłopiec? Określ, co było powodem dociekliwości każdego z nich.

Tworzę

6. Wymyśl, kto i dlaczego mógł ścigać Camille i Arta. Opisz przestępców, wymień ich cechy.

7. Przygotuj dalszą historię dzieci oraz sfałszowanego obrazu. Wprowadź innych bohaterów oraz ciekawą intrygę.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W pracowni, do której trafili, Art i Camille czuli się bezpiecznie.	P	F
2.	Bohater stracił pamięć i nie wiedział nawet, jak ma na imię.	P	F
3.	Art chciał sprzedać Narodowej Galerii Sztuki sfałszowany obraz van Gogha.	P	F

Pudełko po czekoladkach – piszemy opowiadanie detektywistyczne

Kryteria sukcesu:

- znam cechy opowiadania detektywistycznego;
- stosuję słownictwo charakterystyczne dla tego typu utworów;
- tworzę opowiadanie detektywistyczne.

Na początek

- Jak myślisz, dlaczego książki, których bohaterem jest detektyw albo inna osoba rozwiązująca zagadkę kryminalną, cieszą się dużym zainteresowaniem czytelników? Podaj co najmniej trzy przyczyny.

Mam lekkie pióro

Opowiadanie detektywistyczne – odmiana opowiadania, w której fabuła koncentruje się wokół śledztwa zmierzającego do rozwiązania zagadki, np. schwytania złodzieja lub odkrycia tożsamości mordercy.

Cechy opowiadania detektywistycznego

- TEMAT: zagadka kryminalna i odkrycie sprawcy przestępstwa
- liczne zwroty akcji, intrygi, komplikacje, tropy prowadzące w ślepą uliczkę
- wskazówki dotyczące zbrodni ukryte w fabule
- GŁÓWNY BOHATER: detektyw amator lub prywatny detektyw
- NASTRÓJ UTWORU: tajemniczy, często mroczny
- opis metod śledztwa, np. dedukcji, rekonstrukcja wydarzeń
- akcja trzymająca w napięciu

1. Stwórz portret detektywa, kierując się podanymi pytaniami.

Kim jest detektyw?

Z jakimi atrybutami zwykle jest kojarzony?

Jak może wyglądać?

Jakie są cechy dobrego detektywa?

W jakich miejscach wykonuje swoją pracę?

Mam lekkie pióro

Prawda zawsze wychodzi na jaw

Odkąd pamiętam, moi rodzice marzyli o własnym domku pod miastem. Długo pozostawało to tylko w sferze planów, ale któregoś dnia tata wpadł do pokoju i oznajmił, że znalazł wreszcie nasze miejsce na ziemi.

Stuletni dom, do którego nas zabrał, był mały i zaniedbany, ale uroczy. Wtopiony w stary park, wydawał się tajemniczy. W sumie zrobił na mnie dobre wrażenie, choć się okazało, że wymaga remontu. Tata uznał, że wszystkie prace wykona własnoręcznie, a my z Pawłem, moim starszym bratem, mu pomożemy.

Tego dnia burzyliśmy ściankę, aby powiększyć przyszłą kuchnię. Tata dał nam kilka wskazówek i od rana skuwaliśmy warstwę tynku, pod którą kryły się rude cegły.

W jednym miejscu, w rogu nad podłogą, tynk okazał się bardzo twardy i nie mogłem go rozbić młotkiem. Poprosiłem Pawła o pomoc. Gdy razem uderzaliśmy w ścianę, nagle wypadła z niej cegła i pojawił się ciemny, dość szeroki otwór. Ku mojemu zaskoczeniu dostrzegłem w głębi jakiś przedmiot. Poświeciłem przyniesioną szybko latarką, a potem sięgnąłem po niego z ciekawością. Było to nieduże pudełko po czekoladkach. Zacząłem je delikatnie otwierać...

INTRYGUJĄCY TYTUŁ

WSTĘP

ZAWIĄZANIE AKCJI – wprowadzenie tajemnicy

2. Przeczytajcie początek opowiadania, a następnie zaplanujcie jego fabułę, tak aby powstał utwór detektywistyczny. Skorzystajcie z podanych poleceń. Zadanie wykonajcie w zeszycie.

a) Podajcie, co znajdowało się w tajemniczym pudełku.

b) Zaplanujcie działania, które chłopiec podejmie, aby rozwiązać zagadkę.

c) Wymyślcie komplikacje, które przeszkodzą bohaterowi w szybkim rozwikłaniu tajemnicy.

d) Zaproponujcie kilka niepokojących elementów akcji, tak aby zbudować napięcie.

e) Wymyślcie zakończenie historii, w którym zagadka zostanie ciekawie i logicznie rozwiązana.

3. Napisz dalszy ciąg opowiadania detektywistycznego według pomysłu swojej grupy. Skorzystaj ze wskazówek zamieszczonych w lekcji.

Bank słówek

- **prowadzić śledztwo** • odkryć / wyjaśnić / rozwikłać zagadkę • podążać tropem • ścigać • szukać odpowiedzi • dedukować • gromadzić informacje • łączyć fakty • zabezpieczać ślady
- **dowody** • ślady • poszlaki • świadkowie • motywy • pytania • niejasności • znaki zapytania
- **przestępca** • sprawca • kryminalista • złodziej • oszust • rabuś • włamywacz • kieszonkowiec • wandal • kłusownik • przemytnik • stalker • szpieg • haker • szantażysta
- **przestępstwo** • wykroczenie • przewinienie • występek • sprawka
- **portret pamięciowy** • pasować do opisu
- **alibi:** mocne / niepodważalne / niezbite / solidne / wiarygodne / fałszywe • potrzebować alibi • mieć / przedstawić / zapewnić / dać / podważyć alibi

alibi – dowód świadczący o tym, że podejrzany nie mógł dokonać przestępstwa, bo np. znajdował się w innym miejscu

4. Przeczytajcie wybrane prace na forum klasy. Zaproponujcie, w jaki sposób można byłoby je uatrakcyjnić.

5. Sprawdź w dostępnych źródłach znaczenie terminów związanych z prowadzeniem śledztwa. Następnie wyjaśnij je koleżankom i kolegom z klasy, używając jedynie gestów.

daktyloskopia • grafologia • noktowizor • podsłuch

6. Przedstaw wybraną książkę detektywistyczną dla dzieci. Wymień cechy bohatera, który prowadzi śledztwo. Zapisz w punktach plan wydarzeń.

Sprawdź, co już umiesz

Na podstawie poniższych zdjęć wymyśl, co mogło się wydarzyć w domu państwa Kowalskich. Przygotuj dwa zakończenia: pozytywne i negatywne.

Spójrz na czasownik z innej strony

Kryteria sukcesu:

- rozpoznaję stronę czynną i bierną czasownika;
- przekształcam konstrukcję ze strony czynnej na bierną i odwrotnie;
- wskazuję, kiedy dopełnienie staje się podmiotem;
- wiem, jakie czasowniki nazywamy przechodnimi, a jakie – nieprzechodnimi.

Na początek

- Podziel wypowiedzenia na dwie grupy:
  a) te, w których podmiot jest wykonawcą czynności;
  b) te, w których podmiot podlega czynności, ale jej nie wykonuje.
  - W XIX wieku naukowcy odkryli ślady dinozaurów.
  - Włoszczyznę sprowadziła do Polski królowa Bona.
  - Odległa i mroźna Grenlandia została odkryta przez wikingów w IX wieku.
  - Nad Morzem Bałtyckim leży dziewięć krajów.
  - Pierwsze letnie igrzyska dla osób z niepełnosprawnościami zostały zorganizowane w 1960 roku w Rzymie.
  - Bambus jest zaliczany do najszybciej rosnących roślin.

W zależności od tego, czy chcemy podkreślić, kto / co jest wykonawcą czynności, czy raczej, kto / co jej podlega, używamy **strony czynnej** lub **strony biernej** czasownika.

W **stronie czynnej** podmiot jest wykonawcą czynności, o której informuje czasownik.	W **stronie biernej** podmiot podlega czynności, o której informuje czasownik, ale jej nie wykonuje.
Mama przygotowała kolację. podmiot wykonywana czynność	*Kolacja została przygotowana przez mamę.* podmiot czynność, której podlega podmiot
Mały Wojtek myje kubki. podmiot wykonywana czynność	*Kubki są myte przez małego Wojtka.* podmiot czynność, której podlega podmiot
Ważniejszy jest **wykonawca czynności**.	Ważniejszy jest **przedmiot czynności**.
Orzeczenie w stronie czynnej tworzą: ▸ czasownik w formie osobowej, np. *zrobię, będę jadła;* ▸ forma czasownika zakończona na *-no, -to*, np. *zjedzono, umyto;* ▸ wyraz pełniący funkcję czasownika, np. *trzeba, należy, warto.*	Orzeczenie w stronie biernej zawsze składa się z formy osobowej czasownika *być* lub *zostać* oraz z formy czasownika zakończonej na *-ny, -na, -ne, -ty, -ta, -te*, np. *była zabierana, zostały wybite.*

1. Wypisz z tekstu orzeczenia. Podkreśl te formy czasownika, które informują o czynności wykonywanej przez podmiot.

Jak długo pracował pan nad ostatnim filmem?
Prawie dwa lata. Dzieło zostało ukończone niespełna miesiąc temu.
W głównej roli została obsadzona mało znana aktorka. Jak pan ją znalazł?
Casting trwał trzy dni. Odtwórczyni głównej roli została wybrana spośród kilkudziesięciu kandydatek.
Na zdjęciach z planu filmowego uwagę przykuwają wspaniałe elementy garderoby z XVIII wieku. Skąd one pochodzą?
Niektóre kostiumy zostały wypożyczone z muzeów. Większość strojów uszył jednak nasz filmowy krawiec.
Kiedy tytuł trafi do kin?
Obraz będzie wyświetlany już na początku grudnia.

E

2. Wskaż punkt, w którym znajdują się tylko czasowniki w stronie biernej.

A. są otoczone, zostanie odznaczony, będziesz śpiewał

B. będzie odnawiana, są dostarczane, został zgubiony

C. zostały kupione, zakochali się, będę oceniana

D. jest naprawiany, będziemy nurkowały, będę spała

3. Jakie czynności wykona detektyw Dociekliwy? Przekształć punkty planu pracy śledczego w wypowiedzenia z czasownikami w stronie biernej.

Wzór: Zaplanuję działania. / Działania zostaną zaplanowane.

Zadania do wykonania:
1. Zbadam ślady przestępstwa.
2. Sprawdzę wszystkie poszlaki.
3. Dokładnie przesłucham świadków.
4. Rozwiążę tajemnicę znikających przedmiotów.
5. Złapię winnego na gorącym uczynku.
6. Opracuję szczegółowy raport z dochodzenia.
7. Zakończę śledztwo.

4. Przeredaguj podane zdanie, tak aby powstała konstrukcja w stronie biernej. W obu zdaniach wyszukaj podmioty, orzeczenia i dopełnienia. Sformułuj wniosek.

Policja schwytała rabusiów.

Dopełnienie, które po przekształceniu zdania w stronę bierną staje się **podmiotem**, nazywamy **dopełnieniem bliższym**.

podmiot	orzeczenie w stronie czynnej	dopełnienie bliższe
Śledczy	zbada	ślady.
Ślady	zostaną zbadane	przez śledczego.
podmiot	orzeczenie w stronie biernej	dopełnienie

W języku polskim **szyk jest swobodny**, dlatego miejsce wyrazów w zdaniu nie decyduje o ich funkcji. W razie dwuznaczności, np. gdy podmiot i dopełnienie mają tę samą formę (M. = B.), warto zastosować stronę bierną.

Kobiety badają roboty. → *Kobiety są badane przez roboty.*

5. Przekształć notatkę dotyczącą Wielkiego Muru Chińskiego w taki sposób, aby składała się wyłącznie z wypowiedzeń z orzeczeniami w stronie czynnej. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Prace nad Wielkim Murem Chińskim zostały rozpoczęte prawdopodobnie około VI wieku p.n.e. Niezwykła budowla była wznoszona przez robotników aż 2000 lat! Miała służyć jako wał obronny przeciwko wrogim plemionom z północy. Długość tego systemu fortyfikacji jest oceniana na 2400 km. Zabytek był od dawna uznawany za jeden z cudów świata. W 1987 roku Wielki Mur Chiński został wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Co roku obiekt jest odwiedzany przez tłumy turystów.

6. Wskaż zdania, których nie da się przekształcić na wypowiedzenia w stronie biernej.

- Łucja marzy o podróży dookoła świata.
- Przed zwiedzaniem Krakowa Łukasz dokładnie przeczytał przewodnik.
- Niedoświadczeni turyści zabłądzili na górskim szlaku.
- Wielu ludzi boi się latać samolotem.
- Leśniczy zauważył w lesie stado wilków.

- Czasowniki, które występują zarówno w stronie czynnej, jak i biernej, nazywamy **przechodnimi**, np. *zdradzić – zostać zdradzonym*, *zdradzać – być zdradzanym*.
- Czasowniki, które nie mają strony biernej, nazywamy **nieprzechodnimi**, np. *biec*, *płakać*.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż do każdego ze zdjęć po dwa zdania – jedno w stronie czynnej i jedno w stronie biernej.

1.

2.

3.

Czego jeszcze nie wiemy o orzeczeniu

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym jest orzeczenie;
- znam różne jego formy;
- potrafię wskazać orzeczenie w zdaniu;
- rozróżniam orzeczenie czasownikowe i orzeczenie imienne.

Na początek

- Lena przygotowuje prezentację z ciekawostkami naukowymi. W zdaniach z jej pracy wskaż orzeczenia.

Lasy deszczowe odpowiadają za wytworzenie 20 procent tlenu w powietrzu.

Niejedzenie cukru znacząco zmniejsza ryzyko cukrzycy i podwyższonego ciśnienia.

Rozpoznawanie kolorów odbywa się w tylnej części mózgu człowieka.

Orzeczenie to najważniejsza część zdania.

- Najczęściej jest wyrażone **czasownikiem w formie osobowej**. Takie orzeczenie nazywamy **czasownikowym**, np.

Kornelia czyta poradnik savoir-vivre'u.
Hania będzie próbowała powtórzyć eksperyment z fizyki.
W tym roku Norbert nie zdobędzie tytułu Szkolnego Mistrza Szachowego.

- Innym rodzajem orzeczenia jest **orzeczenie imienne**. Odpowiada ono na pytania: *kim / czym jest podmiot? jakie ma cechy? w jakim jest stanie?* Takie orzeczenie składa się z **łącznika** i **orzecznika**. Łącznikami są wyrazy: ***być***, ***stać się***, ***zostać*** w formie osobowej. Orzecznikiem jest inna część mowy (rzeczownik, przymiotnik, liczebnik, przysłówek, forma czasownika zakończona na *-ny*, *-na*, *-ne*, *-ty*, *-ta*, *-te*), np.

Przemek został dyrygentem. (orzecznik wyrażony rzeczownikiem)
łącznik + orzecznik = orzeczenie imienne

Neil Armstrong stał się sławny dzięki lądowaniu na Księżycu. (orzecznik wyrażony przymiotnikiem)
Magda jest czwarta w kolejce do kasy. (orzecznik wyrażony liczebnikiem)
W rakiecie było niewygodnie. (orzecznik wyrażony przysłówkiem)
Sojuz 30 został wystrzelony w kosmos z polsko-radziecką załogą. (orzecznik wyrażony formą czasownika)

1. Ułóż po dwa wypowiedzenia do zdjęć: jedno z orzeczeniem czasownikowym i jedno – z imiennym.

1.

2.

E

2. Uzupełnij podane zdania. Zastosuj różne rodzaje orzeczeń.

- W Muzeum Mydła i Historii Brudu w Bydgoszczy (?) zwyczaje ludzi dotyczące higieny w różnych epokach.
- Warsztaty formowania i wypieku plecionek z ciasta chlebowego (?) Muzeum Chleba w Radzionkowie.
- Lira korbowa i dudy (?) w Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu.

3. Ułóż i zapisz w zeszycie wypowiedzenia w czasie przeszłym, teraźniejszym i przyszłym. Zastosuj różne typy orzeczeń. Podkreśl je. Wykorzystaj słownictwo ze schematu.

dawniej byłem...

teraz jestem...

w przyszłości będę...

4. W podanych zdaniach wskaż orzeczenia. Określ, jaką częścią mowy został wyrażony orzecznik w orzeczeniu imiennym.

- Niccolò Paganini był włoskim wirtuozem skrzypiec.
- Rudzik stał się w Anglii symbolem Bożego Narodzenia.
- Próba generalna przed premierą została w ostatniej chwili odwołana.
- Czytanie lektur szkolnych jest dla mnie miłym obowiązkiem.
- Podczas spotkania z kustoszem Muzeum Chopina było bardzo cicho.
- Henryk Sienkiewicz został pierwszym polskim laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie literatury.
- Podczas igrzysk olimpijskich w Meksyku Irena Szewińska była pierwsza w biegu na 200 metrów.

5. Ułóż cztery wypowiedzenia z orzeczeniem imiennym. W każdym zdaniu orzecznik powinien być wyrażony inną częścią mowy, wybraną z podanych w ramce.

rzeczownik • przymiotnik • liczebnik • przysłówek

Wyrazy *być*, *stać się*, *zostać* mogą być **częścią orzeczenia imiennego** albo pełnić funkcję **orzeczenia czasownikowego** – oznaczają wówczas miejsce pobytu lub coś, co się wydarzyło, np.

Kamila jest na spotkaniu.

Rodzice zostali w domu.

Dziś stało się coś nieprawdopodobnego.

Należy też odróżnić czasownik *być*, który tworzy **formy czasu przyszłego złożonego**, np.

Kasia będzie piła / będzie pić kakao na kolację.

E **6.** W którym zdaniu wyraz *być* nie jest częścią orzeczenia imiennego? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Film włoskiego reżysera jest pewnym faworytem do Oscara.

B. *Hobbit* był jeszcze dwa dni temu na półce w naszej bibliotece.

C. Paulina i Jurek są reprezentantami szkoły w turnieju tańca towarzyskiego.

D. *Mazurek Dąbrowskiego* jest grany podczas ważnych uroczystości państwowych.

7. Policz orzeczenia w tekście i poznaj nazwisko artysty – twórcy posągu Zeusa.

Posąg Zeusa został uznany za jeden ze starożytnych cudów świata. Rzeźba początkowo znajdowała się w świątyni w Olimpii. Później została przeniesiona do Konstantynopola, gdzie uległa zniszczeniu podczas pożaru w V wieku. Zachowały się jednak opisy literackie, dzięki którym wiemy, jak wyglądała. Dzieło zostało wykonane ze złota i kości słoniowej. Władca Olimpu siedział na bogato zdobionym tronie, z wieńcem oliwnym na głowie. Wyraz twarzy boga był poważny. Rzeźba mierzyła ponad 13 metrów! Gdyby Zeus wstał z tronu, z pewnością przebiłby dach budowli.

MYRON 8 orzeczeń czasownikowych i 3 orzeczenia imienne

FIDIASZ 9 orzeczeń czasownikowych i 4 orzeczenia imienne

POLIKLET 10 orzeczeń czasownikowych i 5 orzeczeń imiennych

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Skórzane kierpce są częścią tradycyjnego stroju góralskiego*, występuje orzeczenie imienne, w którym orzecznik jest wyrażony przymiotnikiem.	P	F
2.	Jeśli w wypowiedzeniu występuje wyraz *stać się* w formie osobowej, to zawsze mamy do czynienia z orzeczeniem imiennym.	P	F

Zlecenie specjalne – wytropić złoto żujpaszcz

Kryteria sukcesu:

- opisuję żujpaszczę;
- określam nastrój utworu;
- wskazuję w wierszu środki stylistyczne;
- czytam głośno utwór i staram się jak najlepiej oddać jego atmosferę;
- tworzę mapę na podstawie wiersza.

Na początek

- Zanim przeczytasz wiersz Johna R.R. Tolkiena o żujpaszczach, określ, co można wywnioskować na ich temat na podstawie nazwy. Z jakich słów została zbudowana? Jak sądzisz, kim są bohaterowie utworu?

John Ronald Reuel Tolkien[1] (1892–1973)

Poznaj autora

Pisarz, naukowiec, poliglota znający około 30 języków. Uznany przez czytelników za najwybitniejszego anglojęzycznego pisarza XX wieku. Już jako nastolatek, zachęcony przez nauczyciela, zaczął czytać średniowieczne angielskie poematy, pełne tajemniczych motywów z mitów i baśni. W 1937 roku Tolkien opublikował znaną obecnie na całym świecie powieść fantasy – *Hobbit, czyli tam i z powrotem*. Powstała ona ze zbioru baśni, które autor opowiadał na dobranoc swoim dzieciom. Rozgłos przyniósł mu także *Władca Pierścieni* – powieść o starciu dobra ze złem, która mówi o sile przyjaźni, piękna i bohaterstwa.

[1] czytaj: dżon ronald ruel tolkin

John R.R. Tolkien

Żujpaszcze

fragmenty

We mgle za górami, wśród leśnej gęstwiny
I pleśni drzew szarych cienistej doliny,
Gdzie księżyc ni słońce nie zajrzy przez chaszcze,
Nad czarną sadzawką mieszkają żujpaszcze.

W podziemnej kryją się piwnicy,
Gdzie wilgoć jest i błoto,
I tam przy wątłym świetle świecy
Skradzione liczą złoto.

Po ścianach izby woda kapie
I z wolna po podłodze
Stopami przez kałuże człapiąc,
Cicho do drzwi podchodzą.

Zerkają chytrze i przez szparę
Wciągają swoich gości,
Potem pakują w worek stary
Ich oczyszczone kości.

We mgle za górami, wśród leśnej gęstwiny,
Gdzie z szarych drzew zwiesza się sieć pajęczyny,
Gdy przebrniesz przez bagna, mokradła i chaszcze,
Tam znajdziesz je w mroku, tam żyją żujpaszcze.

John R.R. Tolkien, *Przygody Toma Bombadila*,
tłum. Agnieszka Kreczmar

O tekście

1. W parach wymyślcie po trzy pytania, które można byłoby zadać żujpaszczom, aby dowiedzieć się czegoś o ich życiu. Zastosujcie pytania otwarte i zamknięte.

2. Jaki jest nastrój utworu Tolkiena? Podaj 2–3 określenia. Wskaż elementy, które budują taką właśnie atmosferę.

3. Przeczytaj głośno wiersz. Spróbuj oddać jego nastrój za pomocą intonacji.

4. Znajdź w wierszu wymienione środki poetyckie. Jaką funkcję pełnią w tekście Tolkiena?

epitet · uosobienie · onomatopeja · przenośnia · ożywienie

5. Wyobraźcie sobie, że otrzymaliście zlecenie specjalne: macie wytropić żujpaszcze – złodziejki złota. Aby się dowiedzieć, jak się do nich dostać, przeanalizujcie wiersz Johna R.R. Tolkiena, stanowiący Waszą instrukcję. Na jego podstawie wykonajcie artystyczną mapę.

a) Wypiszcie z wiersza wszystkie elementy krajobrazu, które powinny się znaleźć na mapie.

b) Ustalcie kolory tych miejsc.

c) Narysujcie wybrane z wiersza elementy, określcie kierunki i wykonajcie legendę mapy. Zastanówcie się, jakie jeszcze szczegóły mogą Wam pomóc w dotarciu do celu – i również je nanieście na mapę.

d) Zaznaczcie Waszą lokalizację, a następnie opowiedzcie, jak z tego punktu dotrzeć do miejsca, gdzie kryją się żujpaszcze. Wykorzystajcie słownictwo z banku słówek.

Bank słówek

- skręcić • iść prosto • kierować się na • minąć • ominąć • przemierzyć • przejść • udać się
- w prawo • w lewo • na wschód • na północny zachód • na południe • w kierunku
- najpierw • następnie • potem • wreszcie

6. Zaproponujcie, w jaki sposób odebrać żujpaszczom złoto. Przedyskutujcie i zapiszcie plan działania.

Tworzę

7. Jakie cechy, Twoim zdaniem, powinna mieć dobra mapa? Którą jej wersję uważasz za bardziej funkcjonalną: tradycyjną czy elektroniczną? Dlaczego? Zapisz w zeszycie swoje przemyślenia na ten temat.

8. Z liter w słowie *imaginacja* utwórz nazwę wymyślonego stworzenia, a następnie napisz pracę, w której je przedstawisz. Wykonaj polecenia.

Odpowiedz:

a) Jak wygląda ta istota?
b) Gdzie występuje?
c) Czym szczególnym się odznacza?
d) Jakie ma zwyczaje?
e) Co stanowi jej pożywienie?

Podaj:

a) trzy określające ją epitety,
b) onomatopeję naśladującą wydawane przez nią dźwięki,
c) porównanie, w którym zestawisz ją z dowolnym zjawiskiem.

Chcę więcej

Neologizm to wyraz (lub grupa wyrazów) stworzony do nazywania nowych przedmiotów, miejsc, istot, także fikcyjnych. Zdarza się, że pisarze wymyślają i wykorzystują takie słowa jako artystyczne środki językowe. Neologizmy są tworzone też nieświadomie przez małe dzieci, które uczą się mówić.

▶ Jaką inną nazwę mogłyby nosić istoty przedstawione w wierszu Tolkiena? Wymyśl własny neologizm na ich określenie.

Sprawdź, co już umiesz

Który z podanych czasowników pozwoli stworzyć uosobienie? Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Żujpaszcze

A. boją się. B. planują. C. atakują. D. kryją się.

Dokąd prowadzą pytania bez odpowiedzi?

Kryteria sukcesu:

- wskazuję w utworze Wojciecha Belona cechy piosenki;
- analizuję pytania zawarte w wierszu;
- rozpoznaję pytania retoryczne;
- zapisuję swoje refleksje związane z utworem.

Na początek

- Wyjaśnij, co w ostatnim czasie najbardziej Cię zdumiało w Tobie samej / samym.

Wojciech Belon (1952–1985)

Polski pieśniarz, poeta, kompozytor. W 1970 roku wraz z koleżankami i kolegami ze szkoły założył zespół muzyczny Wolna Grupa Bukowina. Belon tworzył ballady i piosenki turystyczne, które cieszyły się ogromnym powodzeniem w Polsce. Zadebiutował w 1971 roku w Szklarskiej Porębie. Najbardziej znane piosenki artysty to m.in. *Majster Bieda*, *Bukowina*, *Bez słów* (*Chodzą ulicami ludzie*).

Poznaj autora

Pieśń łagodnych

sł. Wojciech Belon, muz. Wojciech Jarociński

Ile – światłem prowadzeni –
Dróg powietrza przejść zdołamy?
W ilu rzekach zanurzymy stopy?
Ile w nas zdumienia jeszcze?
Ile złudzeń niestraconych?
Światów ile nieodkrytych wokół?
Światów ile nieodkrytych wokół?

Zadajemy te pytania głosem ptasim.
Niech prowadzą nas bez odpowiedzi nawet.
Niech się wznoszą, niech się wznoszą,
Aż zabłysną tęczą – do krainy łagodności bramą.

Białych plam poszukiwacze
Wszędzie: w sobie, poza sobą,
Odkrywamy karty niezwyczajne.
Oto morza falowanie,
Statek ze szkarłatnym żaglem,
Oto splot płomienia życiodajny.
Oto splot płomienia życiodajny.

Niech zakwita, niech oczyszcza, niech kształt nada
Temu, co w nas tkwi gdzieś na dnie samym.
Niech się wznosi, niech się wznosi,
Aż zabłyśnie tęczą – do krainy łagodności bramą.

O tekście

1. Przeczytaj, jakie są cechy charakterystyczne piosenki. Czy odnajdujesz je w utworze Wojciecha Belona?

Piosenka – krótki utwór przeznaczony do śpiewania. Składa się ze strof przeplatanych refrenem. Cechą piosenek jest **rytmiczność**, czyli powtarzalność elementów budowy, np. jednakowa liczba sylab w wersach, obecność rymów, powtórzenia.

2. Kim jest nadawca i do kogo kieruje słowa piosenki? Na poparcie swoich ustaleń zacytuj odpowiednie fragmenty utworu.

3. Określ nastrój tekstu. Spośród podanych propozycji wybierz trzy, które Twoim zdaniem opisują go najtrafniej. Uzasadnij swój wybór.

refleksyjny • ponury • romantyczny • podniosły • nostalgiczny • dowcipny • pogodny • smutny • poważny • optymistyczny

4. Zanalizuj pytania, które zadaje osoba mówiąca w utworze. Jak rozumiesz każde z nich? Czy potrafisz na nie odpowiedzieć?

5. Przemyśl, w jakim celu poeta zadaje takie pytania. W razie wątpliwości odwołaj się do definicji pytania retorycznego.

Pytanie retoryczne – pytanie, na które nie oczekuje się odpowiedzi. Ma na celu zwrócić uwagę na jakiś problem, pobudzić do refleksji, dzięki czemu słuchacz / czytelnik nie występuje tylko w roli biernego odbiorcy tekstu. Pytania te także ożywiają wypowiedź i budują jej nastrój.
Przykład: *Czyż nie warto być dociekliwym?*

6. Czym jest kraina łagodności? Wytłumacz, jak rozumiesz nazwę użytą w refrenie.

7. Jacy są łagodni? W wyjaśnieniu pomoże Ci odkrycie znaczenia związków wyrazowych użytych w wierszu.

białe plamy • płomień życiodajny • niestracone złudzenia • karty niezwyczajne

Tworzę

8. Jakie refleksje budzi w Tobie utwór Wojciecha Belona? Zapisz w zeszycie swoje przemyślenia.

Sprawdź, co już umiesz

Zdefiniuj pojęcie, które odczytasz po przeskoczeniu na klawiszach co drugiej litery.

DOCIEKLIWOŚĆ
Podsumowanie rozdziału II

Sprawdź, co już umiesz

Wyobraź sobie, że znajdujesz się w jednym z escape roomów[1] – żeby się z niego wydostać, musisz wykonać polecenia związane z materiałem z rozdziału II podręcznika. Pamiętaj, że aby przejść do kolejnego zadania, należy poprawnie rozwiązać poprzednie. W razie potrzeby poszukaj odpowiedzi w lekcjach z tego rozdziału.

[1] **escape room** (czytaj: eskejp rum) – zabawa umysłowa rozgrywana w zamkniętym pomieszczeniu (znalezienie klucza do wyjścia wymaga rozwiązania zagadek)

1. Spośród podanych wyrazów wybierz synonimy słowa *dociekliwość*.

wnikliwość • pracowitość • zawziętość • zaciekawienie • zainteresowanie • nieustępliwość

2. Określ, kto jest autorem, a kto przewidywanym odbiorcą tekstów popularnonaukowych.

3. Wyjaśnij, dlaczego czasowniki dokonane nie występują w czasie teraźniejszym.

4. Wskaż, które z podanych pytań jest pytaniem otwartym.

- *Z jakich powodów warto być człowiekiem dociekliwym?*
- *Czy warto być człowiekiem dociekliwym?*

5. Podaj trzy różnice między językiem mówionym a językiem pisanym.

6. Czy nakręcony w 2018 roku film *Młodość Astrid* o życiu Astrid Lindgren (1907–2002) można nazwać autobiografią? Uzasadnij odpowiedź.

7. Wybierz jeden z elementów występujących na grafice obok i napisz krótki plan opowiadania detektywistycznego, w którym ten motyw się pojawi.

8. Napisz cztery zdania dotyczące escape roomu – dwa w stronie czynnej i dwa w stronie biernej.

9. Sformułuj pytania retoryczne nawiązujące do poniższych ilustracji.

10. Wyraź sens podanych wypowiedzeń za pomocą zdań zawierających orzeczenia imienne.

- *Michał wczoraj zachorował na grypę.*
- *Olga komponuje piosenki dla zespołu Żujpaszcze.*
- *Mój tata pracuje jako prywatny detektyw.*
- *Hania najszybciej pobiegła we wczorajszych zawodach.*

To już wiesz

LEKTURA OBOWIĄZKOWA

ZADANIE DOMOWE
TADEUSZ RÓŻEWICZ

Pojęcia i zagadnienia

PYTANIA
- OTWARTE / kto, kiedy, jak, dlaczego, po co, kiedy
- ZAMKNIĘTE / czy

PYTANIE RETORYCZNE » pytanie niewymagające odpowiedzi

Formy wypowiedzi

- zagadka kryminalna
- śledztwo

OPOWIADANIE DETEKTYWISTYCZNE

Nauka o języku

JĘZYK MÓWIONY

JĘZYK PISANY

ASPEKT CZASOWNIKA

- NIEDOKONANY: jeść

- DOKONANY: zjeść

CZASOWNIKI

- NIEPRZECHODNIE (tylko strona czynna)
  - biega
  - idzie
- PRZECHODNIE (strony czynna i bierna)
  - sprząta → sprzątany

STRONA CZASOWNIKA

- CZYNNA
  - myje
- BIERNA
  - jest myty

RODZAJE ORZECZEŃ

- CZASOWNIKOWE – czyta, pisze
- IMIENNE – jest czytany, został pisarzem, stał się sławny

ROZDZIAŁ III

MĄDROŚĆ

Nie wystarczy zdobywać mądrości,
trzeba z niej jeszcze korzystać.

Cyceron

Z Biblią przez tysiąclecia

Kryteria sukcesu:

- znam historię powstania Biblii;
- wiem, co oznacza jej tytuł;
- wskazuję odniesienia do Biblii w języku, literaturze, malarstwie, filmie, muzyce.

Na początek

- Obejrzyj ilustracje przedstawiające znane motywy biblijne. Wybierz jedną z nich i opowiedz, do jakiego wydarzenia nawiązuje.

Anna Świderkówna (1925–2008)

Znawczyni i popularyzatorka kultury antycznej, tłumaczka, wybitna papirolożka (badaczka starożytnych rękopisów spisanych głównie na papirusie), profesor Uniwersytetu Warszawskiego. Od lat 80. zajmowała się przede wszystkim badaniem Biblii. Należała do grona najbardziej zasłużonych jej znawców. Jest autorką m.in. serii książek na temat Starego i Nowego Testamentu *Rozmowy o Biblii*. Ksiądz Jan Twardowski – poeta, ale też jeden z bardziej cenionych w Warszawie kaznodziejów – przez wiele lat zapraszał ją do siebie, aby pomogła mu się przygotować do niedzielnego kazania. Do końca życia pracowała naukowo i publikowała.

Poznaj autora

Anna Świderkówna

Co to jest Biblia

fragmenty

Biblia i nasze myślenie

Przeciętny Polak, zapytany znienacka, co to jest Biblia, odpowie zapewne „Pismo Święte" albo może „Księga święta chrześcijan i żydów". Dla jednych będzie to istotnie Święta Księga, lecz znajdą się prawdopodobnie i tacy, którzy wzruszą ramionami

i powiedzą: „A co mnie to może obchodzić? Nigdy do tego nie zaglądałem". Tymczasem bez względu na wyznawane przez nas poglądy **Biblia pozostaje jedynym w swoim rodzaju zjawiskiem w dziejach naszej kultury, którego wpływ i rozmaite echa odnajdujemy na każdym kroku w sztuce, literaturze, sposobie myślenia, a nawet nawykach językowych**. […] Mówimy na przykład nieraz o „faryzejskiej obłudzie" lub o „ciemnościach egipskich", nie zastanawiając się wcale nad pochodzeniem tych wyrażeń. […] [J]eśli chcemy zrozumieć siebie i świat, w którym żyjemy, to musimy sięgnąć do korzeni, nie tylko antycznych, lecz także i biblijnych.

Biblia (Pismo Święte – dla żydów i chrześcijan)	
Stary Testament (ST)	**Nowy Testament (NT)**
(testament – przymierze, więź, kontrakt, pakt; też: ostatnia wola)	
39 ksiąg (uznawanych przez żydów oraz protestantów) **46 ksiąg** (uznają je katolicy oraz prawosławni)	**27 ksiąg** (uznają je katolicy, prawosławni i protestanci – żydzi nie uznają NT za księgi święte)
np. Księga Rodzaju	np. Ewangelia wg św. Łukasza

Żyd – przedstawiciel narodu żydowskiego

żyd – wyznawca judaizmu

Księgozbiór?

Trzeba jednak zacząć od odpowiedzi na pytanie, czym jest owa Biblia, o której większość z nas wie tak niewiele. Mówimy o niej „księga", tymczasem, chociaż zwykle wydawana obecnie w jednym tomie, **to wcale nie jest jedna „księga", lecz raczej „księgozbiór", można rzec nawet: cała „biblioteka"**. Narastała z wolna, już na piśmie, przez ponad tysiąc lat (być może od X/IX w. przed Chr. do końca I w. po Chr. lub nawet początku II w.), a zawiera dzieła reprezentujące najprzeróżniejsze gatunki i formy literackie, przy tym aż w trzech językach: **hebrajskim, greckim i aramejskim** […]. „Biblia" znaczy w rzeczywistości tyle, co „księgi", gdyż jest to pierwotnie liczba mnoga od greckiego słowa *biblion* 'księga'. […]

Przez dwadzieścia wieków naszej ery nie było innego dzieła literackiego (ani podobnego zbioru dzieł), które by miało tak licznych czytelników, żadnego nie przepisywano, a później nie wydawano drukiem tak wiele razy, żadnego nie tłumaczono na tak wiele języków.

Anna Świderkówna, *Prawie wszystko o Biblii* (fragmenty), Stentor, Warszawa 2002

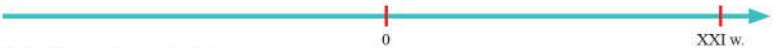
Psałterz floriański (XIV w.)

Biblia królowej Zofii (1455)

O tekście

1. Narysuj w zeszycie oś czasu i zaznacz na niej, kiedy powstawała Biblia.

2. Podaj, w jakich językach ją napisano.

3. Na podstawie fragmentu książki Anny Świderkówny opracuj w zeszycie definicję terminu *Biblia*.

4. Sprawdź w słowniku języka polskiego, jakie znaczenie ma ten termin zapisany wielką literą, a jakie – rozpoczęty małą literą. Zredaguj dwa zdania, tak aby zilustrować różne znaczenia tego wyrazu.

5. Wypisz związki frazeologiczne wywodzące się z Biblii, które zostały przywołane w tekście badaczki. Sprawdź w wybranym źródle, co oznaczają.

6. Wyjaśnij, dlaczego Anna Świderkówna uważa Biblię za wyjątkowe dzieło w kulturze. Odwołaj się do poniższych zdjęć.

rzeźba

Michał Anioł, *Pieta*[1], 1498–1500, Bazylika św. Piotra, Watykan

[1] obraz lub rzeźba przedstawiające Marię z martwym Jezusem na kolanach

malarstwo

Michał Anioł, *Stworzenie Adama*, 1511–1512, Kaplica Sykstyńska, Watykan

film

Abraham, 1993, reż. Joseph Sargent (czytaj: dżozef sardżent)

literatura

Psałterz Dawidów Jana Kochanowskiego

muzyka

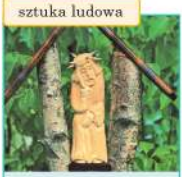
Georg Friedrich Händel (czytaj: gjorg fridrich hendel), *Mesjasz*

teatr

jasełka

sztuka ludowa

Chrystus Frasobliwy

7. Wyjaśnij, o jakich korzeniach mówi w swoim tekście Anna Świderkówna. Podaj znaczenie tego określenia.

Tworzę

8. Znajdź w swojej okolicy przykłady obiektów inspirowanych Biblią. Wykonaj ich zdjęcia lub szkice, a następnie zaprezentuj klasie.

Chcę więcej

Według danych Stowarzyszenia Tłumaczy Biblijnych obecnie tłumaczenia Biblii dokonuje się na ponad **3500 języków**, używanych w **173 krajach** świata.

Jednym z ważnych przekładów na język polski jest **Biblia Jakuba Wujka** (1599). Kolejne epokowe wydanie to **Biblia Tysiąclecia** (1965).

▶ Wyjaśnij nazwę tłumaczenia Biblii z 1965 roku.

Caravaggio, *Święty Hieronim piszący* (fragment), 1605–1606, Galeria Borghese (czytaj: karawadżdżio; borgeze), Rzym. Hieronim był tłumaczem Biblii na łacinę. Dzięki niemu chrześcijanie mogli się posługiwać jednolitym tekstem Pisma Świętego.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz w zeszycie notatkę na temat Biblii, uwzględniając najważniejsze informacje na jej temat.

Kto według Biblii stworzył świat i człowieka?

Kryteria sukcesu:

- wyszukuję w Księdze Rodzaju informacje o stworzeniu świata;
- porządkuję plan wydarzeń;
- porównuję opis biblijny z opisem mitologicznym;
- znam zasady pisowni wyrazów zakończonych na *-ia*.

Na początek

- Przypomnijcie, co na temat początków świata mówiła mitologia grecka.

STARY TESTAMENT

Księga Rodzaju

Świat stworzony przez Boga

1 [1] Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię. [2] Ziemia zaś była bezładem i pustkowiem:
ciemność była nad powierzchnią bezmiaru wód, a Duch Boży unosił się nad wodami.
[3] Wtedy Bóg rzekł: «Niechaj się stanie światłość!» I stała się światłość. [4] Bóg, widząc, że
światłość jest dobra, oddzielił ją od ciemności. [5] I nazwał Bóg światłość dniem, a ciemność
nazwał nocą.

I tak upłynął wieczór i poranek – dzień pierwszy.

[6] A potem Bóg rzekł: «Niechaj powstanie sklepienie w środku wód i niechaj
ono oddzieli jedne wody od drugich!» [7] Uczyniwszy to sklepienie, Bóg oddzielił
wody pod sklepieniem od wód ponad sklepieniem; a gdy tak się stało, [8] Bóg nazwał
to sklepienie niebem.

I tak upłynął wieczór i poranek – dzień drugi.

[9] A potem Bóg rzekł: «Niechaj zbiorą się wody spod nieba w jedno miejsce
i niech się ukaże powierzchnia sucha!» A gdy tak się stało, [10] Bóg nazwał tę
suchą powierzchnię ziemią, a zbiorowisko wód nazwał morzem. Bóg, widząc, że
były dobre, [11] rzekł: «Niechaj ziemia wyda rośliny zielone: trawy dające nasiona,
drzewa owocowe rodzące na ziemi według swego gatunku owoce, w których są
nasiona». I stało się tak. [12] Ziemia wydała rośliny zielone: trawę dającą nasienie według
swego gatunku i drzewa rodzące owoce, w których było nasienie według ich gatunków.
A Bóg widział, że były dobre. [13] I tak upłynął wieczór i poranek – dzień trzeci.

[14] A potem Bóg rzekł: «Niechaj powstaną ciała niebieskie, świecące na sklepieniu
nieba, aby oddzielały dzień od nocy, aby wyznaczały pory roku, dni i lata; [15] aby były
ciałami jaśniejącymi na sklepieniu nieba i aby świeciły nad ziemią». I stało się tak. [16] Bóg
uczynił dwa duże ciała jaśniejące: większe, aby rządziło dniem, i mniejsze, aby rządziło

nocą, oraz gwiazdy. [17] I umieścił je Bóg na sklepieniu nieba, aby świeciły nad ziemią; [18] aby rządziły dniem i nocą i oddzielały światłość od ciemności. A widział Bóg, że były dobre. [19] I tak upłynął wieczór i poranek – dzień czwarty.

[20] Potem Bóg rzekł: «Niechaj się zaroją wody od roju istot żywych, a ptactwo niechaj lata nad ziemią, pod sklepieniem nieba!» [21] Tak stworzył Bóg wielkie potwory morskie i wszelkiego rodzaju pływające istoty żywe, którymi zaroiły się wody, oraz wszelkie ptactwo skrzydlate różnego rodzaju. Bóg, widząc, że były dobre, [22] pobłogosławił je tymi słowami: «Bądźcie płodne i mnóżcie się, abyście zapełniały wody morskie, a ptactwo niechaj się rozmnaża na ziemi». [23] I tak upłynął wieczór i poranek – dzień piąty.

[24] Potem Bóg rzekł: «Niechaj ziemia wyda istoty żywe różnego rodzaju: bydło, zwierzęta pełzające i dzikie zwierzęta według ich rodzajów!» I stało się tak. [25] Bóg uczynił różne rodzaje dzikich zwierząt, bydła i wszelkich zwierząt pełzających po ziemi. I widział Bóg, że były dobre. [26] A wreszcie rzekł Bóg: «Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi!» [27] Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. [28] Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: «Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi». [29] I rzekł Bóg: «Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. [30] A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona». I stało się tak.

[31] A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień szósty.

2 [1] W ten sposób zostały ukończone niebo i ziemia oraz wszystkie jej zastępy [stworzeń]. [2] A gdy Bóg ukończył w dniu szóstym swe dzieło, nad którym pracował, odpoczął dnia siódmego po całym swym trudzie, jaki podjął. [3] Wtedy Bóg pobłogosławił ów siódmy dzień i uczynił go świętym; w tym bowiem dniu odpoczął po całej swej pracy, którą wykonał stwarzając. [4] Oto są dzieje początków po stworzeniu nieba i ziemi.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich

Księga Rodzaju (gr. **Genesis**, czytaj: genezis) – pierwsza księga biblijna. Jej nazwa po grecku oznacza rodowód, początek, dzieje. Rozdziały i wersety ksiąg biblijnych są numerowane.

O tekście

1. Wybierz spośród poniższych określeń synonimy rzeczownika *twórca*.

podróżnik | wróżbita | stwórca | kreator | archeolog | sprawca | autor | demiurg | badacz | botanik | astronom | wykonawca

2. Do każdego dnia tygodnia przypisz dzieło Boga oraz właściwą ilustrację.

A. Stworzenie wszystkich ciał niebieskich.

B. Oddzielenie wód górnych od dolnych.

C. Oddzielenie mórz od lądów i pojawienie się pierwszej roślinności.

D. Odpoczynek Boga po trudzie stworzenia.

E. Oddzielenie światła od ciemności.

F. Stworzenie zwierząt wodnych i ptactwa.

G. Powołanie do życia innych gatunków zwierząt oraz człowieka.

3. Jaką wspólną cechę miały w oczach Boga wszystkie stworzone przez Niego dzieła? Znajdź w tekście fragmenty, które potwierdzą Twoją odpowiedź.

4. Wymień przywileje człowieka i zadania, które powierzył mu Bóg.

Odwołanie do konkretnych słów Biblii zapisuje się w postaci tzw. **siglum**, czyli skrótu nazwy księgi biblijnej, numeru rozdziału i numeru wersetu, np.

1 [1] Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię.

Rdz 1,1

skrót nazwy księgi (Księga Rodzaju) — nr rozdziału — nr wersetu

zadania → ???

przywileje → ???

5. Użyj w zdaniach rzeczownika *Biblia* we właściwym przypadku (podaj jego nazwę). Przypomnij regułę ortograficzną dotyczącą pisowni wyrazów zakończonych na *-ia*. Zdania zapisz poprawnie w zeszycie.

- Pierwsze tłumaczenia (?) z języka hebrajskiego pojawiły się około III wieku przed Chrystusem.
- W Muzeum Diecezjalnym w Pelplinie można zdobyć informacje o (?) wydrukowanej przez Gutenberga.
- Profesor Anna Świderkówna poświęciła badaniu (?) dużą część swojego życia.

6. Przekształć poniższe zdanie tak, aby zastosować stronę bierną.

Według Biblii Bóg stworzył świat. *strona czynna*	→	**???** *strona bierna*

7. Podaj różnice między biblijnym i mitologicznym opisem stworzenia świata. Zapisz je w zeszycie. Możesz skorzystać z poniższych pytań.

- Co istniało przed powstaniem świata?
- Kto go stworzył?
- W jaki sposób?
- Jak powstał człowiek?

Tworzę

8. Jak obecnie ludzie mogą się troszczyć o świat? Dobierzcie się w grupy i przedstawcie po cztery propozycje.

9. Zapisz w zeszycie swoje refleksje związane z zamieszczoną obok grafiką.

Chcę więcej

Biblia Gutenberga ze zbiorów Muzeum Diecezjalnego w Pelplinie

Muzeum Diecezjalne w Pelplinie posiada jedyną w Polsce dwutomową wersję Biblii, wydrukowaną przy użyciu ruchomej czcionki i mającą oryginalną XV-wieczną oprawę. Jej wydawcą i drukarzem był Jan Gutenberg. To jedna z najdroższych ksiąg na świecie. Każdy jej egzemplarz wart jest majątek – w 1985 roku jeden z tomów osiągnął na aukcji w Nowym Jorku zawrotną cenę pięciu milionów dolarów!

- Poszukaj w dostępnych źródłach informacji na temat przechowywanego w Polsce egzemplarza Biblii Gutenberga i dokończ w zeszycie notatkę na jego temat.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Opis stworzenia świata został zamieszczony w Biblii w Księdze Wyjścia.	P	F
2.	W biblijnym opisie stworzenia świata człowieka do życia powołał Bóg, a w opisie mitologicznym – tytan Atlas.	P	F

Tyle wiemy o sobie, ile nas sprawdzono

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym jest przypowieść;
- wskazuję postawy godne naśladowania;
- odnajduję ukryte znaczenie przypowieści;
- dostrzegam związek przypowieści z codziennym życiem;
- utrwalam pisownię wyrazów z *h* i *ch*.

Na początek

- Opisz emocje, które rodzą się w Tobie, kiedy patrzysz na przedstawione sytuacje. Jak sądzisz – jak zachowałabyś się / zachowałbyś się, będąc świadkiem podobnych zdarzeń?

1.

2.

3.

- Co oznacza słowo *miłosierny*? Porozmawiajcie w klasie o tym, czy warto być człowiekiem miłosiernym.

NOWY TESTAMENT

Ewangelia[1] wg św. Łukasza (Łk 10, 25–37)

Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie

Miłość bliźniego

10 [25] A oto powstał jakiś uczony w Prawie[2] i wystawiając Go na próbę, zapytał: «Nauczycielu, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne?» [26] Jezus mu odpowiedział: «Co jest napisane w Prawie? Jak czytasz?» [27] On rzekł: «Będziesz miłował Pana, Boga swego, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całą swoją mocą i całym swoim umysłem; a swego bliźniego jak siebie samego». [28] Jezus rzekł do niego: «Dobrześ odpowiedział. To czyń, a będziesz żył». [29] Lecz on, chcąc się usprawiedliwić, zapytał Jezusa: «A kto jest moim bliźnim?»

Miłosierny Samarytanin[3]

[30] Jezus, nawiązując do tego, rzekł: «Pewien człowiek schodził z Jerozolimy do Jerycha i wpadł w ręce zbójców. Ci nie tylko że go obdarli, lecz jeszcze rany mu zadali i zostawiwszy na pół umarłego, odeszli. [31] Przypadkiem przechodził tą drogą

1 Ewangelia – opis słów i czynów Jezusa stanowiących istotę nauczania chrześcijańskiego; dosł. dobra nowina

2 uczony w Prawie – człowiek wykształcony, dobrze znający nakazy i zakazy obowiązujące dorosłych żydów (wyznawców judaizmu)

3 Samarytanin – mieszkaniec Samarii; Żydzi

pewien kapłan; zobaczył go i minął. [32] Tak samo lewita[4], gdy przyszedł na to miejsce i zobaczył go, minął. [33] Pewien zaś Samarytanin, będąc w podróży, przechodził również obok niego. Gdy go zobaczył, wzruszył się głęboko: [34] podszedł do niego i opatrzył mu rany, zalewając je oliwą i winem; potem wsadził go na swoje bydlę, zawiózł do gospody i pielęgnował go. [35] Następnego zaś dnia wyjął dwa denary[5], dał gospodarzowi i rzekł: «Miej o nim staranie, a jeśli co więcej wydasz, ja oddam tobie, gdy będę wracał». [36] Któryż z tych trzech okazał się, według twego zdania, bliźnim tego, który wpadł w ręce zbójców?» [37] On odpowiedział: «Ten, który mu okazał miłosierdzie». Jezus mu rzekł: «Idź, i ty czyń podobnie!»

potępiali Samarytan za zawieranie małżeństw z osobami innej narodowości; uważali ich za zdrajców i osoby gorsze od pogan

4 lewita – tu: pomocnik kapłana

5 denar – moneta używana w zajętej przez Rzymian Palestynie; przeciętne wynagrodzenie za dzień pracy

O tekście

1. Czego doświadczył podróżny wracający z Jerozolimy? Odpowiedz, używając wyłącznie rzeczowników, np. *napaść, egoizm*. Uwzględnij zarówno zdarzenia, jak i postawy bohaterów.

2. Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź **A** albo **B** oraz jej uzasadnienie **1.**, **2.** albo **3.**

Czas i miejsce akcji przypowieści są

A.	bliżej nieokreślone,	co sprawia, że	**1.**	wydają się nieprawdopodobne.
B.	dokładnie wskazane,		**2.**	stają się one uniwersalne.
			3.	trudno zrozumieć sens opowieści.

3. Kto przechodził obok człowieka pobitego przez zbójców? Przedstaw te osoby zgodnie z kolejnością pojawiania się w tekście. Opisz ich zachowanie.

I bohater
zachowanie: ?

II bohater
zachowanie: ?

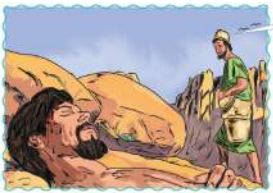
III bohater
zachowanie: ?

4. Podaj możliwe przyczyny postawy kapłana i lewity. Czy istnieją okoliczności usprawiedliwiające brak reakcji na krzywdę drugiego człowieka? Uzasadnij odpowiedź.

5. Zapisz poprawnie w zeszycie wyrazy z *h* i *ch*. Które z nich odnoszą się do Samarytanina? Wyjaśnij, dlaczego tak uważasz.

(?)ipokryta • bo(?)aterski • wyra(?)owany • pło(?)y • o(?)oczy • (?)ciwy • (?)eroiczny • (?)isteryk • (?)ojny • (?)aniebny • po(?)opny • (?)onorowy • na(?)alny • (?)ipo(?)ondryk

6. Uzupełnij wypowiedź w taki sposób, aby wymienić wszystkie miłosierne uczynki Samarytanina. Zadanie wykonaj w zeszycie.

7. Określ, kto, komu i w jakim celu opowiada historię o Samarytaninie.

8. Kim według przypowieści o miłosiernym Samarytaninie jest *bliźni*? Wyjaśnij, jak Ty rozumiesz to słowo.

9. Wskaż wszystkie poprawne dokończenia zdania.

Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie

A. wyjaśnia, kim jest bliźni.

B. opisuje drogę z Jerozolimy do Jerycha.

C. wskazuje postawę godną naśladowania.

D. opowiada o dziejach Jezusa i jego uczniów.

E. jest skierowana wyłącznie do uczonego w Prawie.

10. Jaka nauka wynika z treści utworu? Zapisz ją w zeszycie w postaci zdania rozkazującego.

11. Zastanów się, czy problem poruszany w przypowieści jest nadal aktualny. Uzasadnij swoje stanowisko.

12. Sprawdź w dostępnych źródłach, kto jest autorem słów będących tematem lekcji i co one oznaczają. Czy zgadzasz się z tym cytatem? Dlaczego?

13. Udowodnij, że fragment Ewangelii wg św. Łukasza jest przypowieścią. Skorzystaj z definicji i schematu.

Przypowieść (inaczej: **parabola**) – niewielkich rozmiarów utwór dydaktyczny, który poza znaczeniem dosłownym ma ukryte, głębsze przesłanie. Przypowieść ma na celu ukazanie postaw godnych naśladowania, a napiętnowanie negatywnych.

Tworzę

14. Przygotuj kodeks postępowania współczesnego samarytanina.

Samarytanin – mieszkaniec starożytnej Samarii
samarytanin – człowiek, który pomaga potrzebującym bliźnim

15. Uzasadnij, że warto być w obecnych czasach samarytaninem. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Chcę więcej

W 2020 roku w Poznaniu została przeprowadzona akcja społeczna przeciw obojętności na ludzką krzywdę. Na ulicach pojawiły się plakaty zachęcające do podejmowania działań na rzecz potrzebujących. Organizatorzy przekonywali: *jeśli nie reagujemy na krzywdę, stajemy się poniekąd współwinni*. Z powodu obojętności często dochodzi do tragedii, której w wielu wypadkach można by uniknąć.

- Z jakimi przejawami obojętności spotykacie się w swojej szkole lub klasie? W grupach przygotujcie plakat zachęcający do reagowania na znieczulicę.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Według Jezusa bliźnim jest każdy człowiek, nawet wróg.	P	F
2.	W przypowieści nie znajdziemy odpowiedzi na pytanie, jak należy postępować.	P	F

Mam zajawkę na przydawkę!

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym jest przydawka;
- umiem określić, czym jest wyrażona;
- rozpoznaję tę część zdania.

Na początek

- Wybierz z ramki związki wyrazowe zawierające określenie rzeczownika. Przy każdym przykładzie wskaż, na które z podanych pytań odpowiada wyraz określający.

PYTANIA DO PRZYDAWKI

czyj?	czego?	jaki?
ile?	z czego?	który?

dwoje ludzi • pokonywać przeszkody • wspaniały świat • działać skutecznie • ruszyć natychmiast • zachwycić się rajem • źródło radości • wyznaczać cele • być w gotowości • tamto życie • nasz bohater • ubrania z liści • nadać imiona

Przydawka – część zdania określająca rzeczownik. Może być wyrażona:

- przymiotnikiem,
- liczebnikiem,
- zaimkiem,
- rzeczownikiem,
- wyrażeniem przyimkowym.

wyrażona przymiotnikiem, liczebnikiem lub zaimkiem w tym samym przypadku co określany rzeczownik	wyrażona rzeczownikiem w mianowniku	wyrażona rzeczownikiem w dopełniaczu	wyrażona wyrażeniem przyimkowym
niezwykłe zwycięstwo *przymiotnik*	misja Apollo	miasto królów	serce z kamienia
drugą próbę *liczebnik*	statek Titanic	poszukiwacze skarbów	podróż w nieznane
twoim idolem *zaimek*	miasto Kraków	tata Uli	zgoda na wyjazd

1. Wyszukaj przydawki określające zaznaczone rzeczowniki.
   - Wojtek nie wahał się stanąć w obronie młodszego brata.
   - Znajomi Olgi założyli amatorskie kółko taneczne Piruet.
   - Pokaz kaskaderów nagrodzono gromkimi brawami.
   - Nasza bitwa na argumenty trwała do końca spotkania.
   - Cyrkowcy podjęli trzy próby skoku na trapezie.

2. Ułóż po jednym zdaniu do każdego zdjęcia. Użyj podanych w opisach rodzajów przydawek.

przydawka wyrażona przymiotnikiem + przydawka wyrażona rzeczownikiem w mianowniku

przydawka wyrażona wyrażeniem przyimkowym + przydawka wyrażona rzeczownikiem w dopełniaczu

3. Jakimi częściami mowy są wyrażone przydawki w podanych przykładach? Podaj pytania, na które odpowiadają.

lęk wysokości • drżący głos • tutejsi przewodnicy • ich opanowanie • wyścig z czasem • czternaście ośmiotysięczników • przestrzeganie zasad • szlachetne zamiary • czworo chętnych

4. Uzupełnij ogłoszenie przydawkami odpowiadającymi na wskazane pytania.

jakiej? *jakich? czyich?* *jakich?* *jaką? z czego?*

Wczoraj podczas **akcji** odbicia **zwierząt** z rąk **kłusowników** zgubiłem **pelerynę**. Ma ona

ilu? *jakiego? czego?* *jaki?*

znak w postaci **gwiazd** w prawym dolnym rogu. **Znalazcę** proszę o **kontakt** pod numerem

jaki? *jakich?* telefonu 3x3 3x3 3x3. Gwarantowana **nagroda**! *jaka?*

5. Utwórz brakujące przydawki.

przydawka wyrażona rzeczownikiem w dopełniaczu	przydawka wyrażona przymiotnikiem
hełm strażaka	hełm ???
obóz ???	obóz nieprzyjacielski
przydawka wyrażona przymiotnikiem	przydawka wyrażona wyrażeniem przyimkowym
żelazna zbroja	zbroja ???
pisanie ???	pisanie na maszynie

Sprawdź, co już umiesz

Przyjrzyj się obrazowi Tycjana *Mądrość*. Opisz dzieło, używając różnych rodzajów przydawek.

Tycjan, *Mądrość*, około 1560, Biblioteca Nazionale Marciana (czytaj: biblioteka nacjonale marcjana), Wenecja

Talent to za mało...

Kryteria sukcesu:

- przedstawiam losy bohaterów przypowieści;
- oceniam postawę pana oraz jego sług;
- wyjaśniam ukryte znaczenie przypowieści;
- porównuję tekst utworu z przedstawieniami w sztuce.

Na początek

- Porozmawiajcie w klasie o talentach, które w sobie odkryliście. Co robicie, aby doskonalić te zdolności? Które cechy osobowości pomagają w rozwijaniu talentów, a które to utrudniają?

NOWY TESTAMENT

Ewangelia wg św. Mateusza (Mt 25, 14–30)

Przypowieść o talentach[1]

25 [14] Podobnie też [jest] jak z pewnym człowiekiem, który mając się udać w podróż, przywołał swoje sługi i przekazał im swój majątek. [15] Jednemu dał pięć talentów, drugiemu dwa, trzeciemu jeden, każdemu według jego zdolności, i odjechał. Zaraz [16] ten, który otrzymał pięć talentów, poszedł, puścił je w obrót i zyskał drugie pięć. [17] Tak samo i ten, który dwa otrzymał; on również zyskał drugie dwa. [18] Ten zaś, który otrzymał jeden, poszedł i rozkopawszy ziemię, ukrył pieniądze swego pana. [19] Po dłuższym czasie powrócił pan owych sług i zaczął rozliczać się z nimi. [20] Wówczas przyszedł ten, który otrzymał pięć talentów. Przyniósł drugie pięć i rzekł: «Panie, przekazałeś mi pięć talentów, oto drugie pięć talentów zyskałem». [21] Rzekł mu pan: «Dobrze, sługo dobry i wierny! Byłeś wierny w rzeczach niewielu, nad wieloma cię postawię: wejdź do radości twego pana!» [22] Przyszedł również i ten, który otrzymał dwa talenty, mówiąc: «Panie, przekazałeś mi dwa talenty, oto drugie dwa talenty zyskałem». [23] Rzekł mu pan: «Dobrze, sługo dobry i wierny! Byłeś wierny w rzeczach niewielu, nad wieloma cię postawię: wejdź do radości twego pana!» [24] Przyszedł i ten, który otrzymał jeden talent, i rzekł: «Panie, wiedziałem, żeś jest człowiek twardy: chcesz żąć

1 talent – jednostka wagowa (ok. 34 kg złota lub srebra) i płatnicza (6000 dniówek) używana w starożytnej Palestynie

Przypowieść o talentach na witrażu w Kościele St Mary Abbots (czytaj: sent mery ebots), Londyn

tam, gdzie nie posiałeś, i zbierać tam, gdzieś nie rozsypał. [25] Bojąc się więc, poszedłem i ukryłem twój talent w ziemi. Oto masz swoją własność!" [26] Odrzekł mu pan jego: «Sługo zły i gnuśny! Wiedziałeś, że chcę żąć tam, gdzie nie posiałem, i zbierać tam, gdziem nie rozsypał. [27] Powinieneś więc był oddać moje pieniądze bankierom, a ja po powrocie byłbym z zyskiem odebrał swoją własność. [28] Dlatego odbierzcie mu ten talent, a dajcie temu, który ma dziesięć talentów. [29] Każdemu bowiem, kto ma, będzie dodane, tak że nadmiar mieć będzie. Temu zaś, kto nie ma, zabiorą nawet to, co ma.

Willem de Poorter (czytaj: wilem de pooter), *Przypowieść o talentach*, XVII w., Galeria Narodowa, Praga

O tekście

1. Wymień bohaterów przypowieści oraz określ temat utworu.

2. Narysuj w zeszycie tabelę i uzupełnij ją odpowiedziami na podane pytania, tak aby powstały informacje o każdym słudze.

PIERWSZY SŁUGA	DRUGI SŁUGA	TRZECI SŁUGA
▶ Ile talentów otrzymał?		
▶ Co z nimi zrobił?		
▶ Ile talentów zwrócił?		
▶ Jak zareagował pan?		

3. Wyjaśnij, dlaczego pan nierówno rozdzielił talenty pomiędzy swoje sługi. Czym się przy tym kierował?

4. Czego oczekiwał właściciel majątku? Wskaż odpowiedni fragment przypowieści.

5. Z jakiego powodu trzeci sługa zakopał pieniądze? Wyraź własną opinię na temat postępowania mężczyzny.

6. W którym punkcie występują synonim i antonim słowa *gnuśny*? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. próżny, pilny

B. leniwy, bierny

C. pasywny, gorliwy

D. flegmatyczny, pracowity

7. Czy Twoim zdaniem kara dla trzeciego sługi była sprawiedliwa? Podaj swoje argumenty.

8. Czym się różni współczesne znaczenie słowa *talent* od tego, które pojawia się w przypowieści? W razie potrzeby skorzystaj ze słownika.

9. Wskaż ukryte znaczenie przypowieści. Wybierz właściwe objaśnienia (A albo B).

Pan	A	osoba zmuszająca innego człowieka do zrobienia czegoś
	B	ktoś, kto daje szansę na rozwój
Pierwszy i drugi sługa	A	ludzie pracujący nad sobą, rozwijający się
	B	osoby zdolne, zabiegające o uznanie kogoś możnego
Trzeci sługa	A	człowiek nieutalentowany, niezaradny
	B	ktoś marnujący szanse, obojętny i bierny
Talent	A	olbrzymi majątek
	B	posiadane predyspozycje i umiejętności
Zakopanie talentu	A	ukrywanie swojego majątku w obawie przed zazdrością innych
	B	zaprzepaszczenie zdolności, niewykorzystanie swojego potencjału
Pomnażanie talentów	A	samodoskonalenie, rozwijanie swoich umiejętności
	B	robienie kariery, szybkie bogacenie się

10. Dopasuj terminy oznaczające osoby z różnymi talentami do właściwych definicji.

wirtuoz • erudyta • sztukmistrz • poliglota

- osoba znająca biegle kilka języków obcych
- człowiek prezentujący akrobacje cyrkowe
- ktoś, kto po mistrzowsku wykonuje utwory muzyczne
- osoba wykształcona, posiadająca rozległą wiedzę z różnych dziedzin

Tworzę

11. Napisz zaproszenie na konkurs talentów organizowany w Twojej szkole.

12. Stwórzcie wspólnie listę miejsc w Waszej okolicy, w których można poszerzać horyzonty i rozwijać swoje zdolności. Uwzględnijcie różne rodzaje umiejętności:

- artystyczne,
- językowe,
- matematyczne,
- sportowe,
- organizacyjne,
- polonistyczne.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz w kilku zdaniach, przed czym przestrzega przypowieść o talentach.

Każdy zasługuje na drugą szansę

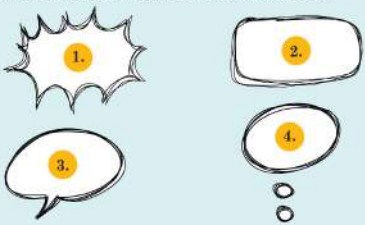
Kryteria sukcesu:

- przedstawiam działania i motywacje bohaterów biblijnej przypowieści;
- znam znaczenie związku frazeologicznego *syn marnotrawny*;
- umiem wytłumaczyć przesłanie przypowieści;
- pamiętam, z jakich elementów jest zbudowany komiks.

Na początek

- Obejrzyj ilustrację przedstawioną obok i odpowiedz na pytania: Jakie emocje towarzyszą ojcu i synowi? Co mogło im się przydarzyć wcześniej?
- Przypomnij, jak jest zbudowany komiks.
- Wyjaśnij terminy: *plansza*, *kadr*, *dymek*.
- Powiedz, do czego służy każda z poniższych ramek. W której z nich umieścisz wyrazy dźwiękonaśladowcze?

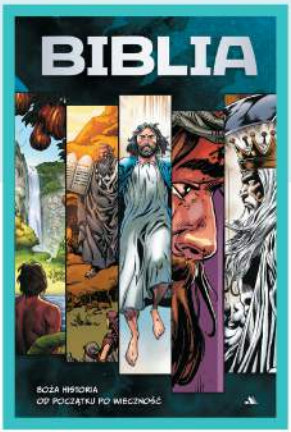

- Zaproponuj słowa, które mogłyby wypowiedzieć postacie przedstawione na ilustracji w pierwszym zadaniu.

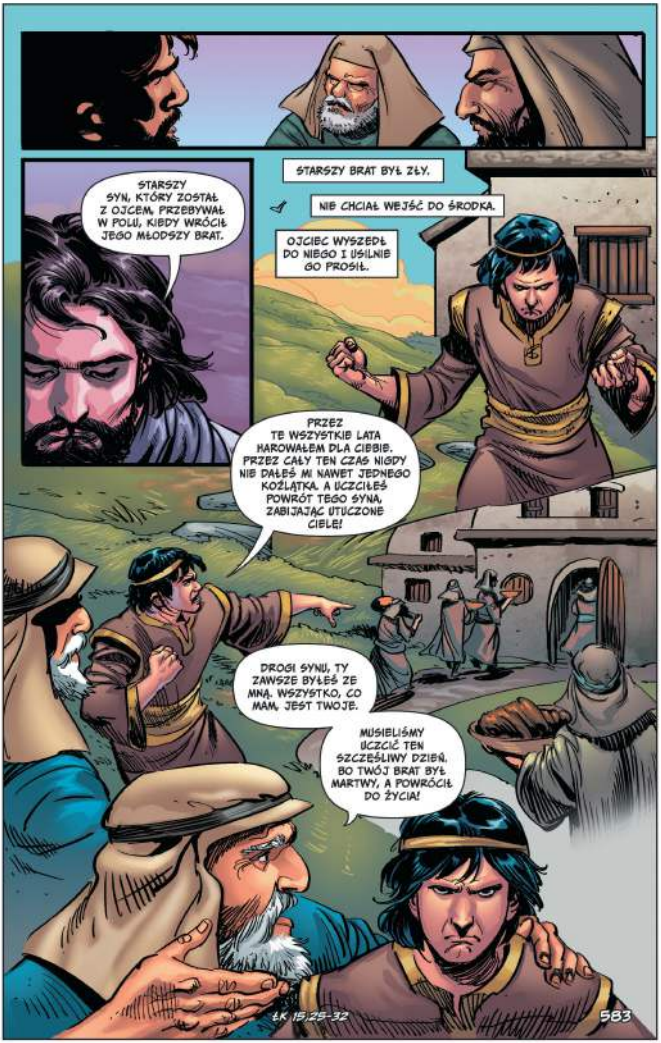
Przypowieść o synu marnotrawnym

(fragment komiksu opartego na Biblii)

scenariusz: Randy Alcorn i in.
rysunki: Paul Abrams i in.
tusz: Bob Almond i in.
kolor: Aris Aguilar i in.
tłum. Magdalena Partyka
Wydawnictwo AA,
Kraków 2024

PEWIEN CZŁOWIEK MIAŁ DWÓCH SYNÓW. MŁODSZY Z NICH POPROSIŁ O SWOJĄ CZĘŚĆ SPADKU. OJCIEC ZGODZIŁ SIĘ NA PODZIAŁ MAJĄTKU.
MŁODSZY SYN WYRUSZYŁ DO DALEKIEGO KRAJU.
ROZTRWONIŁ WSZYSTKIE SWOJE PIENIĄDZE, ŻYJĄC ROZRZUTNIE.
MNIEJ WIĘCEJ W TYM SAMYM CZASIE, GDY SKOŃCZYŁY MU SIĘ PIENIĄDZE, NASTAŁ W TYM KRAJU WIELKI GŁÓD.
MŁODY CZŁOWIEK ZACZĄŁ GŁODOWAĆ.
BYŁ TAK GŁODNY, ŻE NAWET POKARM DLA ŚWIŃ WYDAWAŁ MU SIĘ DOBRY.
UŚWIADOMIŁ SOBIE, ŻE SŁUGOM JEGO OJCA NIE BRAKOWAŁO JEDZENIA.
WRÓCIŁ DO DOMU, A JEGO OJCIEC WYBIEGŁ DO NIEGO I UŚCISKAŁ GO.
ZARZĄDZIŁ UCZTĘ NA CZEŚĆ SYNA, BO JAK POWIEDZIAŁ...
MÓJ SYN ZAGINĄŁ, A ODNALAZŁ SIĘ.
TAK WIĘC ROZPOCZĘŁO SIĘ ŚWIĘTOWANIE.
582
ŁK 15,11-24

STARSZY SYN, KTÓRY ZOSTAŁ Z OJCEM, PRZEBYWAŁ W POLU, KIEDY WRÓCIŁ JEGO MŁODSZY BRAT.
STARSZY BRAT BYŁ ZŁY.
NIE CHCIAŁ WEJŚĆ DO ŚRODKA.
OJCIEC WYSZEDŁ DO NIEGO I USILNIE GO PROSIŁ.
PRZEZ TE WSZYSTKIE LATA HAROWAŁEM DLA CIEBIE. PRZEZ CAŁY TEN CZAS NIGDY NIE DAŁEŚ MI NAWET JEDNEGO KOZŁĄTKA, A UCZCIŁEŚ POWRÓT TEGO SYNA, ZABIJAJĄC UTUCZONE CIELĘ!
DROGI SYNU, TY ZAWSZE BYŁEŚ ZE MNĄ. WSZYSTKO, CO MAM, JEST TWOJE.
MUSIELIŚMY UCZCIĆ TEN SZCZĘŚLIWY DZIEŃ, BO TWÓJ BRAT BYŁ MARTWY, A POWRÓCIŁ DO ŻYCIA!
ŁK 15:25-32
583

O tekście

1. Uzupełnij plan wydarzeń w przypowieści o synu marnotrawnym, wskazując cztery kolejne ważne zdarzenia. Zapisz w zeszycie informacje w formie równoważników zdania.

1. Przejęcie części majątku przez młodszego z synów.
2. [?] _____
3. [?] _____
4. [?] _____
5. [?] _____

2. Wyjaśnij, co mogło skłonić młodszego syna do opuszczenia domu ojca.

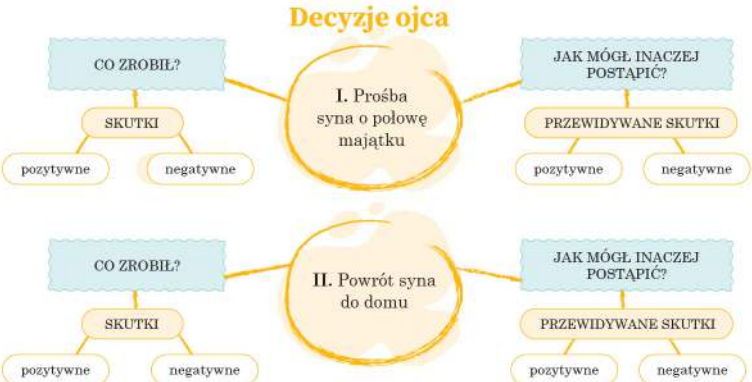
3. Zastanów się, dlaczego ojciec przystał na propozycję młodszego syna. O czym to świadczy?

E **4.** Wybierz poprawne dokończenie zdania. Młodszy z braci zdecydował się na powrót do domu, ponieważ

A. poczuł tęsknotę za ojcem.
B. stracił majątek i cierpiał głód.
C. nie mógł znaleźć odpowiedniej pracy.
D. zamierzał poprosić ojca o więcej pieniędzy.

5. Podaj fakty świadczące o niewłaściwym postępowaniu syna marnotrawnego. Oceń jego późniejsze zachowanie.

6. Rozważ decyzje podjęte przez ojca i ich wpływ na rozwój wydarzeń. Sformułuj wnioski. Zastanów się, co by się stało, gdyby ojciec postąpił inaczej. Skorzystaj ze schematu. Zadanie wykonaj w zeszycie.

7. Opowiedz, jak na powrót brata zareagował starszy syn. Czym można tłumaczyć jego postawę?

8. Spośród podanych cech wybierz te, które odnoszą się do bohaterów przypowieści. Uzasadnij wybór.

Ojciec	łatwowierny	litościwy	wyrozumiały	niesprawiedliwy	troskliwy
Młodszy syn	nieodpowiedzialny	pokorny	rzetelny	zarozumiały	arogancki
Starszy syn	lojalny	zazdrosny	egoistyczny	opanowany	prawy

9. Wyjaśnij, jak rozumiesz ostatnie zdanie tekstu. Do jakich współczesnych sytuacji można byłoby je odnieść?

10. Czy Twoim zdaniem temat lekcji oddaje przesłanie przypowieści? Uzasadnij swoją opinię.

11. Wskaż informacje, które odnoszą się do przypowieści o synu marnotrawnym.

narracja pierwszoosobowa | nieokreślony czas wydarzeń | rozbudowana opowieść | wiele wątków | ukryte znaczenie | narracja trzecioosobowa | szczegółowe opisy miejsc | postacie fantastyczne | wskazówki moralne | dawne czasy | prosta historia | nieokreślone miejsce zdarzeń

Dziś **synem marnotrawnym** nazywamy osobę, która źle postępowała, ale okazała skruchę i pragnie naprawić swoje błędy.

Tworzę

12. Wejdź w rolę syna marnotrawnego i opisz dzień powrotu do rodzinnego domu.

13. Czy łatwo jest przebaczać? Dlaczego? Zanotuj kilka refleksji na ten temat.

14. Zaprojektuj emotikon, który mógłby symbolizować wybaczenie.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż wszystkie poprawne zdania.

A. Ojciec kochał bardziej młodszego syna.

B. Starszy syn szanował wszystkie decyzje ojca.

C. Syn marnotrawny to ktoś, kto nie słucha rodziców.

D. Według interpretacji religijnej Bóg cieszy się z każdego nawróconego grzesznika.

E. Młodszy syn postanowił wrócić, gdy sobie uświadomił, że słudzy ojca mają co jeść.

Od stopni trzymają się z daleka

Kryteria sukcesu:

- znam przymiotniki i przysłówki, które się nie stopniują;
- wyszukuję je wśród tych części mowy, które się stopniują.

Na początek

- Na jakie pytania odpowiadają poniższe wyrazy? Określ, jakie to części mowy.

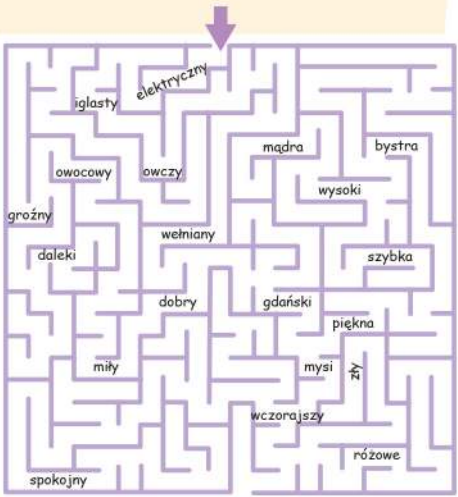
wczoraj, kolorowy, miło, krótka, wszędzie, jutro, zazwyczaj, szklane, rzadko

- Przestopniuj wyrazy z poprzedniego zadania. Czy zawsze jest to możliwe?

Przymiotniki i przysłówki z reguły można stopniować, jednak niektóre z nich nie podlegają stopniowaniu, czyli nie możemy utworzyć od nich form stopnia wyższego ani najwyższego. Do tej grupy należą przymiotniki i przysłówki, w których nie zmienia się natężenie opisywanej przez nie cechy. Są to m.in. wyrazy:

- oznaczające miejsce pochodzenia, np. polski, poznański;
- określające materiał, z którego jest wykonana dana rzecz, np. drewniany, papierowy;
- wskazujące na czas: jutrzejszy, dziś, obecnie;
- mówiące o właścicielu: ojcowski, mickiewiczowski, Marysiny, lwi.

1. Syn marnotrawny chce wrócić do swojego ojca. Droga do domu prowadzi ścieżką, na której znajdują się przymiotniki i przysłówki niepodlegające stopniowaniu. Znajdź je i wpisz do zeszytu.

2. Tylko w lampkach z przysłówkami niepodlegającymi stopniowaniu znajduje się oliwa. Znajdź te naczynia.

3. Uzupełnij notatkę na temat przypowieści tylko tymi przymiotnikami, które się nie stopniują.

Przypowieści biblijne są interesujące i (?). Mają wymiar (?). Przekazują wartości życiowe w sposób przystępny dla każdego. Zawierają (?) prawdy.

wieczny • głęboko • ciekawe • uniwersalne • mądre • potężny • symboliczny • niezwykłe • ponadczasowe • szeroko

4. Przepisz wyrazy do zeszytu. Wstaw znak + przy tych słowach, z którymi *nie* piszemy łącznie.

- zawsze
- dziś
- dzisiejszy
- fair
- teraz
- sportowo

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Przypowieści biblijne mają moc zmieniania ludzkiego życia*, podkreślony przymiotnik nie podlega stopniowaniu.	P	F
2.	W zdaniu: *Przypowieść o talentach była niezwykle pouczająca*, użyty przysłówek się stopniuje.	P	F

Jak przekonać innych do swojego punktu widzenia?

Kryteria sukcesu:

- uzasadniam własne zdanie;
- wyszukuję argumenty w tekście;
- rozróżniam argumenty odnoszące się do faktów i logiki oraz odwołujące się do emocji;
- uzupełniam argumenty odpowiednimi przykładami;
- wiem, jak stworzyć tekst o charakterze argumentacyjnym.

Na początek

- Przeredaguj wypowiedzi, tak aby wyrazić ich sens bez używania słowa *argument*.

Argument – fakt lub twierdzenie uzasadniające czyjeś stanowisko.

Rodzaje argumentów		
rzeczowe – polegające na przytoczeniu konkretnych faktów: danych statystycznych, wyników badań naukowych; wypowiedzi autorytetów; cytatów z dokumentów, publikacji naukowych, literatury, np.	**logiczne** – stanowiące wynik rozumowania; wyciąganie wniosków z faktów lub przesłanek uznanych za prawdziwe (zauważanie podobieństw, dokonywanie uogólnień na podstawie szczegółów lub na odwrót itp.), np.	**emocjonalne** – odwołujące się do uczuć słuchaczy albo wzbudzające w nich konkretne emocje: dumę, ekscytację, wzruszenie, sympatię, ale także niechęć, złość, strach, litość, np.
Warto się przyjaźnić, ponieważ z badań naukowych wynika, że ludzie, którzy mają przyjaciół, żyją dłużej.	*Warto się przyjaźnić, bo życie staje się łatwiejsze, gdy mamy kogoś, kto nas wspiera w trudnych chwilach.*	*Warto mieć przyjaciół, bo przecież każdy z nas boi się samotności.*

przesłanka – punkt wyjścia rozumowania

1. Przeczytaj przytoczony fragment artykułu, a następnie wykonaj polecenia.

https://psychologiazycia.com/sztuka-wybaczania-dlaczego-warto-wybaczac/

Wybaczanie... Niby takie proste słowo, a tak wiele znaczy. Wybaczanie to coś więcej niż symboliczne machnięcie ręką. Wybaczanie to wielki dar...

Przebaczenie jest wpisane w relacje międzyludzkie – jest cechą, bez której [...] nie mogłyby istnieć.

Przebaczamy... [...] Gdy ktoś nieumyślnie zepsuje Twój telefon – troszkę się pozłościsz, ale i tak przebaczysz. Gdy ktoś nieumyślnie Cię obrazi – troszkę się zdenerwujesz, ale i tak po pewnym czasie wybaczysz. [...]

Wybaczanie jest wśród nas – współistnieje dla dobra ogółu społeczeństwa. Jeśli zostanie okazana skrucha, zazwyczaj przyjmujemy przeprosiny, a następnie akceptujemy wyjaśnienia i w końcu przebaczamy. Wybaczanie ma niezwykłą siłę – uzdrawia i prowadzi do pojednania. Jest również niezwykle ważne w zachowaniu harmonii.

Jak wyglądałyby relacje międzyludzkie bez możliwości wybaczania i przebaczenia? Zapewniam – byłyby pełne konfliktów i zatargów. Każda jednostka skazana byłaby na samotność. Życie stałoby się pustynią bez wody, wszechpanującym złem wypełniającym serce każdego z nas... Bez końca toczyłyby się wojny i awantury. [...]

Nikt z nas nie jest chodzącym ideałem. Jesteśmy tylko ludźmi i każdy z nas popełnia błędy. Jesteśmy w jakimś stopniu na nie skazani. Bez błędów nie mielibyśmy możliwości uczenia się na potknięciach. A zapewniam: najlepiej uczymy się na błędach i to w dodatku na własnych.

Gdy ofiarowujemy komuś „drugą szansę", dajemy mu możliwość rozwoju, a co za tym idzie – możliwość zmiany. Osoba, która nas skrzywdziła, powinna wykazać się chęcią poprawy – udowadniać to nie tylko słowami, ale przede wszystkim czynami.

Agnieszka Zblewska, *Sztuka wybaczania – dlaczego warto wybaczać?* (fragmenty), https://psychologiazycia.com/sztuka-wybaczania-dlaczego-warto-wybaczac/

a) Wyszukaj w tekście argumenty, które przytoczyła autorka na potwierdzenie tezy, że warto przebaczać. Określ, jakie rodzaje argumentów wykorzystała, żeby przekonać czytelników do swojego stanowiska.

b) Podaj co najmniej jeden argument inny niż przywołane przez Agnieszkę Zblewską. Zastosuj słownictwo podane w banku słówek.

c) Co musi nastąpić, aby można było komuś przebaczyć? Przerysuj do zeszytu diagram, a następnie uzupełnij go na podstawie tekstu.

Bank słówek

chcę zauważyć, że • jestem zdania, że • moim zdaniem • nie należy zapominać, że • pragnę podkreślić, że • sądzę, że • uważam, że • w mojej opinii • według mnie • wydaje mi się, że

2. Powiedz, co mogłoby się stać, gdyby ludzie sobie nie wybaczali. Sformułuj dwa argumenty – jeden w odniesieniu do jednostki, a drugi – dotyczący grupy (rodziny, klasy, społeczeństwa).

Warto przebaczać, bo bez tego...

Mam lekkie pióro

Jak napisać wypowiedź argumentacyjną?

1. Zastanów się nad problemem.
2. Zajmij stanowisko w sprawie, którą rozważasz.
3. Przemyśl i zbierz argumenty.
4. Spisz je w takiej kolejności, w jakiej Twoim zdaniem najlepiej przekonają odbiorcę.
5. Swoje argumenty poprzyj odpowiednimi przykładami. Mogą nimi być np. odwołania do utworów literackich lub innych tekstów kultury.
6. Nie ograniczaj się do przywoływania treści utworu – zawsze łącz przykład z argumentem, do którego się odnosi.
7. Podsumuj swoją pracę wnioskiem.

Tekst o charakterze argumentacyjnym – wypowiedź ustna lub pisemna, w której przedstawia się własne stanowisko na określony temat i podaje argumenty na jego uzasadnienie.

Jak odróżnić argument od przykładu?

argument (fakt, stwierdzenie) → *Warto podejmować ryzyko*

rozwinięcie argumentu (wyjaśnienie, dlaczego stwierdzenie jest prawdziwe) → *ponieważ to często pomaga odnieść sukces w życiu.*

przykład (dowód potwierdzający argument) → *Potwierdza to biblijna przypowieść o talentach, w której słudzy odważnie pomnażający dary pana zostali przez niego nagrodzeni.*

Bank słówek

- **wprowadzanie argumentów**: należy przyznać, że… • po pierwsze… • po drugie… • z jednej strony… • z drugiej strony… • zdaniem ekspertów • przemawia za tym również…
- **wprowadzanie przykładów**: świadczą o tym losy… • prawdziwości argumentu dowodzi… • przykładem mogą być losy…

3. Sformułuj dwa argumenty na poparcie poniższej tezy. Do każdego z nich przywołaj przykład z literatury.

Warto dawać ludziom drugą szansę.

4. Zgromadź jak najwięcej argumentów na potwierdzenie tego, że przebaczenie jest przejawem mądrości. Zapisz je w zeszycie w postaci zdań złożonych.

5. Wyszukaj w słowniku znaczenie słowa *resentyment*. Jak myślisz, jaki jest jego związek z przebaczeniem?

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz jedną z podanych tez, a następnie sformułuj trzy argumenty na jej poparcie.

- Wszystkiego można się nauczyć.
- Powinniśmy dbać o naturę.
- Warto czytać Biblię.

Hej, bądźże mądry!

Kryteria sukcesu:

- umiem rozpoznać partykułę i wykrzyknik;
- wiem, do czego służą te części mowy;
- używam ich w wypowiedziach;
- potrafię je poprawnie zapisać.

Na początek

- Basia prowadzi blog poświęcony wydarzeniom kulturalnym w rodzinnym mieście. Przeczytaj wpis blogerki dwukrotnie – najpierw w całości, a potem z pominięciem pogrubionych wyrazów. Jak ta zmiana wpływa na przekazywaną informację?

Wykrzyknik to nieodmienna część mowy, która nie wchodzi w związki z innymi wyrazami i nie jest częścią zdania.

Za pomocą wykrzykników można:

- wyrażać emocje i uczucia, np. *ojej*, *juhu*, *auć*, *fe*, *ups*, *ha*, *brawo*;
- witać się, wołać lub odganiać kogoś / coś, np. *hej*, *cześć*, *ejże*, *sio*;
- naśladować dźwięki z otoczenia, np. *miau*, *kap*, *plusk*, *kuku*, *człap*.

Po wykrzykniku często stawiamy znak wykrzyknienia.

1. Jakie emocje można wyrazić wykrzyknikami z pierwszej grupy? Połącz je z odpowiednimi nazwami uczuć z drugiej grupy. Zbuduj z nimi zdania, tak aby wyrazić te emocje.

I	och	hurra	phi	bleee	ech	oj	wrrr	hmm
II	złość	rezygnacja	radość	zmartwienie	zachwyt	lekceważenie	niezdecydowanie	obrzydzenie

2. Co oznaczają poniższe dźwięki? Podaj sytuacje, w których można by je zastosować.

- tsssss
- pstryk
- chlip
- chrup
- pac
- brum

3. W ciągu minuty zapisz jak najwięcej wyrazów naśladujących odgłosy przyrody.

4. Ułóż podpisy do ilustracji. Zastosuj wykrzykniki.

1.

2.

3.

5. Podaj, kto i w jakiej sytuacji może być nadawcą poniższych wypowiedzi.

AHOJ! **WIO!** **CZUWAJ!** **JOŁ!**

Partykuła – nieodmienna część mowy. Za jej pomocą można:

- wzmocnić znaczenie wyrazów i zdań, np.
  *Zrób **no** z tym porządek. Mówże prędzej!*
- zmienić znaczenie wypowiedzi, np.
  zaprzeczyć: ***Nie** podoba mi się ten pomysł.*
  potwierdzić: ***Tak**, to wspaniały plan.*
  zapytać: ***Czy** dzisiaj uczymy się razem?*
  przypuszczać: ***Może** uda się pomóc Markowi.*
- tworzyć formy trybu przypuszczającego, np.
  *Babcia z chęcią podzieliła**by** się swoim doświadczeniem.*
  *Poprosiłby**ś** o radę.*
- tworzyć formy 3. osoby trybu rozkazującego, np.
  ***Niech** wyciągną wnioski!*

Partykuły, podobnie jak wykrzykniki, nie tworzą związków. Nazywamy je **wyrazami poza związkami zdania**.

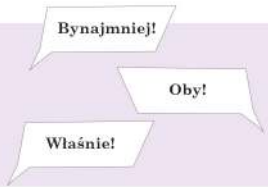
6. Przeczytaj tytuły artykułów prasowych. Wskaż w nich partykuły.

- *Czy mamy szansę na Nobla?*
- *Mickiewicz byłby eko!*
- *Nowe wyzwanie choć raz w roku.*
- *Polaku, chcesz być mądry? Czytajże regularnie!*
- *Premiera* Katarynki *już za miesiąc!*
- *Czyżby wybory w tym roku?*

Piszę i mówię poprawnie

- Partykuły ***-że***, ***-ż***, ***-li*** (w znaczeniu: czy) pisze się łącznie z innymi wyrazami, np. *jakże*, *mówże*, *tamże*, *zróbmyż*, *czemuż*, *cóż*, *znaszli*.
- Partykuły ***oby***, ***chyba***, ***czy***, ***właśnie***, ***bynajmniej***, ***no***, ***tak***, ***tylko***, ***niech***, ***niechaj***, ***bodaj*** pisze się rozdzielnie.

7. Przypomnij zasady pisowni partykuł *by* i *nie*, poznane w poprzednich latach nauki, a także obowiązujące od 2026 roku.

Poza wykrzyknikami i partykułami do **wyrazów poza związkami zdania** (niepełniących funkcji części zdania) należą też wołacze, wtrącenia, nawiązania do wcześniejszych zdań, wyrazy określające opinię mówiącego, np. *Karolu*, *bez wątpienia*, *według niego*, *pomimo tego*.

8. Określ, jakimi częściami zdania są wyrazy w podanym tekście. Wyszukaj w nim słowa, które należą do wyrazów poza związkami zdania.

Basiu, zadzwoń do babci. SMS moim zdaniem nie wystarczy. Poza tym mogłabyś do niej pójść z zakupami. Ona niewątpliwie na ciebie czeka. Na pewno się ucieszy.

9. Przeczytaj sylaby zapisane wyłącznie przy partykułach i odczytaj hasło. Wytłumacz jego znaczenie.

PUN	MU	KTU	AL	SISZ	NOŚĆ	JE	SZCZE	JEST	PO
nawet	się	bodaj	ledwie	ja	niechże	uff	dziś	raczej	do
ĆWI	GRZECZ	NO	CZYĆ	DASZ	ŚCIĄ	KRÓ	RA	LÓW	DĘ
raz	tylko	też	i	sio	także	wręcz	nad	owszem	lecz

10. Ułóż życzenia dla osoby, którą lubisz. Zastosuj w nich partykuły *niech*, *oby*.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenia zdań I i II.

I. Tylko wykrzykniki znajdują się w szeregu

A. bęc, bzz, fuj, och.

B. hej, się, lub, halo.

C. ojej, tylko, aż, w.

D. ejże, siup, tuż, nad.

II. Tylko partykuły zapisano w szeregu

A. może, cześć, kiedy.

B. także, więc, ale.

C. hej, chyba, móc.

D. niech, oby, nie.

Nie tylko w biblijnym stylu

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym są biblizmy;
- znam pochodzenie innych związków frazeologicznych;
- rozumiem znaczenie frazeologizmów;
- korzystam ze słownika frazeologicznego.

Na początek

- Przyjrzyj się ilustracji zamieszczonej obok. Wyjaśnij znaczenie pogrubionych słów. Jaki jest ich związek z przytoczonym fragmentem Biblii: *Jam jest Alfa i Omega*[1], *mówi Pan Bóg, Który jest, Który był i Który przychodzi, Wszechmogący* (Ap 1,8).

[1] alfa i omega – pierwsza i ostatnia litera alfabetu greckiego; symbol wszechmocy Boga, do którego należy pierwsze i ostatnie słowo

Biblizmy – wyrazy i związki wyrazowe pochodzące z Biblii. Są obecne w codziennych wypowiedziach, np.

Nasz najmłodszy brat Kazio zażyczył sobie nową wersję gry. Tata nie umie niczego odmówić swojemu **beniaminkowi**, więc już mu ją kupił.

beniaminek – najmłodsze dziecko w rodzinie, często faworyzowane; nazwa pochodzi od Beniamina, najmłodszego i ulubionego syna Jakuba, jednego z założycieli Izraela (Rdz 42,4.13)

Stanęłam jak słup soli, kiedy zobaczyłam przed sobą przerażający pysk psa!

stanąć / stać jak słup soli – znieruchomieć, zastygnąć z przerażenia; związek pochodzi z opowieści o żonie Lota, która zastygła po obejrzeniu się na płonące miasto (Rdz 19,17.26)

Przykładowe związki frazeologiczne wywodzące się z Biblii:

- **kraina mlekiem i miodem płynąca** – miejsce szczęśliwe i pełne dostatku;
- **salomonowy wyrok** – mądry, sprawiedliwy wyrok;
- **trąba jerychońska** – osoba niezdarna, nieudolna;
- **sodoma i gomora** – zamieszanie, chaos; zepsucie, rozpusta;
- **ciemności egipskie** – całkowite ciemności;
- **rzeź niewiniątek** – trudny sprawdzian, którego większość nie zalicza; w sporcie: dotkliwa porażka podczas meczu;
- **hiobowe wieści** – tragiczne wiadomości;
- **kozioł ofiarny** – osoba niesłusznie obwiniona.

1. Dopasuj ilustracje do biblizmów podanych w ramce.

a) Wyjaśnij znaczenie tych związków wyrazowych. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika frazeologicznego.

b) Dowiedz się, z jakich tekstów biblijnych pochodzą.

umywać ręce • zakazany owoc • wdowi grosz • judaszowy pocałunek • arka Noego • wieża Babel

2. Przeczytaj rozmowę Lidki i Szymona. Wypisz z niej biblizmy i wyjaśnij ich znaczenie.

3. Wyszukaj w zdaniach frazeologizmy i wyjaśnij ich znaczenie. Z jakiego źródła pochodzi każdy z nich?

- Treningi siatkówki to dla mnie chleb powszedni.
- Przed klasówką czuję zawsze paniczny strach.
- Mama mówi, że zakazany owoc smakuje najlepiej.
- Jego mina zdradzała, że to syzyfowa praca.

4. Pogrupuj frazeologizmy ze względu na ich pochodzenie. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika.

Biblia	mity	historia	codzienność

mieszać komuś szyki • zjeść z kimś beczkę soli • kamień węgielny • olimpijski spokój • spartańskie warunki • siedzieć z założonymi rękami • trąba jerychońska • niewierny Tomasz • mierzyć wysoko

Związki frazeologiczne, czyli utarte związki wyrazowe o przenośnym znaczeniu, mają różne pochodzenie. Wiele z nich wywodzi się z Biblii lub mitologii, ale są też takie, które mają źródła w literaturze (*dantejskie sceny*), historii (*palić za sobą mosty*), legendach (*wzrok bazyliszka*), anegdotach (*wyjść jak Zabłocki na mydle*), życiu codziennym (*ściany mają uszy*).

5. Zapiszcie po cztery frazeologizmy, w których wystąpią wyrazy: a) *oko*, b) *kamień*, c) *kot*. Następnie wymieńcie się zapisami z inną grupą i ułóżcie krótki tekst zawierający wybrane przez nią przykłady.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdania. Wybierz poprawne związki frazeologiczne spośród podanych.

- Po przerwie zawodnicy drużyny przeciwnej przestali już walczyć. Mecz zmienił się w **salomonowy wyrok / rzeź niewiniątek**.
- Ależ tutaj jest zamieszanie! Można powiedzieć: **trąby jerychońskie / sodoma i gomora**.
- Był tak zły, że **utopiłby go w łyżce wody / pobiłby go na głowę**.

MĄDROŚĆ
Podsumowanie rozdziału III

Sprawdź, co już umiesz

Wyrusz w drogę, aby zdobyć MĄDROŚĆ. Dotrzesz na szczyt, gdy wykonasz zadania.

E **1.** Oceń prawdziwość poniższych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Teksty biblijne powstawały przez ponad tysiąc lat.	P	F
2.	Biblia dzieli się na trzy główne części: Księgę Rodzaju oraz Stary i Nowy Testament.	P	F

2. Wymień dwa przykłady dzieł nawiązujących do Biblii.

3. Podaj dwie uniwersalne mądrości płynące z tej księgi.

4. Jakim słowem Bóg określał kolejne elementy stwarzanego świata? Dopisz do tego wyrazu pięć synonimów zgodnych z opisem w Księdze Rodzaju.

5. Przyporządkuj do poznanych przypowieści charakterystyczne przedmioty. Wyjaśnij swój wybór.

A.

B.

C.

6. W zdaniu:

Niechaj wody spod nieba zbiorą się w jedno miejsce i niech się ukaże powierzchnia sucha!

wskaż przydawki i określ, jakimi częściami mowy są wyrażone.

7. W którym szeregu znalazły się tylko takie przymiotniki i przysłówki, które się nie stopniują? Wybierz poprawną odpowiedź. E

A. kamienisty, boso, żółty, corocznie

B. owczy, owocowy, piaskowy, równo

C. dzisiejszy, iglasty, lękliwie, kamienny

D. stale, śmiertelnie, wczorajszy, zawsze

8. Wyszukaj w podanym zdaniu wykrzykniki i partykuły.

Halo, ruszaj no, chyba chcemy dziś dotrzeć na ten szczyt!

9. Odnieś się do jednej z poznanych przypowieści i podaj cechy, które świadczą o tym, że należy ona do tego gatunku literackiego.

10. Wybierz bohatera jednej z przypowieści biblijnych i napisz wypowiedź, w której wyjaśni on swoje postępowanie. Sformułuj co najmniej dwa argumenty. Zastosuj partykułę i wykrzyknik.

a) syn marnotrawny / starszy brat / ojciec mężczyzn

b) Samarytanin / człowiek poszkodowany przez zbójców / kapłan / lewita

11. Do podanych biblizmów dopasuj objaśnienia.

1.	samarytanin	A.	od początku, ze zbędnymi szczegółami
2.	zakazany owoc	B.	autorytet, wyrocznia
3.	jak w raju	C.	osoba nawrócona, skruszona
4.	od Adama i Ewy	D.	człowiek litościwy, współczujący
5.	alfa i omega	E.	coś pożądanego, ale niedostępnego
6.	syn marnotrawny	F.	komfortowo, wspaniale

To już wiesz

BIBLIA = PISMO ŚWIĘTE

STARY TESTAMENT ▶ stworzenie świata

NOWY TESTAMENT ▶ przypowieść o miłosiernym Samarytaninie
przypowieść o talentach
przypowieść o synu marnotrawnym

Pojęcia i zagadnienia

PRZYPOWIEŚĆ = PARABOLA

- brak dokładnych informacji o czasie i miejscu wydarzeń
- obiektywny narrator
- uniwersalizm
- przesłanie moralne
- prosta fabuła
- schematyczne postacie

Wyrazy i frazeologizmy biblijne

= wyraz lub wyrażenie wywodzące się z Biblii

np. zakazany owoc

Formy wypowiedzi

TEKST ARGUMENTACYJNY

- argumenty rzeczowe
- argumenty logiczne
- argumenty emocjonalne

Nauka o języku

PRZYDAWKA = każde określenie rzeczownika

KAPELUSZ
- duży
- jeden
- ten
- Janka
- z filcu
- sombrero

PRZYMIOTNIKI I PRZYSŁÓWKI niepodlegające stopniowaniu

złoty

boso

obok

WYKRZYKNIK I **PARTYKUŁA** = nieodmienne części mowy; wyrazy poza związkami zdania

HEJ. ZRÓBŻE NOTATKĘ!

ROZDZIAŁ IV

WIĘZI

Więzi z innymi mogą nas zniszczyć, ale też mogą nas zmienić i uleczyć. Kształtują nas, choć często tego nie zauważamy.

Robert Kolker

Jak się tworzą więzi?

Kryteria sukcesu:

- omawiam relacje między bohaterami utworu;
- oceniam postępowanie postaci;
- wskazuję związki frazeologiczne odnoszące się do tekstu.

Na początek

- Czym są więzi międzyludzkie? Spróbuj zapisać własną definicję tego pojęcia.
- Co jest potrzebne, by stworzyć więź z drugim człowiekiem? Podaj sześć rzeczowników nazywających niezbędne Twoim zdaniem elementy.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Katarzyna Ryrych (ur. 1959)

Polska poetka, pisarka, malarka. Autorka wielu książek dla dzieci i młodzieży (m.in. *Wyspa mojej siostry*, *Lato na Rodos*, *Siedem sowich piór*, *Wielka ściema*, *Hate story*). W swoich utworach porusza trudne tematy, takie jak choroba, śmierć, niepełnosprawność, bieda, przemoc rówieśnicza, znieczulica. W 2011 roku za książkę *Wyspa mojej siostry* otrzymała pierwszą nagrodę w II Konkursie Literackim im. Astrid Lindgren.

Poznaj autora

Katarzyna Ryrych

Wyspa mojej siostry

fragmenty

Tak naprawdę to Pippi była starsza ode mnie i w świecie, w którym żył tata, mogłaby już wybierać prezydenta i pójść do więzienia, gdyby zrobiła coś naprawdę złego. Mogłaby jeździć samochodem i robić mnóstwo rzeczy, które wolno tylko dorosłym, ale jak powiedział pan doktor, umysłowo była młodsza ode mnie. Dlatego Pippi nie wybierała prezydenta ani całej reszty […].

Na powierzchni tego życia Pippi jest dorosłą kobietą, […] a w głębi jest małą dziewczynką, taką samą jak ja.

Dlatego zawsze wszędzie chodziłyśmy razem i dlatego kiedy skończyłam siedem lat, nie chciałam pójść do pierwszej klasy bez Pippi. Tata długo naradzał się z panem doktorem, czy pozwolić, aby Pippi poszła do szkoły razem ze mną. Tłumaczył mi, że Pippi nie może pójść do takiej zupełnie zwyczajnej szkoły, chociaż podobnie jak ja jest małą dziewczynką. Na początku jakoś nie mogło mi się to pomieścić w głowie, ale skoro tak powiedział tata, to musiało tak być. I dodał, że kiedyś to zrozumiem.

Kiedyś… Tata zawsze tak mówił, gdy chciał powiedzieć, że zrozumiem, kiedy będę dorosła […]. Ale myślę, że dorosła stałam się już wtedy, kiedy razem z Pippi poszłam do szkoły.

Nie wiem, co powiedział tacie pan doktor. W każdym razie pierwszego września tata pomógł zapiąć Pippi jasnoniebieską bluzkę, bo guziki były zbyt małe dla jej dużych, grubych palców […]. Tata nie musiał się oczywiście obawiać, że nie trafimy, bo Pippi miała w swoim komputerze[1] plan całego miasta i wiedziała, co mówi każdy znak drogowy. […]

Gdyby ktoś nie znał Pippi, mógłby sobie pomyśleć, że to starsza siostra odprowadza młodszą, co w istocie było prawdą, i że ta siostra może jest trochę duża i trochę gruba, bo przecież w tym oceanie są różni ludzie, jedni chudzi, drudzy grubi, jedni mali, a drudzy wysocy, i przecież nikogo to nie powinno dziwić… A jednak kiedy pojawiłam się w szatni razem z Pippi, dzieci z podwórka od razu zaczęły chichotać. Pippi wesoło pomachała im swoją dużą, silną ręką i razem poszłyśmy pod drzwi klasy.

Pani przywitała się z Pippi, ale uśmiechnęła się trochę dziwnie, zupełnie jakby miała w ustach plasterek cytryny, a kiedy podała jej rękę, zaraz dyskretnie wytarła dłoń o spódnicę. To akurat wcale nie było dla mnie dziwne, bo Pippi cały czas miała spocone ręce […].

Kiedy pani odczytała listę obecności, oczywiście nie było na niej mojej siostry.

– I jeszcze Pippi – powiedziałam, a wszystkie dzieci zaczęły się głośno śmiać.

– I Pippi – powtórzyła trochę niepewnie pani, a wtedy moja siostra wstała i powiedziała głośno:

– Oecna – co oznaczało „obecna" i dzieci po raz drugi zaczęły chichotać.

– Oecna, oecna – pisnął ktoś w ostatniej ławce, a moja siostra zamruczała cichutko.

Pani postukała w biurko linijką i w klasie zapadła cisza, w której słychać było tylko ten pomruk niezadowolenia Pippi. Poszukałam pod ławką wielkiej, mokrej dłoni i pomruk ucichł.

Tymczasem pani napisała na tablicy ogromnymi literami „LEKCJA", a tuż pod tym „WITAJ, SZKOŁO".

– Tam jest napisane „lekcja" i „witaj, szkoło" – wyszeptałam wprost do ucha Pippi i odgarnęłam kosmyk włosów, który przykleił się do jej mokrego policzka.

– Le-cja – powiedziała głośno Pippi. – Wytaj, koło.

Oczy wszystkich dzieci zwróciły się znowu w naszą stronę, ale pani uprzedziła wybuch śmiechu, stukając w biurko kawałkiem kredy. […]

Pippi […] zaczęła ssać koniuszek warkoczyka, co zdarzało się jej tylko wtedy, kiedy była bardzo niezadowolona.

Cichutko wstałam z miejsca i podeszłam do pani.

[1] tu: w głowie; chodzi o wrodzoną znakomitą orientację przestrzenną

– Do toalety chodzimy na przerwie – powiedziała i ruchem głowy wskazała mi moje miejsce.

– Nie o to chodzi – szepnęłam. – Ja… ja muszę zabrać Pippi do domu. […]

– Teraz wrócisz na miejsce – powiedziała – a na przerwie zadzwonię do twojego taty.

– Do n a s z e g o taty – sprostowałam, bo przecież była ze mną Pippi, a tata był naszym wspólnym tatą.

– Do taty – rozległo się spod okna i Pippi wstała, przewracając krzesło.

W klasie zapadła cisza.

– Do taty! – zawołała znowu i zanim ktokolwiek się zorientował, co się dzieje, podniosła w górę ławkę i rzuciła nią o podłogę tak mocno, że ławka pękła.

[…] Pippi energicznie wzięła mnie za rękę i wyprowadziła z klasy. Szła długimi, szybkimi krokami, tak że nie mogłam za nią nadążyć. […]

– Domu – powiedziała ponuro, kiedy znalazłyśmy się na szkolnym podwórku.

Dalej wracałyśmy bardzo powoli. […]

Tata pojawił się w domu na długo przed nami. Widocznie pani musiała zatelefonować i opowiedzieć mu o wszystkim. Chyba chciał powiedzieć, że jest mu przykro, albo zganić Pippi, że znów zachowała się źle. Ale kiedy pocałowała go głośno w pachnący wodą kolońską policzek i powiedziała: „Wytaj, koło", uśmiechnął się i usiadł przy kuchennym stole. […]

– Teraz już wiesz, Mysiu – rzekł – […] dlaczego Pippi nie może chodzić razem z tobą do szkoły.

– Wiem – powiedziałam.

I nagle poczułam się starsza. Wstałam, postawiłam na stole przed tatą szklankę herbaty i pomogłam Pippi rozpiąć guziczki w niebieskiej bluzce, która już zupełnie przykleiła się do jej pleców. […]

Pierwszy dzień w szkole nauczył mnie, że Pippi i ja nigdy nie usiądziemy razem w jednej ławce. Nagle dotarło do mnie, że moja siostra jest naprawdę inna niż reszta dzieci. I chyba właśnie o to chodziło tacie […].

O tekście

1. Jakie uczucia budzi w Tobie poznana historia? Zastanów się, z czego one wynikają.

2. Czego dowiadujemy się o Pippi z tego fragmentu tekstu? Przedstaw bohaterkę. Weź pod uwagę podane zagadnienia.

3. Opowiedz, co się przydarzyło dziewczynkom podczas wspólnego dnia w szkole. Dla której z sióstr było to trudniejsze doświadczenie? Dlaczego?

4. Wyszukaj w tekście cytaty, które opisują zachowanie nauczycielki oraz dzieci. Wyjaśnij, jak powinni postąpić ci bohaterowie. Jak wówczas wyglądałby pobyt Pippi w szkole?

5. Wyjaśnij, do jakich wniosków doszła Mysia po powrocie do domu. Dlaczego poczuła się starsza od swojej siostry?

6. Wypisz w punktach argumenty przemawiające za tym, że Mysię i Pippi łączyła silna więź. Przywołaj odpowiednie sytuacje z tekstu.

7. Jak myślisz, co oznacza tytuł książki? Podaj propozycję jego wyjaśnienia.

8. Wskaż poprawne uzupełnienia zdania. Wybierz A albo B oraz C albo D.

We fragmencie książki *Wyspa mojej siostry* jest prowadzona narracja **A / B**, a wydarzenia są opisywane **C / D**.

A. pierwszoosobowa
B. trzecioosobowa
C. na bieżąco
D. z perspektywy czasu

9. Które z poniższych związków frazeologicznych można odnieść do sytuacji przedstawionych w tekście? Wskaż trzy i uzasadnij ten wybór. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika frazeologicznego.

- umywać ręce
- mieć muchy w nosie
- koń trojański
- zamienić się w słup soli
- sądny dzień
- zrobić marsową minę
- paniczny strach
- porywać się z motyką na słońce
- twardy orzech do zgryzienia
- być kulą u nogi
- biobowe wieści
- mieć duszę na ramieniu
- być komuś solą w oku
- być kozłem ofiarnym
- połknąć bakcyla
- mieć węża w kieszeni

Tworzę

10. Porozmawiajcie o tym, co bardziej pomaga budować więź – słowa czy czyny. Następnie podzielcie się na dwie grupy i wykonajcie zadania, które podpowiedzą, jak zacieśnić więź między uczniami Waszej klasy.

GRUPA I	Stwórzcie **bank miłych zwrotów**.
GRUPA II	Sporządźcie listę **drobnych gestów** świadczących o życzliwości.

11. Wyszukaj w internecie, kiedy obchodzimy wymienione poniżej dni. W jakim celu ustanawia się takie święta? Wyraź opinię o skuteczności podobnych inicjatyw na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Światowy Dzień Osób z Zespołem Downa (Dzień Kolorowej Skarpetki)

Europejski Dzień Walki z Dyskryminacją Osób z Niepełnosprawnościami

Światowy Dzień Świadomości Autyzmu

Światowy Dzień Chorego

Międzynarodowy Dzień Osób z Niepełnosprawnościami

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Mysia wstydziła się tego, jak zachowuje się jej siostra.	P	F
2.	Z tekstu wynika, że kiedy opiekujemy się drugą osobą, tworzymy z nią więź.	P	F

Jak to w rodzinie

Kryteria sukcesu:

- charakteryzuję bohaterki utworu Roberty Marasco;
- nazywam przeżywane przez nie emocje;
- analizuję więzi łączące Lunę z matką i przyjaciółką.

Na początek

- Przeczytaj myśl zamieszczoną na stronie tytułowej tego rozdziału. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa Roberta Kolkera. W jaki sposób Twoim zdaniem więzi z innymi nas kształtują? Kiedy mogą nas niszczyć, a kiedy – uzdrawiać? Zapisz swoje ustalenia.

Roberta Marasco[1]

Urodziła się w Mediolanie we Włoszech, ale mieszka i pracuje w Hiszpanii, w małej wiosce nad morzem. Jest tłumaczką, pisarką i blogerką. Uważa, że historie kobiet opowiadane przez kobiety mają moc zmieniania świata. Autorka m.in. *Czerwonych chustek*, *Lekcji rysunku* i *Zasad dotyczących herbaty i miłości*.

[1] czytaj: marasko

Poznaj autora

Roberta Marasco

Czerwone chustki

fragmenty

– Mam słynną przyjaciółkę! – wrzeszczy Giulia[1], kiedy wychodzimy ze sklepu, i rozgląda się dookoła, jakby czekała, aż rozpozna mnie ktoś jeszcze.

– Ćśśś! […]

– Nie wygłupiaj się. Jesteś sławna. Zobaczysz, że niedługo zaczną cię wysyłać na wycieczki po całym świecie. Mogę zostać twoją asystentką?

– Czy możesz też zostać moją matką? Bo dopóki nie powiem o wszystkim rodzicom, mogę zapomnieć o agencie i całej reszcie.

Giulia milczy przez chwilę.

– Dlaczego nie powiesz swojemu ojcu? […] Wyślesz mu umowę, on ją podpisze, zeskanuje i ci odeśle. Proste, co?

– Matka mnie zabije, jeśli zrobię coś takiego.

– I tak cię zabije, zaczekaj tylko, aż ktoś cię rozpozna, kiedy gdzieś z nią pójdziesz.

– W każdym razie nic z tego nie rozumiem, to jest dziwne. Nigdy wcześniej nikt nie wrzeszczał na mój widok.

[1] czytaj: dżiulia

Otwieram TikToka[2], żeby sprawdzić liczbę followersów[3]. I krzyczę. […]

Milion. Ile zer ma milion?

Przekroczyłam milion followersów. Jeszcze nie mogę w to uwierzyć.

Po wyjściu ze sklepu od razu ruszamy do domu Giulii i zamykamy się w jej pokoju. […] Drzwi otwierają się i po chwili wchodzi mama Giulii z dwoma kawałkami ciasta czekoladowego […].

Mama Giulii jest mamą, o jakiej zawsze marzyłam. […] Jest troskliwa, sympatyczna i świetnie gotuje. Kiedy jest obok, wiesz, że myśli o tobie, że chce, byś czuła się jak najlepiej. Nie tak jak moja matka, której zależy tylko na tym, bym to ja uszczęśliwiała resztę świata. […]

Wczoraj po południu, kiedy widziałam się z Nico[4] w biurze jego agenta (!!!) […], zaproponował mi nakręcenie teledysku do jego piosenki ze mną jako *feat*[5] (!!!!!). Powiedział mi też, że jego agent prosił, aby mi przekazał, że byłby szczęśliwy, gdyby miał mnie w stajni.

Przez chwilę myślałam, że to obelga (potraktował mnie jak konia?), potem jednak zrozumiałam, że agenci tak właśnie mówią i że chce mnie jako klientkę, a nie klacz.

[…] Nie mam dużego wyboru. A raczej nie mam żadnego. Jedynym wyjściem jest wcielenie w życie pomysłu Giulii. Biorę głęboki oddech.

Temat: ~~podpisanie umowy~~
Temat: ~~dobre wieści~~
Temat: nie mów mamie […]

– Mogłaś porozmawiać o tym najpierw ze mną!

Nie musiałam otwierać poczty, żeby wiedzieć, co odpisał ojciec. […] Nie mogę uwierzyć, że zdradził mnie w taki sposób.

– Co powiedział ci tata? […]

– Sama mi wytłumacz, co takiego miał mi powiedzieć.

– No właśnie miał ci nic nie mówić! – wypalam.

– To były nasze sprawy, nie twoje! […]

– Przypominam ci, że mieszkasz ze mną, Luna, a nie ze swoim ojcem. I to nie był mój wybór – dodaje cichszym głosem. […]

– Bardzo przepraszam, jeśli przeszkadzam ci w zostaniu słynną rysowniczką! – krzyczę. – Jeśli ci się nie uda, będziesz mogła mnie za to obwiniać. […] Przez cały dzień siedzisz zamknięta w swojej pracowni. Ja przynajmniej odnoszę sukces w tym, co robię, nie tak jak ty. Ciebie musi utrzymywać tata. […] To dlatego nie chcesz podpisać, prawda? Bo nie chcesz,

2 TikTok – popularna platforma internetowa, na której można zamieszczać krótkie filmiki

3 followersi (czytaj: fololersi) – osoby, które obserwują dany profil w mediach społecznościowych, komentują go, reagują na nowe relacje (zdjęcia, filmiki) na stronie; duża liczba followersów świadczy o popularności autora konta

4 Nico (czytaj: niko) – w powieści: popularny piosenkarz młodzieżowy

5 *feat* (czytaj: fit) – tu: gość, współwykonawca

żebym odniosła sukces. Bo mi zazdrościsz, oto powód! Zazdrościsz mi, bo ty poniosłaś porażkę, a ja nie! […]

***

Wchodzę chyłkiem do domu, torby uderzają o moje nogi. […] Musiałam odwiedzić sześć sklepów, zanim znalazłam idealny outfit[6] na dzisiejszy koncert. Tiulowa spódnica w kolorze cukierkowego różu na czarnych szortach. Do tego czarne glany i czarna koszulka z czerwonymi ustami […]. Według mnie wygląda bardzo rockowo. Teraz muszę tylko nakręcić świetny filmik, żeby pokazać go agentowi Nico.

Byłam na nich trochę zła za to, że wycofali propozycję, ale uważam, że dzisiejszy wieczór to idealny moment, żeby wszystko wytłumaczyć. […] Kto wie, może on mógłby porozmawiać z moją matką. […]

Natykam się na mamę, która siedzi na schodach – jak zawsze, kiedy wracam późno. W kuchni okrągły stół jest nakryty dla dwóch osób.

– Musimy porozmawiać – mówi.

– Nie mogę. To znaczy to nie tak, że nie mogę, bo jestem zła, chodzi o to, że nie mogę, bo muszę lecieć, jestem strasznie spóźniona! […]

A […] moja mama mówi ostatnią rzecz, jakiej mogłabym się po niej spodziewać:

– Daj mi tę umowę, podpiszę ci ją.

Nie wierzę. To pułapka?

– Naprawdę?

– Porozmawiałam o tym z twoim ojcem i on się zgadza. […]

– Och.

– Tak. Och. – Mama patrzy przez chwilę na swoje bose stopy. – Naprawdę jestem taka okropna? – pyta, po czym spogląda na mnie. – Bo muszę być okropną matką, skoro jako jedyna nie wiem, czego pragnie nasza córka. – Chcę coś powiedzieć, ale ona mi nie pozwala. – Wiem, że powinnam spędzać z tobą więcej czasu i że powinnam wymyślić coś, co mogłybyśmy robić wspólnie. Nie chodzi o to, że nie mam ochoty spędzać z tobą czasu, Luna, naprawdę. Rzecz w tym, że zmarnowałam go już zbyt dużo, a nie jestem coraz młodsza. Muszę się pospieszyć, jeśli chcę coś zmienić w swoim życiu. Choć tak naprawdę jest już za późno. […]

– Ja też mam swoje marzenia, Luna – ciągnie, patrząc mi w oczy. – Zawsze je miałam. Ale w tym domu nie ma wystarczająco dużo miejsca na moje marzenia i marzenia twojego ojca, więc odłożyłam na bok swoje, żeby pomóc mu w realizacji jego planów. Na początku wydawało się, że to jest najlepsze rozwiązanie, ty byłaś mała i potrzebowałaś mamy. A później… później tak było po prostu najwygodniej dla wszystkich. Teraz jednak mam dość bycia niewidzialną. Nie pozwolę nikomu przekreślić moich marzeń – dodaje z dziwnym uśmiechem. […]

6 outfit (czytaj: altfit) – zestaw ubrań, stylizacja

– Jesteś silną dziewczyną, wojowniczką. I to jest może trochę moja zasługa. – Pociąga nosem, a ja ściskam ją za rękę. – Nie mnie oceniać te filmiki, chyba ich nie rozumiem, możliwe, że nigdy ich nie zrozumiem. Ale jedno muszę ci powiedzieć. – Czeka, aż podniosę głowę i na nią spojrzę. – Nie bądź zależna od przyzwolenia innych, Luna. To był mój największy błąd. Czekanie na to, aż ktoś inny pozwoli mi zrealizować swoje marzenia. Nie wiem, jak to działa z twoimi filmikami i twoimi fanami…

Przerywa, kiedy widzi, że robię dziwną minę. To silniejsze ode mnie. Fanami?

– Followersami, mamo. To nie są fani.

– Kimkolwiek są. Nie wiem, jak to działa, ale jedno wiem na pewno: jeśli czujesz, że to, co robisz, jest właściwe, wtedy to, co myślą twoi fani… followersi, nie ma żadnego znaczenia. Rozumiesz?

– Tak. – A przynajmniej tak mi się wydaje. […]

– Masz ochotę na pizzę? – pyta mama. – Czy jeszcze zdążysz na koncert?

Spoglądam na nią zdumiona. […] Potem patrzę na stół nakryty dla dwóch osób. Mogłabym ją zapytać, czy ze mną pójdzie. Mogłabym pójść do garderoby Nico i przekazać jego agentowi podpisaną umowę. Dziś wieczorem mogłyby się spełnić wszystkie moje marzenia. Moje zdjęcie razem z Nico w garderobie dałoby mi mnóstwo followersów.

– Z szynką i pieczarkami? – pytam.

– I z podwójną mozzarellą – odpowiada mama z najpiękniejszym uśmiechem. Nie widziałam takiego od dawna. To uśmiech za miliard lajków.

tłum. Barbara Bardadyn

O tekście

1. Zbierz informacje na temat bohaterek tekstu. Następnie wciel się w wybraną postać i odpowiedz na pytania.

- Kim jesteś?
- Jakie relacje łączą Cię z pozostałymi bohaterkami?
- Co czujesz w związku z opisaną w tekście sytuacją?

Luna	mama Luny	Giulia

2. Czy można powiedzieć, że mamę i jej córkę łączyła silna więź? Uzasadnij odpowiedź. Zwróć uwagę na to, w jaki sposób ich relacja wpływa na postawę każdej z nich.

3. Jak sądzisz, jakie obawy mogła mieć mama Luny przed podpisaniem umowy córki z agentem? Podaj możliwe zagrożenia związane z zaangażowaniem dziewczyny w media społecznościowe.

4. Co mogłyby zrobić Luna i jej mama, aby pogłębić łączącą je więź? Zapiszcie na karteczkach swoje propozycje. Po ich odczytaniu przez jednego z uczniów wybierzcie te, które uważacie za najbardziej skuteczne lub wartościowe.

5. Porównaj swoją odpowiedź na pytanie z sekcji *Na początek* z wnioskami wynikającymi z fragmentów powieści Roberty Marasco. Które z Twoich ustaleń znalazły potwierdzenie w tekście? O jakie spostrzeżenia możesz uzupełnić swoje notatki?

6. Jakie przesłanie płynie z zakończenia przywołanej historii? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Ciężka praca nie gwarantuje sukcesu.

B. Należy systematycznie pogłębiać swoją wiedzę.

C. Nie wolno rezygnować ze spełniania swoich marzeń.

D. Więź z drugim człowiekiem jest najcenniejszą wartością.

7. Porozmawiajcie o tym, czy działania w mediach społecznościowych pomagają w nawiązywaniu i podtrzymywaniu więzi z innymi ludźmi. Zapiszcie swoje wnioski i przedstawcie je na forum klasy.

Tworzę

8. Wybierz z tekstu jedno zdanie, które może być dla Ciebie mottem życiowym. Zapisz je w zeszycie i wyjaśnij, jak rozumiesz te słowa.

9. Przedstaw pisemnie parę bohaterów literackich, którzy Twoim zdaniem powinni poprawić łączącą ich więź. Napisz, co mogliby w tym celu zrobić.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Relację między bohaterkami popsuła zazdrość mamy o sukces córki.	P	F
2.	Luna i jej mama nie wykazują chęci pojednania ani rozmowy.	P	F

Jakie funkcje w zdaniach pełnią zaimki?

Kryteria sukcesu:

- rozpoznaję zaimki;
- wiem, jakie części mowy zastępują;
- określam, jaką pełnią funkcję w zdaniu.

Na początek

- Opisz ilustrację, używając po jednym przykładzie zaimka rzeczownego, przymiotnego, liczebnego i przysłownego.

Oprócz podziału zaimków ze względu na to, którą część mowy zastępują, istnieje też podział ze względu na to, co wyrażają w zdaniu. Zaimki pozwalają m.in.:

- nazywać osoby, np. *ja, ona, wy, oni* (zaimki osobowe)
  *To **wy** jeszcze nie wyszliście?! Przecież **oni** nie będą na **was** czekać!*
- wskazywać osoby, przedmioty, miejsca, kierunki, często podczas rozmowy, np. *ten, tamten, tu, tam, tędy, tamtędy* (zaimki wskazujące)
  *Skręć **tu**, miń **tamten** budynek, a potem idź **tamtędy**.*
- określać właściciela, np. *mój, twój, jego, jej, nasz, ich* (zaimki dzierżawcze)
  ***Mój** tata pożyczył Oli **swój** mikroskop.*
- zadawać pytania, np. *kto? co? komu? jaki? który? czyjego? gdzie? kiedy? jak? ile?* (zaimki pytajne)
  ***Kiedy** Maria Skłodowska-Curie odkryła polon?*
- łączyć zdania składowe w zdaniu złożonym, np. *kto, co, jaki, który, gdzie, kiedy, jak, ile* (zaimki względne)
  *Chcę się dowiedzieć, **kiedy** Maria Skłodowska-Curie odkryła polon.*
- wskazywać, że wykonawca czynności sam jej podlega, np. *się, siebie, sobie* (zaimki zwrotne)
  *W lecie chętnie chłodzę **się** w basenie.*

Zaimki powiadamiają też

- o czymś niesprecyzowanym, np. *jakaś, kiedyś, kimś, gdziekolwiek*
  *Macie **jakieś** plany? Nie, pojedziemy **dokądkolwiek**.*
- o braku czegoś, np. *nikt, żaden, nigdy, znikąd*
  ***Znikąd** pomocy! **Nigdy** na **nikogo** nie mogę liczyć.*
- o kompletności zbioru, np. *wszyscy, wszelkie, każdy*
  ***Każde** z was ma **wszystko**.*

1. Do Twojej klasy przyszedł nowy kolega. Zadaj mu kilka pytań, używając zaimków pytajnych.

2. Dokończ zdania w taki sposób, aby powstały wypowiedzenia złożone. Użyj zaimków względnych.

3. Uzupełnij zdania właściwymi formami zaimków.

- Magda od godziny zagląda w każdy kąt. Czy widzieliście (?) chustkę?
- Dokonali ciekawego odkrycia. To jest (?) najnowsze osiągnięcie.
- Podlaliśmy kwiaty Maćka. Ładne te (?) rośliny.

4. Podaj poprawną formę zaimka umieszczonego w nawiasie.

- To o (*ona*) krążą legendy.
- Od (*każdy*) można wymagać grzeczności.
- Nie pójdę na (*żaden*) przedstawienie.
- Nie chcę oddawać swoich rzeczy (*ktokolwiek*).
- (*On*) się to od dawna należało.
- Od godziny mam (*ono*) pod opieką.

5. Wyjaśnij turyście, jak ma dojść do domu kultury. Użyj trzech różnych zaimków.

6. Określ, jakimi częściami zdania są wyróżnione zaimki.

- Katarzyna **nigdy** nie lubiła **swojej** pracy.
- **Tamta** para butów była zdecydowanie ładniejsza.
- **Kiedyś** do **ciebie** przyjadę.
- Kup **jakiekolwiek** warzywa, nie mamy **nic** na kolację.
- Monika kupuje **sobie** bilet na **każdą** nową sztukę.

7. Podaj przykłady dłuższych i krótszych form zaimków.

a) Przypomnij, w jakich sytuacjach stosuje się formy dłuższe.

b) W którym z podanych zdań zastosowano niewłaściwą formę zaimka? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Nie jemu, lecz tobie należała się piątka.
B. Czy odpowiada ci moja propozycja?
C. Inni nie wykonają pracy za ciebie.
D. Mi się nie podoba ta lektura.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzupełnienie C albo D.

W zdaniu: *Podał jej kwiaty i bombonierkę*, występuje zaimek **A / B**, który pełni funkcję **C / D**.

A. osobowy
B. dzierżawczy
C. dopełnienia
D. przydawki

Gdy pozostaje tylko dom pachnący wanilią...

Kryteria sukcesu:

- tworzę zdrobnienia od słowa *matka*;
- określam nadawcę i odbiorcę utworu;
- wyjaśniam, jakie relacje łączą te osoby;
- wymieniam miejsca w domu opisane przez poetkę;
- określam, jak budowa i zastosowane środki poetyckie wpływają na rytmiczność i nastrój utworu.

Na początek

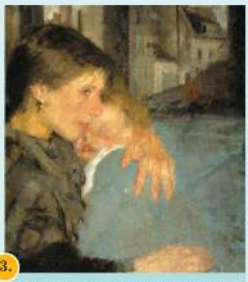
- Podaj cechy matek przedstawionych na obrazach.

1. Berthe Morisot (czytaj: bert morizo), *Kołyska*, 1872, Muzeum Orsay, Paryż

2. Mary Cassatt (czytaj: mery kasat), *Augusta czytająca córce*, 1910, Muzeum Artizon, Tokio

3. Olga Boznańska, *Macierzyństwo*, 1902, własność prywatna

- Utwórz kilka zdrobnień od rzeczownika *matka*.

Anna Kamieńska (1920–1986)

Poetka, pisarka, tłumaczka z języków słowiańskich, a także z hebrajskiego i łaciny, autorka wierszy religijnych. Zaczęła tworzyć, mając czternaście lat. Debiutowała w 1936 roku w czasopiśmie dla dzieci „Płomyczek", w którym jej wiersze wydrukował znany lubelski poeta Józef Czechowicz. Publikowała także w „Świerszczyku". Oprócz wierszy, opowiadań i powieści dla dzieci tworzyła również poezję i prozę dla dorosłych. Jej dorobek literacki obejmuje ponad sto dzieł. Po śmierci męża duchowym wsparciem był dla niej ks. Jan Twardowski, który zadedykował jej swój słynny wiersz rozpoczynający się od słów: *Śpieszmy się kochać ludzi...*

Poznaj autora

Anna Kamieńska

Dom matki

Mamo, szukałam cię w twoim domu.
Gdzie jesteś? Płaszcz twój w sieni[1].
Każda deska podłogi krok twój unosi.
Każda bryłka powietrza tobą się mieni.

Nad miejscem przy stole gaśnie twój uśmiech,
Więdną kredensowe dostatki.
Pachnące wanilią blaszane puszki,
Zeszłoroczne opłatki.

Może tu? Tu, gdzie czesałaś włosy srebrne?
Sypialnia twoja pusta.
W szafie – suknie twe opuszczone.
Wiem! Ta iskra światła na brzegu lustra –

To ty! Ty – przemieniona.
Ale iskra znika. Popiół listom, popiół pamiątkom.
A możeś ty tu, w serca głębi, na dnie,
Mamo! Bólu! Rozłąko!

(z tomu *Poezje wybrane*, 1959)

[1] sień – pomieszczenie w domu znajdujące się zaraz za drzwiami wejściowymi; przedsionek

O tekście

1. Kim są nadawca i adresat wiersza? Jakie relacje ich łączą?

2. Wymień emocje wyrażone w monologu podmiotu lirycznego. Jak myślisz, z czego one wynikają? Określ, jaki nastrój budują.

Monolog – dłuższa wypowiedź jednej osoby. W wierszach, w których podmiot liryczny wyraża wprost swoje przeżycia i emocje, mówimy o **monologu lirycznym**.

3. Powiedz, na których miejscach w domu matki skupia się podmiot liryczny. Którym przedmiotom poświęca swoją uwagę?

4. Jak można opisać dom przedstawiony w wierszu? Podaj jak najwięcej określeń tego miejsca.

5. Zbadaj budowę wiersza.
   a) Sprawdź, z ilu strof się składa.
   b) Wyszukaj rymujące się wyrazy.
   c) Zastanów się, jak te elementy wpływają na jego rytmiczność.

6. Wskaż w tekście przykłady epitetów, przenośni, zwrotów do adresata. W jaki sposób zastosowane środki poetyckie budują nastrój utworu?

7. Zwróć uwagę na obecność zaimków w wierszu. Wyszukaj je. Zastanów się, jaki efekt osiągnęła poetka dzięki ich użyciu w utworze.

8. Przeczytaj pytania, które zadaje podmiot liryczny. O czym one świadczą?

Tworzę

9. Napisz w zeszycie, co Twoim zdaniem oznaczają słowa: *Popiół listom, popiół pamiątkom*. Uzasadnij swoje zdanie.

Chcę więcej

Matka jest jednym z najstarszych wyrazów w polszczyźnie. W wielu językach brzmi podobnie, np. po angielsku: *mother* (czytaj: mawer), po hiszpańsku: *madre*, po łacinie: *mater*, po niemiecku: *Mutter*, po ukraińsku: мати (czytaj: mati).

▶ Sprawdź w słowniku frazeologicznym, co oznaczają poniższe frazeologizmy. Ułóż z nimi zdania.
wyssać coś z mlekiem matki, czepiać się matczynej spódnicy, kocia mama, na złość mamie odmrozić sobie uszy, matka natura, ktoś sprzeda własną matkę

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Wiersz Anny Kamieńskiej jest poetyckim monologiem.	P	F
2.	Osoba mówiąca odczuwa radość, kiedy odwiedza dom matki.	P	F

Samotność w tłumie – mnie też to dotyczy?

Kryteria sukcesu:

- opowiadam o sytuacji panującej w domu Anny;
- określam jej emocje;
- rozumiem postawę bohaterki wobec koleżanek;
- oceniam postępowanie dziewczyny;
- piszę opowiadanie przedstawiające alternatywną historię jej życia.

Na początek

- Dlaczego ludzie – zwłaszcza młodzi – starają się wyglądać na zdjęciach lepiej niż w rzeczywistości? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Poznaj autora

Barbara Kosmowska (ur. 1958)

Pisarka, autorka powieści dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Czterokrotna laureatka nagród w Konkursie Literackim im. Astrid Lindgren. Zdobywczyni statuetki Guliwer w Krainie Liliputów przyznawanej za wybitne osiągnięcia literackie. Jej znane książki to m.in.: *Buba*, *Niezłe ziółko*, *Puszka*, *Dziewczynka z parku*, *Pożłacana rybka*, *Samotni.pl*, *Panna Foch*. Barbara Kosmowska jest doktorem literaturoznawstwa.

Barbara Kosmowska

Księżniczka z ostatniej ławki

fragmenty

Siedzi już w samolocie do Warszawy. Z mamą. Mama próbuje ukryć gorycz i smutek za wielkimi przeciwsłonecznymi okularami, choć zamiast słońca migną za chwilę żegnające je światła Nowego Jorku. […] Za to ona, Anna, czuje wielką ulgę. Chce już do domu, do babci, do małego miasta nad leniwą rzeczką. […]

Wielkie marzenie rodziców zamieszkania w równie Wielkim Jabłku[1] zamieniło się w dwuletni koszmar. Gdy zostały same, porzucone przez tatę dla innej kobiety i jej dzieci, okazało się, że nie ma dla nich miejsca w tym bezdusznym mieście. Mama wprawdzie walczyła o każdy grosz, sprzątając w cudzych domach, ale pieniądze wyczerpywały się tak szybko jak jej siły. I kiedy pod koniec roku szkolnego musiały opuścić mieszkanie, aby przenieść się do tańszej dzielnicy, wiadomo było, że za chwilę spakują swój skromny dobytek, by wrócić do Polski. […]

[1] Wielkie Jabłko – określenie Nowego Jorku; nazwa oznaczająca coś godnego uwagi i pożądanego

Anna też nosiła w sobie łzy i czasami żal cięższy od plecaka z książkami. Robiła jednak wszystko, by te ich żale, jej i mamy, nigdy się nie spotkały…

Najgorzej było w nowej polonijnej szkole. […]

[Anna] była pewna, że uda się przesiedzieć cichutko w ostatniej ławce, a potem wyparować, zniknąć. Bez tłumaczeń, litościwych spojrzeń i bolesnych słów.

Jakże się myliła…

– Ty, nowa, masz coś poza imieniem? Bo nie lubimy tu żadnych tajemnic – zaczepiła ją Eliza już na pierwszej przerwie. A pozostałe koleżanki wyczekująco wpatrywały się w znoszone trampki Anny. […]

– Gdzie mieszkasz? Bo w tej kurtce z koca wyglądasz, jakbyś spała na ławce – witały ją w każdą sobotę bezwzględne klasowe gwiazdy. Wreszcie nie wytrzymała. Sama nie potrafi powiedzieć, co ją tak naprawdę podkusiło, by je zbyć w sposób daleki od prawdy.

– Ta śmieszna kurtka kosztuje więcej niż te wasze cacka-laszki. – Uśmiechnęła się z wyższością. – Zaprojektował ją dla mnie przyjaciel mamy, Adam Selman[2], jeśli wiecie, kto to […].

Patrzyła z satysfakcją, jak jej nowe koleżanki w pocie czoła przeszukują w swoich iPhone'ach strony z nazwiskiem Selmana. Dobrze, że czytała z nim wywiad w jednej z nowojorskich gazet. […]

I właśnie wtedy zaczęła swoją grę. […] Wystarczyło poprosić mamę, by zabrała ją z sobą do pracy. I potem namówić, aby zrobiła córce kilka zdjęć w pięknym apartamencie znanej kompozytorki, u której mama sprzątała od początku pobytu w Nowym Jorku. […] Od tamtej soboty życie Anny całkowicie się zmieniło. Fotki z iPhone'a niby przypadkiem trafiły do telefonu Sylwii, a ona z zaaferowaną miną pokazała je pozostałym koleżankom.

– Wow!

– Mega!

– Ale wyglądasz! […]

– Księżniczka!! […]

Życzliwi nowojorczycy strzelali Annie fotkę za fotką, a ona niosła je w swoim telefonie do szkoły jak przepustkę do lepszego życia, uwalniającą od złych słów i spojrzeń.

– Słuchaj, ta pani… taka wymęczona bidulka, która cię tu przyprowadza i zabiera, to kto? – Próbowała jeszcze zasiać ziarno niepokoju Sylwia […].

– Aaa! – Machnęła ręką Anna. – Chodzi o Elżbietę? – dodała znacząco. – To moja… nauczycielka hiszpańskiego. […]

Zakłamany świat, który stworzyła Anna, by chronić swą dumę, już zostawał w tyle. Nie żałowała swej małej intrygi. Właściwie nie miała wyjścia. […] Musi jeszcze tylko napisać pożegnalny list do swojej klasy w polonijnej szkole. […] Napisze prawdę.

***

„Cześć, tu Anna. […] Teraz, kiedy słuchacie moich słów, jestem u swojej babci w Polsce. […] Kiedy trafiłam do Waszej klasy, tata już z nami nie mieszkał, a mama ostatkiem sił pracowała, sprzątając cudze domy. […] [N]awet chciałam Wam o tym szczerze powiedzieć. Ale zrozumiałam, że na to nie zasługujecie. Nie moglibyście mnie zrozumieć, skoro byłam dla Was znoszoną kurtką i trampkami z taniego sklepu. […]

2 Adam Selman – amerykański projektant mody; tworzył stylizacje na trasy koncertowe takich gwiazd jak Michael Jackson, Lady Gaga, Rihanna (czytaj: majkel dżekson, lejdi gaga, rijana)

Dlatego stworzyłam za pomocą fałszywych fotek całkiem inny świat. Nie mój. Wasz. Bo tylko w ten sposób mogłam liczyć na przychylność. Dziś zamykam drzwi do tego nieistniejącego miejsca, w którym mnie nigdy nie było. […]

I teraz, kiedy to wszystko wiecie, czas na podziękowania. Tak! Chcę Wam podziękować. Bo kiedy przygotowywałam kolejne «sceny z mojego życia», czułam się jak księżniczka. […] Na zakończenie dodam, że ta spracowana pani, która odbierała mnie ze szkoły, ma naprawdę na imię Elżbieta. […] O hiszpańskim nie ma pojęcia, ale mnie uczy, jak przetrwać. I jak żyć z godnością. To moja mama…

Życzę Wam, abyście nigdy nie musieli niczego ukrywać, a potem wyjaśniać. To życzenie może się spełnić, jeśli traficie na prawdziwych przyjaciół. Ludzi, dla których zdarte trampki mogą oznaczać, że ktoś bardzo lubi długie spacery. […]

Anna. Księżniczka z ostatniej ławki".

„Psychologia Nastolatka" 4/2022

O tekście

1. Powiedz krótko, kim była Anna. Podaj informacje o jej sytuacji domowej.

2. Jakie uczucia bohaterka starała się ukryć przed koleżankami? Wskaż poprawną odpowiedź. E

A. Żal i wstyd.
C. Zazdrość i lęk.
B. Dumę i gniew.
D. Odrazę i smutek.

3. Dlaczego Anna nie poprosiła o pomoc dorosłych? Na podstawie tekstu napisz kilka zdań na temat jej więzi z rodzicami.

4. Wyjaśnij, co skłoniło bohaterkę do ukrywania swojej prawdziwej sytuacji przed koleżankami w szkole. Czy zgadzasz się ze zdaniem z tekstu: *Właściwie nie miała wyjścia*?

5. Wykonaj w zeszycie notatkę. Zapisz informacje o Annie takiej, jaka była naprawdę, i tej wymyślonej. Która z nich bardziej Ci się podoba? Dlaczego?

6. Powiedz, co sądzisz o więzi między Anną a rówieśnikami w szkole. Jak można nazwać takie relacje? Zapisz w zeszycie kilka synonimów.

7. Zastanów się, co kierowało bohaterką podczas pisania listu do koleżanek. Jak myślisz, czy osiągnęła swój cel?

8. Wyjaśnij, jak rozumiesz tytuł opowiadania.

9. Przyjrzyj się poniższym grafikom. Która z nich najlepiej Twoim zdaniem oddaje sens utworu Barbary Kosmowskiej? Uzasadnij wybór.

1.

2.

3.

4.

Tworzę

10. Porozmawiajcie w grupach o tym, dlaczego czasem łatwiej jest ukrywać się za maskami niż pokazać swoją prawdziwą twarz. O czym to świadczy i jakie mogą być tego konsekwencje? Wasze refleksje zanotujcie w postaci mapy myśli, a następnie przedstawcie na forum klasy.

11. Jak mogłyby się potoczyć losy bohaterki, gdyby od razu zdecydowała się na szczerość? Napisz opowiadanie na ten temat.

Sprawdź, co już umiesz

Wykorzystaj wnioski z lektury i dokończ zdania.

- Tekst Barbary Kosmowskiej skłonił mnie do refleksji o…
- Autorka zwraca uwagę na to, że…
- Uważam, że bohaterka…

Jak opisać to, co czujemy i przeżywamy?

Kryteria sukcesu:

- nazywam uczucia;
- znam elementy opisu przeżyć wewnętrznych;
- stosuję słownictwo charakterystyczne dla tej formy wypowiedzi;
- redaguję opis przeżyć wewnętrznych z uwzględnieniem trójdzielnej budowy pracy;
- stosuję w tekście podział na akapity.

Na początek

- Wyjaśnij, na czym polega opis. Jakie znasz rodzaje opisu?

Opis (czego?) – ...

Opis przeżyć wewnętrznych – przedstawienie stanu emocjonalnego postaci wywołanego jakimś wydarzeniem. Ukazuje to, co człowiek czuje w danej sytuacji, nazywa jego emocje, np. smutek, lęk, radość, zniecierpliwienie, oraz ich fizyczne przejawy, takie jak płacz, rumieniec, drżenie dłoni, kołatanie serca, brak tchu. Może być odrębną formą wypowiedzi bądź częścią dłuższego utworu literackiego.

Elementy opisu przeżyć wewnętrznych:

- przedstawienie sytuacji, która wywołała opisywane przeżycie;
- nazwanie stanów emocjonalnych postaci;
- omówienie jej wyglądu i zachowania będących przejawami uczuć i doznań;
- wyrażenie swojego stosunku do opisywanych przeżyć, określenie, jak wpłynęły na bohatera.

Gdy redagujesz opis przeżyć wewnętrznych:

- pamiętaj o trójdzielnej kompozycji – Twoja praca powinna się składać ze wstępu, rozwinięcia i zakończenia wydzielonych za pomocą akapitów;
- używaj barwnego języka – możesz zastosować przenośnie, porównania, epitety, związki frazeologiczne;
- nie skupiaj się na wydarzeniach, lecz na emocjach.

1. Wymień emocje, które Ci dziś towarzyszą. Przyporządkuj im odpowiednie barwy. Uzasadnij swój wybór. Możesz skorzystać z banku słówek na s. 146.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Bank słówek

- **stany emocjonalne**: zdziwienie • zaciekawienie • ekscytacja • zauroczenie • zniecierpliwienie • radość • entuzjazm • euforia • duma • spokój • zaniepokojenie • obawa • strach • panika • wstyd • złość • niechęć • odraza • wściekłość • nienawiść • pogarda • znudzenie • żal • tęsknota • przygnębienie • smutek • melancholia • osamotnienie • niepewność
- **przejawy emocji**: być – zdruzgotanym, oszołomionym • mieć – ściśnięte gardło, duszę na ramieniu, uśmiech od ucha do ucha, nos spuszczony na kwintę, zawroty głowy, rozpalone policzki, przyspieszony oddech, ciarki • nie móc – wydusić słowa, zrobić kroku • rumienić się • poczuć – że kamień spada komuś z serca, że włosy jeżą się na głowie • jąkać się • dygotać / skulić się ze strachu • trząść się jak osika • płakać jak bóbr • skakać z radości • zzielenieć z zazdrości • stanąć – jak słup soli, jak wryty • usychać z tęsknoty • wybuchnąć z wściekłości • zamknąć się w sobie • oskarżać się • paść z wrażenia

2. Opisz sytuację, która może wywołać

a) łzy wzruszenia,
b) ucisk w gardle,
c) siódme poty,
d) kołatanie serca,
e) uśmiech od ucha do ucha,
f) rumieniec na twarzy.

3. Podzielcie się na grupy i określcie, w jaki sposób ciało reaguje na emocje. Dopiszcie wyrażenia i zwroty odnoszące się do jego poszczególnych części.

A.
oczy

B.
twarz

C.
skóra

D.
serce

E.
ręce

F.
nogi

4. Nazwij uczucia bohaterów wybranej lektury obowiązkowej. Przypomnij, co wywołało te emocje.

5. Popraw niewłaściwie użyte frazeologizmy.

- Po zdanym egzaminie czułem, jakby mi wyrosły skrzydła na plecach.
- Kiedy zgubiłam się podczas zagranicznej podróży, dygotałam jak słup soli.
- Kamień spadł mi z głowy, bo usłyszałem, że moje dokumenty się znalazły.
- Gdy nocą ktoś niespodziewanie załomotał do drzwi, usychałam z przerażenia.

Mam lekkie pióro

Kiedy ostatnio wracałem ze szkoły, mama poprosiła mnie, żebym przypilnował na placu zabaw mojej czteroletniej siostry Asi, która w piaskownicy lepiła babki z piasku.

Usiadłem na ławce i wyjąłem telefon. Zerkałem od czasu do czasu na Asię, a jednocześnie przeglądałem ulubione strony w sieci, sprawdzałem wiadomości i oglądałem zdjęcia, które wrzucał kolega. Gdy w pewnej chwili podniosłem głowę, mojej siostry… nie było w piaskownicy! Na piasku leżały tylko jej łopatka i foremki.

WSTĘP: przedstawienie sytuacji, która wywołała przeżycie wewnętrzne

Serce podskoczyło mi do gardła. Poczułem niepokój, ale pocieszyłem się w myślach, że pewnie przeniosła się na zjeżdżalnię lub huśtawkę nieopodal. Pobiegłem tam, ale Asi nie znalazłem. Zrobiło mi się niedobrze. Gdzie ona może być? – pomyślałem ze strachem. Rozglądałem się gorączkowo wokół. Bałem się o nią jak nigdy! Co powie mama? Jaki ze mnie brat! – obwiniałem się w myślach. Nie wiedziałem, co robić. Serce biło mi jak szalone. Drżały mi ręce, a kolana miałem jak z waty. Ze zdenerwowania potknąłem się o kamień i omal nie upadłem. I wtedy za krzewami mignął mi czerwony sweterek. Pobiegłem co sił w nogach w tamtym kierunku. Zza gałęzi wychyliła się moja siostrzyczka i krzyknęła: „Ale fajna zabawa w chowanego! Jak mnie znalazłeś?!"

ROZWINIĘCIE: nazwanie i opisanie poszczególnych stanów emocjonalnych oraz obrazowe ukazanie ich wewnętrznych i zewnętrznych przejawów

Nie mogłem wydusić słowa, ale kamień spadł mi z serca. Asia była cała i zdrowa. Wziąłem ją na ręce i jak na skrzydłach ruszyłem w stronę domu. Następnym razem lepiej dopilnuję siostry. Nie chciałbym ponownie najeść się strachu.

ZAKOŃCZENIE: wyciągnięcie wniosku z sytuacji

6. Zapisz plan opowiadania, w którym zamieścisz opis przeżyć wewnętrznych bohatera. Wybierz jeden z tematów.

- Nagła burza.
- Co za wspaniały prezent!
- Zaginął pies.

Sprawdź, co już umiesz

Na podstawie historii przedstawionej w utworze *Księżniczka z ostatniej ławki* przygotuj opis przeżyć wewnętrznych Anny zatytułowany *Samotność w tłumie*.

Co wyraża podmiot w zdaniu?

Kryteria sukcesu:

- rozpoznaję różne typy podmiotu w zdaniach;
- dopasowuję do podmiotów właściwe orzeczenia;
- wiem, jak stosować poszczególne rodzaje podmiotu.

Na początek

- Do ilustracji ułóż dwa zdania pojedyncze. Wskaż w nich podmioty.
- Przypomnij, co już wiesz o tej części zdania.
  a) Na jakie pytania odpowiada?
  b) Jaką częścią mowy może być wyrażona?

Oprócz **podmiotu gramatycznego** wyrażonego rzeczownikiem lub zaimkiem w mianowniku można użyć innych typów tej części zdania.

- Gdy chcemy uniknąć powtórzenia, stosujemy **podmiot domyślny** – nie jest on wyrażony wprost, ale wynika z kontekstu wypowiedzi: z treści poprzedniego zdania lub formy orzeczenia, np. (***Fryderyk Chopin** był pianistą*). *Skomponował ponad dwieście utworów.*

- Gdy informujemy o nieobecności kogoś albo braku, przybywaniu, ubywaniu, nadmiarze czegoś, używamy **podmiotu logicznego** – jest nim rzeczownik lub zaimek w dopełniaczu, np. *Zabrakło dziś **chleba** na śniadanie.*

- Gdy czynność jest wykonywana przez więcej niż jedną osobę, wprowadzamy:
  - **podmiot szeregowy** – to grupa rzeczowników oddzielonych przecinkiem lub połączonych spójnikiem *i, oraz, ani, ni, tudzież*, np. ***Długopisy**, **ołówki**, **kredki** leżą na biurku*;
  - lub jego odmianę: **podmiot towarzyszący** – tworzy go grupa rzeczowników połączonych przyimkiem *z, ze* lub wyrazami *razem z, wraz z*, np. ***Babcia z dziadkiem** rozmawiają z wnukami.*

1. Wskaż w zdaniach podmioty. Określ ich typ na podstawie informacji, jaką przekazują o wykonawcy / wykonawcach czynności.

> Olga z Przemkiem przygotowali prezentację o zabytkach Wybrzeża. Chcieli zaskoczyć rodziców swoją wiedzą. Mama i tata byli zainteresowani długim, szczegółowym, ale ciekawym opisem Muzeum Bursztynu. Zabrakło im jednak czasu na wysłuchanie historii powstania Gdyni.

2. Dopisz podmioty szeregowe. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- W czasie wigilii najpiękniej pachną (?).
- W lasach iglastych rosną (?).
- Z Polską sąsiadują (?).
- W święta odwiedzą nas (?).

Orzeczenie występujące z podmiotem towarzyszącym może odnosić się do obydwu członów podmiotu i mieć formę liczby mnogiej. Może też wystąpić w liczbie pojedynczej, aby podkreślić, że drugi człon podmiotu jest mniej istotny, właśnie „towarzyszący".

3. Uzupełnij zdania odpowiednimi orzeczeniami. Którą liczbę czasownika zastosowałaś / zastosowałeś?

- Łukasz z kolegami (?) ciekawy musical.
- Ciocia z wujkiem (?) ze schroniska małego szczeniaka.
- Iza ze Sławkiem (?) na wycieczkę na Wawel.

4. Wybierz właściwe dokończenie zdania. W wypowiedzeniu: *Starszy brat Julity kupił mamie powieści przygodowe*, podmiotem jest rzeczownik

A. *powieści.* **B.** *mamie.* **C.** *Julity.* **D.** *brat.*

E

5. W podanym dialogu wskaż podmioty domyślne.

– Wybieramy się całą rodziną w podróż.

– Dokąd jedziecie?

– Do Łodzi!

– Jest wspaniała!

– Byłaś tam kiedyś?

– Ja i moje rodzeństwo urodziliśmy się w tym mieście.

– Co możemy tam zobaczyć?

– Proponuję zwiedzić największe w Europie muzeum poświęcone włókiennictwu i historii tkactwa. W chwili powstania było pierwszą taką placówką na świecie!

– Super! Antek rezerwuje bilety! Jest w tym najlepszy!

Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Biała Fabryka – siedziba muzeum

6. Wskaż w zdaniach podmioty i określ ich typ.

- Rodzice chętnie zwiedzają zamki na Dolnym Śląsku.
- W tym roku zabrakło im pieniędzy na wakacje.
- Może spełnią się twoje marzenia o podróży do Grecji?
- Wrócili po południu z wycieczki do Żelazowej Woli.
- Nieśmiało spytałam przechodnia o drogę.
- Podręczniki, atlasy i słowniki stały na półkach w pokoju Maćka.

Chcę więcej

W zdaniach, w których występuje podmiot szeregowy, orzeczenie ma zwykle formę liczby mnogiej, np. *Kasia i Tomek* ***są*** *rodzeństwem*. Jeżeli jednak podmiot szeregowy tworzą rzeczowniki abstrakcyjne, typu *prawda*, *dobro*, które mają ten sam rodzaj gramatyczny, można użyć orzeczenia w liczbie pojedynczej, np. *W tym domu* ***obowiązuje*** *szczerość i sumienność*.

Podmiot szeregowy tworzą też człony połączone takimi spójnikami, jak: *lub*, *albo*, *ani*. Wymaga on użycia liczby mnogiej, np. *Jola ani Jan* ***nie pojechali*** *do teatru. Ala lub Leon wygrają zawody.*

Liczby mnogiej w orzeczeniu oraz uzgodnienia rodzaju wymaga podmiot szeregowy z zaimkiem, np. *Ja* (lub *my*) *i koledzy* ***wróciliśmy*** *z kajaków. Wy (ty) oraz wasi (twoi) bracia* ***upiekliście*** *tort dla mamy. On (ona, ono, oni, one), a także jego (jej, ich) siostra* ***dostali*** *zaproszenie na koncert.*

- Dodaj orzeczenia do podanych podmiotów szeregowych.

prawda i fałsz • ani cukier, ani sól • Kasia lub Tomek • ty i Krzysiek

7. Zastosuj w zdaniach podmioty w dopełniaczu.

- Jutro nie będzie (?).
- W czasie suszy ubyło (?).
- Zabrakło mi (?) na bilet do kina.
- Będzie mi brakowało (?) po wyjeździe.
- Na spotkaniu z poetą nie wystarczyło (?) dla wszystkich.
- Honorowym gościom nie żałowali (?).

8. Narysuj na kartonie czytelną notatkę graficzną, która pomoże Ci w utrwaleniu wiadomości na temat rodzajów podmiotu. Powieś ją w widocznym miejscu w swoim pokoju.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż zdania pojedyncze z różnymi typami podmiotu. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Gdzie się podział podmiot?

Kryteria sukcesu:

- stosuję w zdaniach różne typy podmiotu;
- rozpoznaję zdania bezpodmiotowe;
- przekształcam zdania z podmiotem w zdania bezpodmiotowe i na odwrót.

Na początek

- Co się przydarzyło Julce podczas wyjścia do teatru? Znajdź w zdaniach orzeczenia. Czy możesz wskazać, kto jest wykonawcą czynności?

Wzięto ją za znaną aktorkę.

Wykonano charakteryzację do spektaklu.

Zaproszono na scenę.

Wręczono mikrofon i podniesiono kurtynę.

Nagrodzono brawami.

Zdania bezpodmiotowe – wypowiedzenia, w których nie jest możliwe wskazanie podmiotu i nie można się go domyślić na podstawie kontekstu ani formy orzeczenia, np.

- Pod wieczór **się rozpadało**.
- Nagle **zrobiło się** ciemno.
- **Trzeba** pojechać na zakupy.
- Rano **słychać** śpiew ptaków.

W zdaniach bezpodmiotowych orzeczenie często jest wyrażone nieosobową formą czasownika zakończoną na *-no* lub *-to*, np.

Do przygotowania potraw **wykorzystano** przepisy ze starej książki kucharskiej.
Przed rozpoczęciem przyjęcia **nakryto** stół białym obrusem.

1. Wskaż w każdym z podanych zdań podmiot i orzeczenie. Następnie przekształć wypowiedzenia w zdania bezpodmiotowe.

Wzór: Wszyscy goście stawili się punktualnie. → Stawiono się punktualnie.

- Mężczyźni podali sobie ręce na powitanie.
- Obozowicze sprzątnęli śmieci po skończonym pikniku.
- Kierowca zatrzymał się przed przejściem dla pieszych.
- W autobusie Wiktor ustąpił miejsca kobiecie z małym dzieckiem.
- Tata odniósł znaleziony portfel na komisariat policji.
- Sąsiadka poczęstowała dzieci szarlotką z bitą śmietaną.

2. Jakie zmiany w pogodzie zostały ukazane na zdjęciach? Ułóż wypowiedzenia, kierując się podpisami – zastosuj odpowiednio zdania z podmiotem lub zdania bezpodmiotowe.

1.

zdanie z podmiotem: (?)

zdanie bezpodmiotowe: **Wypogodziło się.**

2.

zdanie z podmiotem: **W oddali błysnął piorun.**

zdanie bezpodmiotowe: (?)

E

3. Które z powiedzeń jest zdaniem bezpodmiotowym? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Apetyt rośnie w miarę jedzenia.

B. Cicha woda brzegi rwie.

C. Trzeba nieba i chleba.

D. Czas leczy rany.

4. Przeczytaj, jak wyglądały przygotowania do szkolnych obchodów Dnia Języka Ojczystego. Przekształć wypowiedzenia bezpodmiotowe w zdania zawierające wskazany rodzaj podmiotu.

(*podmiot gramatyczny*) Przygotowano quizy dotyczące poprawności języka. (*podmiot szeregowy*) Próbowano jak najszybciej przeczytać łamańce językowe. (*podmiot domyślny*) Wyszukiwano błędy językowe w piosenkach i filmach. (*podmiot towarzyszący*) Opracowano ankietę dotyczącą najmodniejszych słów wśród młodzieży. (*podmiot gramatyczny*) Ułożono i wykonano utwór *Mów po polsku*.

5. Jak zareagowali melomani na informację o niespodziewanym odwołaniu koncertu? Wskaż wypowiedzi ze zdaniami bezpodmiotowymi.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń poprawność podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu bezpodmiotowym można domyślić się podmiotu na podstawie formy czasownika.	P	F
2.	W zdaniu: *Aktorów oklaskiwano przez kwadrans*, podmiotem jest wyraz *aktorów*.	P	F

Podać pomocną... łapę

Kryteria sukcesu:

- opowiadam o więzi łączącej chłopca i psa;
- nazywam uczucia i przeżycia bohatera;
- tworzę dalszą część historii.

Na początek

- Opowiedz o swoim psie, kocie lub innym zwierzęciu domowym. Co w nim lubisz? Jeśli nie masz własnego pupila, możesz przedstawić dowolny przykład więzi między człowiekiem a zwierzęciem. Jak się taką więź buduje?
- Zastąp rzeczownik *pies* kilkoma synonimami.

William Bruce Cameron[1] (ur. 1960)

Amerykański pisarz, publicysta, satyryk i scenarzysta. Zadebiutował w 2001 roku, a jego najbardziej znana powieść *Był sobie pies* utrzymywała się na liście bestsellerów „The New York Times"[2] przez wiele tygodni. Na podstawie książki zrealizowano film pod tym samym tytułem. Pisarz jest miłośnikiem i znawcą psów, więc wiele jego utworów także opowiada o tych zwierzętach: *O psie, który wrócił do domu*, *O psie, który uratował święta*, *Misja na czterech łapach*, *Psiego najlepszego*. Jego powieści przetłumaczono na ponad sześćdziesiąt języków.

[1] czytaj: łyliam brus **ka**meron
[2] „The New York Times" (czytaj: de nju jork tajms) – amerykańska gazeta ukazująca się w Nowym Jorku, jeden z najważniejszych dzienników w Stanach Zjednoczonych

Poznaj autora

William Bruce Cameron

Opiekun[1]

fragmenty

Cóż to był za wspaniały dzień! Ethan[2] zapakował do torebki […] trochę jedzenia i włożył je do plecaka razem z butelką, którą wypełnił wodą. Czyżbyśmy wybierali się na spacer? […] Pogwizdując, chłopiec ruszył oporządzić Błyskawicę […]. Zdziwiłem się, gdy chłopiec przyniósł ze stodoły kocyk i lśniące siodło, które położył na grzbiet konia. Już tak kiedyś robiliśmy. Ethan wspinał się na grzbiet Błyskawicy i na nim siedział. […]

– Bailey[3], idziemy! – zawołał do mnie z góry.

Pobiegłem za nimi, ale byłem w gburowatym nastroju. Nie podobało mi się, że nagle cała uwaga jest skupiona na kobyle […].

1 tytuł nadany przez autorki podręcznika

2 czytaj: ifen

3 czytaj: bejli

Wkrótce znaleźliśmy się na leśnym szlaku. […] Wspiąłem się na mały pagórek i tam właśnie zobaczyłem węża. Zwinięty wygrzewał się w słońcu, rytmicznie wystawiał język, a ja stanąłem jak wryty. […] [Błyskawica] z początku go nie dostrzegła, ale kiedy się do niego zbliżyła, wąż nagle się cofnął, unosząc łeb. I wtedy Błyskawica wrzasnęła. Jej przednie nogi oderwały się od ziemi i zaczęła nimi kopać powietrze, a chłopiec spadł z jej grzbietu. Oczywiście od razu do niego podbiegłem, ale na szczęście nic mu się nie stało. Skoczył z powrotem na nogi.

– Błyskawica! – krzyknął.

Z kwaśną miną patrzyłem, jak klacz podrywa się do galopu i ucieka, kopytami wzbijając tumany kurzu. […]

– Och, nie – powiedział […]. – O Boże. Co my teraz zrobimy, Bailey?

Ku mojemu przerażeniu chłopiec zaczął płakać. […] Wyczuwałem jego bezbrzeżną rozpacz, więc wcisnąłem mu pysk w dłonie, próbując go pocieszyć. […]

– Zgubiliśmy się, Bailey. – Napił się wody. – No dobra, chodźmy. […]

Kiedy światło zaczynało znikać z nieba, przysiedliśmy na pieńku, a chłopiec zjadł ostatnią kanapkę, dając mi kawałek.

– Tak mi przykro, Bailey.

Tuż przed zmrokiem zaczął okazywać zainteresowanie kijkami. Zaciągał je pod powalone drzewo i opierał o ścianę błota i sękatych korzeni. Pod tą stertą ułożył garść igieł i dorzucił jeszcze trochę patyków. Przyglądałem się temu z ciekawością […].

Kiedy zrobiło się zbyt ciemno, by cokolwiek widzieć, położył się pod patykami na posłaniu z tych sosnowych igieł.

– Chodź, Bailey!

Wczołgałem się do środka i ułożyłem obok niego. […] [W]tedy chłopiec zaczął się trząść, więc położyłem na nim łeb i przytuliłem się brzuchem do jego pleców, tak jak za szczeniaka leżeliśmy na sobie z moim rodzeństwem, gdy było nam zimno.

– Bailey, grzeczny piesek – powiedział chłopiec.

Wkrótce przestał się trząść, a jego oddech stał się głębszy. Choć nie było mi tak do końca wygodnie, przez całą noc dokładałem wszelkich starań, żeby leżeć w takiej pozycji, w której mogłem go ogrzewać.

Kiedy ptaki zaczęły śpiewać, byliśmy z powrotem na nogach, a zanim zrobiło się zupełnie jasno, wędrowaliśmy już dalej. […]

Tego dnia zmienił się charakter naszej przygody. Głód w moim brzuchu przeobraził się w kłujący ból, a chłopiec znowu płakał, przez jakąś godzinę, pociągając jeszcze nosem. Wyczułem bijący od niego lęk, który potem zamienił się w równie niepokojącą apatię[4]. Kiedy usiadł i zaczął na mnie patrzeć szklanymi oczami, polizałem go po całej twarzy.

Martwiłem się o mojego chłopca […]. Potrzebował mojego ciepła bardziej niż kiedykolwiek wcześniej. Opuszczały go siły; wprost czułem, jak z niego wypływają.

Nigdy w życiu bardziej się nie bałem.

Następnego dnia chłopiec parę razy potknął się w marszu. Czułem krew; to gałąź smagnęła go po twarzy.

4 apatia – zobojętnienie, niezdolność do odczuwania

Wyczułem od niego ból i strach, ale nie cofnąłem się, zostałem na miejscu, a kiedy ukrył twarz w mojej sierści i zapłakał, wiedziałem, że dobrze zrobiłem. […]

Strumyczek [wzdłuż którego szliśmy] wpłynął na grząski teren, na którym się rozlał, zostawiając nas po kostki w błocie. Chłopiec ugrzązł w nim nawet głębiej, po łydki […]. Atakowały nas chmary robactwa, dostając się do naszych uszu i oczu.

W połowie drogi przez grzęzawisko chłopiec po prostu stanął. Ramiona znowu mu opadły, podbródek się zapadł. Wydał z siebie głębokie westchnięcie. Zaniepokojony przedarłem się do niego przez błoto […] i położyłem łapę na jego nodze.

Chłopiec się poddawał. Narastało w nim przemożne poczucie klęski, a on składał broń. […]

Zaszczekałem, czym przestraszyłem nas obu. Puste oczy chłopca zamrugały i spojrzały na mnie. Zaszczekałem jeszcze raz.

– Już dobrze – wybąkał. Ospale wyciągnął stopę z błota i ostrożnie zrobił następny krok, zatapiając się w nim ponownie.

Przejście przez grzęzawisko zajęło nam ponad pół dnia. Kiedy u jego krańca znów znaleźliśmy ujście strumienia, zauważyłem, że zrobił się głębszy […]. [C]hłopiec musiał z rozbiegu przeskakiwać przez wodę […]. Każdy taki skok zdawał się go męczyć, więc niedługo potem postanowiliśmy uciąć sobie parogodzinną drzemkę. Leżałem przy nim, przerażony, że się więcej nie obudzi, ale w końcu otworzył oczy […].

Późnym popołudniem strumień wpłynął do rzeki. Chłopiec długo stał i pustym wzrokiem przyglądał się ciemnej wodzie, a potem poprowadził nas w dół nurtu […].

Zapadała już noc, gdy nagle złapałem ludzki trop […].

Zdałem sobie sprawę, że w poprzek rzeki jest przerzucony most, a […] z ciemności wyłoniła się jakaś sylwetka, która szła wzdłuż poręczy i wychylała się przez nią, by spoglądać w wodę. […]

– Hej! – zawołał mężczyzna […]. – Czy to ty jesteś Ethan?

W. Bruce Cameron, *Był sobie pies* (fragmenty), tłum. Edyta Świerczyńska

Copyright © A DOG'S PURPOSE by Bruce Cameron
Reprinted by permission of Bruce Cameron

Kadr z filmu *Był sobie pies*, 2017, reż. Lasse Hallström (czytaj: lasse halstrom).

O tekście

1. Powiedz, kto jest narratorem w utworze Williama Bruce'a Camerona. Znajdź fragment, który to potwierdzi.
   a) Jaki efekt uzyskał pisarz dzięki wprowadzeniu takiego właśnie narratora?
   b) Przypomnij, jak nazywamy ten typ narracji.

2. Przekształć podany fragment tekstu w taki sposób, aby:
   a) narratorem był Ethan;
   b) narrator wypowiadał się w trzeciej osobie.

Wczołgałem się do środka i ułożyłem obok niego. […] [W]tedy chłopiec zaczął się trząść, więc położyłem na nim łeb i przytuliłem się brzuchem do jego pleców, tak jak za szczeniaka leżeliśmy na sobie z moim rodzeństwem, gdy było nam zimno.

E 3. Który zestaw cech najlepiej charakteryzuje Baileya? Wskaż właściwą odpowiedź.

A	B	C	D
lękliwość przywiązanie ospałość	agresja pobudliwość ciekawość	bezinteresowność opiekuńczość wierność	posłuszeństwo opanowanie wycofanie

4. Przeczytaj na głos fragmenty, które Twoim zdaniem potwierdzają, że Ethana i Baileya łączyła szczególna więź.

5. Wyszukaj cytaty mówiące o uczuciach i przeżyciach chłopca podczas przygody w lesie. Jakie fizyczne objawy im towarzyszyły? Zapisz swoje ustalenia w formie ciekawej notatki graficznej.

6. Opowiedz krótko, jak reagował Bailey na zachowanie swojego pana. Podaj przykłady z tekstu.

zachowanie chłopca → ? → ? → reakcja psa

E 7. Wybierz właściwe dokończenie zdania. Środek artystyczny polegający na nadaniu psu cech ludzkich nazywamy

A. epitetem.
B. uosobieniem.
C. onomatopeją.
D. porównaniem.

8. Uzupełnij poniższą opinię na temat tekstu poprawnymi formami zaimków.

Mi / mnie się wydaje, że Bailey ogromnie kochał Ethana. Był **niemu / jemu / mu** wierny. Chronił **niego / jego / go**, gdy zgubili się w lesie. Patrzył na **niego / jego / go** z oddaniem. To on ogrzewał **niego / jego / go** podczas zimnej nocy. Należy **niemu / jemu / mu** się medal!

9. Zapisz w zeszycie w kolejności alfabetycznej podane nazwy ras psów, uzupełnione odpowiednimi literami: *rz, ż, ch, h, ó, u*.

• p◄del du►y • wy►eł ►iszpański • b►ldog angielski • ►usky sa►aliński • wilcza► irlandzki • szna►cer olb►ym • g►ywacz ►iński • jamnik kr►liczy • foksterier kr►tkowłosy

Tworzę

10. Wymyśl dalszą część opowiadania, której narratorem będzie Ethan. Wykorzystaj zwroty: *serce zabiło mi z radości, odzyskałem nadzieję, odczuwałem wdzięczność*.

11. Opowiedz o swoim spotkaniu z ulubionym zwierzęciem. Zamieść w pracy opis przeżyć wewnętrznych.

Sprawdź, co już umiesz

Podaj związek frazeologiczny, do którego nawiązuje temat lekcji. Wyjaśnij znaczenie tego zwrotu. Udowodnij, że temat wiąże się z omawianym w tej lekcji utworem literackim.

O więzi człowieka ze światem

Kryteria sukcesu:

- opisuję obrazy poetyckie przywołane w tekście Czesława Miłosza;
- wyjaśniam znaczenie tytułu wiersza;
- wyszukuję elementy budowy utworu;
- wykonuję kolaż.

Na początek

- Wymień nazwiska polskich noblistów w dziedzinie literatury. Przypomnij znane Ci tytuły ich utworów.

1911

1930
debiut poetycki

1939–1945
II wojna światowa

1951
decyzja o emigracji

1980
otrzymanie Literackiej Nagrody Nobla

1989
upadek komunizmu w Polsce

1993
powrót z emigracji

2004

Czesław Miłosz (1911–2004)

Poznaj autora

Jeden z najważniejszych polskich poetów współczesnych, prozaik i tłumacz. Urodził się na terenach dzisiejszej Litwy. Debiutował w 1930 roku, podczas studiów prawniczych na Uniwersytecie Wileńskim. W roku 1933 wydał swój pierwszy tom poezji: *Poemat o czasie zastygłym*. Po studiach podjął pracę w Polskim Radiu. W 1937 roku przeniósł się do Warszawy, tam przeżył II wojnę światową. W latach 1945–1951 był dyplomatą – przebywał na placówkach w Stanach Zjednoczonych i we Francji. W 1951 roku w Paryżu poprosił o azyl polityczny, dlatego władze komunistyczne zakazały publikowania jego utworów w kraju. W 1960 roku wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie rok później objął stanowisko profesora języków i literatur słowiańskich na uniwersytecie w Berkeley[1]. Za granicą opublikował kolejne dzieła: *Zniewolony umysł*, *Dolinę Issy*, *Rodzinną Europę*, *Traktat poetycki*, *Ziemię Ulro*. W 1980 roku otrzymał Nagrodę Nobla w dziedzinie literatury. Dzięki temu dzieła Miłosza znów zaczęto drukować w Polsce. W 1993 roku poeta wrócił do kraju. W uznaniu zasług został doktorem honoris causa[2] wielu uniwersytetów w Stanach Zjednoczonych i w Polsce, otrzymał honorowe obywatelstwo Litwy i Krakowa oraz odznaczono go Orderem Orła Białego.

[1] czytaj: berkli
[2] czytaj: honoris kałza – tytuł honorowy nadawany przez uczelnie osobom szczególnie zasłużonym dla nauki i kultury

Czesław Miłosz

To jedno

Dolina i nad nią lasy w barwach jesieni.
Wędrowiec przybywa, mapa go tutaj wiodła,
A może pamięć. Raz, dawno, w słońcu,
Kiedy spadł pierwszy śnieg, jadąc tędy
Doznał radości, mocnej, bez przyczyny,
Radości oczu. Wszystko było rytmem
Przesuwających się drzew, ptaka w locie,
Pociągu na wiadukcie, świętem ruchu.
Wraca po latach, niczego nie żąda.
Chce jednej tylko, drogocennej rzeczy:
Być samym czystym patrzeniem bez nazwy,
Bez oczekiwań, lęków i nadziei,
Na granicy, gdzie kończy się ja i nie-ja.

Czesław Miłosz, *Kroniki*, Kraków 1987
Copyright © 1987 by the Czeslaw Milosz Estate

O tekście

1. Na podstawie utworu określ, kim jest osoba opisana przez Czesława Miłosza. W jakim miejscu się znajduje?

2. Przedstaw występujące w wierszu obrazy poetyckie. Skorzystaj z definicji.

Obraz poetycki – ukazany w wierszu wycinek rzeczywistości, którą czytelnik może sobie wyobrazić, np. przedstawienie krajobrazu, sytuacji, przedmiotu. Może mieć cechy realistyczne lub zawierać elementy fantastyczne. Bywa statyczny (pozbawiony ruchu, niezmienny) bądź dynamiczny (ulega zmianom). Na charakter obrazu poetyckiego mają wpływ zastosowane przez poetę środki artystyczne – metafory, porównania, epitety itd.

3. Omów doznania i emocje osoby przedstawionej w wierszu.

Przeszłość

Co widziała?
- Jakie uczucia zachowała w pamięci?

Teraźniejszość

Co widzi?
- Co czuje w chwili powrotu?
- Czego pragnie?

4. Co Twoim zdaniem oznacza tytuł utworu? Wskaż fragment, który ułatwia jego zrozumienie.

5. Zastanów się, jaki rodzaj więzi odczuwa bohater.

6. Wyjaśnij, jak rozumiesz przeciwstawienie zawarte w ostatnim wersie.

7. Zbadaj budowę utworu. Które z elementów charakterystycznych dla poezji można w nim znaleźć? Wskaż je wśród podanych.

strofa | epitety | rymy | podział na wersy | przenośnie | podmiot liryczny | wyznanie | refleksja

Poezja

1. dziedzina literatury obejmująca **utwory pisane wierszem** (charakteryzuje je podział na wersy, często też na zwrotki, oraz rytm związany zwykle z obecnością rymów); przeciwieństwo prozy;

2. synonim **liryki** – utworów, w których głównym tematem są przeżycia, uczucia i refleksje jednostki przekazywane w formie monologu lirycznego przez podmiot liryczny; cechuje je subiektywizm, często także obecność środków stylistycznych (metafor, epitetów, porównań itp.).

Proza

1. utwory literackie pozbawione podziału na wersy oraz stałego rytmu wynikającego z powtarzalności elementów – przeciwieństwo wiersza;

2. utwory, które przedstawiają wydarzenia składające się na fabułę; o świecie przedstawionym opowiada w nich narrator; takie utwory należą do **epiki**.

Ze względu na budowę tekstów wyróżnia się trzy **rodzaje literackie**:
- lirykę,
- epikę,
- dramat (utwory przeznaczone do wystawiania na scenie).

Tworzę

8. Opisz krajobraz, który w przeszłości pozwolił Ci *doznać radości oczu*. Co poruszającego w nim było?

9. Kiedy odczuwasz szczególną więź ze światem? Stwórz na ten temat kolaż (np. z wycinków ilustracji) odzwierciedlający Twoje emocje i refleksje.

Sprawdź, co już umiesz

W którym z poniższych sformułowań zawiera się przesłanie wiersza? Uzasadnij wybór.

radość z dobrych wspomnień • refleksja nad upływem czasu • zachwyt nad pięknem przyrody • życie nadzieją • pragnienie spokoju wynikającego z kontaktu z naturą • dobra orientacja w terenie

WIĘZI
Podsumowanie rozdziału IV

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj fragment wiersza Adama Mickiewicza *Powrót taty* i wykonaj zadania 1.–7.

„Pójdźcie, o dziatki[1], pójdźcie wszystkie razem
Za miasto, pod słup, na wzgórek,
Tam przed cudownym klęknijcie obrazem,
Pobożnie zmówcie paciórek[2].

Tato nie wraca; ranki i wieczory
We łzach go czekam i trwodze;
Rozlały rzeki, pełne zwierza bory
I pełno zbójców na drodze".

Słysząc to dziatki biegną wszystkie razem,
Za miasto, pod słup, na wzgórek,
Tam przed cudownym klękają obrazem
I zaczynają paciórek. […]

Wtem słychać tarkot, wozy jadą drogą
I wóz znajomy na przedzie;
Skoczyły dzieci i krzyczą jak mogą:
„Tato, ach, tato nasz jedzie!"

Adam Mickiewicz, *Powrót taty* (fragmenty)

[1] dziatki – dzieci
[2] paciórek – pacierz, modlitwa

1. Nazwij uczucia, których doświadczają bohaterowie. Wyszukaj w tekście informacje o przejawach ich emocji.

2. Po czym poznasz, że bohaterów wiersza łączą silne więzi?

3. Co jeszcze jest potrzebne, aby stworzyć trwałe więzi z innymi ludźmi? Podaj cztery rzeczowniki.

4. Wypisz z tekstu zaimki i określ, o czym każdy z nich informuje.

5. Sporządź opis przeżyć wewnętrznych wywołanych spotkaniem bohaterów. Wybierz jedną z postaci:
a) dziecko, **b)** ojca, **c)** matkę.

6. Określ, jakie rodzaje podmiotu można odnaleźć w drugiej zwrotce wiersza.

7. Wśród podanych wypowiedzeń rozpoznaj zdania bezpodmiotowe.

- Od rana zanosiło się na burzę.
- Dzieci poszły jednak pod kapliczkę.
- Nieopodal tego miejsca napadnięto na kupca.
- Mężczyzna uszedł z życiem z ataku.
- Pomogły mu pacierze jego dzieci.
- Na koniec dnia wypogodziło się.
- Kupiec i jego żona mogli pójść na spacer.
- Trzeba było podziękować za ocalenie.

Przeczytaj fragment wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego *Pisz do mnie listy* i wykonaj zadania 8.–11.

Pisz do mnie listy
srebrem potoków
na srebrnożółtych kartach pól,
pisz do mnie listy
górskim poświstem;
napisz mi, droga, kwiatów ból.

Krzysztof Kamil Baczyński, *Pisz do mnie listy* (fragment)

8. Jakie obrazy poetyckie zauważasz we fragmencie wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego? Wymień je.

9. Wskaż w wierszu słowa, które oddziałują na któryś ze zmysłów.

10. Wymień nazwy trzech emocji, które mogły towarzyszyć podmiotowi lirycznemu.

11. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przywołany fragment wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego ma formę poetyckiego dialogu.	P	F
2.	Adresatką utworu jest kobieta.	P	F

12. Wyszukaj w diagramie sześć zaimków, a następnie ułóż z nimi zdania. Możesz czytać od lewej do prawej, od prawej do lewej i po skosie.

J	F	N	E	G	J	Ś	W
A	N	I	K	T	A	I	L
K	D	B	K	Z	S	N	I
I	Y	D	E	I	K	O	A
Ś	U	M	A	T	C	T	K

To już wiesz

LEKTURY

- Czesław Miłosz *TO JEDNO*
- Anna Kamieńska *DOM MATKI*

Pojęcia i zagadnienia

MONOLOG – dłuższa wypowiedź jednej osoby → **MONOLOG LIRYCZNY** – w wierszu

OBRAZ POETYCKI → fragment świata pokazany w wierszu

Formy wypowiedzi

OPIS PRZEŻYĆ WEWNĘTRZNYCH

- nazwy stanów emocjonalnych
- określenie przejawów uczuć

Nauka o języku

TYPY PODMIOTU

- TOMEK I KRZYSIEK umówili się na mecz. MAREK Z CZARKIEM przyniosą piłkę.
- TOMEK stoi przy oknie. (ON) Myśli.
- Zabrakło CZASU na trening.

ZDANIE BEZPODMIOTOWE

- **Rozpadało się.**
- **Nakryto** stół.
- **Zaparzono** herbatę.
- **Warto** poczytać.

ZAIMKI – BARDZO ZAPRACOWANA CZĘŚĆ MOWY

nazywają osoby	pokazują właściciela	wskazują kogoś / coś	pomagają zadać pytanie	łączą zdania składowe
ja, on, wy	mój, nasz, ich	tamten, tam, tędy	kto? czym? jak?	kto, czym, jak
podają w przybliżeniu	**wyrażają brak**	**mówią o całości**	**wskazują, że wykonawca czynności sam jej podlega**	
jakaś, kiedyś, kimś	żadne, nigdy, nic	wszelki, każdy, wszystek	się, sobie, siebie	

ROZDZIAŁ V

KULTURA

Kultura jest tym, co sprawiło, że człowiek stał się czymś innym niż tylko przypadkowym wydarzeniem w przyrodzie.

André Malraux

Bądźmy dumni z polskiej kultury

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym jest kultura;
- wyszukuję w tekście opinie na temat polskich tradycji;
- wypowiadam się o polskiej kulturze i cechach Polaków.

Na początek

- Przypomnij wyjaśnione w rozdziale I pojęcie *tekst kultury*. Która z ilustracji przedstawia przykład tekstu kultury?

Edward Okuń, *Giewont*, 1903, Muzeum Narodowe w Poznaniu

Judyta Fibiger (ur. 1975)

Reżyserka, autorka scenariuszy filmowych, a także pisarka i dziennikarka współpracująca z wieloma magazynami. Jest producentką filmu dokumentalnego *Beats of Freedom* (czytaj: bits of fridom) – *Zew wolności*, mówiącego o narodzinach polskiej muzyki rockowej. W wydanej w 2010 roku książce *Swego nie znacie... czyli Polska oczami obcokrajowców* zebrała wypowiedzi cudzoziemców, którzy zdecydowali się zamieszkać nad Wisłą. We wstępie do tej publikacji zauważa: *Polska zawsze była tolerancyjna dla innych kultur – miała przy tym dar, którego nie posiadały inne kraje* – [...] *umiała z tych odmiennych kultur w piękny sposób korzystać.*

Poznaj autora

Judyta Fibiger

Swego nie znacie... czyli Polska oczami obcokrajowców

fragmenty

1 czytaj: konrado

Conrado[1]. Hiszpania. 2292 km od domu

Fascynują mnie polskie tradycje – wszystko, co wiąże się z byciem w domu, spędzaniem wspólnego czasu przy stole. Życie towarzyskie w Polsce przez lata nie mogło toczyć się na ulicy – nie było tylu kawiarni, sklepów, restauracji – więc Polacy kultywowali bycie w domu. W Hiszpanii zapraszanie do domu to rzadkość, a jeśli już się zdarzy – to nie ma aż tak zastawionych stołów czy też pokazywania gościom wszystkich zakamarków mieszkania, tak jak to ma miejsce w Polsce. Lubię tłusty czwartek, szalenie podoba mi się to, jak Polacy

umieją znajdywać okazje do świętowania i spotykania się. Robią przy tym najróżniejsze rzeczy, żeby okazje takie jak na przykład tłusty czwartek ubarwić – przebierają się, dekorują stoły. To pokazuje temperament i poczucie humoru, jakich nigdy nie spotkałem w Hiszpanii. Uwielbiam polskie domówki. Bardzo często ktoś zaprasza mnie na takie imprezy, można też wpaść do kogoś kompletnie bez zapowiedzi. W Hiszpanii, jeśli to komuś nie odpowiada, mówi, że jest zajęty, żeby przyjść innym razem. Polacy są zawsze gotowi do przyjęcia gości.

Przyjaźń w Polsce to zupełnie inny rodzaj przyjaźni niż w moim kraju, gdzie jesteśmy dla siebie szalenie życzliwi na ulicy, mówimy sobie wylewnie: „Cześć, co u ciebie", wymieniamy się telefonami, obiecując, że na pewno zadzwonimy, ale później nic z tego nie wynika. W Polsce, aby się do kogoś zbliżyć, trzeba przedrzeć się przez początkową nieufność, bo Polacy są bardzo analityczni[2]. Dzięki temu starannie dobierają ludzi, z którymi chcą się przyjaźnić i z którymi chcieliby się spotykać. To jest bardziej prawdziwa przyjaźń. W Polsce przyjaźń zobowiązuje.

W pewnym momencie, gdy otworzyły się granice, Polacy zaczęli masowo wyjeżdżać. Pomogła im w tym ciekawość świata, znajomość języków oraz fakt, że Polacy dosłownie lgną do innych kultur. Jednak będąc za granicą, zobaczyli, że tam nie czują się dobrze, że chcą wrócić do Polski. Myślę, że Polacy są ludźmi bardzo świadomymi.

Hyesun[3]. Korea Południowa. 10 133 km od domu

Pierwszego dnia pobytu w Krakowie spacerowałam razem z innymi Koreańczykami po Rynku. Nagle podszedł do mnie mężczyzna, przedstawił się, a następnie pocałował mnie w rękę. Nigdy wcześniej się tak nie przeraziłam. Wyrwałam mu dłoń i uciekłam z wypiekami na twarzy. Nie potrafiłam zrozumieć tego zdarzenia. W Korei obcy ludzie ze sobą nie rozmawiają, a tym bardziej nie całują się…

W Korei uczono mnie, że podczas wizyty u kogoś w domu na pytanie, na co mam ochotę, należy odpowiedzieć, że na cokolwiek, i skromnie pochylić głowę. Stosowałam więc tę zasadę w Polsce. Dopiero po jakimś czasie zorientowałam się, że konkretna odpowiedź jest grzeczniejsza i należy precyzować swoje preferencje[4]. W Korei, kiedy przebywa się w towarzystwie obcych ludzi, nie powinno się w ogóle za dużo odzywać. Odmowa również nie jest uznawana za stosowną formę zachowania. W Polsce panuje większa swoboda.

Polska kuchnia… Długo przyzwyczajałam się do specyficznego łączenia smaków, na przykład ryż na słodko z jabłkami i śmietaną albo pierogi ze śliwkami. Kolor barszczu budził we mnie lęk. Jednak to właśnie tutaj odkryłam swoją nową, kulinarną miłość i jednocześnie polską specjalność: grillowanie.

Redbad. Holandia. 1090 km od domu

Jakoś to będzie. To moja ulubiona polska cecha. W Holandii, aby cokolwiek zacząć, trzeba mieć plan. I gdy pojawi się problem albo plan nie będzie wypełniony według precyzyjnej kolejności, Holender odczuwa to jako stratę. W Polsce ten plan ulega nieustannej modyfikacji. „Jakoś to będzie" jest cechą bardziej życiową i praktyczną niż najbardziej precyzyjny plan. To dlatego w Holandii polskie grupy remontowe uznawane są za najlepsze. Bo w nich jest siła improwizacji. Jako aktor mogę powiedzieć, że bez improwizacji nigdy byśmy nic kreatywnego nie wymyślili. Z niej wynika twórczość. Ta polska cecha jest bardzo doceniana na Zachodzie, dlatego w czasach kryzysu nigdy nie zwalnia się Polaków. Oni zawsze chcą coś usprawnić, coś wymyślić. Tutaj każdy ulepsza swoje otoczenie.

2 analityczny – skłonny do głębokiej analizy, czyli badania sprawy, problemu z wielu stron

3 czytaj: hajsan

4 preferencje – upodobania, gusta, skłonności

Aleksandar. Czarnogóra. 990 km od domu

Jeśli chodzi o polskie fascynacje, to wielką miłością darzę żurek. Gdyby przyjąć, że organizm człowieka w 70 procentach składa się z wody, to w moim ciele zamiast wody znajduje się żurek.

Pasjonuje mnie historia Polski. Uważam, że aby poznać dany kraj, należy odkryć i zrozumieć jego dzieje. Dlatego tak bardzo lubię polskie kino historyczne. […] Podoba mi się *Potop* Jerzego Hoffmana i uwielbiam *Krzyżaków* Aleksandra Forda. Stąd moje wielkie zainteresowanie epoką średniowiecza i etosem[5] rycerza. Tę fascynację odkryłem podczas odbywającego się co roku w Rawie Mazowieckiej turnieju bractw rycerskich. Uwielbiam zwiedzać zabytki. Dla mnie to one są największym polskim skarbem, a także źródłem wielu interesujących tajemnic.

[5] etos – wzory postępowania, normy i wartości obowiązujące w danej kulturze lub grupie

Gamid. Azerbejdżan. 2556 km od domu

Po raz pierwszy zetknąłem się z Polską poprzez katalogi i pisma poświęcone sztuce, które prenumerował mój ojciec. To dzięki nim poznałem twórczość polskiego fotografa Edwarda Hartwiga, która zachwyciła mnie, zainspirowała i zadecydowała o mojej przyszłości. Miałem 10 lat i odkryłem moje powołanie. Postanowiłem fotografować otaczającą mnie rzeczywistość. Po latach artystycznych eksperymentów i poszukiwań twórczych zadecydowałem, że aby odnaleźć nowe źródła inspiracji, powinienem odwiedzić kraj mojego mistrza. Z plecakiem i słownikiem polsko-rosyjskim wybrałem się w podróż. Po przyjeździe do Polski zakochałem się w poezji Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej. Pochłaniałem fantastyczne opowieści Stanisława Lema. Polska to kraj utalentowanych ludzi.

O tekście

1. W przywołanych relacjach cudzoziemców wyszukaj informacje o przejawach polskiej kultury, które ich zafascynowały.
   a) Wskaż wśród tych przejawów przykłady kultury materialnej i kultury duchowej. Skorzystaj z definicji.
   b) Opowiedz, czym – zdaniem wypowiadających się obcokrajowców – różnią się Polacy od przedstawicieli innych narodów.

Kultura – całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczności, która żyje w konkretnym czasie historycznym na określonym terenie.

Kultura materialna	Kultura niematerialna (duchowa)
budynki • przedmioty codziennego użytku (np. stroje, naczynia) • narzędzia • technologie • sposoby uprawy ziemi • dzieła sztuki (np. obrazy, rzeźby)	wyznawane wartości • przekonania • tradycje i zwyczaje • religia • prawo • osiągnięcia naukowe • język • muzyka • literatura

2. Wykorzystane w tytule tekstu sformułowanie „swego nie znacie" jest fragmentem popularnego powiedzenia. Podaj, jak brzmi ono w całości, i wyjaśnij, jak je rozumiesz. Sprawdź w internecie, kto jest autorem tych słów.

3. Wypisz z tekstu nazwiska wybitnych polskich twórców, a następnie w wybranych źródłach wyszukaj więcej informacji na ich temat.

4. Co jeszcze z dorobku polskiej kultury może być dla Polaków powodem do dumy? Przedyskutujcie to w zespołach, a następnie przedstawcie swoje ustalenia na forum klasy. Możecie wykorzystać jako inspirację elementy wybrane z poniższych ikon.

5. W jaki sposób zacytowani w tekście cudzoziemcy podkreślają swoją sympatię do Polski i jej mieszkańców? Wyszukaj w wypowiedziach słownictwo wartościujące.

6. Ustal na podstawie przywołanych wypowiedzi, jakie wartości są cenne dla Polaków. Zapisz je w zeszycie, a następnie uzupełnij tę listę kilkoma własnymi propozycjami.

7. Określ, które z podanych zdań jest informacją o faktach (I), a które zawiera opinię (O).

1.	*Pierwszego dnia pobytu w Krakowie spacerowałam razem z innymi Koreańczykami po Rynku.*	I	O
2.	*Długo przyzwyczajałam się do specyficznego łączenia smaków, na przykład ryż na słodko z jabłkami i śmietaną albo pierogi ze śliwkami.*	I	O

Tworzę

8. Judyta Fibiger wyraziła przekonanie, że Polska umiała pięknie korzystać z odmiennych kultur. Jakie znasz przejawy wpływu innych społeczności na polską kulturę? Napisz pracę, w której przedstawisz kilka wybranych przykładów.

9. Gdybyś miała / miał zamieszkać w innym kraju, który z nich byś wybrała / wybrał? W dowolnej formie (np. pracy pisemnej, prezentacji multimedialnej, pracy plastycznej, krótkiego filmu) przedstaw fascynujące dla Ciebie elementy jego kultury.

Sprawdź, co już umiesz

Który z podanych elementów nie jest przejawem polskiej kultury? Wybierz poprawną odpowiedź.

A. Ludowe stroje łowickie.

B. Muzyka Fryderyka Chopina.

C. Piękno polskiego krajobrazu.

D. Bigos i inne typowe polskie dania.

Zdania złożone współrzędnie – używam ich nader chętnie

Kryteria sukcesu:

- wiem, czym są zdania złożone współrzędnie;
- znam ich typy;
- stosuję takie zdania w wypowiedziach.

Na początek

- Odkoduj zdanie. Jaki spójnik należy wstawić, aby miało ono sens? Zapisz uzupełnione wypowiedzenie w zeszycie, zwracając uwagę na poprawną interpunkcję.

	1	2	3	4	5
1	A	B	C	D	E
2	F	G	H	I / J	K
3	L	M	N	O	P
4	Q	R	S	T	U
5	V	W	X	Y	Z

Szachownica Polibiusza to szyfr opracowany przez starożytnego greckiego historyka. Litery kodujemy, używając najpierw numeru kolumny, a potem – numeru wiersza.

Wzór:
Tekst do szyfrowania: kultura
Tekst zaszyfrowany: 52 54 13 44 54 24 11
31 55 45 44 11 23 (?) 25 42 51 23

Zdanie złożone współrzędnie – zdanie składające się z dwóch zdań pojedynczych, które wzajemnie się uzupełniają. Żadne z nich nie określa drugiego – są równorzędne pod względem znaczenia (z pozycji jednego zdania nie można zapytać o drugie).

Typy zdań złożonych współrzędnie

zdanie łączne
Oba zdania łączą ten sam wykonawca czynności, czas lub miejsce zdarzeń, np.
*Często uprawiam wspinaczkę **i** oglądam seriale.*
Spójniki:
i • oraz • a • a także • ani • jak również

zdanie rozłączne
Treści zdań składowych się wykluczają, np.
*Wieczorem pójdę się wspinać na ściance **albo** obejrzę serial.*
Spójniki:
czy • albo • lub • bądź

zdanie wynikowe
Treść zdania drugiego wynika z tego, co zostało napisane w pierwszym, np.
*Jutro pójdę się wspinać, **więc** nie obejrzę serialu.*
Spójniki:
więc • toteż • dlatego • zatem • stąd

zdanie przeciwstawne
Treści zdań składowych są wzajemnie sprzeczne, np.
*Obejrzałam serial, **ale** lepiej było pójść na wspinaczkę.*
Spójniki:
a • natomiast • jednak • ale • podczas gdy

Zdania złożone współrzędnie mogą być także połączone bezspójnikowo, np. *Usiedli, zjedli obiad.*

1. Który z poniższych spójników nie jest używany do łączenia zdań złożonych współrzędnie? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. i **B.** aby **C.** albo **D.** lecz

2. Dopasuj do siebie zdania pojedyncze w taki sposób, by utworzyć zdania złożone współrzędnie. Określ typ każdego z wypowiedzeń złożonych.

A. Dziś jest koncert, dlatego	**1.** kupię nową powieść mojej ulubionej pisarki.
B. Pójdziesz do kina czy	**2.** wybrałam wyjście do teatru.
C. Uwielbiam występować na scenie, dlatego	**3.** zostaniesz w domu?
D. Pojadę jutro na targi książki i	**4.** nie pojadę w tym roku w góry.
E. Kupiłem narty, ale	**5.** ubiorę się elegancko.
F. Zamierzałam pójść do muzeum, jednak	**6.** wezmę udział w przedstawieniu.

3. Dopasuj spójniki z ramki do podanych wypowiedzeń. Napisz, jak nazywają się te rodzaje zdań złożonych. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- Najpierw pogram na konsoli, (?) potem pójdę na trening.
- Nie lubię spaghetti (?) niechętnie jem gulasz z warzywami.
- Chciałam kupić buty do biegania, (?) nie było mojego rozmiaru.
- Jutro na śniadanie przygotuję koktajl (?) zrobię sałatkę.
- Wybierzesz zajęcia judo (?) zapiszesz się na basen?
- Wczoraj skończyliśmy wcześniej lekcje, (?) poszliśmy do kina.

ale • więc • i • a • albo • czy

4. Do każdego ze zdjęć zamieszczonych obok ułóż zabawne zdanie złożone współrzędnie.

5. Dobierzcie się w pary, a następnie przygotujcie krótki dialog zawierający tylko zdania złożone współrzędnie. Wybierzcie jeden z zaproponowanych tematów.

ekologia · sport · obyczaje · literatura · marzenia · gry komputerowe

6. Zaprojektuj kreatywny plakat lub książeczkę harmonijkową pozwalające przedstawić różnice między zdaniami złożonymi współrzędnie. Użyj obrazków i krótkich tekstów, aby opisać każdy rodzaj zdania.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Wypowiedzenie: *Chciałbym nauczyć się grać na fortepianie albo na klarnecie,* jest zdaniem współrzędnie złożonym rozłącznym.	P	F
2.	W zdaniu: *Chciałam zobaczyć tę wystawę, więc szybko zarezerwowałam bilet,* zamiast spójnika *więc* można użyć spójnika *toteż*.	P	F

Obyczaje się zmieniają...

Kryteria sukcesu:

- biorę udział w turnieju znajomości tekstu;
- wskazuję środki językowe wykorzystane w opisie polowania na niedźwiedzia;
- wyrażam swoją opinię na temat tej tradycji;
- redaguję zaproszenie na wykład o szlacheckich zwyczajach myśliwskich.

Na początek

- Przypomnij poznane w klasach czwartej i piątej utwory Adama Mickiewicza. Który z nich opowiada o tradycjach i obyczajach?

1798

1829 wyjazd do Niemiec

1830–1831 powstanie listopadowe

1834 wydanie *Pana Tadeusza*

1855 wyjazd do Konstantynopola

1855

Adam Mickiewicz (1798–1855)

Poznaj autora

Wybitny polski poeta epoki romantyzmu, autor ballad, *Dziadów*, *Pana Tadeusza*. Urodził się w Nowogródku na Litwie, będącej przed zaborami częścią Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Podczas studiów na Uniwersytecie Wileńskim wraz z przyjaciółmi założył nielegalne Towarzystwo Filomatów, za co został aresztowany i skazany na pobyt w głębi Rosji. W 1829 roku udało mu się wyjechać do Niemiec, a potem do Francji. Nigdy nie wrócił na ziemie polskie. W napisanym po upadku powstania listopadowego i wydanym w 1834 roku *Panu Tadeuszu* w poetycki sposób przedstawił świat szlachty. Dzieło to jest kopalnią wiedzy na temat polskiej kultury: zwyczajów, postaw patriotycznych, staropolskiej gościnności, obyczajów kulinarnych, szacunku dla starszych. Świat na kartach książki jest często opisywany słowem *ostatni*, wskazującym, że odchodzi on w przeszłość. Poeta nigdy nie pogodził się z niewolą Polski. W 1855 roku wyruszył do Konstantynopola (obecnie Stambuł), aby stworzyć Legion Polski (oddział wojska do walki z carską Rosją). Poeta zmarł w tym mieście, prawdopodobnie na cholerę.

Adam Mickiewicz

Polowanie na niedźwiedzia[1]

fragmenty

Głupi niedźwiedziu! gdybyś w mateczniku[2] siedział,
Nigdy by się o tobie Wojski[3] nie dowiedział;
Ale czyli pasieki[4] zwabiła cię wonność,
Czy uczułeś do owsa dojrzałego skłonność,
Wyszedłeś na brzeg puszczy, gdzie się las przerzedził,
I tam zaraz leśniczy bytność twą wyśledził,

1 tytuł dodany przez autorki podręcznika

2 matecznik – trudno dostępne miejsce w puszczy, w którym zwierzyna ma swoje legowisko

3 Wojski – bohater *Pana Tadeusza* odpowiedzialny za organizację polowania

4 pasieka – ule z pszczołami

I zaraz obsaczniki[5], chytre nasłał szpiegi,
By poznać, gdzie popasasz i gdzie masz noclegi;
Teraz Wojski z obławą[6], już od matecznika
Postawiwszy szeregi, odwrót ci zamyka.
[…]
Cicho – próżno myśliwi natężają ucha;
Próżno, jak najciekawszej mowy, każdy słucha
Milczenia, długo w miejscu nieruchomy czeka;
Tylko muzyka puszczy gra do nich z daleka.
Psy nurtują[7] po puszczy jak pod morzem nurki,
A strzelcy, obróciwszy do lasu dwururki[8],
Patrzą Wojskiego: ukląkł, ziemię uchem pyta;
Jako w twarzy lekarza wzrok przyjaciół czyta
Wyrok życia lub zgonu miłej im osoby,
Tak strzelcy, ufni w sztuki Wojskiego sposoby,
Topili w nim spojrzenia nadziei i trwogi.
„Jest! jest!" – wyrzekł półgłosem, zerwał się na nogi.
On słyszał! Oni jeszcze słuchali – nareszcie
Słyszą: jeden pies wrzasnął, potem dwa, dwadzieście,
Wszystkie razem ogary[9] rozpierzchnioną zgrają
Doławiają się[10], wrzeszczą, wpadli[11] na trop, grają,
Ujadają. Już nie jest to powolne granie
Psów goniących zająca, lisa albo łanie,
Lecz wciąż wrzask krótki, częsty, ucinany, zjadły[12];
To nie na ślad daleki ogary napadły,
Na oko gonią – nagle ustał krzyk pogoni,
Doszli zwierza; wrzask znowu, skowyt; zwierz się broni
I zapewne kaleczy: śród ogarów grania
Słychać coraz to częściej jęk psiego konania.

Strzelcy stali i każdy ze strzelbą gotową
Wygiął się jak łuk naprzód, z wciśnioną[13] w las głową.
Nie mogą dłużej czekać! Już ze stanowiska
Jeden za drugim zmyka i w puszczę się wciska;
Chcą pierwsi spotkać zwierza; choć Wojski ostrzegał,
Choć Wojski stanowiska na koniu obiegał,
Krzycząc, że czy kto prostym chłopem, czy paniczem,
Jeżeli z miejsca zejdzie, dostanie w grzbiet smyczem[14],
Nie było rady! Wszyscy pomimo zakazu
W las pobiegli. Trzy strzelby huknęły od razu;
Potem wciąż kanonada[15], aż głośniej nad strzały
Ryknął niedźwiedź i echem napełnił las cały.

5 obsacznik – dawniej: człowiek biorący udział w osaczaniu zwierzyny w czasie polowania, wpędzający ją w zasadzkę

6 obława – polowanie z nagonką

7 nurtować – tu: węszyć

8 dwururka – strzelba o dwóch gładkich lufach

9 ogar – myśliwski pies gończy

10 doławiać się – o psie myśliwskim: szczekać po wpadnięciu na trop

11 wpadli – obecnie: wpadły

12 zjadły – zajadły, zaciekły

13 wciśniona – wciśnięta

14 smyczem – smyczą

15 kanonada – długotrwały ostrzał; huk wystrzałów

Niedźwiedź brunatny to drapieżny ssak osiągający wagę ponad 700 kg i mierzący w pozycji wyprostowanej blisko 3 metry. Od 2001 roku w Polsce ten gatunek jest objęty ścisłą ochroną.

Ryk okropny! boleści, wściekłości, rozpaczy;
Za nim wrzask psów, krzyk strzelców, trąby dojeżdżaczy
Grzmiały ze środka puszczy; strzelcy – ci w las śpieszą,
Tamci kurki odwodzą[16], a wszyscy się cieszą,
Jeden Wojski w żałości, krzyczy, że chybiono[17].
Strzelcy i obławnicy poszli jedną stroną
Na przełaj zwierza, między ostępem[18] i puszczą;
A niedźwiedź, odstraszony psów i ludzi tłuszczą[19]
Zwrócił się nazad[20] w miejsca mniej pilnie strzeżone,
Ku polom, skąd już zeszły strzelcy rozstawione,
Gdzie tylko pozostali z mnogich łowczych[21] szyków
Wojski, Tadeusz, Hrabia, z kilką obławników.

Tu las był rzadszy. Słychać z głębi ryk, trzask łomu[22],
Aż z gęstwy, jak z chmur, wypadł niedźwiedź na kształt gromu;
Wkoło psy gonią; straszą, rwą; on wstał na nogi
Tylne i spojrzał wkoło, rykiem strasząc wrogi,
I przednimi łapami to drzewa korzenie,
To pniaki osmalone, to wrosłe kamienie
Rwał, waląc w psów i w ludzi; aż wyłamał drzewo.
Kręcąc nim jak maczugą na prawo, na lewo,
Runął wprost na ostatnich strażników obławy:
Hrabię i Tadeusza.
Oni bez obawy
Stoją w kroku, na źwierza wytknęli flint[23] rury
Jako dwa konduktory[24] w łono ciemnej chmury;
Aż oba[25] jednym razem pociągnęli kurki[26]
(Niedoświadczeni!), razem zagrzmiały dwururki;
Chybili. Niedźwiedź skoczył, oni tuż utkwiony
Oszczep jeden chwycili czterema ramiony.
Wydzierali go sobie; spojrzą, aż tu z pyska
Wielkiego, czerwonego, dwa rzędy kłów błyska
I łapa z pazurami już się na łby spuszcza;
Pobledli, w tył skoczyli i, gdzie rzednie puszcza,
Zmykali; zwierz za nimi wspiął się, już pazury
Zahaczał, chybił, podbiegł, wspiął się znów do góry
I czarną łapą sięgał Hrabiego włos płowy[27].
Zdarłby mu czaszkę z mózgów jak kapelusz z głowy,
Gdy Asesor z Rejentem wyskoczyli z boków,
A Gerwazy biegł z przodu o jakie sto kroków,
Z nim Robak[28], choć bez strzelby – i trzej w jednej chwili
Jak gdyby na komendę razem wystrzelili.

16 odwodzić kurki – przygotować broń do strzału przez przesunięcie dźwigni zamka

17 chybić – nie trafić, spudłować

18 ostęp – trudno dostępne miejsce w puszczy

19 tłuszcza – tłum, zgraja

20 nazad – z powrotem

21 łowczy – związany z łowami, łowiecki

22 łom – połamane, suche gałęzie

23 flinta – dawna nazwa strzelby myśliwskiej

24 konduktor – dawniej: piorunochron

25 oba – obydwaj

26 kurki – tu: spusty broni

27 płowy – żółty o szarym odcieniu

28 Robak – jeden z bohaterów *Pana Tadeusza*, ksiądz

Niedźwiedź wyskoczył w górę jak kot przed chartami
I głową na dół runął, i czterma[29] łapami
Przewróciwszy się młyńcem[30], cielska krwawe brzemię[31]
Waląc tuż pod Hrabiego, zbił go z nóg na ziemię.

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, fragmenty księgi IV

29 czterma – czterema

30 młyniec – szybki ruch wokół osi, nagły obrót

31 brzemię – tu: ciężar

Franciszek Kostrzewski, *Polowanie*, ilustracja do księgi IV *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, 1886, Lwowska Galeria Sztuki, Lwów

O tekście

1. Podzielcie się na cztery grupy i weźcie udział w turnieju znajomości tekstu *Polowanie na niedźwiedzia*. Odtwórzcie opisane wydarzenia – pomogą Wam w tym poniższe pytania. Odpowiedzi powinny mieć formę zdań pojedynczych rozwiniętych lub złożonych. Za każdą poprawną odpowiedź grupa otrzymuje 1 punkt. Jeśli odpowiedź będzie miała kształt zdania złożonego współrzędnie i zespół określi typ tego zdania, otrzymuje dodatkowy punkt. Wygrywa grupa, która uzyska najwięcej punktów.

RUNDA PIERWSZA

1. Kto brał udział w polowaniu?
2. W jaki sposób Wojski wytropił niedźwiedzia?
3. Jak myśliwi potraktowali ostrzeżenia Wojskiego?
4. Dokąd uciekł niedźwiedź?

RUNDA DRUGA

5. Kto stanął na czatach?
6. Jak się zachowywało zwierzę na skraju zagajnika?
7. Jaka była reakcja młodych myśliwych: Tadeusza i Hrabiego?
8. Jakie niebezpieczeństwo groziło Hrabiemu?

RUNDA TRZECIA

9. Kto próbował uratować Tadeusza i Hrabiego przed niedźwiedziem?
10. Jaki był finał obławy?
11. Który z bohaterów ucierpiał w starciu?
12. Jaką rolę w polowaniu odgrywały charty i ogary?

2. Wybierz określenia, które odnoszą się do akcji opisanej w przywołanym fragmencie *Pana Tadeusza*.

Akcja w opisie polowania na niedźwiedzia była...

pomyślna | chybiona | wartka | nieudana | zorganizowana | zdecydowana | powolna | emocjonująca | dynamiczna

3. Wskaż w tekście Adama Mickiewicza fragmenty, które oddają dynamikę zdarzeń. Jakimi środkami artystycznymi posłużył się poeta?

Piszę i mówię poprawnie

Aby opis zdarzeń w utworze literackim był bardziej dynamiczny, zwykle stosuje się w tekście:

- wyrażenia typu: *wtem*, *nagle*, *potem*, *aż*, *nareszcie*, *zaraz*;
- liczne czasowniki, zwłaszcza wyrażające ruch;
- krótkie zdania i równoważniki zdań;
- kontrast;
- wykrzyknienia.

Wykrzyknienie – wyraz, zwrot lub wypowiedzenie wykrzyknikowe wtrącone w tok wypowiedzi; wyraża emocje jej nadawcy, m.in. strach, zachwyt, zdziwienie, radość, gniew, np. *Rety! Ojej, zapomniałam zegarka! Ach, to niesamowite! O, jakie to łatwe!*

Na końcu wykrzyknienia pojawia się wykrzyknik.

Chcę więcej

Język, którego używamy, stale się zmienia i rozwija. Można to zauważyć na przykładzie *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza. Wiele słów i form gramatycznych stosowanych dwieście lat temu zanikło, wiele ma formę odmienną od obecnych. Takie konstrukcje i wyrazy, które wyszły z użycia, nazywamy **archaizmami**.

Słyszą: jeden pies wrzasnął, potem dwa, dwadzieście
dwadzieście = dwadzieścia

- Wyszukaj w tekście kilka innych przykładów archaizmów. Gdzie można znaleźć informacje na temat ich znaczenia i formy?

4. Zdecyduj, gdzie brakuje *ch*, a gdzie – *h*.

Ksiądz Robak podczas polowania wykazał się (?)artem ducha.
W polowaniu brały udział (?)arty i ogary.

5. Do każdego cytatu przyporządkuj właściwą nazwę. Znajdź w tekście inne przykłady wymienionych środków stylistycznych.

1. *wypadł niedźwiedź na kształt gromu*
2. [Wojski] *ziemię uchem pyta*
3. *Głupi niedźwiedziu!*
4. *trzy strzelby huknęły od razu*
5. *łapa z pazurami*

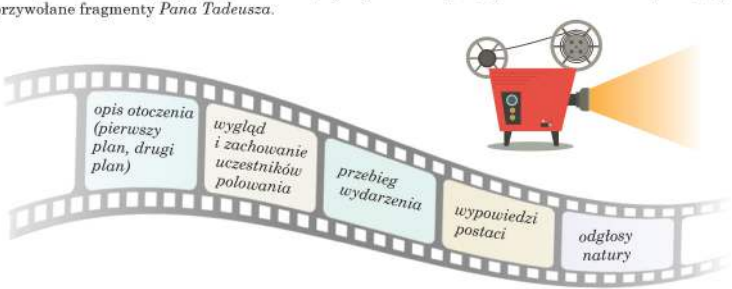
wykrzyknienie | epitet | porównanie | onomatopeja | metafora

6. Porozmawiajcie w klasie na temat polowań na zwierzęta. Dlaczego kiedyś były tak popularne, a dziś myślistwo straciło na znaczeniu? Jak sądzisz, czy istnieją sytuacje, w których polowanie może być uzasadnione?

Tworzę

7. W imieniu Zarządu Muzeum Tradycji Szlacheckich w Soplicowie wystosuj zaproszenie na wykład o szlacheckich zwyczajach myśliwskich. Pamiętaj o poprawnym zredagowaniu tej formy wypowiedzi.

8. Wyobraź sobie, że jesteś reżyserem filmu *Polowanie na niedźwiedzia* na podstawie dzieła Adama Mickiewicza. Sporządź w zeszycie notatkę według poniższego porządku, w której zapiszesz wskazówki niezbędne do realizacji tego projektu. Przed przystąpieniem do pracy jeszcze raz dokładnie przeczytaj przywołane fragmenty *Pana Tadeusza*.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W przywołanym fragmencie *Pana Tadeusza* zostało opisane polowanie na niedźwiedzia.	P	F
2.	O zdarzeniach przedstawianych w tekście opowiada Wojski.	P	F

Jak, gdzie, kiedy... O okolicznikach

Kryteria sukcesu:

- wiem, jaką funkcję w zdaniu pełni okolicznik;
- rozpoznaję różne typy tej części zdania;
- stosuję okoliczniki w tekście.

Na początek

- Zredaguj kilkuzdaniowy opis obrazu. Uwzględnij w tekście okoliczności, w jakich rozgrywa się ukazane wydarzenie.

Tadeusz Rybkowski, *Scena z polowania*, 2. połowa XIX wieku, Muzeum Narodowe w Warszawie

Okolicznik – określenie czasownika (niekiedy przymiotnika albo przysłówka). Opisuje okoliczności, w jakich dana czynność się odbywa.

Okolicznik	Pytania	Przykłady
miejsca	gdzie? • skąd? • dokąd? • którędy?	mieszkali **na wsi** • wracam **z pracy** • pojechał **do Paryża** • idziemy **brzegiem**
czasu	kiedy? • od kiedy? • do kiedy? • jak długo? • jak często?	odezwę się **niedługo** • studiowała **od października** • uczył się **do wieczora** • popracowali **rok** • pamiętał **zawsze**
sposobu	jak? • w jaki sposób?	śpiewali **głośno** • zdał **bez pomocy**
celu	po co? • w jakim celu?	poszedł **po mleko** • przyjechała **pomóc**
przyczyny	dlaczego? • z jakiej przyczyny?	spóźnili się **wskutek korków** • umilkł **z powodu nieśmiałości** • trzęsła się **ze strachu**
przyzwolenia	mimo co? • mimo czego? • wbrew czemu?	przyszedł **mimo zmęczenia** • poradziliśmy sobie **wbrew przeciwnościom**
warunku	w razie czego? • pod jakim warunkiem?	zadzwoń **w razie problemów** • zostanę **w wypadku burzy**
stopnia / miary	jak bardzo? • w jakim stopniu?	**bardzo** szybko • posmutniała **trochę**

1. Podkreśl i nazwij okoliczniki w zredagowanym przez siebie opisie obrazu Tadeusza Rybkowskiego.

2. Wskaż poprawne dokończenie zdania. W wypowiedzeniu: *Mimo pośpiechu zwiedziłem zamek, który został później zamknięty wskutek powodzi*, nie występuje okolicznik

E

A. czasu.

B. miejsca.

C. przyczyny.

D. przyzwolenia.

3. Przepisz tekst do zeszytu, uzupełniając zdania okolicznikami. Podkreśl je.

(?) dotarliśmy (?). Przyjechaliśmy (?) wystawę poświęconą kulturze szlacheckiej. (?) byliśmy (?) spóźnieni. (?) się rozpadało, ale (?) postanowiliśmy iść (?). Ruszyliśmy (?) i (?) znaleźliśmy się (?).

4. Wskaż okoliczniki w podanych cytatach z księgi IV *Pana Tadeusza*.

- *Głupi niedźwiedziu! gdybyś w mateczniku siedział,*
  Nigdy by się o tobie Wojski nie dowiedział

- *Nie było rady! Wszyscy pomimo zakazu*
  W las pobiegli. Trzy strzelby huknęły od razu

5. Napisz opowiadanie z dialogiem odtwarzające wydarzenia, do których doszło podczas polowania na niedźwiedzia. Zastosuj różne rodzaje poznanych okolicznków.

Sprawdź, co już umiesz

Ile okolicznków znajduje się w poniższym tekście? Wskaż je i podaj ich nazwy.

Niedawno w Warszawie zostało uroczyście otwarte Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Budynek, wzniesiony pomimo wielu trudności, znajduje się obok Pałacu Kultury. O muzeum było ostatnio głośno wskutek dyskusji dotyczących jego architektury.

Muzeum – zetknięcie z dorobkiem kultury

Kryteria sukcesu:

- wypowiadam się na temat wizyty w muzeum;
- omawiam poetyckie sposoby prezentacji przedmiotów w wierszu Wisławy Szymborskiej;
- odczytuję główną myśl utworu;
- stosuję słownictwo związane z muzeum;
- znam zasady właściwego zachowania się w tym miejscu.

Na początek

- Kiedy ostatnio byłaś / byłeś w muzeum? Opowiedz o tej wizycie, uwzględniając poniższe pytania.
  - Gdzie się znajduje to muzeum?
  - Jakie zbiory można w nim obejrzeć?
  - Jak wspominasz to miejsce?
- Jakiego typu eksponatów można się spodziewać w wymienionych muzeach?

  archeologiczne • etnograficzne • regionalne • geologiczne • literackie • nauki i techniki • numizmatyczne

1923

1939–1945
II wojna światowa

1945
debiut poetycki

1962
wydanie tomiku *Sól*

1996
otrzymanie Literackiej Nagrody Nobla

2012

Wisława Szymborska (1923–2012)

Poznaj autora

Wybitna polska poetka, wyróżniona w 1996 roku Literacką Nagrodą Nobla. Urodziła się w Wielkopolsce, ale od 1929 roku mieszkała w Krakowie. Studiowała polonistykę i socjologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutowała jako poetka w 1945 roku wierszem *Szukam słowa*. Stwierdziła później: *Poeci nie robią nic innego, tylko szukają słów*. Szymborska była osobą niezwykle skromną – jej zdaniem najważniejszym przedmiotem w mieszkaniu twórcy jest kosz na śmieci. Wydała trzynaście tomów poetyckich, m.in. *Wołanie do Yeti*, *Sól*, *Sto pociech*, *Wielka liczba*, *Ludzie na moście*, *Koniec i początek*, *Chwila*, *Dwukropek*. Zawarte w nich wiersze – pozornie proste, ale dotykające ważnych ludzkich problemów – przyniosły jej światowe uznanie.

Wisława Szymborska

Muzeum

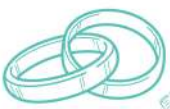
Są talerze, ale nie ma apetytu.
Są obrączki, ale nie ma wzajemności
od co najmniej trzystu lat.
Jest wachlarz – gdzie rumieńce?
Są miecze – gdzie gniew?
I lutnia[1] ani brzęknie o szarej godzinie.

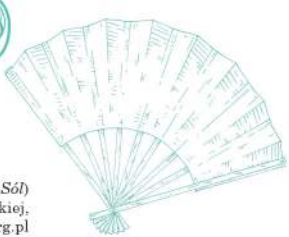

Z braku wieczności zgromadzono
dziesięć tysięcy starych rzeczy.
Omszały woźny drzemie słodko
zwiesiwszy wąsy nad gablotką.

Metale, glina, piórko ptasie
cichutko tryumfują w czasie.
Chichocze tylko szpilka po śmieszce z Egiptu.

Korona przeczekała głowę.
Przegrała dłoń do rękawicy.
Zwyciężył prawy but nad nogą.

Co do mnie, żyję, proszę wierzyć.
Mój wyścig z suknią nadal trwa.
A jaki ona upór ma!
A jak by ona chciała przeżyć!

(z tomu *Sól*)

Twórczość Wisławy Szymborskiej © Fundacja Wisławy Szymborskiej,
www.szymborska.org.pl

[1] **lutnia** – instrument strunowy szarpany, o gruszkowatym kształcie

O tekście

E

1. Wskaż właściwe dokończenie zdania.
Przedmiot wystawiony do oglądania w muzeum lub na wystawie to

A. fant. **B.** gadżet. **C.** bibelot. **D.** eksponat.

2. Przedstaw osobę mówiącą w wierszu. Określ, kim jest, w jakiej sytuacji się znajduje, jakie emocje przeżywa.

3. Narysuj w zeszycie tabelę. Wypisz z wiersza nazwy przedmiotów znajdujących się w muzeum opisanym przez poetkę. W drugą kolumnę tabeli wpisz to, czego nie ma w muzeum.

a) Jak można nazwać te grupy elementów?

b) Sformułuj wniosek wypływający z ich zestawienia.

W muzeum są	**W muzeum nie ma**
▶ *talerze*	▶ *apetytu*
▶ [?]	▶ [?]
czyli...	**czyli**...

E

4. Który z podanych cytatów zawiera uosobienie? Wybierz poprawną odpowiedź.

A. *Są miecze – gdzie gniew?*

B. *Omszały woźny drzemie słodko.*

C. *Korona przeczekała głowę.*

D. *Co do mnie, żyję, proszę wierzyć.*

a) Wyszukaj inne przykłady uosobienia. Jaki efekt daje wykorzystanie przez poetkę tego środka stylistycznego?

b) Znajdź w utworze dwa inne środki poetyckie.

5. Zastanówcie się wspólnie, jakie jest przesłanie wiersza Wisławy Szymborskiej. Wnioski zanotujcie w zeszytach.

6. Począwszy od ucznia siedzącego w pierwszej ławce przy oknie, kolejno odmieńcie przez przypadki rzeczownik *muzeum* (w liczbie pojedynczej i mnogiej). Jaką osobliwość w odmianie tego słowa zauważacie?

7. Sprawdź w słowniku języka polskiego znaczenie wyrazów związanych z muzealnictwem.

ekspozycja • galeria • wernisaż • kolekcja • pinakoteka • skansen • kustosz

8. Jak myślisz, dlaczego powstają muzea? Jaki jest cel wizyt w tych miejscach? Czy według Ciebie takie placówki są potrzebne? Uzasadnij swoje zdanie.

9. Podajcie przykłady innych instytucji, które służą upowszechnianiu kultury.

Tworzę

10. Jak należy się zachowywać w muzeum? Sformułuj kilka zasad i odczytaj je na forum klasy. Możesz wykorzystać podane czasowniki.

kupić • wypożyczyć • nie wnosić • zostawić • zachować • poruszać się • stosować się

Chcę więcej

Jednym z największych muzeów na świecie jest paryski **Luwr**. Znajduje się w nim ponad 350 tysięcy dzieł, z czego 35 tysięcy tworzy ekspozycję stałą. Ze względu na rozmiary muzeum zwiedzenie wszystkich sal wystawowych w ramach jednej wizyty jest niemożliwe. Luwr corocznie przyjmuje miliony odwiedzających. W 2023 roku zdecydowano nawet o ograniczeniu ich liczby do 30 tysięcy dziennie.

▶ Jakie znasz inne sławne i chętnie odwiedzane muzea? Przedstaw jedno z nich.

11. Pracując w grupach, zastanówcie się, jakie eksponaty można by umieścić w muzeach lektur szkolnych. Zadaniem każdego zespołu jest zredagowanie kilku krótkich opisów przedmiotów znajdujących się w placówce poświęconej wybranej książce.

Muzeum Akademii Pana Kleksa

Muzeum Kajka i Kokosza

Muzeum Opowieści z Narnii

Muzeum Chłopców z Placu Broni

12. Jakie muzeum znajduje się w Twojej miejscowości lub jej najbliższej okolicy? Zbierz informacje na temat tej instytucji.

Sprawdź, co już umiesz

Która z poniższych definicji odnosi się do pojęcia *muzeum*? Wybierz właściwą odpowiedź. W jakim słowniku odnajdziesz definicje tego typu?

A. Instytucja zajmująca się wystawianiem utworów scenicznych.

B. Siedziba władz miejskich, wznoszona zwykle w centrum miasta.

C. Instytucja sprawująca opiekę nad wszystkimi szkołami i placówkami oświatowymi w województwie.

D. Instytucja przechowująca i prezentująca zbiory dzieł sztuki, zabytków, przedmiotów związanych z nauką, techniką itp.

Relacja krok po kroku – piszemy sprawozdanie

Kryteria sukcesu:

- znam cechy sprawozdania;
- stosuję słownictwo typowe dla tej formy wypowiedzi;
- piszę sprawozdanie z wybranego wydarzenia kulturalnego.

Na początek

- Jakiej odpowiedzi oczekiwała mama od swojej córki? Sformułuj wypowiedź, która zawierałaby potrzebne szczegóły.

Sprawozdanie to ustna lub pisemna relacja z jakiegoś wydarzenia (np. wycieczki, wizyty w teatrze, spotkania z pisarzem, uroczystości szkolnej), przedstawiona przez osobę, która była jego uczestnikiem lub świadkiem.

W sprawozdaniu:

- liczą się przede wszystkim fakty,
- wydarzenia odtwarza się w porządku chronologicznym,
- wypowiedzenia są krótkie i treściwe,
- należy opisywać zdarzenia dotyczące wszystkich uczestników,
- można umieścić informację o własnych odczuciach lub wrażeniach innych osób,
- wskazane jest nadanie tytułu,
- stosuje się akapity.

1. Nadaj tytuły sprawozdaniom z poniższych wydarzeń. Kto mógłby w nich uczestniczyć? Kiedy, gdzie i w jakim celu mogłyby się odbyć?

1.

2.

3.

Mam lekkie pióro

Jak pisać sprawozdanie

KROK 1.

- Zbierz informacje niezbędne do sporządzenia Twojego sprawozdania – zanotuj np. nazwy miejsc, zabytków, uroczystości, konkursów, nazwiska osób, daty.
- Zapisz w punktach kolejne etapy relacjonowanego wydarzenia.

KROK 2.

We WSTĘPIE do pracy podaj najważniejsze informacje na temat sytuacji, którą będziesz opisywać.

Uwzględnij:

- **nazwę wydarzenia**, np. Szkolny Konkurs Piosenki Wakacyjnej, wizyta w Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie, wycieczka klasowa do Wrocławia, szkolna akademia z okazji rocznicy uchwalenia *Konstytucji 3 maja*;
- **cel** spotkania / wyjazdu, np. poznanie miejsc związanych z patronem szkoły, integracja klasy, pogłębienie wiedzy o historii Polski, poznanie zabytków danego regionu;
- **datę wydarzenia**;
- **miejsce**, np. aula szkolna, miejski dom kultury, Zamość;
- **uczestników**, np. dyrektor szkoły, pani przewodniczka, uczniowie.

KROK 3.

- W ROZWINIĘCIU przedstaw po kolei, co się wydarzyło. Uwzględnij zanotowane wcześniej nazwy miejsc, zabytków, nazwiska osób, daty.
- Używaj słownictwa informującego o porządku zdarzeń i następstwie czasowym.

Bank słówek

- najpierw • następnie • później • potem • za moment • wcześniej • na koniec • w trakcie • podczas • niespodziewanie • dalej
- zaczęliśmy od… • kolejnym punktem programu było… • po pewnym czasie • zgodnie z planem

KROK 4.

W ZAKOŃCZENIU wyraź własną opinię na temat wydarzenia.

Bank słówek

- uważam, że… • moim zdaniem • według mnie • jestem pewna / pewien, że… • jak sądzę
- był rozczarowujący / zaskakujący / nudny • zachwycił • wzbudził podziw • wywołał uśmiech • zrobił wrażenie • był spełnieniem marzeń • był niezapomniany • okazał się pomyłką • zainspirował do… • przypadł do gustu • okazał się strzałem w dziesiątkę • zapadł mi w pamięć

Wyprawa do miasta krasnali

WSTĘP

W czwartek, 15 czerwca, odbyła się jednodniowa wycieczka do Wrocławia. Wzięli w niej udział wszyscy uczniowie klasy 6a. Wyjazd był dla nich nagrodą za rok wytężonej nauki i miał poszerzyć wiedzę o Polsce. Opiekę nad klasą sprawowała wychowawczyni, pani Jolanta Gałecka, a nad zrealizowaniem programu czuwał pilot wycieczki – pan Michał.

ROZWINIĘCIE

Uczestnicy zebrali się o siódmej rano przed budynkiem szkoły. Po sprawdzeniu listy obecności zajęli miejsca w autokarze i wyruszyli w drogę.

Około godziny dziesiątej uczniowie dotarli do celu i rozpoczęli zwiedzanie z przewodnikiem. Pierwszym punktem wycieczki była wizyta w Afrykarium. Z powodu remontu nie wszystkie pomieszczenia wrocławskiego zoo udostępniono turystom, mimo to można było zobaczyć wiele spośród ponad tysiąca gatunków zwierząt zamieszkujących ogród zoologiczny.

Następnie uczestnicy wycieczki udali się do Hali Stulecia. Budowla, wzniesiona w latach 1911–1913, została wpisana na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Po skończonym zwiedzaniu uczniowie przeszli do Parku Szczytnickiego, gdzie podziwiali multimedialny pokaz fontann. Widowisko wzbudziło ich zachwyt.

Kolejnym punktem programu był spacer śladem wrocławskich krasnali. Przewodnik zwrócił uwagę młodzieży, że niewielkie figurki skrzatów to jedna z największych atrakcji miasta.

ZAKOŃCZENIE

Spacer zakończył się na Rynku, gdzie uczestnicy wycieczki kupili pamiątki i zjedli obiad w Restauracji „Witaminka". Potem wrócili do autokaru i rozpoczęli podróż powrotną. Część z nich usnęła ze zmęczenia i natłoku wrażeń.

Kwadrans przed godziną dziewiętnastą uczniowie dotarli przed budynek szkoły, gdzie już czekali na nich rodzice. Na koniec uczestnicy wycieczki podziękowali brawami za udany wyjazd swojej wychowawczyni i panu Michałowi. To była niezapomniana wycieczka dla wszystkich uczniów klasy 6a.

TYTUŁ
KIEDY?
GDZIE?
KTO?
W JAKIM CELU?
FAKTY

NASTĘPSTWO CZASOWE

OPINIA O WYDARZENIU

1. Zapisz w punktach plan wydarzeń przedstawionych w zamieszczonym obok sprawozdaniu z wyjazdu do Wrocławia.

2. Wskaż wypowiedzenia, które nie powinny się znaleźć w sprawozdaniu z tego typu wycieczki.

A. Miłośników sztuki szczególnie ucieszyła wizyta w Muzeum Narodowym.

B. Po drodze mijaliśmy jakiś kościół.

C. Niestety, Ania zgubiła legitymację szkolną.

D. Uczniowie podziwiali Most Tumski, zwany Mostem Zakochanych.

E. Klasa odbyła wycieczkę statkiem po Odrze.

F. Nie mogłem oderwać wzroku od wybiegu z lwami.

G. Chłopcy wygłupiali się przez całą drogę do Wrocławia.

3. Ułóż podsumowanie sprawozdania:

- z Nocy Muzeów,
- z jubileuszu pracy twórczej aktora,
- z uroczystości nadania imienia szkole podstawowej.

Użyj słownictwa oceniającego.

4. Napisz sprawozdanie z wydarzenia kulturalnego, w którym ostatnio uczestniczyłaś / uczestniczyłeś.

Sprawdź, co już umiesz

Czy jest miasto w Polsce, które zrobiło na Tobie szczególne wrażenie? Wskaż je na mapie, a następnie napisz sprawozdanie z wyjazdu do tej miejscowości.

Kulturalnie... znać zasady stosowania interpunkcji!

Kryteria sukcesu:

- przypominam zasady interpunkcji poznane w klasach 4 i 5;
- znam średnik, wielokropek, nawias i potrafię ich używać w zdaniach;
- wiem, jak poprawnie stosować inne znaki interpunkcyjne.

Na początek

- Rozwiąż quiz i przypomnij poznane zasady stosowania interpunkcji. Wybierz poprawne dokończenie każdego zdania.

1. Przecinka zazwyczaj nie stawiamy przed spójnikami:
- A. *bądź, ale, gdyż.*
- B. *i, oraz, ani.*
- C. *lecz, bo, ponieważ.*
- D. *że, lub, by.*

2. Zadaniem dwukropka jest
- A. wyróżnienie tytułu.
- B. wyrażenie silnych emocji.
- C. zakończenie wypowiedzenia.
- D. wskazanie wyliczenia lub cytatu.

3. Błędu interpunkcyjnego nie popełniono w zdaniu:
- A. *Zaśpiewał mimo, że miał tremę.*
- B. *Co widzisz w prawym, górnym rogu kartki?*
- C. *Powiedz, czy wystawa w galerii była ciekawa?*
- D. *Lubiła różne filmy: komedie, kryminały, horrory.*

4. Cudzysłowu używamy
- A. do zapisu nazw zabytków.
- B. wyłącznie do oznaczenia tytułów.
- C. do wyodrębnienia cytatu przywołanego w tekście.
- D. w dwóch różnych formach graficznych: „ ” lub « ».

W języku polskim używamy dziesięciu znaków interpunkcyjnych. Oprócz znanych Ci już: kropki, wykrzyknika, znaku zapytania, przecinka, myślnika, dwukropka i cudzysłowu, wyróżniamy jeszcze **wielokropek**, **średnik** i **nawias**.

- **Wielokropek** – pozwala wyrazić emocje. Sygnalizuje nagłe urwanie wypowiedzi. Stosuje się go również przed nieoczekiwaną informacją, co pozwala uzyskać efekt zaskoczenia. Wielokropek umieszczony w nawiasie oznacza, że pominięto fragment cytowanego tekstu.

Ja chciałem tylko... Tak mi przykro...

Laura otworzyła drzwi i... zamarła z przerażenia.

Gdy tak mecenas nurzał się w powikłanych kombinacjach, zdarzył się dziwny, trudny do pojęcia wypadek. Na podwórzu [...] odezwała się katarynka!...

Bolesław Prus, *Katarynka* (fragment)

▶ **Średnik** – to znak nieco słabszy od kropki i silniejszy od przecinka. Jego zadaniem jest rozdzielenie samodzielnych, równorzędnych części wypowiedzenia. Często pojawia się w objaśnieniach haseł encyklopedycznych lub słownikowych.

Wyraz po średniku zapisujemy małą literą

Kasia próbowała dyskretnie wyciszyć telefon; okazało się, że nie jest to wcale proste.

Mimo chęci nie zdobył się na odwagę; nie podszedł poprosić o autograf.

Mikołaj Kopernik – polski astronom, prawnik i lekarz; twórca teorii heliocentrycznej, według której Słońce znajduje się w centrum Układu Słonecznego, a planety, w tym Ziemia, je obiegają.

▶ **Nawias** – pozwala silniej niż przecinek lub myślnik wydzielić w zdaniu jakąś informację, np. wtrącenie, dodatkowe objaśnienie, przykłady.

Muzycy zagrali w tym roku sto koncertów na czterech kontynentach (w Europie, Azji, Ameryce Północnej i Południowej).

Polscy archeolodzy (a wśród nich mój wujek Tomasz) odkryli na Cyprze przepiękne mozaiki.

Gdy na końcu zdania zbiegną się takie znaki interpunkcyjne jak cudzysłów i kropka lub nawias i kropka, to **na końcu zwykle stawiamy kropkę**, np. Przeczytałam już prawie wszystkie lektury (z wyjątkiem „Rzeki").

1. Przeczytaj dialog. Wyjaśnij, na jakie emocje mogą wskazywać zawarte w nim wielokropki.

Zosia odebrała telefon. W słuchawce usłyszała… głos Pawła!
– Cześć. Chciałbym cię o coś spytać… O coś ważnego… Miałem to zrobić dziś w szkole, ale zabrakło mi odwagi.
– Coś się stało? Zaczynam się niepokoić.
– Nie masz powodu. Ja… Po prostu mam dwa bilety na sobotni koncert i tak się zastanawiałem, czy może miałabyś wtedy czas. Chciałbym, żebyś ze mną poszła…

2. W którym wypowiedzeniu brakuje średnika? Wybierz właściwe zdanie. E

A. Czesław Miłosz – polski poeta, laureat Literackiej Nagrody Nobla.

B. Przedstawienie nas zachwyciło aktorzy na scenie dali z siebie wszystko.

C. Audycja będzie nadawana z Krakowa w późnych godzinach wieczornych.

D. Badacze nie potrafią rozwikłać tajemnicy wraku spoczywającego na dnie oceanu.

3. Dopisz do podanych wypowiedzeń dodatkowe informacje w nawiasach. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- Dziadek w młodości odwiedził pięć krajów azjatyckich (?).
- Ksawery potrafi grać na kilku instrumentach strunowych (?).
- W domowej biblioteczce mam książki wielu polskich autorów (?).
- Uczniowie przygotowują prezentację o dawnych władcach Polski (?).

4. Dokończ zdanie w taki sposób, aby można było użyć wskazanych znaków interpunkcyjnych.

- Jestem miłośnikiem filmów ( )
- Jestem miłośnikiem filmów,
- Jestem miłośnikiem filmów:
- Jestem miłośnikiem filmów;

5. Zapisz w zeszycie cytaty. Zastosuj odpowiednie znaki interpunkcyjne.

UPRAWIANIESZTUKIBEZWZGLĘDUNATOCZYROBIMYTODOBRZECZYŹLE JESTSPOSOBEMNAWZROSTDUSZYWIĘCDZIAŁAJ

Kurt Vonnegut

LEPIEJSTWORZYĆCOŚCOINNIKRYTYKUJĄNIŻNIETWORZYĆNICZEGOIKRYTYKOWAĆINNYCH

Ricky Gervais

6. Do każdego ze zdjęć ułóż wypowiedzenia z podanymi znakami interpunkcyjnymi.

cudzysłów, wykrzyknik

przecinek, wielokropek

nawias, kropka

przecinek, znak zapytania

7. Przepisz poniższe zdania do zeszytu, uzupełniając je właściwymi znakami interpunkcyjnymi.

- Dzieci proszę abyście zwracały się do siebie kulturalnie nawet jeśli się ze sobą nie zgadzacie
- Jak zatytułowałeś swoją piosenkę dociekał dziennikarz
- Utwór nazwałem Dzieciństwo bo nawiązuje do moich młodzieńczych lat spędziłem je w domu dziadków na Mazurach
- Wspaniałe wieści Nie wiem co powiedzieć Wzruszenie odebrało mi mowę
- Nie wiem jak to się stało że ten artykuł został wydrukowany w Gazecie Wrocławskiej

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż krótki tekst, w którym poprawnie użyjesz wielokropka, średnika i nawiasu.

Co nam pomaga w odbiorze dzieł sztuki?

Kryteria sukcesu:

- wyszukuję w tekście refleksje dotyczące artysty i sztuki;
- określam, co przeszkadza ludziom w odbiorze dzieł sztuki, a co w tym pomaga;
- charakteryzuję artystów;
- piszę pracę zainspirowaną tekstem Ernsta Hansa Gombricha.

Na początek

- Dobierzcie się w kilkuosobowe grupy. Spróbujcie stworzyć nieruchome rzeźby z własnych ciał. Wybrany temat powinien być związany z kulturą: *Wystawa*, *Artysta*, *Taniec*, *Filharmonia* itp. Po zaprezentowaniu pomysłów na forum klasy opowiedzcie o swoich odczuciach związanych z tym zadaniem.

Ernst Hans Gombrich[1] (1909–2001)

Wybitny historyk sztuki. Urodził się w Wiedniu, ale od 1936 roku mieszkał i pracował w Wielkiej Brytanii. W 1972 roku za swoje zasługi został przez królową Elżbietę II wyróżniony tytułem szlacheckim. Dzieło Gombricha *O sztuce* jest najpopularniejszą na świecie książką poświęconą zagadnieniom artystycznym. Przetłumaczono je na ponad trzydzieści języków.

[1] czytaj: gombricz

Poznaj autora

Ernst Hans Gombrich

O sztuce

fragmenty

Każdy, kto kiedykolwiek widział film Disneya[1] albo jakiś komiks, wie, że […] czasem można rysować rzeczy inaczej, niż wyglądają, aby zmienić je i zniekształcić w taki czy inny sposób. Myszka Miki nie wygląda jak prawdziwa mysz, ale ludzie nie piszą do gazet pełnych oburzenia listów na temat długości jej ogona. Ci, którzy wkraczają do zaczarowanego świata Disneya, nie przejmują się Sztuką przez duże S. Nie oglądają filmów z tymi samymi uprzedzeniami, jakie zabierają ze sobą na wystawę sztuki współczesnej. […]

Wszyscy jesteśmy skłonni uważać konwencjonalne[2] kształty czy kolory za jedyne właściwe. Dzieci czasem myślą, że gwiazdy muszą mieć kształt gwiazdki, choć naturalnie tak nie jest. Ludzie, którzy upierają się, że na obrazie niebo musi być niebieskie, a trawa zielona, nie różnią się bardzo od tych dzieci. Oburzają się, gdy widzą inne kolory na obrazie, ale jeśli postaramy się zapomnieć o wszystkim, co słyszeliśmy o zielonej trawie i błękitnym niebie, i spojrzymy na świat

1 czytaj: disneja

2 konwencjonalny – oparty na przyjętym zwyczaju, znany od dawna

tak, jakbyśmy właśnie przybyli z innej planety z odkrywczą wyprawą i widzieli go po raz pierwszy, zauważymy, że rzeczy mogą mieć zupełnie zaskakujące kolory. Malarze czują się więc czasem tak, jakby byli na takiej odkrywczej wyprawie. […]. Niełatwo pozbyć się z góry wyrobionych pojęć, ale artyści, którym najlepiej się to udało, tworzą często najbardziej pasjonujące dzieła. To oni uczą nas widzieć w naturze nowe rodzaje piękna, o jakich przedtem nie śniliśmy. Jeśli pójdziemy za nimi i nauczymy się od nich, nawet rzut oka z naszego okna może się stać pasjonującą przygodą.

Nie ma większej przeszkody w podziwianiu dzieł sztuki niż nasza niechęć do odrzucenia nawyków i uprzedzeń. Malowidło, które przedstawia znany przedmiot w niespotykany sposób, potępiane jest często tylko dlatego, że nie wydaje się właściwe. […]

[…] Krzywdę […] mogą wyrządzić ci, którzy odrzucają i krytykują dzieła sztuki z niewłaściwych powodów. Co ważniejsze, uświadamiają nam, że to, co nazywamy „dziełami sztuki", nie jest wynikiem jakiejś tajemniczej działalności, lecz że są to przedmioty stworzone przez ludzi dla ludzi. Obrazy wyglądają bardzo obco, gdy wiszą w ramce za szkłem na ścianie, a w naszych muzeach zakazane jest – bardzo słusznie – dotykanie wystawionych przedmiotów. Pierwotnie wszakże miały być dotykane i przemieszczane, targowano się o nie, kłócono i martwiono. Pamiętajmy też, że każda ich cecha jest wynikiem decyzji artysty, że myślał nad nimi i zmieniał je może wiele razy, że zastanawiał się, czy zostawić drzewo w tle, czy znowu je zamalować, że może ucieszyło go udane pociągnięcie pędzla […] i że, na przykład, dodał te postaci niechętnie, na naleganie kupującego. Większość obrazów i rzeźb, które zapełniają teraz nasze muzea i galerie, nie miała być pokazywana jako dzieła sztuki. Zrobiono je na konkretną okazję i w konkretnym celu, o czym wiedział artysta, gdy zabierał się do pracy.

O tych wyobrażeniach, o które troszczymy się zwykle my, laicy[3], wyobrażeniach związanych z pięknem i ekspresją[4], artyści rzadko jednak wspominają. […] Częściowo powodem jest to, że artyści są zwykle skromnymi ludźmi, którzy nie lubią wielkich słów, jak „Piękno". Wyglądaliby na zarozumiałych, gdyby mieli mówić o „wyrażaniu swoich emocji" lub używać innych modnych określeń. Takie rzeczy uważają za oczywiste i niepodlegające dyskusji. […] To, co trapi artystę, gdy planuje swoje obrazy, sporządza szkice lub zastanawia się, czy już ukończył swoje płótno, jest czymś dużo trudniejszym do ujęcia słowami. Powiedziałby może, że martwi się, czy jest „dobrze". Dopiero kiedy zrozumiemy, co oznacza dla niego to skromne słówko „dobrze", zaczniemy rozumieć, czego naprawdę chcą artyści.

Sądzę, że uda nam się to zrozumieć, jeśli przywołamy własne doświadczenia. Oczywiście nie jesteśmy artystami, może nigdy nie próbowaliśmy namalować obrazu i nie mamy takiego zamiaru. To jednak nie oznacza, że nigdy nie zetknęliśmy się z problemami podobnymi do tych, jakie składają się na życie artysty. […] Każdy, kto próbował ułożyć bukiet kwiatów, zmieszać i zmienić kolory, tu coś dodać, tu coś ująć, doświadczył tego dziwnego uczucia równoważenia kształtów i kolorów, nie umiejąc nawet dokładnie powiedzieć, o jaki rodzaj harmonii mu chodzi. Czujemy po prostu, że plama czerwieni tutaj zmieni wszystko albo ten błękit jest niezły, ale nie „gra" z innymi kolorami, i nagle łodyżka pełna zielonych liści może sprawić, że całość wydaje się „dobra". „Nic już nie rób – wołamy – teraz jest doskonale". […]

Ludzi, którzy dbają w ten sposób o kwiaty, stroje czy jedzenie, możemy uważać za drobiazgowych, w przekonaniu, że te rzeczy nie wymagają aż tyle uwagi. Ale to, co w życiu codziennym […] często jest tłumione lub ukrywane, zyskuje pełne prawa w królestwie sztuki.

tłum. Monika Dolińska

3 laik – człowiek niebędący znawcą jakiejś dziedziny

4 ekspresja – wyraziste przedstawianie uczuć

O tekście

1. Wyszukaj w tekście kilka refleksji dotyczących artysty i sztuki. Wybierz tę, która najmocniej do Ciebie przemawia, i krótko wyjaśnij jej sens.

2. Co zdaniem Gombricha najbardziej przeszkadza w odbiorze dzieł sztuki? Wybierz poprawną odpowiedź. E

A. Brak wiedzy o sztuce i okolicznościach powstania dzieł.

B. Uprzedzenia wobec tego, co nowe.

C. Poczucie, że twórczość artystyczna jest obca oglądającym.

D. Krytykowanie dzieł przez innych odbiorców.

3. Dokończ zdania.

- Gombrich wspomina o filmach Disneya, aby zwrócić uwagę…
- Autor przywołuje przykład układania bukietu, gdyż chce pokazać…

4. Czy zamieszczona obok reprodukcja mogłaby być – według Ciebie – ilustracją do tekstu? W uzasadnieniu wykorzystaj wybrany cytat.

Franz Marc, *Duże niebieskie konie*, 1911, Walker Art Centre, Minneapolis (czytaj: franc mark; łoker art senter, minjapolys), Stany Zjednoczone

5. Porozmawiajcie o tym, jak Gombrich przedstawia artystów. Uwzględnijcie podane pytania.

- Jak artyści patrzą na świat?
- Z jakich powodów tworzą?
- Co jest dla nich ważne?
- Jak są traktowani przez otoczenie?

6. Autor tekstu wskazuje, że zwykli ludzie niekiedy przypominają artystów. Opowiedz, w jakich sytuacjach to się dzieje.

a) Czy zdarzyło Ci się kiedyś poczuć podczas tworzenia czegoś, że chciałaś / chciałeś, żeby było „dobrze"? Opowiedz o tym doświadczeniu.

b) Wyjaśnij, z jakich powodów ludzie często ukrywają to pragnienie.

Tworzę

7. Zdaniem Gombricha *nawet rzut oka z naszego okna może się stać pasjonującą przygodą*. Spojrzyj przez okno swojego pokoju lub pracowni szkolnej, a następnie opisz widok lub przedstaw go w postaci pracy plastycznej. Postaraj się zrobić to w taki sposób, aby zaskoczyć odbiorcę.

8. Napisz krótkie opowiadanie, którego bohaterem będzie artysta tworzący dzieło. Może to być postać historyczna bądź wymyślona przez Ciebie. Zastosuj narrację pierwszoosobową, wprowadź elementy opisu przeżyć wewnętrznych.

Sprawdź, co już umiesz

Jak odbierać dzieła sztuki? Sformułuj kilka wskazówek na podstawie tekstu Ernsta Hansa Gombricha.

Dlaczego kultura języka jest tak ważna?

Kryteria sukcesu:

- podaję argumenty potwierdzające duże znaczenie kultury języka;
- wskazuję, w jaki sposób można o nią dbać;
- formułuję zadania do quizu sprawdzającego znajomość zasad polszczyzny.

Na początek

- Czy w codziennych sytuacjach komunikacyjnych zwracasz uwagę na błędy językowe? Jeśli tak – czy zdarza Ci się na nie reagować? Zaproponuj, jak można to zrobić w kulturalny sposób.

1. Przeczytaj, na czym polega kultura języka, a następnie sformułuj kilka argumentów, którymi potwierdzisz jej duże znaczenie. W zadaniu wykorzystaj słownictwo ze s. 115–116 oraz wybrane określenia z poniższego banku słówek.

kultura języka – umiejętność poprawnego i sprawnego posługiwania się językiem, dobra znajomość jego zasad, dbałość o piękno wypowiedzi

Bank słówek

Jaki może być język?

- polski • angielski • obcy • narodowy • rodzimy • ojczysty • mówiony • pisany • potoczny • regionalny • naukowy • literacki • urzędowy • poetycki • młodzieżowy • migowy • specjalistyczny

określenia dodatnie	określenia ujemne
piękny • wyszukany • staranny • poprawny • bogaty • zrozumiały • przystępny • niezwykły • precyzyjny • elegancki • obrazowy • żywy	niestaranny • niepoprawny • ubogi • nieelegancki • niechlujny • niedbały • niezrozumiały • niejasny • nieprecyzyjny

2. Pracując w grupach, zastanówcie się, w jaki sposób można dbać o kulturę języka. Jakie działania pomagają nam doskonalić znajomość polszczyzny? Zapiszcie swoje wnioski, a następnie porównajcie je z ustaleniami innych zespołów.

3. Połącz ze sobą części zdań i odczytaj Kodeks Miłośnika Języka Ojczystego. Przypomnij, jaki tryb czasownika zastosowano w wypowiedzeniach.

Nie używaj	jako dziedzictwo.	swoje słownictwo.	wulgaryzmów.	Szanuj
pod względem stylistycznym.	Mów poprawnie	swojego rozmówcę.	Wzbogacaj	Traktuj język ojczysty

4. Poznaj niekwestionowane autorytety w dziedzinie języka polskiego i jego kultury. Czy znasz publikacje tych osób? A może widziałaś / widziałeś w mediach wystąpienie którejś z nich? Jeżeli nie, zbierz informacje na temat jednego z językoznawców, a następnie przedstaw je na forum klasy. Skorzystaj z wiarygodnych stron internetowych.

Jan Miodek

Katarzyna Kłosińska

Jerzy Bralczyk

a) Kto jest dla Ciebie autorytetem w kwestii poprawnego posługiwania się polszczyzną? Wyjaśnij, za co cenisz tę osobę / te osoby.

b) Podaj przykłady stron internetowych, których celem jest krzewienie polszczyzny.

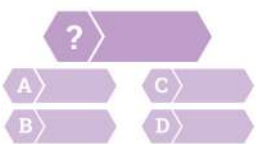
Chcę więcej

Język ojczysty nie jest wartością daną nam raz na zawsze. UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Edukacji, Nauki i Kultury) alarmuje, że *różnorodność językowa jest coraz bardziej zagrożona, ponieważ coraz więcej języków zanika*. Szacuje się, że co 2–3 tygodnie znika bezpowrotnie jeden język i jednocześnie związana z nim kultura. Aby zwiększyć świadomość tego zagrożenia, w 1999 roku ustanowiono **Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego**, który jest obchodzony **21 lutego**. Święto ma przypominać, że należy troszczyć się o mowę rodzimą, a także pielęgnować dbałość o słowo i wrażliwość na nie. Ten dzień stanowi doskonałą okazję, aby sobie uświadomić, że każdy, także uczeń, jest za to współodpowiedzialny.

- Wymyśl hasło promujące szkolne obchody Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego.

Sprawdź, co już umiesz

- Opracuj co najmniej pięć pytań do quizu sprawdzającego znajomość zasad polszczyzny i zapisz je na karteczkach.
- Po zebraniu propozycji od wszystkich uczniów przeprowadźcie w klasie konkurs wiedzy o języku polskim.

KULTURA
Podsumowanie rozdziału V

Sprawdź, co już umiesz

Na mapie miasta zostały zaznaczone różne instytucje kultury. Sprawdź, ile z nich odwiedzisz – w każdym przypadku warunkiem jest poprawne wykonanie obu zadań.

DOM KULTURY

1. Kultura to *całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczności*. Co Twoim zdaniem można uznać za dorobek materialny i duchowy Polaków? Wymień przykłady z różnych dziedzin.

2. Jakie inne instytucje związane z kulturą można byłoby uwzględnić na przedstawionej mapie? Podaj dwa przykłady.

MUZEUM

1. Przypomnij, co jest nietypowego w odmianie przez przypadki rzeczownika *muzeum*.

2. Wskaż element kultury szlacheckiej, który został przedstawiony we fragmentach *Pana Tadeusza* przywołanych w tym rozdziale podręcznika.

KINO

1. Wyobraź sobie, że uczestniczysz w ważnej premierze filmowej i masz opowiedzieć o jej przebiegu w telewizji. Wymień elementy sprawozdania, o których musisz pamiętać.

2. Planujesz nakręcenie filmu, który przekona młodzież o potrzebie dbania o polszczyznę. Kogo zaprosisz do udziału w tym przedsięwzięciu? Uzasadnij wybór.

TEATR

1. Wskaż i nazwij okoliczniki w podanym zdaniu.
   - Mimo deszczu zaproszeni goście tłumnie przybyli w piątek do teatru na premierę nowej sztuki.

2. Nazwij zaznaczone w tekście znaki interpunkcyjne i wyjaśnij, w jakim celu zostały zastosowane.

   Kurtyna zaczęła się podnosić, gdy nagle… rozległ się głośny huk. Okazało się, że jeden z aktorów (Jan Kowalski, wcielający się w postać głównego bohatera) niechcący przewrócił duży element scenografii; ze względu na konieczność naprawy spektakl rozpoczął się z kilkunastominutowym opóźnieniem.

BIBLIOTEKA

1. Podaj trzy informacje na temat Wisławy Szymborskiej. Jaką refleksję zawarła poetka w wierszu *Muzeum*?

2. Dokończ podane zdanie na cztery sposoby, tak aby otrzymać różne typy zdań złożonych współrzędnie.
   - Pójdę do biblioteki…

GALERIA SZTUKI

1. Wskaż poprawne dokończenie zdania. Według Ernsta Hansa Gombricha artysta martwi się o to, czy jest „dobrze" – to znaczy, czy jego dzieło
   - A. trafi do muzeum.
   - B. osiągnie wysoką cenę.
   - C. spodoba się odbiorcom.
   - D. stanowi harmonijną całość.

2. Zaprojektuj plakat informujący o akcji „Hej, bądźże kulturalny!".

To już wiesz

LEKTURA

POLOWANIE NA NIEDŹWIEDZIA
fragm. księgi IV *PANA TADEUSZA*
Adam Mickiewicz

MUZEUM
Wisława Szymborska

Pojęcia i zagadnienia

KULTURA – materialny i duchowy dorobek społeczności

WYKRZYKNIENIE – JAKIE TO PIĘKNE!

Forma wypowiedzi

SPRAWOZDANIE

- relacja z wydarzenia

Ortografia i interpunkcja

- średnik ;
- nawias ( )
- wielokropek …

Nauka o języku

ZDANIA ZŁOŻONE WSPÓŁRZĘDNIE

- **wynikowe** – Staram się, więc osiągnę sukces.
- **łączne** – Siedzę i czytam.
- **rozłączne** – Czytam albo oglądam film.
- **przeciwstawne** – Chcę, ale nie mogę.

OKOLICZNIK

- OKREŚLENIE CZASOWNIKA (rzadziej przymiotnika lub przysłówka)
- wskazuje na OKOLICZNOŚCI czynności

jak?	gdzie?	kiedy?	dlaczego?	po co?	mimo co?	pod jakim warunkiem?	w jakim stopniu?
szybko	w kinie	dziś	wskutek awarii	po bilety	mimo tłoku	w razie potrzeby	bardzo

ROZDZIAŁ VI

ODWAGA

Odwaga to panowanie nad strachem,
a nie brak strachu.

Mark Twain

Odwagę można trenować

Kryteria sukcesu:

- definiuję na podstawie tekstu i własnych przemyśleń, czym jest odwaga;
- wyszukuję wskazówki dotyczące dodawania odwagi;
- udowadniam, że tekst ma charakter publicystyczny;
- znam słownictwo związane z prasą.

Na początek

- Zastanów się nad różnymi przejawami odwagi, a następnie sformułuj trzy dokończenia poniższego zdania. Porównaj swoje rozwiązanie z propozycjami koleżanek i kolegów z klasy.

Człowiek odważny to ktoś, kto…

Joanna Olekszyk

Dziennikarka, redaktorka naczelna miesięczników „Zwierciadło" i „Sens". Ukończyła polonistykę i dziennikarstwo na Uniwersytecie Warszawskim. Wspólnie z psycholożką Katarzyną Miller wydała m.in. książki *Daj się pokochać, dziewczyno*, *Kasia na kryzys. Jak wyjść na prostą z życiowych zakrętów*, *To twoje życie. Pokochaj je.*

Poznaj autora

Joanna Olekszyk

Jak pokonać strach? Trenuj odwagę

fragmenty

Odwaga to „mięsień", który da się trenować. Oto […] [kilka] wskazówek i inspiracji, które pomogą ci: przezwyciężyć lęk, podjąć ryzyko, wyjść ze strefy komfortu, uodpornić się na odrzucenie, uwierzyć, że można zrealizować marzenia.

Zrozum, że nie ma się czego bać

Zmarły kilka lat temu amerykański terapeuta dr Wayne W. Dyer[1] w jednej ze swoich książek *Kieruj swoim życiem* pisał o odwadze tak:

To gotowość do stawiania czoła lękom. To przyjmowanie krytyki, poleganie na sobie oraz akceptacja i ponoszenie odpowiedzialności za konsekwencje własnych wyborów. To wiara w siebie i swoje wybory tak silna, że jesteś gotowy przeciąć więzy nałożone przez innych.

Jego zdaniem w budowaniu w sobie odwagi pomaga pytanie: „Co najgorszego może mnie spotkać, jeśli…?". Gdy wysilimy bowiem wyobraźnię i głęboko się zastanowimy, okaże się, że najstraszniejsza rzecz, jaka może się przydarzyć, po prostu nie istnieje. Jako przykład Dyer przywoływał postać swojego przyjaciela Billa, który bał się pójść na przesłuchanie do roli w spektaklu na Broadwayu[2]. Kiedy zadał sobie to pytanie, zrozumiał: „najgorsze, co może mnie spotkać, to to, że nie dostanę roli, której i tak nie

1 czytaj: łejn dablju daje

2 Broadway (czytaj: brodłej) – zespół kilkudziesięciu teatrów wzdłuż nowojorskiej ulicy o tej nazwie; ważny ośrodek teatralny

mam". Dlatego jeśli się boisz, wiedz, że najskuteczniejszą metodą przełamania strachu jest działanie.

Pamiętaj o tym, co jest dla ciebie ważne

Odwaga to nie jest brak strachu. To świadomość, że istnieje coś większego i ważniejszego, dla czego jesteś gotów spojrzeć mu w oczy. […] Jaki cel jest dla ciebie na tyle istotny, że nic nie mogłoby cię odwieść od jego zrealizowania? Jakie wartości chcesz realizować w życiu ponad wszystko? Świadomość tego, co naprawdę się dla ciebie liczy, pomoże przezwyciężyć obawy i wątpliwości.

Jak najczęściej porzucaj swoją strefę komfortu

[…] Zbyt długie pozostawanie w sferze komfortu, w sztucznie podtrzymywanym kokonie bezpieczeństwa, nie tylko uniemożliwia rozwój, ale też daje złudne poczucie, że możemy uniknąć pomyłek, potknięć czy wypadków. Zwiększa się nasza frustracja, za to zmniejsza kreatywność. Niczego się nie uczymy, nie spełniamy swoich marzeń i nie dowiadujemy się nowych rzeczy o sobie i świecie. Dlatego warto od czasu do czasu robić rzeczy, których nigdy wcześniej nie robiliśmy. Odwiedzać miejsca, w których nie byliśmy, czy w podobnych sytuacjach postępować inaczej niż do tej pory.

Pogódź się z odrzuceniem

[…] Chodzi o to, by każdego dnia poprosić kogoś o drobną rzecz i uzyskać negatywną odpowiedź. W ten sposób, narażając się na mniej dotkliwe odrzucenie, w dodatku od osób, na których nam nie zależy, powoli zmniejszamy swoją podatność na odrzucenie w ogóle. Jeśli uda ci się zyskać pozytywną odpowiedź, to świetnie, ale i tak musisz podjąć jeszcze jedną próbę, bo bez czyjegoś „nie" – nie pójdziesz dalej. […]

Uwierz, że potrafisz

[…] oznaką odwagi jest przekonanie i poczucie „potrafię".

W odwadze jest mnóstwo energii, to stan działania, uwolnienia, bycia „gotowym do", spontanicznym, prężnym, zaradnym i pogodnym. W tym stanie potrafimy bardzo efektywnie działać w świecie.

Do takiego stanu potrzebna jest jednak świadomość swoich umiejętności i talentów. Nie wiesz, do czego jesteś zdolny? Poświęć trochę czasu i spisz po kolei wszystkie rzeczy, które umiesz, sukcesy, jakie osiągnąłeś, oraz dziedziny, w których jesteś dobry. Odnotuj tam także swoje predyspozycje, np. jesteś zdrowy i silny, szybko przyswajasz wiedzę, masz słuch muzyczny, dobry wzrok – to wszystko pozwoli ci dojść do wniosku, że niezależnie od tego, jakie wyzwania życie przed tobą postawi – dasz sobie radę. A to skutecznie niweluje lęk przed nowym i nieznanym oraz dodaje pewności siebie.

Pielęgnuj w sobie wrażliwość

[…] nie ma odwagi bez gotowości, by odsłonić swoje najwrażliwsze miejsca. […] Wrażliwość […] to niepewność, ryzyko i narażanie na zranienie własnych emocji. […] To pokazanie światu naszego dzieła czy naszych pomysłów bez gwarancji, że zostaniemy zaakceptowani lub docenieni. To też proszenie o pomoc, stawanie we własnej obronie, dzielenie się niepopularną opinią, mówienie „nie" czy rozkręcenie własnego interesu. Jak widać z tych przykładów, wrażliwość zwiększa podatność na zranienia, ale też na odczuwanie szczęścia i spełnienia w życiu. Bez niej żyjemy zachowawczo, jednowymiarowo, biernie i marnie. Za to pielęgnując ją, otwieramy się na prawdziwe przeżywanie.

https://zwierciadlo.pl/psychologia/285442,1,jak-pokonac-strach-trenuj-odwage.read

O tekście

1. Czym jest odwaga? Wyszukaj w tekście fragmenty, które definiują to pojęcie.

E **2.** Wybierz poprawne dokończenie zdania. Autorka nazwała odwagę *mięśniem*, aby podkreślić, że

A. to ona daje człowiekowi siłę.
C. dzięki odwadze ludzie są aktywni.
B. nauka tej postawy może męczyć.
D. tę postawę można u siebie wyćwiczyć.

3. Dokończ zdania na podstawie tekstu. Odpowiadaj własnymi słowami, nie cytuj.

- Zadanie sobie pytania o to, co najgorszego może nas spotkać w danej sytuacji, pozwala…
- Jeśli wiemy, jakie wartości są dla nas najważniejsze, możemy…
- Dzięki robieniu rzeczy nowych…
- Narażanie się na odrzucenie pomaga nam…
- Jeżeli znamy swoje mocne strony, mamy poczucie, że…
- Dzięki pielęgnowaniu wrażliwości nasze życie…

4. Przeczytaj definicję publicystyki, a następnie ustal, czy tekst Joanny Olekszyk można zaliczyć do tego typu wypowiedzi. Uzasadnij swoje stanowisko.

Publicystyka – obejmuje teksty, które dotyczą aktualnych problemów (społecznych, politycznych, naukowych, kulturalnych itp.). Wypowiedzi publicystyczne mogą być zamieszczane w prasie bądź internecie, a także w radiu i telewizji. Mają one za zadanie nie tylko przekazywać informacje, lecz także kształtować opinię odbiorcy na dany temat. W tym celu autorzy przedstawiają fakty z wybranego punktu widzenia oraz łączą je z subiektywnym komentarzem, który ma zachęcić czytelników do refleksji.

Jedną z głównych form publicystycznych jest **artykuł**. Ma on zwykle przejrzystą budowę i służy do potwierdzenia jakiegoś poglądu za pomocą argumentów. W kompozycji artykułu ważną rolę odgrywają:

- ciekawy **tytuł** mający za zadanie zwrócić uwagę czytelnika;
- **lid** (z ang. *lead*, czytaj: lid) – wprowadzenie zachęcające do przeczytania całego artykułu, często zawiera skrót opisywanego zagadnienia;
- **śródtytuły**, czyli dodatkowe nagłówki w obrębie tekstu zwiększające jego przejrzystość.

5. Wskaż w tekście Joanny Olekszyk tytuł, śródtytuły i lid. Jak oceniasz ich atrakcyjność? Czy sprawiły, że miałaś / miałeś ochotę przeczytać ten artykuł?

6. Wyjaśnij terminy: *gazeta*, *prasa*, *periodyk*, *dziennik*, *tygodnik*, *kwartalnik*, *rocznik*. W razie potrzeby odszukaj je w słowniku języka polskiego.
   a) Co mogą oznaczać określenia: *dwutygodnik*, *dwumiesięcznik*?
   b) Wymień tytuły znanych Ci czasopism dla dorosłych oraz dla dzieci i młodzieży. Jeżeli regularnie czytasz któreś z nich, opowiedz, dlaczego wybierasz właśnie te, a nie inne tytuły.

Czasopisma to publikacje ukazujące się regularnie, w określonych odstępach czasu. Są one numerowane i mają stały tytuł.

Tworzę

7. Co jeszcze pozwala człowiekowi na ćwiczenie odwagi? Dopisz do artykułu kolejną wskazówkę i jej omówienie.

8. Autorka tekstu przekonuje, że trzeba mieć świadomość swoich umiejętności i talentów. Zastanów się, co wyróżnia Ciebie, jakie są Twoje największe sukcesy. Przedstaw te informacje w dowolnej formie (np. dłuższej wypowiedzi pisemnej, schematu z rysunkami, prezentacji multimedialnej, filmu).

9. W artykule pojawia się sformułowanie: [odwaga] *to stan działania, uwolnienia, bycia „gotowym do"*. Zapisz trzy propozycje działań, do których chcesz być gotowa / gotowy, aby uwolnić się od czegoś, co przeszkadza w byciu odważnym.

Chcę więcej

Współcześnie wiele czasopism papierowych ma swoje wersje elektroniczne. Liczba zwolenników **e-prasy** z każdym rokiem rośnie. Popularnością cieszą się także newslettery (czytaj: niusletery), czyli wiadomości wysyłane pocztą elektroniczną na skrzynkę zainteresowanego czytelnika.

▶ Podaj kilka zalet prasy elektronicznej.

Sprawdź, co już umiesz

Która z informacji dotyczących odwagi nie pojawia się w tekście Joanny Olekszyk? Wybierz poprawną odpowiedź.

A. Człowiek odważny potrafi pokazać swoje słabe strony.

B. Odwaga to stała gotowość do stawiania czoła temu, czego się boimy.

C. Przebywanie stale w bezpiecznym środowisku zwiększa poziom odwagi.

D. Przejawem odwagi jest przeświadczenie, że uda nam się skutecznie działać.

Omijać z daleka czy działać?

Kryteria sukcesu:

- omawiam elementy świata przedstawionego w tekście Rafała Kosika;
- analizuję i oceniam postępowanie bohaterów;
- zabieram głos w rozmowie na temat odwagi i przeciwstawiania się złu;
- wymyślam dalszy ciąg opisanej historii.

Na początek

- Pamiętasz swój pierwszy dzień w szkole? Z jakimi emocjami się wiązał? Opowiedz o tym klasie.

Rafał Kosik (ur. 1971)

Pisarz i scenarzysta, autor powieści i opowiadań science fiction, m.in. popularnego cyklu powieści dla młodzieży „Felix, Net i Nika" oraz serii dla dzieci „Amelia i Kuba". Zamierzał zostać architektem, ale przerwał studia, aby wraz z żoną założyć agencję reklamową, przekształconą później w wydawnictwo. Jego książki były wielokrotnie nagradzane. *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi* – pierwsza powieść cyklu opowiadająca o przygodach trójki przyjaciół z warszawskiego gimnazjum – otrzymała tytuł Książki Roku 2005 Polskiej Sekcji IBBY (organizacji zajmującej się promowaniem literatury dla dzieci i młodzieży).

Poznaj autora

Rafał Kosik

Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi

fragmenty

Cała uroczystość, razem z wnoszeniem i prezentowaniem sztandaru szkoły, trwała około dwudziestu minut. Potem tłum wstał i wolno wylał się na schody. […]

Nie minęły dwie minuty i Felix stwierdził, że został sam. […]

– Te, milky[1]! – Usłyszał za plecami.

Odwrócił się i ujrzał dwóch starszych od siebie chłopaków. […]

– Masz kaskę? – zapytał wyższy, chudy, z jasnorudymi włosami i wystającymi, krzywymi zębami.

[1] czytaj: milki

– To moje pierwsze kieszonkowe – odparł niepewnie Felix, dotykając kieszeni. Chwilę później zrozumiał, że był to błąd.

Drugi z chłopaków był niższy, ale za to dość gruby. Miał czarne kręcone włosy i za duże spodnie, których krok zwisał gdzieś na wysokości kolan. Uśmiechnął się i z szybkością, o jaką ciężko go było podejrzewać, wyrwał z ręki Felixa banknot.

– Dzięki – powiedział i odwrócił się, wpychając pieniądze do kieszeni. Obaj odeszli, jakby nic się nie stało.

– Hej! – zawołał Felix i zrobił krok za nimi. – To moje…

Tamci zawrócili i podeszli do Felixa, prawie na niego wpadając. […]

Byli wyżsi co najmniej o głowę. Felix pomyślał o Cabanie. Caban był wielkim czarnym, kudłatym psem, który spał pewnie teraz smacznie w jego pokoju. Gdyby tu był, nie pozwoliłby na takie traktowanie swojego pana.

– Coś mówiłeś? – zapytał rudy.

– Zostawcie go – powiedział chłopak w szarej bluzie, stając obok Felixa.

Spojrzeli na intruza, splunęli w jego stronę i odeszli z ociąganiem. […]

– Dzięki – powiedział Felix, wyciągając rękę. – Jestem Felix… z „x" na końcu.

– Ernest – przedstawił się tamten i uścisnął Felixowi dłoń. – Z „t" na końcu. Lepiej na nich uważaj. […] Ten wyższy, rudy, to Marcel, a grubas nazywa się Ruben. […]

Poklepał go po ramieniu, uśmiechnął się współczująco i odwrócił, by odejść.

– Zaczekaj! – zawołał Felix. – Dlaczego on nazwał mnie „milky"?

– To taki dowcip, że niby masz jeszcze mleczne zęby.

Witajcie w szkole, pomyślał Felix. […] Wrócił na parter do hallu, wciąż próbując znaleźć informacje o swojej klasie. W hallu był tylko wysoki i chudy jak tyczka chłopak w luźnych bojówkach, z łańcuszkiem zwisającym przy pasku i w wytartej brązowej bluzie z kapturem. Jego ciemnoblond fryzura wyglądała, jakby czesał się, odpalając we włosach petardę.

– O, przepraszam – powiedział Felix. – Szukam mojej klasy. […]

– To tak jak ja – ucieszył się drugi chłopiec. – No to jesteśmy kolegami. Nazywam się Net Bielecki.

– Felix Polon. Felix z „x" na końcu.

Podali sobie ręce.

– Starzy dali ci tego iksa?

– Sam sobie dałem. Tak jest fajniej.

– Masz rację. Ja całego „Neta" sam sobie dałem. Nienawidzę mojego prawdziwego imienia.

– Dlaczego nie jesteś na lekcji?

– Szukałem zasięgu. Transfer się rwie i zeszło mi parę minut.

– Co?…

Net otworzył swój plecak i wyciągnął stamtąd czarny minikomputer wielkości średniej książki, stary telefon komórkowy i kilka kabli.

– Często sprawdzam maila, prognozę pogody i takie tam…

– Nie boisz się, że ci ukradną? – zapytał Felix.

– To stary grat. Niezintegrowany system. Noszę go właśnie dlatego, żeby nie było szkoda, jak zginie. Wszystko zahasłowane, ulega autodestrukcji w przypadku nieautoryzowanego… […]

– Teraz trzeba znaleźć tę naszą salę – przypomniał Felix.

– Da się zrobić. – Net otworzył minikomputer. – Nie pytaj, skąd znam hasło do wewnętrznej sieci – zastrzegł, unosząc palec, i zaczął w niesamowitym tempie uderzać w malutkie klawisze. – Jest! Sala 115. Pierwsze piętro.

Schował cały sprzęt z powrotem do plecaka i poszedł w kierunku schodów. Oniemiały Felix dogonił go po kilku krokach. Weszli po schodach i od razu zobaczyli dwóch „znajomych" Felixa szarpiących się z rudą dziewczyną w martensach.

– Spotkałem ich już dziś – powiedział niepewnie Net.

– Ja też – dodał Felix i przyspieszył kroku, chcąc im wytłumaczyć, co myśli o szarpaniu dziewczyn, jednak Net pociągnął go za plecak.

– Daj spokój – szepnął ze strachem w oczach. – Ich jest dwóch, a my sami… Mózgiem ich załatwmy. Przestawię zegar komputera szkoły na ósmą czterdzieści pięć.

Przyklęknęli za rogiem. Net wyciągnął swój „niezintegrowany" minikomputer i zaczął klepać w klawisze.

– I nikt się nie zorientuje?

– Tu nie ma żadnych zabezpieczeń – odparł Net. – Tutejszy informatyk to musi być ameba, a ja nie zostawiam za sobą śladów.

– Ale… po co? I co z nią?…

W tym momencie rozległ się dzwonek. Podzwonił chwilę i ucichł, gdy Net wcisnął „enter". Felix wytrzeszczył na niego oczy.

– Włączyłeś szkolny dzwonek tym? – Wskazał na minikomputer i plątaninę kabli.

– Włączył się sam – wzruszył ramionami Net, robiąc niewinną minę. – Ja tylko przestawiłem na chwilę czas.

– Nie znam się za dobrze na komputerach.

Wyjrzeli zza rogu. Drzwi kilku klas otworzyły się i na korytarz wysypało się kilkunastu uczniów i nauczycieli. Marcel i Ruben pospiesznie oddalali się od zamieszania. Dziewczyna zbierała książki do poprzecieranej torby. […]

Uśmiechnęła się szeroko. – Nika Mickiewicz.

Chłopcy również się przedstawili i cała trójka wspólnie pobiegła korytarzem. Znaleźli odpowiednie drzwi, zapukali i weszli do sali.

[…] pani Jola tłumaczyła zasady obowiązujące w szkole i wypisywała na tablicy plan zajęć oraz listę potrzebnych i niepotrzebnych rzeczy do kupienia. Przynajmniej wychowawczyni wydawała się w porządku.

Gdy zabrzmiał prawdziwy dzwonek, wszyscy pobiegli do drzwi, jakby ogłoszono ewakuację. […]

We trójkę wyszli na korytarz i od razu zobaczyli oddalających się Marcela i Rubena. Po przeciwnej stronie płakała jakaś grubawa dziewczyna. Nika podeszła zapytać, co się stało. Wysłuchała, pocieszyła tamtą i wróciła.

– Zabrali jej nowy długopis – oznajmiła. – To Celina od nas z klasy.

– Trzeba będzie naprawdę na nich uważać – pokiwał głową Net – i omijać z daleka.

– Są złodziejami! – oburzył się Felix. – Złodziei trzeba tępić, a nie omijać.

– Ale jak? – zapytał Net. – Są silni. Olać i obchodzić łukiem.

– Typowa taktyka zastraszania – pokiwała głową Nika. – Wstawisz się za kimś, to rzucą się na ciebie. Może powinniśmy działać wspólnie?

– Dobrze ci mówić – westchnął Net. – Jesteś dziewczyną i tobie nie wtłuką.

– Ich jest tylko dwóch! – upierała się Nika. – Liczą właśnie na to, że jak zastraszą każdego z osobna, to nikt się już nie wychyli.

– I dlatego powinniśmy działać razem – oświadczył Felix – ale nie tak. Musimy znaleźć sposób, żeby dać im nauczkę! Żeby wszyscy zobaczyli, jacy oni są głupi. Inaczej przez resztę szkoły nie dadzą nam żyć. Zastanówmy się, w czym jesteśmy lepsi.

– Patrząc na nich… – zastanowiła się Nika – to we wszystkim. Z wyjątkiem bezpośredniego starcia.

O tekście

1. Sporządź notatkę na temat świata przedstawionego w tekście Rafała Kosika:
   - określ czas i miejsce zdarzeń;
   - wypisz postacie biorące w nich udział;
   - podkreśl imiona bohaterów negatywnych i wyjaśnij, w jaki sposób odnosili się do rówieśników.

2. Którzy z przedstawionych uczniów wykazali się odwagą? Uzasadnij odpowiedź.

3. Wymyśl i zapisz własny tytuł opowiedzianej historii.

4. Do których postaci odnoszą się podane sformułowania? Wskaż wśród nich te, w których występują przydawki.

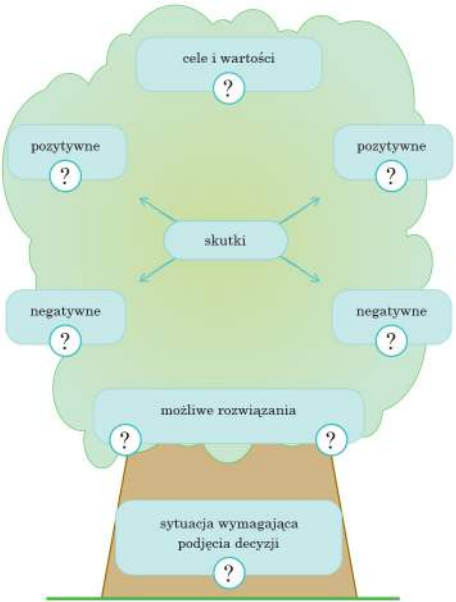
BRAKOWAŁO ODWAGI • DWÓCH NAPASTNIKÓW • NIESPODZIEWANY ATAK • JEGO KIESZONKOWE • RUDE WŁOSY • NARADA PRZYJACIÓŁ • PIERWSZY DZIEŃ • PŁACZ Z ŻALU • NAPADLI SŁABSZEGO • NOWY DŁUGOPIS • POSTANOWILI DZIAŁAĆ

5. Wykorzystując schemat drzewa decyzyjnego, rozważcie w grupach, jaką postawę powinni przyjąć Felix, Net i Nika w opisanej sytuacji. Uwzględnijcie rozmowę przyjaciół w zakończeniu przywołanego tekstu. Wskażcie:

a) możliwe rozwiązania,

b) ich pozytywne i negatywne konsekwencje,

c) ważne dla bohaterów cele i wartości.

Tworzę

6. Co mogą zrobić ofiary Marcela i Rubena, aby czuć się bezpiecznie w szkole? Zapisz kilka propozycji.

7. Dlaczego w grupie łatwiej jest przeciwstawiać się złu? Porozmawiajcie o tym w klasie.

8. Ułóż własne zakończenie historii przedstawionej we fragmentach powieści *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*.

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ wypowiedzenia informacjami z tekstu Rafała Kosika, tak aby powstały zdania złożone współrzędnie. Nazwij ich typy.

- Marcel i Ruben zatrzymali Felixa…
- Chłopiec był przestraszony…
- W hallu natrafił na Neta…
- Felix chciał pomóc rudej dziewczynie zaatakowanej przez chuliganów…
- Felix, Net i Nika bali się bezpośredniego starcia…
- Mogli spróbować swoich sił sami…

Gdy jedno ze zdań określa drugie

Kryteria sukcesu:

- znam różne rodzaje wypowiedzeń;
- rozpoznaję zdania złożone podrzędnie i określam ich typy;
- samodzielnie buduję zdania złożone podrzędnie.

Na początek

- Dobierzcie się w pary i przygotujcie niewielką planszę z brystolu, na której wypiszecie poznane dotąd rodzaje wypowiedzeń wraz z przykładami. Zostawcie miejsce na wiadomości, które zdobędziecie podczas lekcji.

Zdania złożone podrzędnie – to wypowiedzenia, w których jedno ze zdań składowych (podrzędne) jest określeniem drugiego zdania składowego (nadrzędnego).

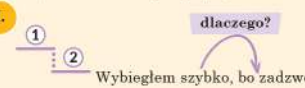
(1) (2)
Odważnie reagował (kiedy?), *gdy komuś działa się krzywda.*
zdanie nadrzędne **zdanie podrzędne**

O zdanie podrzędne można zapytać, gdyż uzupełnia ono (albo rozwija) jedną z części zdania nadrzędnego: podmiot, orzecznik w orzeczeniu imiennym, przydawkę, dopełnienie lub okolicznik. W związku z tym wyróżniamy różne typy zdań podrzędnych:

podmiotowe	*kto? co?*	*Kto jest mężny, nie ucieka.*
orzecznikowe	*jaki jest? kim jest? kim się stał?*	*Anna jest taka, że wszyscy ją podziwiają.*
przydawkowe	*jaki? który? czyj?*	*Poznał człowieka, którego zawsze podziwiał.*
dopełnieniowe	*kogo? czego? komu? czemu? kogo? co? kim? czym? o kim? o czym?*	*Opowiedziała, co się stało.*
okolicznikowe czasu	*kiedy? od kiedy? do kiedy?*	*Gdy się boję, staram się spokojnie oddychać.*
okolicznikowe miejsca	*gdzie? skąd? dokąd?*	*Musiał pójść tam, skąd nikt nie wracał.*
okolicznikowe przyczyny	*dlaczego? z jakiej przyczyny?*	*Ponieważ wierzył w siebie, nie przestraszył się trudności.*
okolicznikowe sposobu	*jak? w jaki sposób?*	*Biegł tak, jakby go ktoś gonił.*
okolicznikowe przyzwolenia	*mimo co? mimo czego?*	*Mimo że miała tremę, pięknie wyrecytowała wiersz.*
okolicznikowe celu	*po co? w jakim celu?*	*Zrobił wszystko, aby pomóc.*
okolicznikowe warunku	*pod jakim warunkiem?*	*Jeśli opanuję lęk, wszystko mi się uda.*
okolicznikowe stopnia / miary	*jak bardzo?*	*Pragnął tego tak bardzo, że nie mógł myśleć o niczym innym.*

Relacje pomiędzy zdaniami składowymi przedstawiamy graficznie za pomocą wykresu. Zdanie podrzędne może występować za zdaniem nadrzędnym (I) lub przed nim (II), bywa także wtrącone w ciąg zdania nadrzędnego (III).

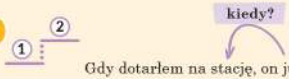
I.

III.

II.

1. Wśród podanych wypowiedzeń rozpoznaj zdania złożone podrzędnie. Litery obok nich, czytane kolejno, utworzą synonim wyrazu *nieustraszoność*.

R	*Zabrałem swoje rzeczy i wyszedłem w pośpiechu.*
O	*Gdy zapaliło się zielone światło, pojechali dalej.*
L	*Przygotowałam ciekawy referat, ale go nie odczytałam.*
D	*Czy znasz tych ludzi, którzy stoją przy bramie?*
I	*Chciałem trenować boks, jednak zmieniłem zdanie.*
W	*Nie sądziłam, że ta opinia tak mnie poruszy.*
U	*Nie rozumiałem zadania, więc poprosiłem o pomoc.*
A	*Często słucham płyt, które mi poleciłeś.*
G	*Bardzo was podziwiam, ponieważ przyznaliście się do błędu.*
S	*Interesuję się muzyką, więc często jeżdżę na koncerty.*
A	*Właśnie się dowiedziałem, że jutro wyjeżdżam na zawody.*

2. Dokończ zdania złożone podrzędnie. Kieruj się pytaniami w nawiasach. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- Bohaterem jest ten, (kto?)…
- Szanuję ludzi, (jakich / których?)…
- Oglądałem film historyczny, (w jakim celu?)…
- … (kiedy?), moim ulubionym bohaterem był Spider-Man.

3. Wskaż zdania złożone podrzędnie. Wymień, po czym je rozpoznałaś / rozpoznałeś.

A. Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść.

B. Zwiedzanie i podróżowanie jest bardzo przyjemne.

C. Bohater serialu trenował boks i osiągał znakomite wyniki w tym sporcie.

D. Zapisał się na kurs żeglarski, gdyż uwielbia nowe wyzwania.

4. Przypomnij poznanych bohaterów literackich słynących z odwagi. Wybierz dwóch z nich i napisz w zeszycie kilkuzdaniowe uzasadnienie swojej decyzji. Użyj tylko zdań złożonych podrzędnie.

5. Przeczytaj tekst. Wskaż w nim zdania złożone podrzędnie. Na granicy zdań składowych zadaj odpowiednie pytanie i określ typ zdania podrzędnego.

Brat Kornela chce zostać strażakiem, ponieważ od dawna imponują mu ludzie wykonujący ten zawód. Kiedy skończy szkołę średnią, rozpocznie studia pożarnicze. Niedawno pytał rodziców, czy pochwalają jego wybór. Tata przyznał, że jego syn zawsze był odważny i wysportowany. Chłopak wie, że praca strażaka jest niebezpieczna. Ponieważ strażacy muszą wykazywać się doskonałą sprawnością fizyczną oraz wytrzymałością, brat Kornela starannie przygotowuje się do nowych wyzwań. Dba o zdrowie, bo jest ono niezbędne w tym zawodzie. Zdaje sobie też sprawę, że będzie odpowiedzialny za siebie i innych. Kornel podziwia brata, który konsekwentnie dąży do celu.

6. Połącz rozrzucone części przysłów. Wstaw w nie brakujące wyrazy. Zadaj pytanie o zdanie podrzędne.

sam w nie wpada. | Dopóty dzban wodę nosi, | deszcz się do nas zbliża.

tak się wyśpisz. | tam wióry lecą.

? mu się ucho nie urwie.

? się jaskółka zniża,

? drwa rąbią,

? pod kim dołki kopie,

? sobie pościelesz,

Sprawdź, co już umiesz

Na planszy, którą opracowywaliście w parach na początku lekcji, dopiszcie informacje na temat zdań złożonych podrzędnie.

Odwaga na Westerplatte

Kryteria sukcesu:

- podaję przykłady wydarzeń historycznych, w których Polacy wykazali się odwagą;
- charakteryzuję bohaterów wiersza Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego;
- wskazuję w utworze cechy pieśni;
- porównuję różne sposoby postrzegania odwagi.

Na początek

- Ustal, do jakiego wydarzenia historycznego, będącego dowodem odwagi i męstwa Polaków, nawiązuje ukazany obok obraz. Sformułuj i zapisz w zeszycie brakujący podpis do ilustracji.
- Wymień inne wydarzenia historyczne, podczas których nasi rodacy wykazali szczególną dzielność.

Konstanty Ildefons Gałczyński (1905–1953)

Polski poeta, dramaturg i tłumacz, autor m.in. zbiorów wierszy *Utwory poetyckie* i *Zaczarowana dorożka* oraz *Teatrzyku „Zielona Gęś"*. Zaczął pisać już w wieku szkolnym, a swoje zainteresowania literackie pogłębił w czasie studiów na Uniwersytecie Warszawskim. Jego sposób pisania cechuje łączenie sprzeczności: nastrojowości i satyry, baśniowości i realizmu. Gdy wybuchła II wojna światowa, poeta wziął udział w kampanii wrześniowej, a potem trafił do niewoli – najpierw sowieckiej, a następnie niemieckiej. Wiersz *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte* napisał we wrześniu 1939 roku, tuż po kapitulacji Warszawy, nie znając realiów bitwy o półwysep.

Poznaj autora

Jedną z pierwszych bitew II wojny światowej była bohaterska obrona Westerplatte, niewielkiego półwyspu u wejścia do portu w Gdańsku. Mimo miażdżącej przewagi Niemców i ostrzału z pancernika Schleswig-Holstein (czytaj: szlezwik holsztajn) polscy żołnierze pod dowództwem majora Henryka Sucharskiego przez siedem dni odpierali ataki wroga. Westerplatte stało się symbolem odwagi i poświęcenia Polaków.

Konstanty Ildefons Gałczyński

Pieśń o żołnierzach z Westerplatte

Kiedy się wypełniły dni
i przyszło zginąć latem,
prosto do nieba czwórkami szli
żołnierze z Westerplatte.

(A lato było piękne tego roku).

I tak śpiewali: Ach, to nic,
że tak bolały rany,
bo jakże słodko teraz iść
na te niebiańskie polany.

(A na ziemi tego roku było
tyle wrzosu na bukiety).

W Gdańsku staliśmy tak jak mur,
gwiżdżąc na szwabską armatę,
teraz wznosimy się wśród chmur,
żołnierze z Westerplatte.

I ci, co dobry mają wzrok
i słuch, słyszeli pono,
jak dudni w chmurach równy krok
Morskiego Batalionu.

I śpiew słyszano taki: – By
słoneczny czas wyzyskać,
będziemy grzać się w cieple dni
na rajskich wrzosowiskach.

Lecz gdy wiatr zimny będzie dął
i smutek krążył światem,
w środek Warszawy spłyniemy w dół,
żołnierze z Westerplatte.

1939

Major Henryk Sucharski podczas kapitulacji, 7 września 1939 roku. W dowód uznania Niemcy pozwolili mu zatrzymać szablę.

Pomnik Obrońców Wybrzeża, 1966, Westerplatte

O tekście

1. Ustal, kto wypowiada się w wierszu.

2. Odwołaj się do znajomości historii i określ, które fragmenty utworu przedstawiają wydarzenia zgodnie z prawdą, a które są poetycką wizją autora. Wskaż odpowiednie cytaty.

opis zgodny z prawdą	poetycka wizja

3. Scharakteryzuj żołnierzy opisanych w wierszu. W czym przejawia się ich odwaga?

4. Jaki obraz przyrody wyłania się z fragmentów ujętych w nawiasy? Ustal, czemu służy zastosowanie takiego zapisu.

5. Wybierz poprawne uzupełnienie zdania i zaproponuj jego dokończenie.

Obrazy późnego lata i opis cierpień żołnierzy zostały zestawione na zasadzie **podobieństwa / kontrastu**, dzięki czemu wiersz podkreśla…

6. Odczytaj te fragmenty dzieła, w których jest mowa o nagrodzie za walkę w obronie ojczyzny.

7. Do czego zobowiązują się żołnierze w ostatniej strofie? W jakim celu? Wyjaśnij metaforyczne znaczenie tego fragmentu wiersza.

8. Przeczytaj definicję pieśni, a następnie wyjaśnij, dlaczego utwór Gałczyńskiego został tak określony. Jakie cechy tego gatunku można w nim dostrzec?

Pieśń – utwór poetycki wywodzący się z literatury starożytnej. Początkowo teksty tego typu były śpiewane, ale z czasem pieśń stała się samodzielnym dziełem. Na dawny związek z muzyką mogą wskazywać niektóre cechy jej budowy, np. podział na strofy, obecność refrenu, melodyjność, rytmiczność, stosowanie rymów i wyrazów dźwiękonaśladowczych.

9. Uzupełnij tabelę: nazwij środek poetycki zastosowany w utworze lub podaj jego przykład. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Nazwa środka poetyckiego	Przykład z wiersza
?	*prosto do nieba czwórkami szli / żołnierze*
ożywienie	?
epitet	?
?	*gwiżdżąc na szwabską armatę*
porównanie	?

Tworzę

10. Jak myślisz, dlaczego artyści podejmują w swojej twórczości tematykę historyczną? Zapisz w zeszycie swoje refleksje na ten temat.

11. Naucz się na pamięć wiersza *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte* i wygłoś go na forum klasy. Pamiętaj o zasadach pięknej recytacji.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Utwór Gałczyńskiego jest poświęcony bohaterom wojny obronnej 1939 roku.	P	F
2.	Poeta skupił się na dokładnym przedstawieniu wydarzeń historycznych.	P	F

Warszawskie dzieci

Kryteria sukcesu:

- analizuję opinie powstańców na temat odwagi;
- omawiam wartości ważne dla podmiotu lirycznego;
- wskazuję w utworze cechy piosenki;
- oceniam znaczenie pieśni i piosenek patriotycznych dla walczących.

Na początek

- Przeczytaj fragmenty rozmów z uczestnikami powstania warszawskiego. Czego można się dowiedzieć o odwadze z ich wypowiedzi? Jakie pytania chciałabyś / chciałbyś im zadać?

Maria Dębowska, pseud. „Ilonka"

Pani Mario, dlaczego pani poszła do Powstania?

Trudno mi odpowiedzieć na pytanie: „Dlaczego?". Żeby walczyć o Polskę, tak wzniośle mówiąc. Z tym że nie jestem z natury odważna. Jeszcze pamiętam, jak byłam dzieckiem i myśmy o wojnie w szkole się dowiadywały, to koleżanki moje tuż przed wojną dziarsko mówiły, że chcą [ginąć] za ojczyznę, a ja myślałam sobie, że bym nie chciała wcale zginąć za ojczyznę, ale byłam w Powstaniu, chociaż bałam się wojny.

Jerzy Zakrzewski, pseud. „Młot"

Czy przyjaźnił się pan z kimś szczególnie w czasie Powstania?

Na pewno najbliżsi w czasie Powstania byli koledzy z drużyny. […] To wynikało może z tego, z kim się miało służbę, bo na ogół służbę się miało we dwóch, żeby jeden drugiemu pomagał. […] Bo nie daj Boże, bywały takie przypadki, byli w drużynie tacy chłopcy, którzy nie nadawali się do drużyny, których w decydującym momencie zawodziły nerwy, zdrowie. Trzeba ich było odesłać na tyły. […] Tak jak się mówi, że włosy komuś dęba stają na głowie, to one naprawdę stają. Skóra ściąga się na czubku głowy, mało nie pęknie, po prostu. Tam niektórzy mówią, że się nigdy nic nie bali, no może są tacy, ale większość to jednak się bała. Odwaga to tylko kwestia pokonania tego strachu.

Lech Seweryn Tryuk, pseud. „Leszek Królikowski"

Z jak dużym ryzykiem i z jakimi trudnościami wiązała się pana walka?

No, ryzyko… nie chciałbym fantazjować… Ja byłem za młody, żeby sobie zdawać sprawę z sytuacji, w jakich się znajdowałem, a które obecnie, jak czasami powracają mi w pamięci, to na pewno bym bardziej się bał niż wtedy. Wtedy młodzieńcza brawura, czy może fantazja, powodowały, że myśmy się nie denerwowali ani nie bali, traktowaliśmy to jak wielką przygodę, obowiązek wobec Ojczyzny.

relacje z Archiwum Historii Mówionej, https://www.1944.pl/

Listonosze Harcerskiej Poczty Polowej – fotografia z powstania warszawskiego, 1944

Stanisław Ryszard Dobrowolski (1907–1985)

Poeta i prozaik. W czasie II wojny światowej jako oficer Armii Krajowej (pseud. „Goliard") walczył w powstaniu warszawskim. Poświęcił tym wydarzeniom wiele swoich utworów, w tym popularnych pieśni, takich jak *Szturmówka*, *Żelazny marsz*, *Warszawskie dzieci*. Ten ostatni utwór, napisany w lipcu 1944 roku i nagrany dla powstańczego radia „Błyskawica", był nazywany powstańczym hymnem. Po upadku zrywu Dobrowolski trafił do niemieckiej niewoli. Po wojnie brał aktywny udział w życiu politycznym (był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej) i literackim. Wydał kilkadziesiąt tomów prozy i poezji.

Poznaj autora

Warszawskie dzieci[1]

sł. Stanisław Ryszard Dobrowolski, muz. Andrzej Panufnik

Nie złamie wolnych żadna klęska,
Nie strwoży śmiałych krwawy trud –
Pójdziemy razem do zwycięstwa,
Gdy ramię w ramię stanie lud.

Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój,
Za każdy kamień Twój, Stolico, damy krew!
Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój,
Gdy padnie rozkaz Twój, poniesiem wrogom gniew!

Powiśle, Wola i Mokotów,
Ulica każda, każdy dom –
Gdy padnie pierwszy strzał, bądź gotów,
Jak w ręku Boga złoty grom.

Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój…

Od piły, dłuta, młota, kielni –
Stolico, synów swoich sław,
Że stoją wraz przy Tobie wierni
Na straży Twych żelaznych praw.

Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój…

Poległym chwała, wolność żywym,
Niech płynie w niebo dumny śpiew,
Wierzymy, że nam Sprawiedliwy
Odpłaci za przelaną krew.

Warszawskie dzieci, pójdziemy w bój…

Pomnik Małego Powstańca, proj. Jerzy Jarnuszkiewicz, 1983, Stare Miasto, Warszawa

[1] Nawiązanie do sformowanego w 1918 roku 21. Warszawskiego Pułku Piechoty „Dzieci Warszawy", który bronił stolicy we wrześniu 1939 roku; jego żołnierze walczyli także w powstaniu warszawskim

O tekście

1. Jaka zbiorowość wypowiada się w utworze? Odczytaj dosłowne i metaforyczne znaczenie wyrażenia *warszawskie dzieci*.

Podmiot zbiorowy – to podmiot liryczny wypowiadający się w imieniu jakiejś grupy. Na jego obecność wskazują formy zaimków i czasowników, np. *Wierzymy, że nam Sprawiedliwy / Odpłaci za przelaną krew.*

2. Uzupełnij poniższe zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D. E

Wiersz został napisany **A / B**, na co wskazuje użycie form **C / D**.

A. przed wybuchem powstania
B. już w trakcie powstania
C. liczby mnogiej
D. czasu przyszłego

3. Wybierz poprawne uzupełnienie zdania. Uzasadnij wybór, odwołując się do cytatów z wiersza.

Z utworu *Warszawskie dzieci* wynika, że w stolicy panował nastrój **optymizmu / pesymizmu**.

4. Wypisz wartości, które szczególnie ceni zbiorowość wypowiadająca się w wierszu.

5. Podaj właściwe dokończenie zdania. E

W wersie *Na straży Twych żelaznych praw* określenie *żelazny* można zastąpić synonimem

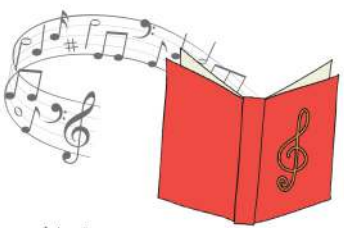
A. *surowy*. **B.** *stalowy*. **C.** *tradycyjny*. **D.** *nienaruszalny*.

6. Przypomnij definicję piosenki i wskaż cechy tego gatunku w utworze Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego.

7. Jak sądzicie, dlaczego *Warszawskie dzieci* stały się tak znanym dziełem? Jaką rolę ten i podobne utwory odgrywały w czasie powstania? Porozmawiajcie o tym w klasie.

Tworzę

8. Opracuj śpiewnik patriotyczny (np. w formie albumu, prezentacji multimedialnej). Przedstaw w nim pięć pieśni bądź piosenek mających szczególne znaczenie dla Polaków. Zaprezentuj go w klasie, uzasadniając wybór utworów.

Sprawdź, co już umiesz

Która z informacji na temat piosenki *Warszawskie dzieci* jest nieprawdziwa?

A. Utwór Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego zawiera wezwanie do walki.
B. W pierwszym wersie jest mowa o upadku powstania warszawskiego.
C. Poeta podkreśla niezłomną wiarę w odniesienie zwycięstwa.
D. Warunkiem zwycięstwa jest jedność narodu.

Interpunkcja zdania złożonego? Nic prostszego!

Kryteria sukcesu:

- znam zasady interpunkcji w zdaniu złożonym;
- wskazuję spójniki, przed którymi stawia się przecinek w wypowiedzeniach złożonych współrzędnie i podrzędnie;
- stosuję w praktyce poznane zasady interpunkcji.

Na początek

- Nazwij typy wypowiedzeń. W których miejscach należy w nich wstawić przecinki?

Ostry przenikliwy wiatr zmusił wszystkich do założenia czapek i szalików.
Mamy już po dwanaście lat zatem musimy brać odpowiedzialność za swoje decyzje.
Łucja weszła na pokład łodzi mimo że cierpi na chorobę morską.
Kiedy nieopatrznie zeszli ze szlaku między drzewami ujrzeli niedźwiedzicę z młodymi.

W zdaniach złożonych oddzielamy zdania składowe przecinkiem, spójnikiem lub zaimkiem względnym.

Przecinek stawiamy:

- w zdaniach złożonych współrzędnie, w których między zdaniami składowymi nie pojawia się spójnik, np.

Skoncentrowała się, przygotowała do startu.
Najpierw pomyślał, potem ruszył na pomoc.

- w zdaniach złożonych współrzędnie przed spójnikami: *a, ale, bądź, bowiem, jednak, natomiast, toteż, lecz, więc, zatem, dlatego, czyli*, np.

Chciał podejść do Uli, ale Piotrek był pierwszy.
Cezary stłukł ulubiony kubek taty, jednak sam przyznał się do winy.

- zawsze między zdaniem nadrzędnym i podrzędnym, bez względu na ich kolejność, np.

Rodzice byli na spacerze, gdy usłyszeli wołanie o pomoc.

Jeśli chcesz być kaskaderem, musisz zadbać o kondycję fizyczną.

Przybiegnę jak najszybciej, kiedy po mnie zadzwonisz.

Zdanie podrzędne, które jest wtrącone w zdanie nadrzędne, wydzielamy przecinkami z obu stron, np.

Taki człowiek, jakim jest mój ojciec, nigdy nie zawiedzie.

Zapamiętaj! Przecinka nie stawiamy przed spójnikami: *i, oraz, ani, bądź, lub, ni, albo, czy*, chyba że powtarzają się w zdaniu, występując w tej samej funkcji, np.

Na wycieczkę zapisali się Jola i Kasia, i Klaudia, i Wiktor – czyli połowa grupy.

1. Wskaż w tekście miejsca, w których brakuje przecinków.

Kostka Rubika to bez wątpienia jedna z najpopularniejszych zabawek logicznych na świecie. Została zaprojektowana w 1974 roku przez węgierskiego architekta Ernő Rubika który sprzedał prawa do swojego wynalazku japońskiemu konstruktorowi. Gra polega na ułożeniu kolorowych kwadratów w taki sposób aby na każdej ze ścian tworzyły jednakowy kolor. Zadanie nie jest łatwe sam wynalazca pierwszy raz układał kostkę przez miesiąc. Mimo trudności z ułożeniem produkt się spodobał. Gdy w 1980 roku pojawił się w sprzedaży w ciągu dwóch lat został kupiony przez ponad dwa miliony osób. W kolejnych latach możemy już mówić o prawdziwym szaleństwie na jego punkcie bowiem pojawiły się filmy i książki instruktażowe. Miłośnicy wynalazku Rubika zakładają fankluby oraz układają kostkę na czas. Obecny rekord jest niewiarygodny gdyż wynosi nieco ponad… trzy minuty! Pamiętaj! Chociaż nie jesteś w stanie od razu poradzić sobie z łamigłówką warto próbować. Dzięki zabawce poprawiamy naszą koncentrację a także rozwijamy umiejętność logicznego myślenia.

2. Dokończ wypowiedzenia na dwa sposoby: aby najpierw powstało zdanie złożone współrzędnie, a potem – podrzędnie. Zastosuj odpowiednią interpunkcję.

- Czułam / Czułem strach…
- Jestem odważna / odważny…
- Nie boję się wyrażać własnego zdania…
- Stawiam czoło wyzwaniom…
- …wreszcie uwierzyłam / uwierzyłem w siebie.
- …podjęłam / podjąłem ryzykowną decyzję.

3. Opisz w 4–5 zdaniach sytuację przedstawioną na wybranym zdjęciu. Pamiętaj o przecinkach.

1.

2.

4. Połącz zdania składowe za pomocą spójników lub zaimków. Przed którymi z nich należy postawić przecinek?

- Wanda Rutkiewicz zdobyła Mount Everest (?) miała trzydzieści pięć lat.
- Fryderyk Chopin urodził się w Żelazowej Woli (?) później przeprowadził się do Warszawy.
- Krystian Zimerman jest wybitnym polskim pianistą (?) wygrał IX Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina.
- Kamil Stoch tak mocno wyskoczył z progu (?) prawie pobił rekord świata.
- Beethoven stopniowo tracił słuch (?) nadal tworzył muzykę.
- Ernest Malinowski wyjechał do Peru (?) wytyczył tam linię kolejową.

5. Połącz zdania w taki sposób, aby utworzyć wypowiedzenia złożone współrzędnie bądź podrzędnie. Posłuż się dowolnymi spójnikami. Powiedz, przed którymi z nich należy wstawić przecinek.

Potrafimy doskonale orientować się w terenie.	Nie znaliśmy trasy.	Nigdy jej nie lubił.
Mój dom zawsze był azylem dla psów i kotów.	Ruszyliśmy naprzód.	Tata Zosi zmienił pracę.
Postanowił rozkręcić własny biznes.	Chcę zostać weterynarzem.	Uwielbiam zwierzęta.

6. W których wypowiedzeniach brakuje przecinka? Wskaż je. Sylaby zapisane przy tych zdaniach, czytane kolejno, utworzą hasło – nazwisko laureata Pokojowej Nagrody Nobla w 1993 roku.

MAN	Zrób to jeśli pragniesz być niezależny.
BEN	Zamierzam zawsze dotrzymywać słowa.
KOR	Żeby tylko historia się nie powtórzyła.
DE	Nie przypuszczał że go na to stać.
PUG	Moim zdaniem poprzeczka została zawieszona zbyt wysoko.
LA	Włączyli muzykę pierwsza wybiegłam na parkiet.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Jestem przekonany że mimo wszelkich trudności pewnego dnia człowiek podbije kosmos*, brakuje dwóch przecinków.	P	F
2.	Wszystkie zdania składowe w wypowiedzeniach złożonych oddzielamy przecinkiem.	P	F

Gdy w domu zamieszka lew

Kryteria sukcesu:

- przedstawiam bohaterów i zdarzenia z tekstu;
- wiem, gdzie szukać pomocy w trudnych sytuacjach rodzinnych;
- zapisuję swoje przemyślenia na temat domu;
- projektuję plakat dotyczący zjawiska przemocy domowej.

Na początek

- Rozwiąż rebus. Wyjaśnij znaczenie otrzymanego powiedzenia.

Małgorzata Strękowska-Zaremba (ur. 1960)

Poznaj autora

Pisarka, autorka tekstów do podręczników, recenzentka „Nowych Książek" (polskiego miesięcznika poświęconego nowościom wydawniczym), dziennikarka. Autorka wielu książek dla dzieci i młodzieży oraz publikacji w czasopismach dziecięcych. Była wielokrotnie nagradzana, m.in. za powieści *Abecelki i duch Bursztynowego Domu* (Nagroda Literacka im. Kornela Makuszyńskiego), *Złodzieje snów* (wpisanie na Listę Skarbów Muzeum Książki Dziecięcej), *Dom nie z tej ziemi* (Najlepsza Książka Dziecięca 2017 w plebiscycie Przecinek i Kropka oraz uznanie przez Międzynarodową Bibliotekę Młodzieżową w Monachium za jedną z 200 najlepszych książek dla dzieci na świecie w roku 2018).

Małgorzata Strękowska-Zaremba

Dom nie z tej ziemi

fragmenty

[Marysia uchodzi za dziwaczkę i niezdarę, ponieważ nieustannie ulega drobnym wypadkom. Stłuczone kolana i sińce, upadki z drzewa – to jej codzienność. Dziewczynka w każdej wolnej chwili obserwuje z ukrycia „dom nie z tej ziemi". Budynek z pozoru niczym szczególnym się nie wyróżnia, ale Marysia zauważa, że nie rzuca on cienia w słońcu i nigdy nie pada nad nim deszcz. Wkrótce w obserwacjach dziewczynce zaczyna towarzyszyć Daniel – kolega z sąsiedztwa, który powątpiewa w jej opowieści, ale postanawia pomóc w odkryciu tajemnicy tego miejsca].

Marysia nie pojawiła się w kryjówce ani tego dnia, ani następnego. Daniel nie rezygnował. Gdy przyszedł na Radosną po raz trzeci, na podwórku tego domu stał zielony samochód. W środku

siedziały dzieci, te same, które chłopak widział dwa dni wcześniej. Wysoki mężczyzna przypiął dzieciaki do fotelików, żartobliwie zmierzwił im włosy i usiadł za kierownicą. Tymczasem mama malców zamknęła drzwi tego domu na klucz i też wsiadła do auta. Po chwili zielony seat mknął już ulicą Radosną w stronę centrum miasta.

Daniel nie wiedział, co myśleć o tej rodzinie. Wszyscy byli całkiem zwyczajni. Nie mieli śniegu na głowach ani ponurych min. Nie tak powinni wyglądać mieszkańcy zaczarowanego domu.

Postanowił skorzystać z nieobecności właścicieli i zakraść się do ogrodu. […] Obszedł dom wokoło, zerkając w okna na parterze. Wszystkie szyby pokazały mu to samo: białe firanki i kwiaty w doniczkach.

Wtem serce chłopaka drgnęło i zasypało go pytaniami. Czy to możliwe, że rośliny w oknach są identyczne? […] I że firanki układają się w takie same cztery długie fałdy?! […]

Dotknął szyby w oknie, żeby jeszcze raz policzyć płatki i łodyżki. I zmartwiał. Kwiaty, doniczki i firanki były namalowane grubo kładzioną farbą! Tło zaś zostało wypełnione bladoniebieskim kolorem.

Okna kłamały, pokazywały przechodniom nieprawdziwy widok, by ukryć to, co znajdowało się w środku! […]

– Rozwiążę twoją zagadkę – szepnął i przesunął dłoń aż na radośnie żółtą ścianę domu. Była zaskakująco gładka, jak ludzka skóra. Chłopak wyczuł pod tynkiem zgrubienia przypominające mięśnie lub żyły. Przyłożył ucho do muru i wtedy stało się coś niepojętego. Ściana drgnęła i zaraz zapadła się w sobie. Ten dom wciągnął ją, jak człowiek wciąga brzuch. Daniel znieruchomiał, a jego serce ukryło się w mysiej dziurze.

W nagłej ciszy coś zaskrzypiało. Chłopak uniósł głowę i wstrzymał oddech. Dom z wolna pochylał się nad nim niczym olbrzym nad muchą. Dwa okna na piętrze, wykrzywione teraz i zwężone do rozmiaru szpar, patrzyły na niego niczym prawdziwe oczy. […] Gałęzie wysokich drzew łamały się pod ciężarem dachu, dom pochylał się coraz niżej i niżej. Chłopak chciał uciec, ale nie mógł.

Wrósł w ziemię jak jakiś seler z pióropuszem liści na głowie.

Wtem ktoś szarpnął go za rękę.

– Uciekaj! – krzyknęła Marysia. Wyrwała go z ziemi i pociągnęła na tyły domu. […]

Uciekali jak najdalej. Tymczasem dom się wyprostował, a drzewa popodnosiły połamane gałęzie. Po chwili wszystko wyglądało tak, jakby nic się nie wydarzyło. […]

***

Marysia biegła na wieczorne spotkanie z Danielem […]. Umówili się na ulicy Wesołej, na tyłach tego domu. Dziewczynka przybiegła trochę za wcześnie. Usiadła w trawie pod płotem. Naciągnęła na głowę kaptur zielonej bluzy i zamknęła oczy. […]

– Śpisz? […] – Głos Daniela wyrwał Marysię z rozmyślań.

Dziewczynka drgnęła. Zsunęła kaptur z głowy. […]

Gdy weszli do ogrodu, zapadał zmrok. […]

– Pamiętaj. Nie dotykaj ścian i bądź cicho – poleciła Marysia. […]

Pierwsza wspięła się po grubym pniu. Daniel ruszył za nią. Po chwili stali już na balkonie. […]

W domu przy Radosnej były skrzypiące schody, a mimo to Daniel nie słyszał ich głosu. Zaczął podejrzewać, że Marysia poddaje go próbie, sprawdza, czy nadaje się na detektywa. […]

Już chciał jej to powiedzieć, ale właśnie w tym momencie do pokoju dzieciaków wszedł tata dziewczynki i chłopczyka. Popatrzył na śpiące maluchy. Otulił dziewczynkę kołdrą, pogłaskał jej miękkie włosy i pocałował ją na dobranoc. Potem się odwrócił i ruszył w stronę łóżka chłopczyka. I wtedy potknął się o zapomniany klocek, tak samo pomarańczowy jak dywan. Stracił równowagę, wyrzucił ręce przed siebie i oparł się dłonią o ścianę tego domu, żeby nie upaść. […]

I zaraz z twarzy taty znikł łagodny uśmiech. I zaraz rozszerzyły się jego oczy. I zaraz usta wykrzywiły się w strasznym grymasie. I zaraz buchnął z nosa najprawdziwszy ogień. Ten

dom robił z tatą, co chciał, a on nie mógł oderwać dłoni od ściany! Jego dłoń czerwieniała i czerwieniała jak żelazo włożone w płomienie ogniska.

Tata krzyknął z bólu. I zaraz włosy taty zmieniły się w lwią grzywę. I zaraz twarz pokryła się rudą sierścią. I zaraz z rąk wyrosły lwie pazury.

Lew ryknął.

Daniel nagle zaczął słyszeć aż za dużo: ryk lwa, głośny tupot na schodach, przyspieszone oddechy, płacz dzieci i myśli Marysi.

Nie bij, nie bij, nie bij – nakazywała swojemu sercu dziewczynka. Chciała, żeby jej serce stanęło. Chciała żyć dalej bez serca, bo gdy się nie ma serca, widzi się mniej i mniej czuje.

Ręka taty już nie była ręką, tylko łapą lwa. Lew miał więcej siły od taty. Oderwał łapę od ściany, zawadził pazurem o kołdrę i zrzucił ją z łóżka chłopczyka.

Wtedy do pokoju wbiegła mama. Zobaczyła lwa, ale się nie wystraszyła. Chciała złapać go za łapę i odczarować, ale przecież dziki lew to nie kotek z podwórka.

Lew ryknął i pchnął mamę na ścianę.

– Nie dotykaj ściany! – krzyknął Daniel, zapominając o ostrożności.

Niestety mama go nie usłyszała. Oparła rękę o ścianę tego domu, napęczniałego od złych czarów, i znieruchomiała. Stała tak z ręką wyciągniętą w stronę lwa i z ustami otwartymi do krzyku.

Dom zamienił ją w kamień! – pomyślał przerażony Daniel.

Ale nie, niezupełnie. Oczy mamy nie skamieniały. Patrzyły i widziały. I wołały o pomoc.

Lew był coraz większy i coraz straszniejszy. Skakał po pokoju jak po ciasnej klatce. Odbijał się od ścian, aż drżały mury. Niszczył zabawki, przewracał meble i zrywał firanki. I ryczał lwioerczo.

Po twarzy dziewczynki i chłopczyka płynęły łzy okrągłe jak zielony groszek wyłuskany ze strąków. Kilka łez potoczyło się po pomarańczowym dywanie aż do drzwi balkonowych. Malcy na szczęście nie dotykali ścian. Dziewczynkę małymi pluszowymi ramionkami obejmował pluszowy miś. Chłopczyka tulił szmaciany kangurek z małą torebką na brzuszku.

Daniel chwycił Marysię za ręce i potrząsnął nią.

– Co robić?! Jak im pomóc?! Jak zdjąć z nich czar?! – krzyczał.

Marysia nie odpowiedziała. Jej serce wreszcie się zatrzymało, więc i ona nie mogła wykonać żadnego ruchu.

– Powiedz coś! – wrzasnął Daniel.

Niestety. Głupie serce Marysi zaparło się. Stało i stało jak tamta mama zamieniona w kamień. Odrętwiała Marysia próbowała przypomnieć mu jego rolę.

Ja mam serce do bicia, ja mam serce do bicia, ja… – powtarzała pomylonemu sercu. Daniel zrozumiał, że musi działać sam.

Do kogo zadzwonić? Do taty? Mamy? […] – pytał sam siebie. – *Nie! Dotkną ścian i ten dom ich zaczaruje!*

Zadzwonił na policję.

– Dzieci płaczą w domu na Radosnej! – powtarzał przejęty. Nie wspomniał o lwie, by policjantka nie pomyślała, że żartuje.

– Przyjadą! – powiedział z wielką ulgą i chyba w końcu odczarował serce Marysi, bo dziewczynka poruszyła się i nieoczekiwanie wybuchła:

– Coś ty zrobił! Wszystko wygadałeś! Teraz dom się na nich zemści! […]

***

Daniel kręcił się po pokoju jak ślepiec, aż zrozumiał, że złe moce, które strzegą domu z żółtymi ścianami i brązowym dachem, przywołały najgorszy rodzaj ciszy, żeby on i Marysia nie mogli się porozumieć. […] Jak walczyć z ciszą? Krzykiem? Co może choćby najbardziej rozpaczliwy krzyk, gdy nikt go nie słyszy?

O tekście

1. Jaką tajemnicę starają się odkryć Marysia i Daniel?

2. Podaj informacje na temat obserwowanego przez nich domu.

- Jak wygląda?
- Przy jakiej ulicy się znajduje?
- Czym się wyróżnia?

- Kto w nim mieszka?
- Co wiemy o tych osobach?
- W jaki sposób dom oddziałuje na swoich mieszkańców?

3. Wskaż w tekście zdarzenia, które można określić jako nieprawdopodobne.

4. Dlaczego budynek opisany w powieści został nazwany *domem nie z tej ziemi*? Czy tytuł książki nawiązuje wyłącznie do jego nierzeczywistych cech? Uzasadnij odpowiedź.

5. W jaki sposób dom przekłamywał to, co się działo w środku? Dlaczego tak trudno było odkryć jego tajemnicę?

6. Opisz zachowanie taty. Nazwij cechy, które dały o sobie znać w poniższych sytuacjach. Na czym polegała przemiana mężczyzny?

SYTUACJA	ZACHOWANIE OJCA	CECHA CHARAKTERU
wyjazd samochodem sprzed domu	?	?
doglądanie dzieci, gdy spały	?	?
potknięcie się o klocek na dywanie	?	?

7. Jak się zachowywali mieszkańcy, gdy w domu pojawiał się lew? Opisz, co się działo z mamą i z dziećmi.

8. Zastanów się nad zachowaniem Marysi i jej stosunkiem do tego domu. Jak myślisz, o czym to może świadczyć? Uwzględnij wszystkie informacje na temat dziewczynki.

9. Wybierz poprawne dokończenie zdania spośród odpowiedzi **A** albo **B** oraz **C** albo **D**.

Daniel, po przemianie ojca w lwa, **A / B**, **C / D**.

A. starał się interweniować,
B. znieruchomiał,
C. a serce mu stanęło ze strachu.
D. ale nie wiedział, co robić.

10. Oceń zachowanie Daniela. Czy według Ciebie zareagował właściwie?

a) Co Twoim zdaniem powinien zrobić człowiek będący świadkiem przemocy? Gdzie należy szukać ratunku w takiej sytuacji?

b) Wyszukaj w internecie numery telefonów zaufania i infolinii interwencyjnych.

Taki gest oznacza wzywanie pomocy. Gdy ktoś Ci go pokaże, koniecznie daj znać komuś dorosłemu albo, jeśli to niemożliwe, zadzwoń pod numer ratunkowy **112**.

11. Wyjaśnij, jak rozumiesz stwierdzenie: *Dom to nie tylko cztery ściany i cegły.*

Tworzę

12. Co sprawia, że w domu czujesz się dobrze? Przerysuj do zeszytu piramidę i umieść na niej te wartości, które uważasz za najważniejsze. Możesz wybrać spośród podanych propozycji lub podać własne. Uzasadnij pisemnie swój wybór.

towarzystwo • poczucie bezpieczeństwa • akceptacja • komfort • spokój i cisza • miłość • smaczne jedzenie • bliskość

13. Zastanów się, czy zgadzasz się z powiedzeniem: *Nie mów nikomu, co się dzieje w domu.* Zapisz w zeszycie swoje przemyślenia.

14. Narysujcie w grupach plakaty będące wyrazem sprzeciwu wobec przemocy domowej. Zaprezentujcie je w formie galerii prac na szkolnym korytarzu lub w mediach społecznościowych szkoły.

15. Zapisz w zeszycie, co możesz zrobić, kiedy wiesz, że w czyimś domu dochodzi do przemocy.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przemianę taty w lwa należy rozumieć w sposób dosłowny.	P	F
2.	Postawa Daniela wobec przemocy była dowodem odwagi.	P	F

Oficjalnie czy nieoficjalnie

Kryteria sukcesu:

- charakteryzuję oficjalną i nieoficjalną odmianę polszczyzny;
- rozpoznaję i właściwie stosuję w wypowiedziach elementy charakterystyczne dla tych odmian;
- znam definicję listu oficjalnego;
- redaguję tę formę wypowiedzi.

Na początek

- Porównaj wypowiedzi w przedstawionych sytuacjach. Co wpłynęło na taki, a nie inny dobór słów?

1. Przypomnij wiadomości na temat języka oficjalnego i nieoficjalnego. Dopasuj podane cechy do odpowiedniej odmiany polszczyzny. Notatkę wykonaj w zeszycie.

Język oficjalny	Język nieoficjalny
?	?

- bezpośredniość i swoboda wypowiedzi
- słabe uporządkowanie składniowe
- wprowadzanie elementów potocznych
- duża dbałość o poprawność wypowiedzi
- unikanie wyrażeń potocznych
- staranny dobór słownictwa
- używanie zwrotów grzecznościowych
- częste stosowanie słownictwa oceniającego
- obecność wyrazów nacechowanych emocjonalnie
- jasność i uporządkowanie wypowiedzi

2. W których z podanych sytuacji można wykorzystać język nieoficjalny (N), a w których należy się posłużyć językiem oficjalnym (O)? Wybierz poprawne odpowiedzi.

1.	Mama Kasi jest dyrektorką szkoły, w której uczy się dziewczynka. Kasia w imieniu swojej klasy pisze prośbę o zgodę na kilkudniową wycieczkę.	N	O
2.	Kasia dyskutuje z koleżankami i kolegami w klasie na temat terminu i kierunku podróży.	N	O
3.	Rafał pisze list do swojego ulubionego pisarza z prośbą o autograf.	N	O
4.	Pan Kowalski wypowiada się w telewizyjnej dyskusji.	N	O
5.	Mama Kasi opowiada sąsiadce o planowanym remoncie ich ulicy.	N	O
6.	Pan Kowalski pisze list do prowadzącego program telewizyjny, aby podziękować za możliwość wzięcia udziału w dyskusji.	N	O

3. Przypomnij stałe elementy listu jako formy wypowiedzi.

List oficjalny – list formalny, kierowany do osób publicznych, często nieznanych nadawcy, albo do urzędów, instytucji, organizacji. Zwykle pisany w celu wyrażenia prośby, podziękowania za coś lub poinformowania o jakichś faktach.

Cechy listu oficjalnego

formalne słownictwo, język oficjalny	rzeczowość, zwięzłość	poprawność i uprzejmość wypowiedzi	stosowanie form grzecznościowych	używanie utartych sformułowań

Bank słówek

- **zwroty do adresata**: Szanowna Pani / Szanowny Panie • Szanowny Panie Prezydencie • Wasza Królewska Mość • Wasza Świątobliwość • Wasza Ekscelencjo • Pani Marszałek • Panie Pośle
- **rozwinięcie**: Zwracam się z uprzejmą prośbą o… • Proszę o umożliwienie mi… • Chciałabym / Chciałbym się dowiedzieć… • Swoją prośbę motywuję tym, że…
- **zakończenie listu**: Liczę na przychylną decyzję • Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojej sprawy • Będę wdzięczna / wdzięczny za szybką odpowiedź • Oczekuję Pana / Pani / Państwa decyzji w tej sprawie • Liczę na osobisty kontakt z Panią / Panem / Państwem
- **zwroty grzecznościowe na zakończenie**: Z poważaniem • Łączę wyrazy szacunku • Z wyrazami szacunku

Pamiętaj, że zwroty grzecznościowe Pan / Pani / Państwo należy zapisywać wielką literą!

W lewym górnym rogu: dane nadawcy, w tym zwykle numer telefonu i / lub adres e-mail.

Małe Miasteczko, 13.06.2026 r.

W prawym górnym rogu: miejscowość i data – koniecznie oddzielone przecinkiem.

Adam Kowalski
ul. Poważna 6a
01-234 Małe Miasteczko
adam_kowalski@zamienmyslowo.pl

Po prawej stronie: dane adresata.

Pan Dyrektor
Jan Nowak
Szkoła Podstawowa nr 55
ul. Lubiana 66
01-100 Średnie Miasto

Nagłówek z właściwą formą grzecznościową.

Szanowny Panie Dyrektorze!

W imieniu swoim i innych rodziców uczniów klas szóstych chciałbym podziękować za podjęcie działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa naszym dzieciom.

Jesteśmy wdzięczni, że szkoła włączyła się aktywnie w zwalczanie przemocy wśród uczniów.

Tekst listu podzielony na akapity; w pierwszym z nich należy podać przyczynę napisania listu, w kolejnych – uzasadnienie prośby czy inne ważne informacje.

Zwrot grzecznościowy – nie stawiamy po nim przecinka.

Z wyrazami szacunku

Adam Kowalski

Podpis – nawet jeśli list oficjalny powstaje na komputerze, należy pamiętać, żeby podpisać się odręcznie.

4. Wymień trzy sytuacje, które wymagają napisania listu oficjalnego.

5. Wybierz jedno ze zdjęć. Potraktuj je jako inspirację do napisania listu oficjalnego. Możesz w nim za coś podziękować, o coś poprosić lub o czymś poinformować.

1.

2.

3.

4.

6. Sformułuj prośbę do dyrektora szkoły o możliwość zorganizowania dyskoteki na koniec roku szkolnego. Pamiętaj o właściwym uzasadnieniu.

7. Napisz list oficjalny do prezydenta miasta / sołtysa wsi z prośbą o poprawienie bezpieczeństwa na drodze, którą chodzisz do szkoły.

8. Wyszukaj w dostępnych źródłach informację o tym, kogo należy tytułować: *Wasza Ekscelencjo*, a kogo – *Wasza Świątobliwość*.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania.

List oficjalny jest formą wypowiedzi, w której

A. dopuszczalna jest swoboda języka.

B. stosuje się słownictwo potoczne.

C. obowiązuje ustalona struktura.

D. można przeprosić koleżankę.

Na koniec świata albo jeszcze dalej!

Kryteria sukcesu:

- wypowiadam się na temat odwagi i brawury;
- wskazuję zalety i wady samodzielnych podróży;
- piszę opowiadanie z dialogiem.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, dlaczego ludzie podejmują niebezpieczne działania, np. skaczą na bungee (czytaj: bandżi), wspinają się na trudne do zdobycia szczyty, nurkują z rekinami. Czym się różni odwaga od brawury? W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

Łukasz Wierzbicki (ur. 1974)

Podróżnik, autor książek przygodowych i historycznych dla dzieci i młodzieży. Oficjalny ambasador Fundacji „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom". Jego debiutancka powieść *Afryka Kazika* została nominowana do Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego.

Poznaj autora

Łukasz Wierzbicki

Wokół świata na wariata

fragmenty

Myślę, że powinienem się cofnąć do dnia, w którym po raz pierwszy przekroczyłem próg Gimnazjum Fryderyka Wilhelma, budynku dostojnego i pełnego powagi.

– Siadaj tam, obok tego głupka Perkitnego […]! – fuknął znienacka nauczyciel i wskazał siedzącego w ławce draba w drucianych okularach na nosie. Klapnąłem obok wyższego o głowę typa. Zachichotał na mój widok, mrugnął okiem i… podał po kryjomu zwitek papieru.

Rozwinąłem liścik. Pośród koszmarnych gryzmołów paskudny diabełek z kędzierzawą czupryną i wywalonym jęzorem wytrzeszczał na mnie ślepia. Odczytałem napis: „kto zagląda, tak wygląda". Parsknąłem śmiechem.

– Leon Mroczkiewicz! Tadeusz Perkitny! – huknął nauczyciel. – Nie błaznować mi tam! Z takim zachowaniem daleko nie zajedziecie!

„…daleko nie zajedziecie… zajedziecie… jedziecie…" – poniosło się echem po szkolnym korytarzu.

Wtedy właśnie, tak mi się wydaje, ja – Leon Mroczkiewicz – i mój dziwaczny sąsiad ze szkolnej ławy – Tadeusz Perkitny – wyruszyliśmy w naszą wspólną podróż.

Każdego następnego dnia, ku niezmierzonej rozpaczy wychowawców, lęgły się w naszych młodych łbach pomysły tyleż genialne, co głupkowate. A to przyszliśmy

na bal przebrani za dwa fioletowe mrówkojady. A to podczas koncertu szkolnej orkiestry skryci za kurtyną ryczeliśmy jak zarzynane osły. A to znów, zamiast kuć na pamięć czytankę o lesie, gnaliśmy rowerami przez Odrzykożuch do Łopuchówka, by w gęstwinie puszczy przez całą noc obserwować zwyczaje żywieniowe borsuków.

Tak, ciągnęło nas do przyrody, do przygody i tylko kwestią czasu było, kiedy Tadeusz wlezie na taboret, ściągnie z najwyższej półki atlas świata, rzuci na stół zakurzone tomisko o poszarpanych przez gryzonie kartach, otworzy je, […] wskaże mapę świata i zawoła: „Spójrz, Leonie!".

W dniu, w którym zakończyliśmy studia na Wydziale Leśnym […], dokładnie tak zrobił.

– Spójrz, Leonie! Tyleśmy lektur przeczytali, tylu mądrości wysłuchali… a co wiemy o świecie? – Na jego twarzy błądził jakże dobrze mi znany szelmowski uśmieszek. – Trzeba choć raz zobaczyć te gąszcze, urwiska i śmiercią ziejące topiele. Trzeba choć raz utonąć w bezmiarze pustyni lub gdzieś na krańcach świata zgłębić nieskończoność ścieżek, by pojąć, czym jest świat!

– No… trzeba – zgodziłem się. – Co byś powiedział na wyprawę? Ale nie do lasu, na podglądanie stetryczałych[1] borsuków. Mam na myśli taką bardziej wokół świata!

Myśl, by zarzucić plecak na ramię i ruszyć w nieznane, wydawała się niegłupia. Do głowy mi wówczas nie przyszło, by spytać, co będziemy jeść, gdzie spać i czy ludożercy nie wrzucą nas do kotła.

– Weźmy życie za bary, Leoś! Objedźmy Ziemię dookoła! – gorączkował się Tadeusz. – Będziemy jak Magellan[2]!

– M-hmmm… Magellan nie dokończył wyprawy – przypomniałem nieśmiało. – Zaciukali go. Na Filipinach.

– Żartujesz! – Przyjaciel zmarszczył brwi i pochylił się nad mapą, jakby próbował odnaleźć wspomniane przeze mnie Filipiny. – Jak mogli!? To był taki wspaniały żeglarz.

Zamaszystym ruchem wyrwał kartę i złożył na czworo.

– Schowaj dobrze tę mapę – rzekł. – Historię piszą zwycięzcy. Będziemy lepsi. Okrążymy świat i nikt nas nie ukatrupi.

Taki właśnie był Tadeusz. Gdy coś postanowił, nic (nawet trup słynnego Magellana) nie było w stanie go zniechęcić.

Wywlokłem spod łóżka plecak. […]

Spakowałem bochenek razowca, trzy słoje kiszonych ogórków, kilogram jabłek i powidła śliwkowe. Na wierzchu ułożyłem aluminiowy rondel, łyżkę, aparat fotograficzny, zeszyt w linie, ołówek, szczotkę do zębów, kalesony, koc i trzy zmiany bielizny. Byłem gotów. Gotów, by ruszyć w podróż wokół świata.

Nazajutrz, 11 września 1926 roku, zjadłem jajecznicę z pięciu jaj na cebuli i boczku, trzy skiby[3] chleba z masłem oraz dwa plastry leberki[4]. Zarzuciłem plecak na ramię i pomaszerowałem na dworzec kolejowy.

Nici babiego lata snuły się i połyskiwały w słońcu. Dozorca w zielonej katanie zamiatał pierwsze jesienne liście. Młodociany gazeciarz zamachał papierową płachtą. […]

Pokręciłem głową. Nie chciałem marnować dziesięciu groszy na wczorajsze wiadomości. Myślałem o tym, co będzie jutro. Oczyma wyobraźni widziałem tropikalne wyspy, lodowce, spienione rzeki, krokodyle, słonie i wieloryby, które gdzieś tam na mnie czekały.

1 stetryczały – zdziwaczały, zgryźliwy, stary

2 Ferdynand Magellan (1480–1521) – jeden z najwybitniejszych żeglarzy i odkrywców; pomysłodawca wyprawy dookoła świata

3 skiba – kromka chleba

4 leberka – pasztetowa

O tekście

1. Uzupełnij zdania dotyczące fragmentu powieści.

Narratorem tekstu jest

A. Łukasz Wierzbicki.

B. Leon Mroczkiewicz.

C. Tadeusz Perkitny.

Swoją opowieść snuje od momentu

A. rozpoczęcia nauki w gimnazjum.

B. decyzji o próbie zwiedzenia świata.

C. dostania się na wymarzone studia.

Gdy nauczyciel sadza go z jednym z uczniów,

A. od razu nawiązuje z nim nić porozumienia.

B. początkowo jest zawstydzony.

C. głośno protestuje.

Z czasem chłopcy zostają przyjaciółmi. Łączy ich to, że obaj okazują się

A. próżni i cyniczni.

B. dociekliwi i egocentryczni.

C. kreatywni i pełni optymizmu.

2. Jakie emocje wzbudza w Tobie tekst Łukasza Wierzbickiego? Jakie refleksje nasunęły Ci się po lekturze? Opowiedz o tym w klasie.

3. Narrator pisze: *Wtedy właśnie* […] *wyruszyliśmy w naszą wspólną podróż*. Ustal, co w tym kontekście oznacza wyraz *podróż*.

4. Jakie relacje łączą bohaterów? Jak spędzali czas? Określ, o jakich cechach charakteru świadczy ich zachowanie.

5. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa: *Trzeba choć raz zobaczyć te gąszcze, urwiska i śmiercią ziejące topiele. Trzeba choć raz utonąć w bezmiarze pustyni lub gdzieś na krańcach świata zgłębić nieskończoność ścieżek, by pojąć, czym jest świat!*

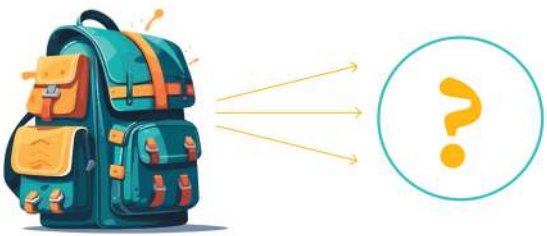
a) Czy zgadzasz się z tą opinią? Uzasadnij odpowiedź.

b) Wytłumacz, dlaczego takie poznawanie świata wymaga odwagi.

6. Opowiedz, co znalazło się w plecaku przygotowanym na wyprawę.

a) Oceń zawartość bagażu i uzasadnij wybór dokonany przez bohatera.

b) Co jeszcze Twoim zdaniem powinien spakować do plecaka? Podaj trzy propozycje.

Tworzę

7. Brawura czy odwaga – co sądzisz o pomyśle wyprawy dookoła świata? W odpowiedzi uwzględnij tytuł przywołanego tekstu.

8. Podaj trzy znaczenia związku frazeologicznego *koniec świata*. Ułóż po jednym zdaniu z każdym z kontekstów.

9. Jakie miejsca chętniej wybrałabyś / wybrałbyś jako kierunek wyprawy – popularne i polecane przez znajomych czy odległe i mniej znane? Przygotuj wypowiedź ustną bądź pisemną, w której uzasadnisz swoje stanowisko.

10. Lepiej podróżować samotnie czy z przyjacielem? Przedstaw w postaci notatki graficznej zalety i wady obydwu rozwiązań.

11. Napisz opowiadanie z dialogiem, które rozpoczniesz od słów: *Wszystko się zaczęło, gdy pewnego dnia kupiłam / kupiłem bilet na samolot do…*

Chcę więcej

Do najsłynniejszych polskich podróżników XX i XXI wieku można zaliczyć **Aleksandra Dobę** (1946–2021). Z zawodu był inżynierem, a z zamiłowania – kajakarzem. Jako pierwszy w historii samotnie przepłynął kajakiem Ocean Atlantycki z Afryki do Ameryki Południowej. Tego wyczynu dokonał trzykrotnie. Opłynął także kajakiem Morze Bałtyckie i Jezioro Bajkał. Wszystkie swoje wyprawy odbywał sam. Zdobył prestiżowy tytuł Podróżnika Roku 2015 w plebiscycie czasopisma „National Geographic" (czytaj: naszynal dżiografik).

▶ Poszukaj w dostępnych źródłach informacji o dokonaniach innych polskich podróżników. Przedstaw jednego z nich na forum klasy. Możesz wybrać osobę z ramki lub dowolną inną postać.

Elżbieta Dzikowska • Marek Kamiński • Henryk Arctowski

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania. Synonimem wyrazu *podróżnik* nie jest

A. *wojażer*. **B.** *odkrywca*. **C.** *obieżyświat*. **D.** *turysta*.

ODWAGA
Podsumowanie rozdziału VI

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj fragment wiersza Adama Asnyka, a następnie wykonaj zadania 1.–5.

Miejmy odwagę!... nie tę jednodniową,
Co w rozpaczliwem przedsięwzięciu pryska,
Lecz tę, co wiecznie z podniesioną głową
Nie da się zepchnąć z swego stanowiska.

Miejmy odwagę!... nie tę tchnącą szałem,
Która na oślep leci bez oręża,
Lecz tę, co sama niezdobytym wałem
Przeciwne losy stałością zwycięża.

Adam Asnyk, *Miejmy nadzieję...* (fragment)

1. Oceń prawdziwość zdań dotyczących tekstu. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W wierszu Adama Asnyka wypowiada się podmiot zbiorowy.	P	F
2.	Utwór można zaliczyć do publicystyki.	P	F

2. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

W przywołanym fragmencie wiersza poeta ukazuje różne rodzaje odwagi, które zestawia na zasadzie **A / B** – wskazuje na to **C / D**.

A. kontrastu
B. podobieństwa
C. powtórzenie zwrotu: *Miejmy odwagę!*
D. wykorzystanie spójnika *lecz*

3. Który z rodzajów odwagi można określić jako brawurę? Zacytuj odpowiedni fragment.

4. Co oznacza wyrażenie: *z podniesioną głową*? Wyjaśnij znaczenie tych słów w kontekście wiersza.

5. W jaki sposób odwaga *z podniesioną głową* różni się od tej, która *pryska*? Uzasadnij pisemnie swoją odpowiedź. Zastosuj zdania złożone podrzędnie, nazwij typ każdego z nich.

6. Jakie korzyści można odnieść z bycia odważnym, a jakie mogą być konsekwencje braku odwagi w życiu? Zanotuj swoje spostrzeżenia w formie tabeli.

7. Wyjaśnij, jak się przejawia odwaga ukazana w utworach z rozdziału VI.

8. Napisz list oficjalny, w którym poprosisz o wyróżnienie kogoś, kto wykazał się wielką odwagą.

9. Dopisz po dwa wyrazy bliskoznaczne do słów *odwaga* i *brawura*. Wyjaśnij, czym się różni jedno od drugiego.

10. Przyporządkuj podane w ramce sformułowania do:

a) języka oficjalnego, **b)** języka nieoficjalnego.

Wasza Wielebność • rudera • z wyrazami szacunku • bezmiar pustyni • sorry, koleś • gadać

11. Co ludziom przeszkadza w byciu odważnymi? Zaproponuj tytuł artykułu na ten temat i ułóż do niego lid.

12. Wybierz ilustrację, która najbardziej kojarzy Ci się z odwagą, i ją opisz. Użyj czterech różnych rodzajów zdań złożonych podrzędnie.

13. Wskaż cytaty, w których brakuje przecinka. W którym miejscu powinien się znaleźć?

A. *Wrósł w ziemię jak jakiś seler z pióropuszem liści na głowie.*

B. *Powinienem się cofnąć do dnia w którym po raz pierwszy przekroczyłem próg Gimnazjum Fryderyka Wilhelma.*

C. *Zachichotał na mój widok mrugnął okiem…*

D. *Gdyby tu był nie pozwoliłby na takie traktowanie swojego pana.*

E. *Mimo że w teorii nie ma różnicy między teorią a praktyką to w praktyce jest.*

14. Dokończ związki frazeologiczne odnoszące się do braku odwagi.

bać się jak…	z duszą na…	bać się własnego…
najeść się…	strach ma wielkie…	strachy na…

To już wiesz

LEKTURA

PIEŚŃ O ŻOŁNIERZACH Z WESTERPLATTE
Konstanty Ildefons Gałczyński

WARSZAWSKIE DZIECI
Stanisław Ryszard Dobrowolski

Pojęcia i zagadnienia

TEKST PUBLICYSTYCZNY

- **aktualne** tematy
- charakter **subiektywny**
- kształtuje **opinię odbiorców**

KOMPOZYCJA ARTYKUŁU

- ciekawy **tytuł**
- **lid** – zachęcające wprowadzenie
- **śródtytuły** – nagłówki w tekście

Forma wypowiedzi

LIST OFICJALNY

- pisany do instytucji
- język oficjalny, zwięzły, rzeczowy

Nauka o języku

ZDANIA ZŁOŻONE PODRZĘDNIE

podmiotowe	orzecznikowe	przydawkowe	dopełnieniowe	okolicznikowe
Zaśpiewa ten, kto wygra.	Kasia zostanie tym, kim sobie wymarzyła.	Tam leży książka, której potrzebuję.	Usłyszałem, że mnie wołasz.	Patrz tam, gdzie wzrok nie sięga.

Ortografia i interpunkcja

ZAWSZE ODDZIELAJ PRZECINKIEM ZDANIE NADRZĘDNE OD PODRZĘDNEGO!

- Zauważyli, że zgubili klucze od domu.

- Aby się do niego dostać, musieli wyważyć drzwi.

- Janek, który był najbliżej, wszedł pierwszy.

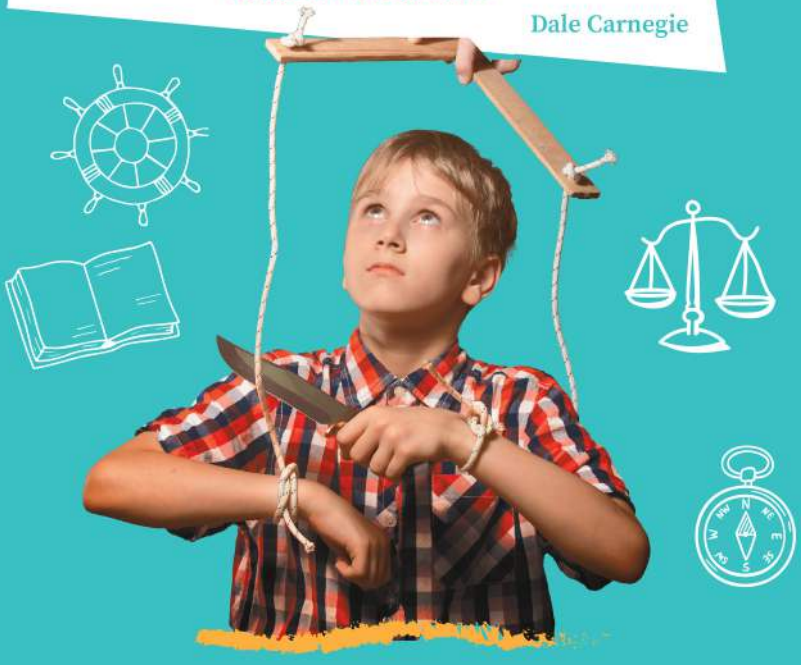

ROZDZIAŁ VII

SAMODZIELNOŚĆ

Nie bój się zaufać sobie! Wierz we własną zdolność do oryginalnego myślenia i samodzielnego działania, bo właśnie samodzielność wydobędzie z Ciebie to, co dobre i wartościowe.

Dale Carnegie

Czy wszyscy jednakowo rozumieją samodzielność?

Kryteria sukcesu:

- określam, jak bohaterowie tekstu korzystali z samodzielności;
- oceniam ich postawy;
- wskazuję problem występujący w rodzinie dzieci i proponuję jego rozwiązanie;
- zabieram głos w rozmowie na temat samodzielności.

Na początek

- Określ, z czym Ci się kojarzy słowo *samodzielność*. Zapisz swoje pomysły w zeszycie w postaci schematu.

- Sprawdź w słowniku języka polskiego znaczenie tego słowa. Czym się różni Twoje rozumienie samodzielności od definicji słownikowej? A może oba znaczenia są takie same?

Joanna Jagiełło (ur. 1974)

Autorka książek dla dzieci i młodzieży, takich jak: *Najukochańsza*, *Popękane życie*, *Nie wiesz o mnie wszystkiego*, *Urodziny*, *Wzgórze snów*. W swoich utworach porusza ważne i trudne zagadnienia, takie jak: odrzucenie przez grupę, rozpad rodziny (spowodowany np. wyjazdem rodziców za granicę albo rozwodem), zaburzenia odżywiania, trudna miłość. Zanim została pisarką, pracowała jako nauczycielka, dziennikarka i redaktorka podręczników. Jest też malarką, pieśniarką i poetką. Jak przyznaje na swojej stronie internetowej: *Pisanie to moja największa pasja, najwspanialsza przygoda, miłość mojego życia*.

Poznaj autora

Joanna Jagiełło

Zielone martensy[1]

fragmenty

FELIKS

Wika siedzi przy stole kuchennym i gra na komórce. Zlew jest pełen brudnych naczyń, a z kosza na śmieci aż się wylewa.

– Gdzie babcia? – pytam.

– Leży. – Wika wzrusza ramionami. – Głodna jestem.

– A obiadu w szkole nie jadłaś?

– Jadłam. Ale to było dawno.

– Nie mogłaś czegoś sobie zrobić? Albo chociaż pozmywać?

– Jak widać, nie mogłam.

Krótkie pytania, krótkie odpowiedzi. Jak zwykle. […]

– Matka… mama się odzywała?

Kręci głową.

Uhm. Idę do babci. […]

Jej pokój, zaadaptowana dla babci dawna sypialnia mamy na pięterku, pachnie lekami i starością. Starość ma swój zapach, wiem, odkąd babcia tu mieszka. Ma już prawie osiemdziesiąt lat […].

– Hej, Babi – mówię. – Jak leci?

– Świetnie. Coraz lepiej. Coś dzisiaj byłam słaba, ale dochodzę do siebie.

– Babciu… – zaczynam z ociąganiem, z nią trudno rozmawiać na takie tematy. Zachowuje się, jakby była trzy razy młodsza. – Może powinnaś iść do lekarza?

– A gdzie mi tam te konowały[2]! – obrusza się. – Przecież muszę się wami zajmować! Nic mi nie jest! Gadam, znaczy żyję. Muszę po prostu trochę odpocząć. Zgaś światło, Feluś.

Tak wygląda mój dom. Wika grająca na komórce, babcia leżąca na górze i ja: szalony loser[3], specjalista od brudnej roboty, który zaraz zakasze rękawy i będzie zmywał naczynia. Nikogo więcej w tym domu nie ma i jeszcze przez jakiś miesiąc nie będzie. Albo i dwa. Bo… no właśnie.

Pewnego dnia – miałem wtedy siedem lat, a Wika trzy – ojciec całkiem znikł z naszego życia. […] [M]ama przeżyła to mocno, bo nagle zabrakło pieniędzy, musiała iść do pracy, a Wikę oddać do przedszkola. Mama jest pielęgniarką i bardzo słabo zarabiała, ciągle nie mieliśmy kasy […]. Nie chcę się skarżyć, bo przecież jakoś dawaliśmy sobie radę… aż do pewnego momentu […], kiedy mama po raz pierwszy wyjechała do Niemiec. Miałem wtedy dwanaście lat, a teraz mam czternaście. Zostaliśmy z babcią i nie było tak źle. […]

[Mama] miała wyjechać na krótko, zastępowała tam kogoś. Ale potem przyszły następne wyjazdy. I częściej jej nie było, niż była. Jakoś sobie radziliśmy, dopóki babcia nie zachorowała. […]

1 martensy – rodzaj sznurowanych butów sięgających za kostkę

2 konował – słaby lekarz, który nie zna się na swojej pracy

3 loser (czytaj: luzer) – frajer, ktoś przegrany, oferma

– Wynieś chociaż śmieci – mówię do Wiki, a ona patrzy na mnie spode łba.

– Przecież widzisz, że odrabiam lekcje. Dobrze wiesz, że w czwartej klasie są wyższe wymagania.

– Przecież nie odrabiasz, tylko grasz.

– Nie gram. Sprawdzałam na Fejsie, co mamy z matmy.

Widziałem, że grała. Naprawdę potrafię to odróżnić, ale nie mam siły się z nią kłócić. Zaczynam zmywać z nadzieją, że to ją wykurzy do jej pokoju, bo naprawdę nie chce mi się już nawet na nią patrzeć. Nic nie robi i wszystko ma w nosie, nikt jej nie wychował, więc trudno, żeby mnie się to udało. Chciałbym, żeby mama już wróciła i zajęła się tym wszystkim.

WIKA

Nie mam zamiaru zmywać ani wynosić śmieci! Żadna z moich koleżanek tego nie robi. Mają normalne domy, nie to co ja. Na szczęście tu nie przychodzą, to ja chodzę do nich. Zawsze mówię, że rodzice są surowi i nie lubią gości, to w zupełności wystarcza. Jak chcę, to potrafię być miła i ich rodzice mnie lubią. Dobrze się uczę, to wystarcza. W zeszłym roku byłam najlepsza w klasie. No, zobaczymy, jak będzie teraz, są te wszystkie nowe przedmioty i już chyba nie będzie można się tak obijać. Ale to moja strategia przetrwania: uczyć się jak najlepiej, wtedy wszyscy dają ci spokój. Mama i babcia zadowolone, a Feliks niech się nie wtrąca. On jest starszy i to on powinien zająć się wszystkim. Ja muszę się zająć sobą.

Tak naprawdę sytuacja nie jest zła. Kiedy mama siedzi w domu, to zaraz łazi za mną i mnie wypytuje, cały czas jej się wydaje, że mam sześć lat. Nie zauważyła, że już nie chodzę na kinderbale[4]! Teraz założyłyśmy z dziewczynami klub i robimy różne fajne rzeczy. […]

Majka wymyśliła taką zabawę, że dzwonimy do różnych osób, przypadkowych, albo wysyłamy esemesy. […] Niezła beka, bo ci ludzie w ogóle nie wiedzą, o co chodzi. My to w dodatku nagrywamy, mamy takie apki[5] w telefonie, i potem odsłuchujemy, genialna zabawa. Najlepiej, jak się denerwują tak strasznie, ale potem zawsze przepraszamy, że to pomyłka. […]

Na samą myśl o tym już padam ze śmiechu.

No więc właściwie to całe szczęście, że mamy nie ma, bo jak ją znam, to zaraz by chciała przychodzić po mnie do szkoły i w ogóle mnie pilnować. […] Co za obciach […].

4 kinderbal – zabawa dla małych dzieci

5 apka – aplikacja

O tekście

1. Zarysuj w kilku zdaniach sytuację w domu Wiki i Feliksa. Określ, co było jej przyczyną.

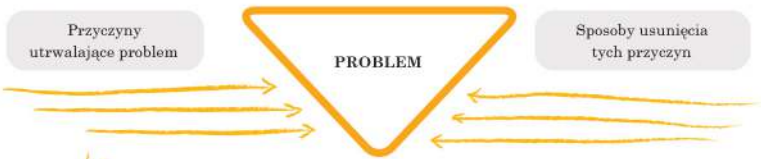
2. Jak sobie z tymi okolicznościami radziło każde z dzieci?

3. Wymień obowiązki i przywileje rodzeństwa. Z czego wynikał taki podział?

Feliks	Obowiązki?	Przywileje?
Wika	Obowiązki?	Przywileje?

4. Oceń, jak bohaterowie wykorzystywali swoją samodzielność.

5. Zanalizujcie w grupach problem, który pojawił się w domu Felka i jego siostry. Skorzystajcie z metody trójkąta i zapiszcie swoje przypuszczenia na temat tego, co utrwala niewłaściwą sytuację domową, a następnie zaproponujcie rozwiązania. Podzielcie się swoimi przemyśleniami na forum klasy.

Tworzę

6. Porozmawiajcie o tym, jakie pozytywne i negatywne następstwa może mieć pozwolenie dzieciom na samodzielność. Podzielcie się pomysłami na to, jak unikać niewłaściwych postaw i zachowań.

7. Spójrz na siebie z perspektywy swoich rodziców lub innych dorosłych opiekunów. Zanotuj, jakich przejawów samodzielności od Ciebie oczekują. Które z ich wymagań spełniasz?

Oczekiwane przejawy samodzielności: ?	Realizacja wymagań: ?

8. Ułóż rozmowę między rodzeństwem, w której Felkowi udaje się nakłonić Wikę do pomocy i współpracy. Pamiętaj o poprawnym zapisie dialogu.

9. Stwórzcie w parach arkusz samodzielności. Niech każde z Was zapisze na nim informację o czymś, z czego jest dumne, bo robi to samodzielnie.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Felek z powodzeniem radził sobie w domu po wyjeździe mamy.	P	F
2.	Sytuacja w domu wynikała z trudnych warunków finansowych rodziny.	P	F

Samodzielnie się nim zaopiekuję!

Kryteria sukcesu:

- rozumiem zachowanie bohatera opowiadania;
- wiem, z czym powinna się wiązać samodzielność;
- uzasadniam potrzebę samodzielności.

Na początek

- Przypomnij sobie sytuację, kiedy pierwszy raz w życiu zrobiłaś / zrobiłeś coś samodzielnie. Jakie emocje Ci wtedy towarzyszyły? Podziel się wrażeniami na forum klasy.

Wojciech Cesarz

Artysta grafik, autor książek dla dzieci, zwolennik ekologii. Wspólnie z żoną Katarzyną Terechowicz napisał cykl książek o psie Winterze: *Pamiętnik grzecznego psa, Wakacje grzecznego psa, Nowe przygody grzecznego psa, Kocie kłopoty grzecznego psa*. Pierwsza z nich zdobyła nagrodę w Konkursie Literackim im. Astrid Lindgren.

Poznaj autora

Wojciech Cesarz

Dolina jeleni

fragmenty

Posępne czarne chmury kłębiły się nad głową Marka, gdy zbiegał z piaszczystego, urwistego brzegu strumienia. […] Był to jeden z pierwszych dni wakacji, nic nie zapowiadało burzy, tak jak nic nie zapowiadało tego, co miało się wkrótce wydarzyć. Deszcz się nasilał i chłopiec przyśpieszył. Gdy mijał kępę krzaków rosnącą w małej dolince, usłyszał jakiś niepokojący dźwięk i trzask gałęzi. Do dzisiaj nie wie, jak to się stało, że wpakował się w sam środek zwartej gęstwiny. A gdy z trudem przedarł się na małą polankę, zobaczył szamoczącego się jelonka. Pętla z drutu zaciskała się na jego tylnej nodze. Wyglądał żałośnie – wielkie, przerażone oczy, skulone uszy, no, obraz nędzy

i rozpaczy… Markowi zrobiło się żal małego. Schylił się i obejrzał jego zakrwawioną nogę, a potem zaczął odplątywać drut. Od razu wiedział, że to pułapka kłusowników.

Deszcz zmienił się w gwałtowną ulewę, wiatr szarpał koronami drzew, a grzmoty przybierały na sile. Dziwna sprawa – jelonek stał spokojnie, jak gdyby ufał chłopcu, wiedząc, że to jego ostatnia nadzieja. Wreszcie Marek ostrożnie uwolnił zranioną nogę.

Mały jeleń przez chwilę stał spokojnie, a potem zaczął niezgrabnie podskakiwać na trzech nogach i w końcu się przewrócił. Marek, nie namyślając się długo, delikatnie podniósł jelonka i zgięty pod jego ciężarem powoli ruszył do domu.

To nie była łatwa droga, na szczęście burza powoli się oddalała i przestało padać. […] Na podwórku przywitały ich psy. Jelonek szarpnął się przestraszony i otworzył szeroko swoje smutne oczy. Ale psy tylko obwąchały go zaciekawione i poszły. Został jedynie Kudłaty, który pomachał ogonem i szorstkim językiem oblizał pyszczek jelonka. A potem z domu wyjrzał ojciec i się zaczęło.

– Co znowu przydźwigałeś? Tyle razy mówiłem, że nie zabiera się młodych od matki!

– Tym razem to on nie może chodzić! – zdenerwował się Marek. – Obejrzyj go, proszę.

– Za mały, ma niewielkie szanse na przeżycie. – Ojciec spojrzał na jelonka. […]

– Wyliże się z tego?

– Zobaczymy… – Ojciec spojrzał poważnie na syna i położył mu dłoń na ramieniu. – Pamiętaj, że to teraz twój jelonek. Ty jesteś za niego odpowiedzialny i ty go karmisz.

– Ja?

– Przygotuj mu zagrodę po kozach.

Marek powlókł się do zagrody. Był bardzo zmęczony i trochę zły, bo miał ochotę pograć na komputerze, ale dość szybko uwinął się ze sprzątaniem. Na koniec wysypał jeszcze ogrodzony teren świeżym sianem. […]

Wieczorem chłopiec próbował nakarmić jelonka świeżym kozim mlekiem z butelki, ale mały odwracał łepek i uparcie odmawiał jedzenia. […]

W nocy Markowi śniło się, że galopuje na ogromnym jeleniu przez las, a przed nimi uciekają jakieś potworne człekokształtne stwory. Obudził się z krzykiem – ktoś szarpał go za ramię. Była druga w nocy.

– Co? Co się stało?

– Pora nakarmić pacjenta. – Ojciec podał mu ciepłą butelkę z mlekiem. – Musi jeść co cztery godziny, potem masz spokój do szóstej rano.

– Ale on nie ma apetytu. Wieczorem wcale nie chciał jeść!

– Może spróbuj nalać mu mleka do pyszczka? Tylko delikatnie.

Marek zamknął jeszcze na chwilę oczy i… obudził się gwałtownie.

Zobaczył pełną butelkę na stoliku nocnym, a potem spojrzał na zegarek. Było już po czwartej, za oknem witał go wschód słońca. […]

Jelonek znowu nie chciał pić, to było denerwujące, ale Markowi udało się wlać mu na język trochę mleka. […] Gdy chłopiec wracał do łóżka, jakiś kogut głośnym pianiem obwieścił, że wstał w złym humorze. […]

Marek wrócił do łóżka. A rano, niestety, znowu zaspał. Gdy zbiegł na dół, rodzice jedli już śniadanie.

– Dlaczego mnie nie obudziliście?

– A ile masz lat?

– Prawie czternaście, a co?

– To chyba już pora, żebyś pamiętał o swoich obowiązkach?

– Ale ja mam wakacje.

– Jelonka nie obchodzą twoje wakacje. Jak chcesz, to zawiozę go do lecznicy i będziesz miał problem z głowy… – Ojciec spojrzał na Marka uważnie.

Chłopak podszedł do okna, żeby zyskać na czasie. Prawdę powiedziawszy, sam nie wiedział, jaką podjąć decyzję.

– Żartujesz? Nie chcę – mruknął po chwili niepewnie.

– Na pewno?

– Na pewno. Co tak patrzysz? – zdenerwował się i nalał mleka do butelki.

– I pamiętaj, że powinien jeść co cztery godziny – wtrąciła mama. – To bardzo ważne.

– Jasne, rozumiem, nie jestem dzieckiem – burknął i ruszył z butelką do drzwi. […]

Tym razem pacjent przyssał się do butelki. […] Po posiłku jelonek próbował nawet wstać, ale był jeszcze za słaby. Marek delikatnie pogłaskał go po grzbiecie i poszedł po świeże siano, które potem rozrzucił w zagrodzie.

Minęły kolejne dni. Któregoś ranka, gdy Marek jak zwykle zerwał się z łóżka i popędził do zagrody, zobaczył stojącego na szeroko rozstawionych nogach jelonka. […]

– Mamo, tato! – wrzasnął Marek.

– Co się dzieje? – Rodzice pojawili się na progu. […]

– Zobaczcie, on jest już zdrowy! – ucieszył się Marek.

Ojciec wszedł do zagrody i uważnie obejrzał nogę jelonka.

– Jest całkiem dobrze. Teraz musi się jeszcze na nowo nauczyć chodzić. A potem…

– Co potem? – zaniepokoił się chłopiec.

– Może… damy mu szansę na normalne życie? […]

– Ale… on jest mój. Uratowałem go – powiedział chłopiec przez zaciśnięte gardło. […]

– Wiem, że to trudna decyzja… Przemyśl to i zadecyduj sam.

(fragment książki *Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach*)

O tekście

1. Zastanów się, dlaczego Marek zdecydował się pomóc jelonkowi. Jakie uczucia chłopca na to wpłynęły?

2. Czy bohater słusznie postąpił, zabierając zwierzę do leśniczówki? Oceń jego zachowanie. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Marek postąpił słusznie, ponieważ…

Marek postąpił niewłaściwie, dlatego że…

3. Co należało do obowiązków bohatera podczas opieki nad maluchem? Zapisz te czynności w punktach.

4. Wymień, z czego musiał zrezygnować chłopiec z powodu całodobowej opieki nad zwierzęciem.

a) Zastanów się, co mu sprawiało trudności, a co go motywowało.

b) Oceń, czy dobrze się wywiązywał z obowiązków.

c) Jak myślisz, czy postąpiłabyś / postąpiłbyś tak samo?

5. Powiedz, o jakich cechach charakteru świadczy zachowanie Marka.

6. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. E

1.	Marek miał trudności z nakarmieniem jelonka i musiał poprosić rodziców o pomoc.	P	F
2.	Ojciec uświadomił chłopcu, że samodzielność powinna się wiązać z odpowiedzialnością.	P	F

7. Wyjaśnij, co Marek zyskał dzięki temu, że pomógł jelonkowi. Weź pod uwagę jego uczucia na początku opowiadania i pod koniec.

8. Ustal, jaką trudną decyzję musiał podjąć chłopiec. Dlaczego tata uznał, że jego syn powinien samodzielnie o tym zadecydować?

Tworzę

9. Narysuj pasek komiksowy z dalszym ciągiem historii Marka i jelonka. Możesz także przedstawić ją w postaci opowiadania.

10. W życiu warto być samodzielnym. Czy zgadzasz się z tym twierdzeniem? Przygotuj kilka argumentów i poprzyj je przykładami. Możesz skorzystać z opinii Dale'a Carnegie (czytaj: dela kornegi) ze strony 235.

11. Ułóż dwa zdania złożone, w których dasz rady bohaterowi opowiadania, jak lepiej sobie radzić z obowiązkami. Określ typ zdań złożonych.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz pięć słów z podanych poniżej, które najlepiej określają problematykę omawianego tekstu; możesz też dodać własne określenia. Wyjaśnij swój wybór.

samodzielność	radość	walka	pomoc	ekologia
opieka	punktualność	odwaga	niezadowolenie	?

Radzę sobie z ortografią i interpunkcją

Kryteria sukcesu:

- stosuję poznane zasady pisowni i interpunkcji;
- korzystam ze słownika ortograficznego;
- wyszukuję na stronie Rady Języka Polskiego informacje o zmianach w pisowni.

Na początek

- Przeczytaj fragment listu zamieszczonego w książce *Buba* Barbary Kosmowskiej. Popraw go pod względem językowym, ortograficznym i interpunkcyjnym. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Wczoraj na matmie pani powiedziała rze mam zostać gospodarzem bo Maks wyjeżdża do Londynu na nowe rzycie i czy to znaczy rze u nas jest tylko stare rzycie bo jeśli tak ja też bym pojechał ale raczej z tobą i z Zośką gdyż ona wie jak po angielsku kupić sobie koka kolę a gospodarzem to raczej nie będę ponieważ nie mam hodowli. Zośka mówi rze wystarczy chomik i już jest hodowla dlatego być morze tego chomika od ciebie bym wypożyczył i wziąłem sobie do szkoły twoje empe 3, za co ci bardzo dziękuję.

Kochający brat Krzysiek

- Wyjaśnij Krzyśkowi, dlaczego warto znać zasady poprawnej pisowni.

1. Zapisz poprawnie w zeszycie podane wyrazy. Wyjaśnij, jaką regułę ortograficzną można zastosować do wyjaśnienia ich pisowni.

1. t(rz/ż/sz)eba(by)	**2.** mie(rz/ż)yć	**3.** (ch/h)ipoteza	**4.** k(ą/on)to	**5.** (na)pewno
6. pragn(e/ę)li	**7.** (nie)pewność	**8.** zlot(ó/u)wka	**9.** me(ch/h)	**10.** (nie)jadł
11. „(n/N)asza (g/G)azeta"	**12.** oran(rz/ż)ada	**13.** dru(ch/h)	**14.** ws(ch/h)odzić	**15.** ryce(rz/ż/sz)
16. sp(ó/u)jność	**17.** opiek(ó/u)nka	**18.** (m/M)arsjanin	**19.** zbli(rz/ż)ać	**20.** c(ę/en)tka

2. Napisz krótki tekst na temat samodzielności. Wykorzystaj podane wyrazy. Zastosuj różne typy wypowiedzeń złożonych współrzędnie i podrzędnie; użyj w nich odpowiednich znaków interpunkcyjnych.

niezależność • sumienność • dojrzałość • zaangażowanie • inicjatywa

W zakończeniach niektórych rzeczowników pojawiają się cząstki: *-ctwo, -stwo, -dztwo*.

- Cząstkę *-dztwo* piszemy (mimo że wymawiamy ją: *-ctwo*), jeśli w wyrazach pokrewnych występują litery: *d, dz, dź, dzi*, np. *doradztwo*, bo *doradzić*; *ohydztwo*, bo *ohyda*; *śledztwo*, bo *śledzić*.
- Cząstkę *-ctwo* lub *-stwo* zapisujemy tak, jak wymawiamy, np. *ptactwo, rolnictwo, złodziejstwo, malarstwo*.

3. Uczniowie przejrzeli oferty zajęć dodatkowych dla młodzieży. Które z nich zainteresowały Kasię, a które – Maćka?

jeździe(?)two • taterni(?)two • żeglar(?)two • kolar(?)two • edytor(?)two • malar(?)two • krawie(?)two • łowie(?)two • pływa(?)two • rzeczoznaw(?)two • lotni(?)two • aktor(?)two

Maciek
rzeczowniki zakończone na *-stwo*
?

Kasia
rzeczowniki zakończone na *-ctwo*
?

Kropkę stawiamy:

- po cyfrach arabskich oznaczających liczebniki porządkowe, np. *na 3.* (trzecim) *piętrze*; *1.* (pierwszy) *Pułk Piechoty*, *w 13.* (trzynastym) *roku życia*.

Kropkę opuszczamy:

- gdy liczebnik porządkowy oznacza godzinę lub numer strony, rozdziału, tomu, np. *godz. 6*, *t. 3*;
- w datach między cyfrą arabską i rzymską lub gdy po cyfrze arabskiej miesiąc jest zapisany słownie, np. *21 IV*, *26 kwietnia*;
- po tytule na karcie tytułowej książki, np. *Zamieńmy słowo*;
- po tytule rozdziału, np. *Samodzielność*;
- jeśli z kontekstu jasno wynika, że użyto liczebnika porządkowego, np. *6 klasa*;
- gdy dochodzi do zbiegu tego znaku z wykrzyknikiem, znakiem zapytania lub wielokropkiem.

4. Zapisz poprawnie liczebniki. Użyj cyfr z kropkami lub bez nich. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Mam dwanaście lat. Moi rodzice urodzili się w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Mieszkam na siódmym piętrze w bloku przy Bulwarze Trzeciego Maja. W mojej klasie jest szesnaścioro uczniów. Spotkamy się dwunastego czerwca o godzinie szóstej, żeby obejrzeć film *Po drugiej stronie świata*.

Niektóre spójniki tworzą połączenia z innymi wyrazami, np. *mimo że, zwłaszcza że, tak aby, takie jak, dlatego że, podczas gdy, chyba żeby*. Przecinek stawia się wówczas przed całym wyrażeniem. Nazywamy to **regułą cofania przecinka**.

5. Wskaż w podanych zdaniach miejsca, w których należy postawić przecinek.

Szybko odrobię lekcje mimo że jestem zmęczony. Uznał że nie będzie stać w tej długiej kolejce. Wybierała się na basen dlatego że chciała poćwiczyć formę. Podczas gdy siedzieliśmy w klasie nad miastem przetaczała się burza.

6. Wybierz jedno zagadnienie ortograficzne lub interpunkcyjne, które sprawia Ci szczególny kłopot. Wyszukaj aktualne informacje na ten temat i przekaż je koleżance lub koledze z ławki. Potem zamieńcie się rolami i Ty wysłuchaj jej / jego wyjaśnień.

Pisownia wielu wyrazów w języku polskim wynika z ich pochodzenia i budowy. Część zasad ortograficznych jest jednak wynikiem ustaleń językoznawców. Od 1 stycznia 2026 roku, z inicjatywy Rady Języka Polskiego (RJP), zmieniają się niektóre reguły pisowni, np.

- zapis wielką literą nazw mieszkańców miast i ich dzielnic, osiedli i wsi, np. *Gdynianin, Ochocianka, Chochołowianin*;
- rozdzielna pisownia cząstek *-bym, -byś, -by, -byśmy, -byście* ze spójnikami, np. *jeśli by, więc by, ponieważ by*;
- łączna pisownia *nie* z przymiotnikami i przysłówkami pochodzącymi od przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym, np. *niewyższy, nienajwyższy, niewięcej, nienajwięcej*.

7. Przeczytaj na stronie Rady Języka Polskiego (https://rjp.pan.pl) informację o reformie ortograficznej, obowiązującej od 1 stycznia 2026 roku. Wykonaj ciekawą notatkę graficzną, która pozwoli Ci zapamiętać zmiany.

Sprawdź, co już umiesz

Udowodnij, że ortografia ma związek z samodzielnością. Podaj co najmniej trzy argumenty na poparcie tej opinii.

Jak sobie poradzić z siłą grupy?

Kryteria sukcesu:

- układam wydarzenia w ciąg przyczynowo-skutkowy;
- oceniam postępowanie chłopców opisanych w artykule;
- podaję sposoby na przeciwstawienie się grupie;
- rozpoznaję w utworze cechy tekstu publicystycznego;
- znam zasady pisowni tytułów czasopism.

Na początek

- Co oznacza frazeologizm *owczy pęd*? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Bardzo szybkie tempo pracy.
B. Pragnienie zrobienia kariery.
C. Bezmyślne podążanie za grupą.
D. Przyspieszenie wzrostu masy owcy.

E

Artur Maciak

Twórca książek dla dzieci i młodzieży. Jest autorem takich publikacji, jak: *Mali bohaterowie. Dzieci, które zmieniły świat, Opowieści o bohaterskich dzieciakach, Mała historia filozofii dla dzieci, Ludzie pokoju i nadziei, Nic o nas bez nas! Dzieci i ich prawa.*

Poznaj autora

Artur Maciak

Siła grupy

fragmenty

Moc grupy jest potężna. Wspólnie można wiele osiągnąć. Ale grupa wpływa też na zachowanie pojedynczych osób. Potrafi odmienić ludzi tak, że porzucają dawne zasady, przyjaciół. Jak pozostać sobą w grupie?

[…]

Bezmyślność stada

Marcin umówił się z kolegami pod pizzerią. Mieli zrobić u Zygmunta projekt na historię. Czekali jeszcze na Dominika. Gdy dołączył do grupy, ruszyli na przystanek autobusowy.

– Busem jedziemy do Zygi? – zdziwił się Dominik.

– Żartujesz? – wyśmiał go Jacek. – Projekt robimy oficjalnie. Zygmunt sam sobie poradzi z robotą, odpalimy mu potem po jakimś fancie. A my w tym czasie pojedziemy na stawy. Mamy spokojne popołudnie. Nikt nas nie będzie szukał ani niepokoił telefonami. Luz.

Stawy to było miejsce za miastem. Wyrobisko po kopalni żwiru zalane wodą. Marcin chciał wracać do domu.

– Nie mów, że pękasz – podpuszczał go Jacek.

Marcin nie umiał powiedzieć „nie". Poszedł za grupą jak zwierzak za stadem. Więcej stracił, niż zyskał…

– Zostaw go, on matki słucha. Niech wraca – rzucił ktoś z grupy.

Gdy Marcin to usłyszał, wyobraził sobie, co będzie następnego dnia w szkole, jakich tekstów będzie się musiał nasłuchać. Zdecydował, że pojedzie z chłopakami.

Na stawach wygłupiali się, ganiali jak za czasów podstawówki. Marcin zaciągnął się papierosem. Czuł, że ma moc, że wszystko wokół jest proste. Pomyślał, że to ciągłe siedzenie w domu i spowiadanie się rodzicom go blokuje. Ktoś wpadł na pomysł zrobienia ogniska z zarośli. Reszta nie pomyślała, czy to bezpieczne i sensowne. Takie prawo stada: jeden coś zaczyna, a inni bezmyślnie go naśladują. Ogień dał przyjemne ciepło i wydawał się pod kontrolą. Ale gdy zawiał wiatr, zaczęła płonąć okoliczna trawa. Ogień zbliżał się do ulicy. Chłopaki uciekli.

Awantura po powrocie do domu tylko przekonała Marcina o tym, że dobrze zrobił. Wydawało mu się, że rodzice go nie wspierają. Szlaban na internet i komputer trochę zabolał, ale koledzy mieli tak samo, więc było mu raźniej. Wieczorem zadzwonił Jacek. Wiadomość przeraziła Marcina. Okazało się, że policja poszukuje sprawców podpalenia zarośli na stawach. Z powodu dymu doszło na drodze do wypadku.

– Przemyślałem sprawę. Gdybym wrócił do domu, nic by się nie stało. Dałoby radę wytrzymać kpiny chłopaków, rodzice bardziej by mi ufali. A teraz? Sam nie wiem, co będzie… – martwił się Marcin.

Jak pozostać sobą w grupie

1. **Nie naginaj się!**
   Musisz wiedzieć, gdzie są granice, których nie przekroczysz […].
2. **Pamiętaj o tym, co jest dla Ciebie najważniejsze**
   Nigdy nie rezygnuj z wartości, które wyznajesz i cenisz.
3. **Uwierz w siebie**
   Nie daj sobie wmówić, że jesteś gorszy. Jesteś KIMŚ.
   Szukaj swoich mocnych stron, a kiedy je poznasz – stale je rozwijaj.
4. **Nie unikaj ludzi**
   Rozmawiaj, zagaduj… Nie ma nieciekawych ludzi, wystarczy ich poznać.
5. **Nie udawaj, bądź szczery**
   Jeśli popełnisz błąd – to nic. Warto się do niego przyznać. Każdy popełnia błędy, dorośli także. To najlepsza nauka. Nie trzeba […] [pomyłki] traktować jak porażki, tylko wyciągnąć wnioski i pracować, żeby drugi raz nie nawalić w tej samej sprawie.

6. Nie rozpamiętuj przeszłości
Ciągłe grzebanie w przeszłości blokuje i dołuje. Postaraj się wybaczyć – innym i sobie.

7. Planuj
Myśl o tym, czego chcesz i co nadejdzie. Jeśli zajmiesz się realizacją jakiegoś fajnego pomysłu, nauką – nigdy nie powiesz, że jest nudno i nic się nie dzieje.

8. Nie myśl o tym, jak inni Cię odbierają
Nie można [...] podobać się wszystkim. Nie musisz też zadowalać wszystkich. Lepiej zajmij się rozwijaniem swoich mocnych stron.

9. Nie spinaj się
Czarne myśli i obawy nie pomagają. Do grupy podchodź na luzie, nie udawaj kogoś, kim nie jesteś. Nie bierz wszystkiego na serio.

10. Nie porównuj się z innymi
Zawsze będzie ktoś zdolniejszy, bogatszy, zabawniejszy. Porównywanie się z innymi nie ma sensu. Każdy jest wyjątkowy, Ty także.

11. Lekceważ hejterów
Krytyka jest potrzebna, możesz dzięki niej zastanowić się nad sobą, zmienić coś na lepsze. Naucz się jednak odróżniać dobrą krytykę kochających Cię rodziców i szanujących przyjaciół od zwykłego hejtowania. Hejterzy obrażają, wyśmiewają, zastraszają. Nie skupiają się na prawdziwych błędach.

12. Bądź sobą
Nie bój się wyróżniać w grupie. Ktoś może mówić, że jesteś dziwny, a Ty jesteś po prostu oryginalny, masz swój styl!

13. Nie musisz być idealny
Najważniejsze, byś akceptował, szanował sam siebie. Wtedy grupa także Cię zaakceptuje i polubi. Masz prawo do błędów, gorszego samopoczucia, kiepskiego dnia.

„Victor", nr 3/435, 9–22.02.2017

O tekście

1. Wymień zdarzenia opisane w tekście, tak aby stworzyć ich ciąg przyczynowo-skutkowy.

2. Co sądzisz o zachowaniu Marcina i jego kolegów? W swojej wypowiedzi wykorzystaj wybrane określenia z banku słówek.

Bank słówek

- brawura • ryzykanctwo • chojractwo • nieodpowiedzialność • brak wyobraźni • nieostrożność • lekkomyślność • bohaterszczyzna • krótkowzroczność • nierozwaga • nieroztropność • bezmyślność • popisywanie się • szpanowanie
- samodzielność • dojrzałość • odpowiedzialność • dyscyplina • krytyczne myślenie • świadomość • opanowanie • niezależność • poczucie wartości

3. Zastanów się, co Marcin chciał udowodnić swoim kolegom, idąc z nimi na stawy.

4. Podzielcie się na dwie grupy i ustalcie, co zyskał, a co stracił bohater, gdy zdecydował się wziąć udział w opisanych zdarzeniach.

Co zyskał Marcin?	*Co stracił Marcin?*

a) Wyjaśnijcie, co spowodowało, że chłopiec nie potrafił przeciwstawić się kolegom. Jakich umiejętności mu zabrakło?

b) Ustalcie, czy wobec Marcina można użyć frazeologizmu z zadania *Na początek*.

5. Czy znasz inne historie przedstawiające młodych ludzi, którzy nie umieli sprzeciwić się grupie rówieśników? Opowiedz jedną z nich.

6. Dlaczego niełatwo jest przeciwstawić się grupie? Podaj co najmniej trzy powody.

7. Określ tematykę artykułu. Wyjaśnij, z jakiego powodu znalazł się on w rozdziale o samodzielności.

8. Wymień cechy tekstu, które sprawiają, że można go zaliczyć do publicystyki.

Piszę i mówię poprawnie

W tytułach czasopism wszystkie człony nazwy, oprócz przyimków i spójników, rozpoczynamy wielką literą, np. „Małe Charaktery", „Psychologia Nastolatka", „Wiedza i Życie". Tytuł zapisujemy w cudzysłowie.

9. Zapisz zgodnie z regułą poniższe tytuły czasopism.

PRZEGLĄD SPORTOWY • MAMA I JA • LITERATURA NA ŚWIECIE • ŚWIAT AUT • MÓJ KOMPUTER • EKOŚWIAT • ELEKTRONIKA DLA WSZYSTKICH • MODA NA ZDROWIE

Tworzę

10. Dobierzcie się w pary i odegrajcie scenki pokazujące, jak Marcin mógłby odmówić swoim kolegom.

11. Wybierz z artykułu te rady, które Twoim zdaniem najskuteczniej pomogłyby młodym ludziom w podejmowaniu samodzielnych decyzji. Pisemnie uzasadnij swój wybór.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Prawo stada oznacza, że w grupie człowiek jest silniejszy.	P	F
2.	Artykuł pokazuje, że samodzielność wymaga krytycznego myślenia.	P	F
3.	Określenia *brawura* i *odwaga* to antonimy.	P	F

Kim zostanę? To zależy ode mnie

Kryteria sukcesu:

- przedstawiam bohaterów utworu;
- wymieniam cechy osoby, która jest dobrym powiernikiem;
- znam termin: *motyw wędrowny*;
- potrafię wskazać wątki powtarzające się w literaturze.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, kiedy podejmujecie decyzje samodzielnie, a w jakich sytuacjach korzystacie z rad i wskazówek innych. Kim są dla Was te osoby?

Katarzyna Wasilkowska (ur. 1970)

Polska pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży, choć jak sama mówi: *Czy wiek ma tu szczególne znaczenie? Wątpię, żeby konieczne były takie podziały. Moje książki są dla każdego, komu z nimi po drodze.* O wartości jej utworów świadczą liczne nagrody i wyróżnienia, między innymi w Konkursie Literackim im. Kornela Makuszyńskiego (za książki *Kobra* oraz *Już, już!*). Powieść *Świat Mundka* została wpisana na Listę Skarbów Książki Dziecięcej 2020, uznana za Książkę Roku 2020 Polskiej Sekcji IBBY oraz otrzymała nominację do Nagrody Literacka Podróż Hestii.

Poznaj autora

Katarzyna Wasilkowska

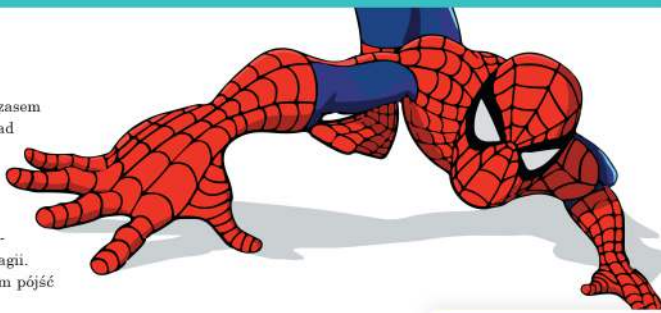
Świat Mundka

fragmenty

– Wiesz, co jest najgorsze? – Mundek z irytacją zatrzasnął szkicownik i sięgnął po stojący na stole pucharek z pomarańczowego rżniętego szkła. Naczynie wypełniały landrynki, zbrylone w jedną przykurzoną, kolorową skałę. […] – Najgorsze jest to, że wszystko już było. – Mundek położył sobie pucharek na kolanach i łyżeczką jak dłutkiem zaczął podkopywać cukierek, jednocześnie wyliczając: – Patrz, bohaterowie kosmicznego pochodzenia albo skażeni radioaktywnością, czy tam ukąszeni przez coś radioaktywnego, naładowani prądem, wychowywani przez zwierzęta. Każdy żyje podwójnym życiem, w codziennym jest nudny i zwykły, a jak trzeba, przeobraża się w superczłowieka i używa swojej tajnej mocy.

– I cały ten cyrk odbywa się w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

– Gdzie?

– W USA.

– A, no, przeważnie. Czasem gdzieś jeszcze, na przykład na Bliskim Wschodzie, ale masz rację, że z Ameryki tam latają. No, albo w Japonii, ale to manga, inny rodzaj komiksu, tam jest więcej magii. Uważasz, że powinienem pójść w magię?

– Magia czy supermoce, co za różnica – ciotka uśmiechnęła się z zadowoleniem […]. – Ważne, jaką historię masz do opowiedzenia.

– Właśnie tłumaczę, że nic mi się nie składa. Wydaje mi się, że wszystko jest już wymyślone. Ale to ja jestem za głupi, przecież inni jakoś ciągle coś stwarzają, co chwilę pojawiają się nowe komiksy, nowe książki, nowe filmy.

– Od małego wymyślasz, to czemu niby nagle miałoby ci przejść? Każdy artysta miewa takie chwile. To się nazywa „niemoc twórcza". Samo przechodzi, najczęściej, kiedy cię coś zainspiruje. I powiem ci, Mundziu, ja bym na twoim miejscu poszukała inspiracji nie w Ameryce, tylko u nas, w miasteczku. W twoim otoczeniu. Rozejrzyj się, może pomyśl o szkole, pewnie znajdzie się tam jakiś czarny charakter. […] Ktoś, z kim na przykład mógłbyś się rozprawić w swojej opowieści. Tak na początek, potem poleci. […]

[Mundek] uświadomił sobie, jak nieznośne i przykre jest uczucie całkowitej bezradności. […]

Teraz, próbując stworzyć opowieść, która fruwała mu gdzieś wokół głowy, ale za nic nie dawała się złapać, czuł się trochę podobnie. Nie zupełnie beznadziejnie, ale na tyle, że musiał z kimś porozmawiać. Ciotka Tenia była pod tym względem niezastąpiona.

– Chciałbym stworzyć coś naprawdę swojego – westchnął.

– Mundziu – powiedziała, oddając mu telefon. – Może cię to zmartwi, a może ucieszy, ale w pewnym sensie wszystko już było. Weź Biblię – czego tam nie znajdziesz! Te same historie powtarzają się przez wieki, bo dotyczą ludzi, którzy niby są inni, ale tak naprawdę tacy sami. Potrafimy oddzielać dobro od zła, mamy jakąś tam, nie za wielką, paletkę emocji, możemy myśleć. Różnimy się jedynie wyborami, jakich dokonujemy. I tu jest istota, tu jest meritum, tu sedno, czyli, za przeproszeniem, pies pogrzebany!

Ciotka Tenia w uniesieniu […] mówiła dalej:

– Wybór, Mundziu, czasem mały, niepozorny wyborek, może być kamykiem, który uruchomi lawinę, gałązką, która wyłamie się i przerwie tamę, kostką domina i tak dalej, i tak dalej. Kiedy wędrowiec na rozstaju wybiera drogę, to choć o tym nie wie, w tym właśnie momencie decyduje o tym, jak długo będzie szedł, jakie trudy go czekają, jakie przyjemności i jakich ludzi spotka.

– I czy przyniesie chorej matce wodę żywą, czy sprzeda duszę diabłu – dodał Mundek. – Wiele jest takich baśni.

– Zatem łapiesz. […] Niezmienna w opowieściach, Mundziu, jest walka dobra ze złem. Czy chodzi o opiekę nad kotem, czy o losy kosmosu. […] [N]ie musisz bać się powtórzeń. *Król Lew* to wypisz wymaluj *Hamlet* Szekspira. Od wieków w literaturze małe dziewczynki, chłopcy nie słuchają mamy, a potem mają kłopoty, życzliwość zwycięża chciwość, książę zamiast bogatej panny bierze szarą myszkę za żonę, chudy nastolatek zbawia świat, a pomaga mu stary cwaniura z brodą do kolan, jakiś Merlin czy Gandalf…

– Dumbledore, Obi-Wan Kenobi! Ja cię kręcę… – szepnął Mundek. – Czekaj, czekaj… Miyagi z *Karate Kida* i Shifu z *Kung Fu Pandy*, Alfred, no wiesz, lokaj Batmana, yyy… Rafiki w *Królu Lwie*, rany, jest cała masa tych gości!

– Sam widzisz. Nikogo nie zaboli, jeśli wymyślisz jeszcze jednego – skwitowała ciotka […]. – Albo kogoś zupełnie nowego – dodała po chwili, a jej powiększone przez okulary do rozmiaru cebuli oczy błysnęły przekornie. I wyzywająco. Nachylając się nad Mundkiem, ściszyła głos: – Bo jest jeszcze jedna wielka prawda. I wcale nie kłóci się z tą pierwszą. Otóż, Mundziu, literatura i malarstwo, a zatem także i komiks, są nieskończone. Opowieści nie mają końca! Dopóki są ludzie, będą opowieści, ile ludzi, tyle historii. Przyczaj się, a same cię znajdą.

O tekście

1. Czyja rozmowa i na jaki temat została opisana w przytoczonym fragmencie? Krótko przedstaw bohaterów powieści Katarzyny Wasilkowskiej.

2. Jakim rodzajem twórczości zajmuje się Mundek? Przytocz cytaty, które to potwierdzą.

3. Powiedz, co spowodowało rozterki chłopca. Jakie miał oczekiwania? Jak postrzegał otaczającą go rzeczywistość?

4. Wyjaśnij pojęcie niemocy twórczej. Udziel Mundkowi kilku rad, które pomogłyby mu pokonać stan, w którym się znalazł.

5. Wybierz określenia odnoszące się do cioci Teni. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

powiernik • rzecznik • doradca • opiekun • wykładowca • mentor • krytykant

6. Wymień powtarzające się motywy literackie, o których mówią Mundek i ciocia Tenia. Z jakiego powodu zostały przywołane podczas rozmowy?

Motyw wędrowny – motyw powtarzający się w utworach różnych autorów i występujący w dziełach z różnych epok. Może to być postać (zła siostra), zdarzenie (szukanie skarbu), przedmiot (niezwykłe buty) albo przeżycie (zdrada i zadośćuczynienie). Takie motywy często pojawiają się w baśniach, bajkach, legendach, kryminałach i powieściach miłosnych.

7. Wyjaśnij, kim były postacie przywołane przez bohaterów. Z jakich utworów pochodziły? Czy znasz dzieła, w których się pojawiły? Jeżeli kogoś nie rozpoznajesz, poszukaj informacji na jego temat w internecie.

1.

2.

3.

4.

8. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że wszystko już było? Podaj swoje argumenty i przykłady potwierdzające tę tezę lub jej zaprzeczające. Odwołaj się do fragmentu powieści Katarzyny Wasilkowskiej oraz do utworów poznanych w tym roku na lekcjach języka polskiego.

Teza – twierdzenie, które należy udowodnić lub obalić za pomocą argumentów.

9. Co łączy ciocię Tenię z takimi postaciami, jak Gandaf czy Dumbledore? Podaj ich wspólne cechy.

10. Jak rozumiesz zdanie: *Życzliwość zwycięża chciwość*? Przekształć je tak, aby było jednoznaczne.

Tworzę

11. Napisz opowiadanie, w którym pojawi się wątek bohatera uczącego się samodzielności. Wykorzystaj w tekście wybrany motyw wędrowny.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Ciotka Tenia przekonywała Mundka, że powinien

A. wykorzystać jak najwięcej motywów wędrownych.
B. poszukać inspiracji w najbliższym otoczeniu.
C. zrezygnować z tworzenia komiksów.
D. ukrywać przed innymi swoją niemoc twórczą.

Odzyskana samodzielność

Kryteria sukcesu:

- wyjaśniam, w jaki sposób doszło do wypadku Jaśka Meli;
- oceniam pracę chłopaka nad powrotem do formy;
- wybieram motto z tekstu.

Na początek

- Zastanów się, czy jesteś osobą samodzielną. W jakich sytuacjach ta cecha przejawia się w Twojej codzienności? Podaj przykłady na potwierdzenie swojej opinii.

Jan Mela (ur. 1988)

Poznaj autora

Podróżnik i działacz społeczny; założyciel Fundacji Poza Horyzonty pomagającej finansować protezy dla osób po amputacjach; współtwórca programu podróżniczego *Między biegunami*. Jako 13-latek został porażony prądem, w konsekwencji amputowano mu prawą rękę i lewą nogę. Mimo niepełnosprawności jako 15-latek zdobył w jednym roku oba bieguny Ziemi. Dokonał tego z inicjatywy Marka Kamińskiego[1]. W 2009 roku Jan Mela wystartował w ulicznym maratonie w Nowym Jorku. Za działalność społeczną został odznaczony w 2023 roku Złotym Krzyżem Zasługi. Historię życia najmłodszego zdobywcy biegunów opowiada film *Mój biegun* (reż. Marcin Głowacki, 2013).

[1] Marek Kamiński (ur. 1964) – polski podróżnik, filozof i twórca metody pozwalającej pokonywać własne ograniczenia

Jan Mela

Poza horyzonty

fragmenty

Czy można inaczej dorosnąć niż umiłowaniem dali i chwili świeżej co krok?

Edward Stachura[1]

[1] Edward Stachura (1937–1979) – polski poeta i pieśniarz

Umiem sznurować buty, prowadzić samochód, robić na drutach, szyć na maszynie, zmywać naczynia, malować. Jeżdżę na rowerze, pływam, chodzę po górach. Raczej byłoby mi trudno strzelać z łuku, ale nie jest mi to potrzebne. Gdybym musiał, pewnie bym się nauczył.

Nie mam lewej nogi, a z prawej ręki została połowa przedramienia. To skutek wypadku – porażenia prądem.

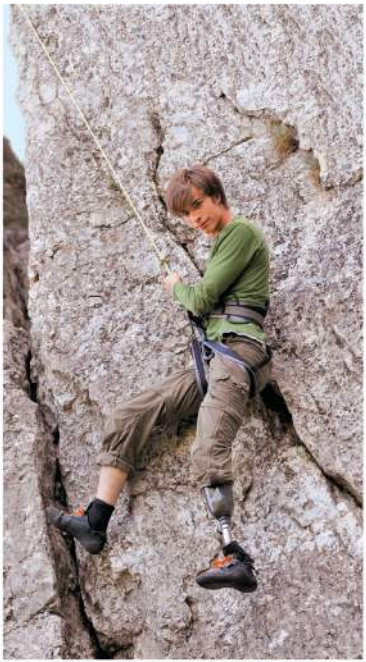
Po wypadku spędziłem trzy miesiące w szpitalu. Gdy wróciłem do domu, miałem poczucie, że życie mnie omija. Oczywiście, nikt mi nie mówił: „Jesteś kaleką, spadaj". Ale też nikt nie zapraszał. Minęło dużo czasu, zanim nauczyłem się przenosić z kuchni do pokoju kubek z herbatą czy samodzielnie schodzić po schodach. Ale jeszcze więcej, zanim potrafiłem pomyśleć o sobie „Jestem spoko". Zanim na wrażenie, że czegoś nie da się zrobić, zacząłem reagować buntem: „A właśnie że się da, udowodnię to".

Byli ze mną wówczas rodzice, którzy cały czas pokazywali mi, że trzeba żyć i – co ważniejsze – można żyć pełnią życia nawet bez ręki i nogi. Mama zorganizowała mi spotkanie z Markiem Kamińskim, a on wpadł na pomysł wspólnej wyprawy na biegun północny. Być może, gdyby nie te wyprawy – potem zdobyliśmy też biegun południowy – wszystko potoczyłoby się inaczej.

Chociaż jednak jest tak, że nawet jeśli się spotyka Marka Kamińskiego albo samego Boga, to on tylko daje szansę. Przez lodową pustynię trzeba przejść samemu. A lodową pustynią może być wszystko – dla osoby niepełnosprawnej przejście z pokoju do łazienki, dla zdrowej – decyzja o zmianie pracy. Dzisiaj ja chcę pokazywać innym, że warto tę pustynię pokonać, podejmować wyzwania, nie przegapić swojej szansy. […]

A z tym sznurowaniem butów to trochę się przechwalam. Umiem, owszem, ale zajmuje mi to mnóstwo czasu. Przeważnie wolę poprosić o pomoc. Czego zresztą też musiałem się nauczyć.

***

Przez ochlapane smołą witraże
nie przebijał się promyk
i lament niósł się od zagrody
owiec światłolubnych

Edward Stachura

To był zwykły dzień. […] Miałem wtedy trzynaście lat, skończyłem pierwszą klasę gimnazjum. Siedzieliśmy z chłopakami na placu Kusocińskiego, jakieś 150 metrów od mojego domu w Malborku. […] Na uboczu stoi mały budynek, transformator. […] Nagle zaczął padać deszcz. Schowaliśmy się wszyscy pod daszek transformatora, ale nie przestawało

padać, dlatego większość chłopaków poszła do domu. Zostaliśmy ja i Patryk, kolega z klasy. […]

Ten transformator stał tam, odkąd pamiętam. […] Duże, metalowe drzwi zazwyczaj były zamknięte na kłódkę, ale tamtego dnia było inaczej. Chłopaki mówiły, że kłódki nie ma od co najmniej kilku dni, że ktoś tam nawet wchodził. […] Sądziłem, że zaraz przestanie padać, kumple wrócą i dzień będzie się toczył dalej. Wprowadziłem rower, stanęliśmy pod ścianą i czekaliśmy. […] Urządzenia elektryczne były zamknięte w boksach i ogrodzone siatką. Zza tej siatki dochodziły dziwne dźwięki, więc niczego nie dotykaliśmy, gadaliśmy o jakichś głupstwach, stojąc w miejscu.

Nagle poczułem, że przez moje ciało przepływa prąd. Nie czułem bólu. […] Trząsłem się i pojawiła się ciemność – straciłem przytomność. […] To był 24 lipca 2002 roku. Przez moje ciało przepłynęło 15 tysięcy woltów[2].

Nie od razu było jasne, że przeżyję. Gdy przywieziono mnie do szpitala, byłem nieprzytomny przez dwa dni. Te dwa dni są kluczowe dla porażonych prądem. Wtedy w organizmie nie dzieje się nic, a po dwóch dniach przychodzi kryzys […].

To było jak zły sen. Tyle że w przeciwieństwie do snu nie chciało się skończyć. […] Amputacje były tym momentem, kiedy w jednej chwili zostały – dosłownie – ucięte moje marzenia. Wcześniej mogłem marzyć, że jakoś się wykaraskam, teraz już nie. Wcześniej mogłem czekać, że w końcu wstanę i pójdę do przodu, ale teraz nie miałem na czym iść. […]

Wyszedłem ze szpitala pod koniec października. To była bolesna konfrontacja wyobrażeń z rzeczywistością. Powrót do nienormalnej normalności. Na początku nie miałem żadnej protezy i nie potrafiłem nic. Musiałem zmierzyć się z konkretem, z tym, co jest tu i teraz. W każdej sekundzie przekonywałem się, jak bardzo jestem kaleki. Z zażenowaniem przypominałem sobie, że kilka miesięcy wcześniej marzyłem o niezależności, a teraz marzeniem była jakakolwiek samodzielność, choćby taka, by samemu przemieścić się do toalety.

Musiałem wszystkiego uczyć się od nowa. […] Do tego wszystkiego dochodziła rehabilitacja. To było coś potwornego – męczące, bolesne i nieprzynoszące szybkich efektów. […]

***

Nie zna prawdziwego smaku życia, kto przez tunel samotności się nie przeczołgał

Edward Stachura

Spotkaliśmy się […] w marcu 2003 roku, pół roku po tym, jak wyszedłem ze szpitala. Rodzice opowiedzieli mi tylko, że Marek Kamiński ma dla mnie jakąś propozycję, ale jadąc do Gdańska, nie miałem pojęcia, o co chodzi. […] Po kilkunastu minutach rozmowy zapytał, czy chciałbym się wybrać na biegun północny. Dla mnie to był szok.

2 dla porównania: w gniazdku elektrycznym płynie prąd o napięciu 220–230 woltów

Biegun północny (geograficzny) – najbardziej na północ wysunięty punkt na Ziemi. Od najbliższego lądu dzieli go dystans prawie 900 kilometrów. Jest bardzo trudny do zdobycia, gdyż znajduje się na Oceanie Arktycznym.

Marek Kamiński i Jasiek Mela zaczęli swój marsz z dryfującej stacji polarnej znajdującej się ok. 70 kilometrów od bieguna.

Jasiek Mela i Marek Kamiński w drodze na biegun

No bo jak to? Podróżnik, który był na obu biegunach, na pustyni, na niejednym szczycie, dorosły poważny facet chce mnie zabrać na wyprawę? Nastolatka bez ręki i nogi? Wydawało mi się, że to wariactwo.

[…] Gdy Marek dowiedział się o moim wypadku, zaczął rozmawiać z przyjaciółmi, w jaki sposób można by mi pomóc. Najpierw chcieli znaleźć dla mnie dobrą protezę. Potem pomyśleli, że proteza to tylko narzędzie, które nie nadaje życiu celu, nie motywuje do starania się, walki o swoje marzenia. Zaczęli więc debatować nad tym, co moglibyśmy wspólnie zrobić. […]

Perspektywa wyprawy dała mi niesłychaną motywację […]. Przygotowania trwały ponad rok i był to naprawdę ostry trening. […] Miałem rozpiskę i codziennie wykonywałem zestaw ćwiczeń. […]

Wyruszyliśmy 4 kwietnia 2004 roku […]. Na biegun dotarliśmy w terminie. Przeszliśmy 100 kilometrów w dziesięć dni […].

Dzięki tej wyprawie zrozumiałem, że nigdy nie można się poddawać, że słowo „niemożliwe" jest tylko w naszych głowach.

O tekście

1. Opisz, jakie wydarzenia doprowadziły do tego, że Jasiek Mela stał się osobą z niepełnosprawnością.

2. Co po wypadku sprawiało chłopcu największą trudność? Opowiedz o jego emocjach z tym związanych. Wymień działania, które podejmował w celu odzyskania sprawności.

3. Jasiek Mela napisał: *Wolę poprosić o pomoc. Czego zresztą też musiałem się nauczyć.* Jak sądzisz, dlaczego ludziom tak trudno prosić innych o pomoc? Podaj kilka przyczyn.

4. Wylicz czynności, które nauczył się wykonywać Jasiek. Ile z nich Ty także umiesz wykonać? Porównaj swój poziom samodzielności z tym, który prezentuje bohater.

5. Oceń postawę Marka Kamińskiego wobec młodego Meli. Jak myślisz, czym się kierował doświadczony podróżnik, proponując chłopcu z niepełnosprawnością tak poważne wyzwanie? Jak to wpłynęło na dalsze życie Jaśka?

6. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa bohatera: *Chociaż jednak jest tak, że nawet jeśli się spotyka Marka Kamińskiego albo samego Boga, to on tylko daje szansę. Przez lodową pustynię trzeba przejść samemu.* Czy zgadzasz się z tą refleksją?

7. Dokończ zdanie: *Niepełnosprawność nie oznacza, że…*

8. Jakimi cechami musiał się wykazać nastolatek podczas przygotowań do podróży oraz w czasie wyprawy na biegun? W odpowiedzi wykorzystaj wybrane określenia z ramki. Podaj przykłady zachowania Jaśka potwierdzające te cechy.

pracowitość • zaangażowanie • skuteczność • kreatywność • współzawodnictwo • wytrwałość • solidarność • samowystarczalność • gospodarność • systematyczność

9. Przeczytaj fragmenty utworów Edwarda Stachury zamieszczone na początku kolejnych części historii. Jaki dostrzegasz związek między tymi cytatami a głównym tekstem?

Motto – aforyzm, cytat znajdujący się na początku utworu lub jego fragmentu; wprowadza w temat i przybliża myśl autora; **motto życiowe** – sentencja wskazująca na wartości, którymi ktoś się kieruje w życiu.

10. Wyszukaj w tekście inspirujące zdanie, które mogłoby być Twoim mottem życiowym. Wytłumacz, czym się sugerowałaś / sugerowałeś przy wyborze.

Tworzę

11. Jakie refleksje wzbudziła w Tobie opowieść Jaśka Meli? Zapisz swoje przemyślenia w zeszycie.

12. Zaprojektuj plakat reklamowy przypominający o konieczności ostrożnego obchodzenia się z urządzeniami podłączonymi do prądu. Wymyśl łatwe do zapamiętania hasło.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z tekstu wynika, że należy wykorzystywać każdą szansę i nigdy się nie poddawać.	P	F
2.	Autor uważa, że lepiej prosić o pomoc innych niż samodzielnie wykonywać trudne zadania.	P	F

Ależ się działo! Trzeba to opisać

Kryteria sukcesu:

- opowiadam o zaskakującym wydarzeniu;
- wiem, czym jest opis sytuacji;
- przedstawiam okoliczności zdarzenia i osoby, które brały w nim udział;
- samodzielnie tworzę opis sytuacji.

Na początek

- Opowiedz o jakiejś niespodziewanej, dziwnej, zabawnej lub mrożącej krew w żyłach sytuacji, w której uczestniczyłaś / uczestniczyłeś.

Mam lekkie pióro

Niefortunny występ

Nadszedł dzień zawodów jeździeckich. Na trybunach pełno ludzi. Wszyscy czekają w napięciu na występ młodego zawodnika z zespołu Australii, który ma szansę na zwycięstwo. Humory dopisują, z wielu miejsc dobiega szmer rozmów i śmiech.

Na placu pojawia się jeździec. Prezentuje się wspaniale. Płynnie, swobodnie i z gracją wykonuje pierwsze zadania. Nagle jego koń potyka się i staje dęba. Zawodnik jak pocisk leci w górę, a potem zsuwa się po boku wierzchowca na piach. Wygląda to przerażająco… Spada na ziemię, na szczęście w ostatniej chwili wyrzuca rękę, żeby złagodzić siłę uderzenia. Buch! Pada na piach i przez chwilę się nie porusza. Koń, jeszcze niespokojny, ucieka z miejsca wypadku.

Publiczność zamiera. Po chwili z widowni dają się słyszeć okrzyki niedowierzania i zawodu. Ojej, co się stało! Co mu jest? Pomocy! Niektórzy wstają, inni gorączkowo się rozglądają. Na twarzach wielu osób pojawia się niepokój, jedna z kobiet płacze.

Niemal natychmiast na plac wbiegają dwaj ratownicy z noszami i szybko kierują się w stronę poszkodowanego. Widać, że z nim rozmawiają, na szczęście jest przytomny. Badają chłopca krótko, kładą na nosze i zabierają z placu.

Westchnienie ulgi przebiega po rzędach. Ludzie powoli zaczynają się uśmiechać, napięcie opada. Tu i ówdzie słychać żarty dla odreagowania strachu. Publiczność czeka na kolejnego młodego zawodnika. Tylko dla niefortunnego jeźdźca zawody już się, niestety, skończyły.

Tytuł

Wprowadzenie: podanie informacji o czasie, miejscu, uczestnikach zdarzeń

Rozwinięcie: przedstawienie okoliczności i przebiegu głównego zdarzenia

Zakończenie: podsumowanie akcji, jej konsekwencje, refleksje na jej temat

CIEKAWY, ZACHĘCAJĄCY

RZECZOWNIKI I PRZYMIOTNIKI

CZASOWNIKI I PRZYSŁÓWKI

Opis sytuacji – relacja ze zdarzenia będącego zamkniętą całością, które rozgrywa się najczęściej w określonym miejscu i krótkim czasie; połączenie statycznego opisu miejsca i osób z dynamicznym opisem tego, co się działo.

Elementy opisu – statyczne	Elementy opowiadania – dynamiczne
opis miejsca zdarzenia, tła akcji, wyglądu ludzi, przedmiotów, krajobrazu	co się stało – opis zdarzenia
gdzie? kiedy? w jakich okolicznościach? co było widać, słychać? co robili ludzie znajdujący się w tym miejscu? jaki był nastrój?	dynamiczny opis samego zdarzenia, które dzieje się zwykle bardzo szybko; skupienie się na akcji
• epitety, porównania, metafory • duża liczba przymiotników i rzeczowników	• krótkie zdania, najczęściej pojedyncze, urwane wypowiedzi, wykrzyknienia, częste użycie czasu teraźniejszego • duża liczba czasowników, zwłaszcza określających ruch i czynności wykonywane przez bohaterów • przysłówki: *nagle, znienacka, nieoczekiwanie, wówczas, po chwili, jednocześnie, raptem, wtem* • wyrazy dźwiękonaśladowcze

1. Spójrz na fotografię i zastanów się, jaki może być dalszy przebieg zdarzeń. Opisz tę sytuację. Nadaj pracy taki tytuł, aby zaciekawił odbiorcę.

2. Określ, jakie wydarzenie pokazano na każdym z poniższych zdjęć. Zastanów się, w jaką historię można by je włączyć.

1.

2.

3.

3. Podzielcie się na trzy grupy, a następnie wykonajcie polecenia.

a) Przedstawcie tło wydarzenia pokazanego na wybranym zdjęciu z zadania 2. oraz osoby biorące w nim udział. Użyjcie jak najwięcej rzeczowników i przymiotników.

b) Opiszcie ukazaną na zdjęciu sytuację, używając odpowiednich środków językowych wskazanych w tabeli powyżej.

c) Wymieńcie się swoimi pracami i sprawdźcie opis innej grupy. Oceńcie, co w pracy zostało zrealizowane właściwie, a co wymaga jeszcze poprawienia. Pamiętajcie, aby krytyka dotyczyła wyłącznie tekstów, a nie osób, które je napisały.

Sprawdź, co już umiesz

Zredaguj opis sytuacji opowiedzianej na początku lekcji. Zadanie wykonaj w zeszycie.

W drogę, po własny los

Kryteria sukcesu:

- określam, jaki jest cel podróży osoby, która się wypowiada w wierszu;
- rozumiem przenośne znaczenie wyrazu *droga*;
- opisuję własne doświadczenia życiowe.

Na początek

- Rozwiąż rebus. Wyjaśnij, jak rozumiesz odgadnięte hasło.

Janusz Kondratowicz (1940–2014)

Polski poeta, autor tekstów piosenek, satyryk i dziennikarz. Wielokrotnie nagradzany. Twórca słów do kilkudziesięciu piosenek dla polskich wykonawców, m.in. Czerwonych Gitar, Anny Jantar, Ireny Santor, Krzysztofa Krawczyka czy Trubadurów.

Stanisław Halny (1944–1993) (prawdziwe nazwisko: Stanisław Kondratowicz)

Autor kilkudziesięciu tekstów piosenek dla polskich zespołów i piosenkarzy, m.in. dla Czerwonych Gitar, Krzysztofa Krawczyka, Krzysztofa Klenczona, Trubadurów.

Poznaj autorów

W drogę

sł. Stanisław Halny, Janusz Kondratowicz; muz. Seweryn Krajewski

W drogę, żegnajcie, chłopcy.
W drogę, już na mnie czas.
Dokąd poniosą oczy...
W drogę!
W drogę, z bagażem zdarzeń,
Chociaż w kieszeni wiatr.
Może wspomnicie czasem.
Może?

Do przejścia mam tak wiele lat
Drogami, które ledwie znam.
Nim wpiszę je po stronie strat,
Swoją prawdę chciałbym znaleźć sam.

W drogę, bez drogowskazów.
W drogę, po własny los.
„Kłamiesz", powiedzieć światu –
W drogę!

Do przejścia mam tak wiele lat
Drogami, które ledwie znam.
Nim wpiszę je po stronie strat,
Swoją prawdę chciałbym znaleźć sam.

W drogę, żegnajcie, chłopcy.
W drogę, już na mnie czas.
Słońce dla wszystkich wschodzi.
W drogę!

Published by Fundacja im. Seweryna Krajewskiego /
Universal Music Publishing Sp. z o. o.

O tekście

1. Określ, do kogo zwraca się osoba mówiąca w wierszu. Jaki środek stylistyczny został wykorzystany przez autorów?

2. Wyjaśnij, jak rozumiesz wyraz *droga* użyty w piosence.
   a) Jakimi rzeczownikami możesz go zastąpić? Podaj kilka synonimów.
   b) Dokąd prowadzi droga opisana w utworze?
   c) Wymień jej cechy.

3. Na podstawie tekstu opisz osobę, która wybiera się w drogę. Z czego składa się bagaż wędrowca?

4. Zastanów się, co z Twojego życia mogłoby się znaleźć w *bagażu zdarzeń*. Jak oceniasz swoje dotychczasowe doświadczenia życiowe?

Tworzę

5. Wskaż, który z poniższych cytatów mógłby być zachętą do samodzielnego zdobywania doświadczeń życiowych. Wyjaśnij pisemnie swój wybór.
   a) *Do przejścia mam tak wiele lat.*
   b) *Swoją prawdę chciałbym znaleźć sam.*
   c) *Słońce dla wszystkich wschodzi. W drogę!*
   d) *Może wspomnicie czasem. Może?*

6. *Gra o zwycięstwo w życiu to sport wyczynowy, a nie masowa turystyka.* Wykaż związek myśli ks. Marka Dziewieckiego z wymową wiersza.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z utworu wynika, że osoba mówiąca w wierszu pragnie samodzielnie zdobywać doświadczenia życiowe.	P	F
2.	Podmiot liryczny obiecuje, że będzie wysyłać z drogi wiadomości do swoich towarzyszy.	P	F

Czego uczy życie na jachcie?

Kryteria sukcesu:

- opowiadam, na czym polega życie na jachcie;
- wymieniam podobieństwa i różnice dotyczące życia na lądzie i na morzu;
- utrwalam umiejętność pisowni wyrazów związanych z tematyką żeglarską.

Na początek

- Wyszukaj w dostępnych źródłach znaczenie łacińskiego cytatu autorstwa Plutarcha (starożytnego greckiego pisarza, filozofa i moralisty): *Navigare necesse est, vivere non est necesse*. Wyjaśnij, jak rozumiesz te słowa.

Kalina Jakubczak

Autorka książki *Kalinka na fali* i audycji radiowych na antenie Polskiego Radia Dzieciom. Więcej życia spędziła na morzu niż na lądzie. Miłość do żeglarstwa zaszczepili w niej rodzice. Pierwszy raz wypłynęła na morze jako półroczne dziecko. Teraz na jachcie przebywa na co dzień. O swoim życiu na fali opowiada m.in. w filmikach publikowanych w internecie.

Poznaj autora

Kalina Jakubczak

Kalinka na fali. Życie to przygoda!

fragmenty

Cześć!
Mam na imię Kalina, jestem żeglarką i podróżniczką.

Kiedy piszę tę książkę, mam dwanaście lat[1]. Od kilku lat żyję ze swoimi rodzicami na pokładach jachtów i katamaranów[2]. Całe moje dzieciństwo, a więc szkoła, koledzy i przyjaciele byli lub są na pokładzie. To, co myślę, i to, kim jestem, wzięło się z podróży.

Dlaczego żeglujemy? To trudne pytanie, ale dobrą odpowiedzią są słowa mojej mamy: „Nie uciekamy na morze przed życiem. Żeglujemy, żeby życie nam nie uciekło…".

Jak to się zaczęło?

Żegluję już od ponad dziesięciu lat. […] Pierwszy zaczął żeglować mój tata i to on zaraził nas tą pasją. Pewnego dnia po prostu całą rodziną zaczęliśmy przenosić pracę i czas wolny na pokład jachtu. Pierwszy raz na morze wypłynęłam, jak miałam zaledwie pół roku. Pływaliśmy wtedy dużymi statkami do Szwecji i oczywiście nic z tego nie pamiętam.

1 Książka została wydana w 2020 r.

2 katamaran – statek wodny, który ma dwa równoległe kadłuby połączone pomostem znajdującym się nad wodą

Dzisiaj wszystkie moje wspomnienia wypełnione są podróżami i życiem na pokładzie. […] Wszystko, co przeżywam, dzieje się na jachcie.

Przełomem w naszym żeglarstwie był moment, kiedy udało się przenieść na morze moją szkołę. Teraz mam koleżanki i nauczycieli wszędzie tam, gdzie jestem, bo uczę się za pośrednictwem komputera i internetu. […]

Mój dzień na morzu

Na morzu brak obowiązków zdarza się niezwykle rzadko. Drobne rzeczy, które w życiu codziennym są oczywiste, w moim domu [na morzu] wymagają wysiłku. […] Patrzę, czy jest pochmurnie, czy słonecznie, czy jest ciepło, czy może zimno. W dużej części pogoda ma wpływ na to, jak będzie wyglądał mój dzień. […]

Czy żeglarka nie musi chodzić do szkoły?

Oczywiście codziennie w określonych godzinach muszę „chodzić do szkoły", mam do niej od dwóch do pięciu kroków. Uczę się na odległość w ORPE-G-u – Ośrodku Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. To dzięki temu mogę odbywać zajęcia w dowolnym miejscu na świecie! W mojej klasie są dzieci z całego świata, żyją w różnych krajach, na różnych kontynentach i w innych strefach czasowych. Lekcje odbywają się za pośrednictwem specjalnej strony internetowej. […]

Gdy siadam przed komputerem, uruchamiam aplikację, która pozwala mi na komunikowanie się z nauczycielem i pozostałymi uczniami. To platforma, gdzie wszyscy się spotykamy i możemy odpowiadać w czasie rzeczywistym na pytania. To, czy się widzimy, zależy od nauczyciela, ale też od tego, jakie panują warunki. […] Przy trudnych warunkach, kiedy szaleje sztorm, […] pomaga mi to, że wszystkie zajęcia w mojej szkole są nagrywane, więc w dowolnej chwili mogę je odtworzyć.

Nagrania bardzo mi pomagają w przygotowaniu się do comiesięcznych prac kontrolnych, które muszę wykonywać samodzielnie. […] Co miesiąc muszę je wysyłać do mojej szkoły. Uczestnictwo w zajęciach, prace oraz egzaminy podsumowujące każdy przedmiot to podstawa tego, żebym mogła zaliczyć rok szkolny i zdać do następnej klasy.

Ponieważ pod koniec miesiąca muszę z każdego przedmiotu oddawać pracę, już w drugiej połowie miesiąca wieczory poświęcam temu, by je przygotować. Co tydzień prowadzę też krótką audycję w Polskim Radiu. […]

Przygotowanie tej audycji, jej nagranie oraz montaż zajmują mi bardzo dużo czasu. Poniedziałki i wtorki najczęściej poświęcam właśnie temu. Razem z tatą najpierw tworzę konspekt audycji, później samodzielnie ją nagrywam, a na końcu sklejam to nagranie za pomocą profesjonalnego programu w komputerze. Z mamą tworzę filmy zapowiadające audycję, które wrzucamy na Facebooka. […]

W zasięgu telefonu

Na pokładzie jachtu bardzo ważny jest dostęp do informacji. Ważne jest, żebyśmy stale mieli dane pozwalające nam na bezpieczne projektowanie trasy, czyli tego, jak i gdzie będziemy płynąć. Dziś mamy internet i radio. Możemy za jego pomocą słuchać ostrzeżeń nawigacyjnych i informacji prognostycznych. […]

Czy kapitan jest za wszystko odpowiedzialny?

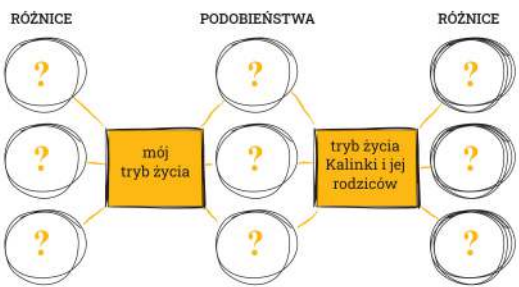
Na morzu nie ma granic. Na morzu trzeba być bardzo uważnym. I tak, to kapitan jest odpowiedzialny za wszystko na pokładzie. […] [M]oje życie nie różni się wiele od życia dawnych podróżników. Wstaję rano, sprawdzam, ile mamy zapasów, muszę znać i kontrolować prognozy pogody. Jak czegoś brakuje, muszę wiedzieć, gdzie mogę to uzupełnić lub czy muszę zacząć racjonować zapasy.

[…] Na pokładzie mojego jachtu kapitanami są moi rodzice, ale ja też muszę sprawdzać, czy na pewno będziemy bezpieczni i czy wszystko mamy. Nie mogę podejść do jaskółki (tak nazywa się zamykana szafka na jachcie) i zjeść wszystkich słodyczy, ponieważ może się okazać, że będą potrzebne podczas najbliższego sztormu. Samolot jest w powietrzu co najwyżej kilkanaście godzin, autokar jedzie najwyżej przez kilka dni, a i tak zatrzymuje się po drodze. Jacht płynie od kilku do kilkudziesięciu dni bez przerwy. W tym czasie pogoda może ulec drastycznej zmianie. W zasadzie wypływając na kilka dni, nie wiem, gdzie dopłynę ani kiedy.[…]

Morze nie jest przygotowane na ruch żaglowy, to my musimy być przygotowani na to, że czasami jest trudne do pokonania. Ale to właśnie jest najlepsze!

O tekście

1. Opowiedz, jak wygląda tryb życia Kalinki i jej rodziny. Czym się różni od tego, który prowadzicie Ty i Twoja rodzina, a w czym jest do niego podobny? Zapisz te informacje w zeszycie w postaci schematu. Uwzględnij temat szkoły.

2. Zastanów się, jakich umiejętności i cech wymaga od człowieka życie na jachcie.

3. Znajdź fragmenty, które mówią o samodzielności Kalinki. Jakie czynności należą do jej codziennych zadań? Zapisz je w punktach, w postaci równoważników zdań.

4. Dlaczego odpowiedzialność na morzu jest taka ważna? Wyjaśnij to na podstawie słów bohaterki oraz własnych przemyśleń.

5. Przytocz odpowiedź mamy Kalinki na pytanie, dlaczego jej rodzina żegluje. Powiedz, jak Ty rozumiesz te słowa.

6. Wyszukaj w tekście informacje o tym, z jakiego rodzaju urządzeń korzystają na jachcie Kalinka i jej rodzice. Do czego są im potrzebne?

7. Poznaj słownictwo żeglarskie. Wstaw brakujące litery: *ó, u, rz, ż, ch, h*. Zadanie wykonaj w zeszycie.
   a) Wyjaśnij znaczenie wyrazów, których nie znasz.
   b) Napisz krótkie opowiadanie o przygodach na morzu, którego bohaterem będzie samodzielny nastolatek. Użyj słownictwa żeglarskiego.

ja(?)t • wyb(?)e(?)e • (?)agl(?)wka • c(?)ma • maryna(?) • kaj(?)ta • mo(?)e • pla(?)a • falo(?)ron • b(?)rsztyn • m(?)szla • kadl(?)b • b(?)rta • dzi(?)b • k(?)ter • b(?)laj • r(?)fa • p(?)lwysep • n(?)rek • mał(?) • (?)alib(?)t • podr(?)(?) • tr(?)jmasztowiec

Tworzę

8. Czy tryb życia Kalinki byłby dla Ciebie atrakcyjny? Napisz krótką odpowiedź z użyciem kilku argumentów.

9. Zapisz kilka pytań otwartych związanych z tematyką żeglarską, które chciałabyś / chciałbyś zadać rodzinie państwa Jakubczaków.

Sprawdź, co już umiesz

Opracuj plan podróży dla Kalinki na jeden tydzień. Zaplanuj, czym dziewczynka powinna się w każdym dniu zajmować. Odwołaj się do tekstu i własnej wiedzy. Możesz zastosować dowolną formę graficzną.

Co robię, gdy nie znam jakiegoś terminu literackiego? Sięgam po słownik

Kryteria sukcesu:

- znam różne rodzaje słowników językowych i wiem, jakich informacji w nich szukać;
- wiem, do czego służy słownik terminów literackich;
- umiem samodzielnie znaleźć definicje terminów przydatnych podczas analizy i interpretacji utworów.

Na początek

- Przypomnij rodzaje słowników poznanych do tej pory w szkole.
  a) Jak często z nich korzystasz?
  b) Którego używasz najchętniej?

Słownik terminów literackich – zawiera zbiór pojęć związanych z literaturą, a także z filmem, teatrem czy wiedzą o książce; hasła są ułożone w porządku alfabetycznym.

Budowa hasła:

Hasło (informacja o pochodzeniu wyrazu) – definicja, czyli znaczenie hasła → odsyłacz do innego istotnego hasła

Termin (pochodzi z łaciny: *terminus* – 'znak graniczny') – wyraz, najczęściej rzeczownik, który ma ściśle określone znaczenie; zbiór terminów z jednej dziedziny wiedzy to → terminologia

1. Skorzystaj ze słownika terminów literackich i sprawdź, jakie znaczenie mają podane terminy.

aluzja • *carpe diem* • dygresja • dykteryjka • filozofia • trik • wiersz obrazkowy

2. Wybierzcie w parze jedną z liter alfabetu. Wyszukajcie w słowniku ciekawy termin na tę literę. Wyjaśnijcie jego znaczenie klasie.

3. Znajdź środki stylistyczne zastosowane przez poetę w wierszu. Wyszukaj ich nazwy w słowniku i przeczytaj definicje.

O fauno moja: łagodne zwierzęta
kontynentów opasłych i wysp z majoliki.
Już przybywacie, białe słonie smutku
i niepisanych wierszy brzęczące słowiki.

Krzysztof Kamil Baczyński, *Madrygał* (fragment)

4. Przeczytaj w słowniku, jakie są rodzaje rymów, a następnie rozpoznaj je w wierszach.

I cóż powiecie na to,
Że już się zbliża lato?

Kret skrzywił się ponuro:
– Przyjedzie pewnie furą.

Jan Brzechwa, *Przyjście lata*
(fragment)

Nie obiecuję ci wiele...
Bo tyle co prawie nic...
Najwyżej wiosenną zieleń...
I pogodne dni...

Bolesław Leśmian,
Nie obiecuję ci prawie nic
(fragment)

5. Przeczytaj w słowniku informacje na temat rodzajów powieści. Które z nich już znasz? Wykonaj notatkę graficzną na ten temat.

6. Sprawdź w słowniku, który punkt jest właściwą definicją podanego terminu.
Perypetia to

A. zwrot pochodzący z języka perskiego.

B. działania postaci, najczęściej negatywne.

C. wyraz podobnie brzmiący, ale o innym znaczeniu.

D. zdarzenie nieoczekiwanie zmieniające akcję utworu.

7. Napisz, czym się różni słownik terminów literackich od innych słowników, które już znasz.

8. Niech każdy z Was zapisze na kartce dwa terminy literackie i wrzuci ją do przygotowanego pojemnika. Następnie wylosujcie kartki, a potem po kolei wyjaśnijcie zapisane na nich terminy. W razie wątpliwości sięgnijcie do słownika.

Sprawdź, co już umiesz

Powiedz, w jakich sytuacjach skorzystasz z wymienionych niżej słowników.

SŁOWNIK ortograficzny

SŁOWNIK języka polskiego

SŁOWNIK synonimów

SŁOWNIK wyrazów obcych

Jak korzystać z internetu? Odpowiedzialnie!

Kryteria sukcesu:

- wiem, jakie są zalety i wady korzystania z portali internetowych;
- dbam o bezpieczeństwo podczas używania internetu;
- krytycznie oceniam przychodzące informacje;
- respektuję prawo własności intelektualnej;
- znam zasady redagowania wiadomości w komunikatorach internetowych;
- blokuję wiadomości z wszelkimi przejawami przemocy w sieci.

Na początek

- Ile czasu spędzasz w internecie? Przygotuj kartkę z harmonogramem godzinowym i zapisz na niej czas, który poświęcasz na przeglądanie różnych stron. Porównaj swoje wyniki z wynikami reszty klasy.

Nałogowe korzystanie z internetu często prowadzi do utraty ważnych relacji i występowania problemów psychicznych.

1. Z jakich możliwości internetu korzystasz? Wybierz odpowiedzi z ramki lub podaj własne.

rozrywka • rozwój zainteresowań • wiedza • sensacyjne treści • kontakt z bliskimi • sprawdzanie dojazdu • zakupy • rezerwacje

2. Wymień portale, które najczęściej odwiedzasz. Czy umiesz określić, jakie Twoje potrzeby zaspokajają?

Portal internetowy – witryna, która odsyła do stron z zasobami wiedzy i rozrywki; pozwala na dostęp do usług banków, sklepów czy urzędów bez konieczności wychodzenia z domu; oferuje też konta pocztowe, czaty, fora dyskusyjne.

Wiele osób korzysta z **komunikatorów internetowych**, dzięki którym wysyła różnorodne **komunikaty**, czyli wiadomości tekstowe, głosowe, w postaci filmów lub zdjęć; a także komentuje wypowiedzi innych za pomocą np. emotikonów lub piktogramów. Aplikacje pozwalają również na nawiązywanie połączeń głosowych i prowadzenie wideorozmów. Zwłaszcza w okresie pandemii bardzo często korzystano z programów zapewniających kontakt z wieloma osobami jednocześnie w czasie rzeczywistym.

Aby sprawnie i uprzejmie konwersować, należy pamiętać o kilku zasadach.

- Do każdego rozmówcy **zwracaj się z szacunkiem**.
- Wysyłaj **zwięzłe komunikaty**, aby przekazywać informacje w możliwie najbardziej treściwy sposób.
- **Wyrażaj się jasno** – wyjaśniaj wątpliwości i unikaj dwuznaczności.
- Zadbaj o **poprawność językową** – błędy mogą być odebrane jako brak szacunku dla odbiorcy.
- Stosuj **formy grzecznościowe**.
- Pamiętaj, żeby używać **właściwych zwrotów do adresatów**. Inaczej zwracamy się bowiem do znajomych, a inaczej – do osób, z którymi łączy nas oficjalna relacja.

3. Napisz dwa rodzaje komunikatu o jakimś ciekawym wydarzeniu, które odbędzie się w przyszłą sobotę: w jednym użyj języka oficjalnego, a w drugim – nieoficjalnego.

4. Wyjaśnij określenie: *mowa nienawiści*. Które z poniższych zdań są jej przykładami? Dlaczego nie wolno jej stosować?

> Nie mam dzisiaj czasu na pójście do kina. • Tacy jak ty nie mają prawa tu mieszkać. • On jest stamtąd, może roznosić choroby. • Dziś ich nie wpuścimy, gdy będą chcieli wejść do naszego kina. • Nie mam ochoty występować. Poszukaj kogoś innego. • Kobiety nie nadają się na takie stanowiska.

5. Czy zdarza Ci się korzystać z nielegalnego oprogramowania lub ściągać cudze zdjęcia albo utwory bez pozwolenia? Wytłumacz, dlaczego nie należy tego robić.

własność intelektualna – wytwory działalności człowieka, np. utwory literackie, piosenki, zdjęcia, programy komputerowe, wynalazki; podlegają one ochronie prawnej

6. Podaj kilka propozycji, jak sprawdzać wiarygodność stron internetowych, aby uniknąć korzystania z nieprawdziwych informacji.

7. Wyjaśnij znaczenie poniższych pojęć. Z którymi z nich już się spotkałaś / spotkałeś? W razie potrzeby poszukaj informacji w dostępnych, wiarygodnych źródłach.

> FOMO • phubbing (czytaj: fabing) • post • social media (czytaj: souszial midja) • bot • fanpage (czytaj: fanpejdż) • hashtag (czytaj: hasztag) • link • cyberprzemoc • Photoshop (czytaj: fotoszop) • netykieta • sztuczna inteligencja • wirtualny asystent • internet rzeczy

8. Porozmawiajcie o tym, z jakimi zagrożeniami wiąże się korzystanie z internetu. Zaproponujcie, jak ich uniknąć.

Zagrożenie w internecie: ?	**Proponowane rozwiązanie:** ?

9. Przeczytaj poniższe opisy sytuacji. Wytłumacz, dlaczego przedstawione sytuacje mogą być niebezpieczne.
   a) Podajesz swoje imię, nazwisko, adres i wiek osobie, która chce z Tobą przeprowadzić ankietę internetową.
   b) Poznajesz na portalu społecznościowym miłego kolegę. Umawiasz się z nim wieczorem w parku.
   c) Dostajesz e-mail z banku z prośbą o login i hasło do konta.
   d) Koleżanka z Facebooka prosi Cię, żebyś pożyczyła jej pieniądze, płacąc blikiem. Przesyła Ci nieznany numer telefonu.
   e) Widzisz w nowym sklepie internetowym rower po okazyjnej cenie. Należy wpłacić natychmiast pieniądze, bo to ostatni egzemplarz.
   f) Dostajesz od nieznajomej osoby e-mail z załącznikiem i prośbą o jego sprawdzenie.

10. Wyjaśnij, jak rozumiesz poniższą ilustrację. Zastanów się nad jej związkiem z tematem lekcji.

11. Podzielcie się na dwie grupy i ustalcie, jakie są zalety i wady korzystania z portali i komunikatorów internetowych. Przedstawcie swoje argumenty na forum klasy.

12. Opowiedz, jak się czujesz, oglądając takie zdjęcia w internecie. Jakie zagrożenia w nich dostrzegasz? Zapisz kilka refleksji na ten temat.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Sprawdź, co już umiesz

Zaproponuj kilka aktywności niewymagających korzystania z internetu.

SAMODZIELNOŚĆ
Podsumowanie rozdziału VII

Sprawdź, co już umiesz

SAMODZIELNIE ZDOBĘDĘ ŚWIAT!

1. W grze bierze udział 2–3 uczestników, którzy poruszają się pionkami w wybranym kolorze. Pionkiem może być np. skuwka czy gumka. Kostkę mogą zastąpić kartki z numerami od 1 do 6, które będziecie losować.

2. Ustawcie pionki na polu START. Grę rozpoczyna najmłodszy gracz: losuje kartkę z cyfrą wskazującą liczbę pól do przejścia.

3. Gdy gracz najedzie na pole z liczbą, odczytuje oznaczone nią pytanie na LIŚCIE PYTAŃ.

4. Przy pytaniach znajdują się cyfry oznaczone plusem oraz minusem. Jeśli gracz odpowie poprawnie, przesuwa się o tyle pól, ile wskazuje cyfra ze znakiem plus. Jeśli zaś poda błędną odpowiedź, cofa się o tyle pól, ile wskazuje cyfra ze znakiem minus.

5. O tym, czy odpowiedź jest poprawna, decydują wspólnie pozostali gracze.

6. Wygrywa osoba, która pierwsza dotrze do mety.

Powodzenia!

LISTA PYTAŃ

1. Podaj trzy cechy, które charakteryzują osobę samodzielną. (+2, –1)

2. Wymień, jakie pozytywne następstwa może mieć pozwolenie dzieciom na samodzielność. (+2, 0)

3. Podaj trzy zalety samodzielnego podróżowania. (+2, –1)

4. Wyjaśnij pisownię podanych wyrazów za pomocą poznanych zasad ortograficznych: *morze*, *zaglówka*, *dziób*. (+1, –3)

5. Ułóż zdanie z wyrazem zakończonym cząstką *-stwo*. (+1, –1)

6. Wskaż, w których miejscach w zdaniu powinna się znaleźć kropka.
Na 6 piętrze od 23 03 2025 roku mieszka Marek, który po raz 2 obchodził 12 urodziny. (+3, –2)

7. Która forma wypowiedzi łączy elementy opisu i opowiadania? Podaj jej nazwę. (+1, –1)

8. Przedstaw dwa argumenty przemawiające za tym, że warto czytać książki podróżnicze. (+2, –2)

9. Jaki związek ma samodzielność z ortografią? Podaj dwa przykłady. (+2, –1)

10. Zapisz poprawnie tytuły czasopism: MODA DLA MĘŻCZYZN, PRZEPISY DLA KAŻDEGO NASTOLATKA. (+1, –1)

11. Jaka część mowy powstanie, kiedy do wyrazu *kupiec* dodamy cząstkę *-ctwo*? (+2, –2)

12. Wytłumacz, jak samodzielne podróżowanie wpływa na umiejętność podejmowania decyzji. (+1, –1)

13. Wyjaśnij, do czego służy komunikator internetowy. (+1, –2)

14. Wymień trzy elementy, które powinna zawierać wypowiedź argumentacyjna. (+2, –1)

15. Co oznacza *mowa nienawiści*? Jak się zachowasz, gdy na nią natrafisz w internecie? (+3, –2)

16. Wskaż przykład zagrożenia, na które można się natknąć, korzystając z internetu. (+1, –1)

17. Podaj dwa wyrazy zakończone na *-dztwo*. (+2, –1)

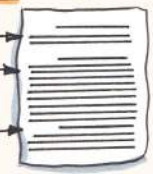
18. Wymień trzy rodzaje słowników, które poznałaś / poznałeś do tej pory. (+1, –2)

19. W jakim słowniku znajdziesz hasła: *narrator*, *punkt kulminacyjny*, *strofa*? (+1, –1)

20. Czy podróżowanie sprzyja nawiązywaniu nowych znajomości? Uzasadnij swoją odpowiedź. (+1, –2)

Pojęcia i zagadnienia

LOGICZNY UKŁAD ELEMENTÓW TEKSTU

KOMUNIKAT
- przekaz
- wypowiedzenie, informacja

SŁOWNIK TERMINÓW LITERACKICH

- **portal internetowy** – pozwala korzystać z wiedzy, usług, rozrywki
- **komunikator internetowy** – umożliwia kontakt z innymi

- **własność intelektualna** – jest prawnie chroniona
- **motto = aforyzm**

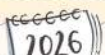
Forma wypowiedzi

OPIS SYTUACJI

Ortografia i interpunkcja

ZMIANA NIEKTÓRYCH ZASAD PISOWNI

- pisownia wielką literą: Gdynianka, Ochocianin, Ręczynianka
- rozdzielna pisownia *-by* ze spójnikami: czy, bo
- marka Fiat → jadę Fiatem

ZAKOŃCZENIA RZECZOWNIKÓW
- męstwo
- tkactwo
- dowództwo

KROPKĘ

DODAJEMY

- 2. piętro
- lata 70.
- po raz 3.

OPUSZCZAMY
- godzina 16
- 5 złotych
- 24 VI 2026

LEKTUROWNIK

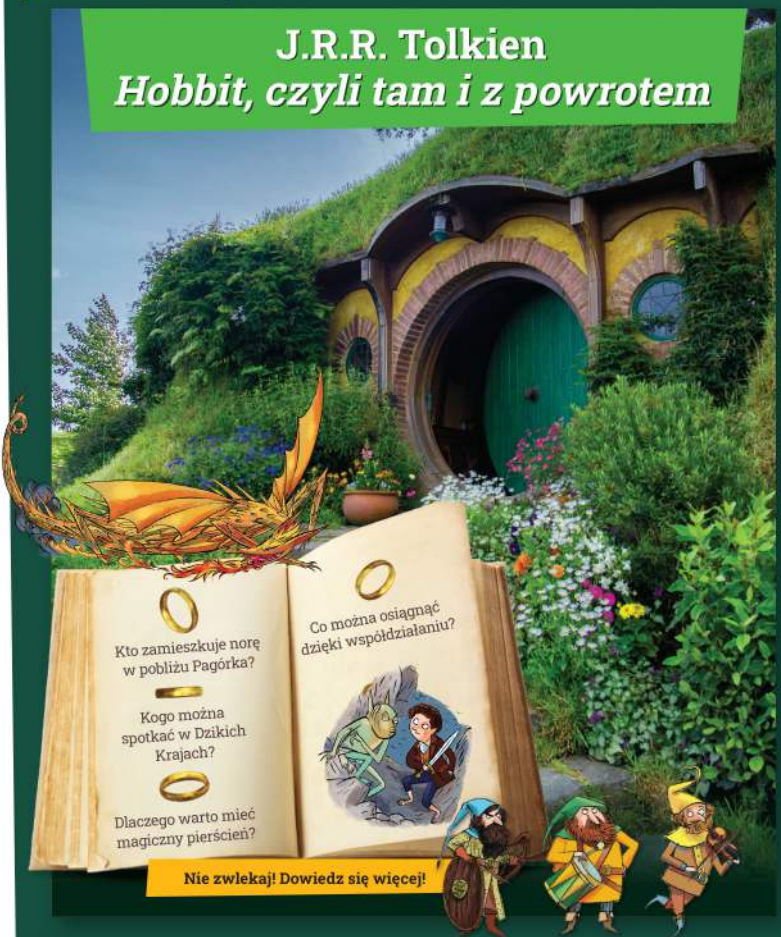
Czytanie książki to rozszerzenie świata czytelnika…

Jarosław Iwaszkiewicz

Biblioteka zaprasza!

J.R.R. Tolkien
Hobbit, czyli tam i z powrotem

Nie chcę żadnych przygód, dziękuję

Kryteria sukcesu:

- wypowiadam się na temat książki *Hobbit, czyli tam i z powrotem*;
- określam czas i miejsce pierwszego spotkania Bilba z Gandalfem;
- nazywam uczucia tytułowego bohatera;
- utrwalam zasady dotyczące pisania ogłoszenia.

Na początek

- Przypomnij sobie poznane w poprzednich klasach lektury: *Akademię pana Kleksa*, *Opowieści z Narnii*, *Mikołajka*, *Szkołę latania*. Jak na ich tle wypada książka *Hobbit, czyli tam i z powrotem*? Uzasadnij swoją ocenę, uwzględniając podane kryteria: fabuła, kreacja postaci, narracja i język, ogólne wrażenie.

O lekturze

1. Przeczytaj początek I rozdziału *Hobbita*. Określ czas i miejsce spotkania Bilba i Gandalfa.

2. Opisz, kim był Gandalf. Czego zwiastunem było jego przybycie? Wyjaśnij, z jaką misją przyszedł do hobbita.

3. Wskaż poprawną informację dotyczącą tego fragmentu powieści. E

A. Gandalf i Bilbo spotkali się po raz pierwszy.

B. Hobbit udawał, że nie wie, z kim ma do czynienia.

C. Bilbo przed laty widział Gandalfa, ale teraz go nie rozpoznał.

D. Poznanie imienia rozmówcy nie zrobiło wrażenia na Bagginsie.

4. Podaj jak najwięcej synonimów słowa *przygoda*. Wyszukaj w tekście te wypowiedzi Bilba, które dotyczą przygód. Przedstaw własne skojarzenia z tym słowem.

5. Jak się zmieniały emocje bohatera wraz z rozwojem zdarzeń? Nazwij uczucia hobbita na każdym etapie spotkania.

I.	II.	III.	IV.
Pojawienie się Gandalfa.	Przedstawienie celu wizyty.	Wyjawienie tożsamości przez czarodzieja.	Zapowiedź wyprawy.

6. Co sprawia, że Bilbo Baggins wyrusza na wyprawę? Przeczytaj akapit, który o tym mówi. Czy Twoim zdaniem bohater podjął dobrą decyzję, dołączając do drużyny? Uzasadnij odpowiedź.

7. Wyjaśnij, w jakim celu Gandalf oznacza drzwi Bilba Bagginsa.

8. Porównaj fragmenty powieści opowiadające o początku przygody Bilba oraz zdjęcia z filmu *Hobbit*. Podaj po trzy plusy i trzy minusy każdego z przekazów (książka i film). Który z nich bardziej do Ciebie przemawia?

Kadry z filmu *Hobbit: Niezwykła podróż*, reż. Peter Jackson, 2012

Adaptacja filmowa – przekształcenie utworu literackiego w dzieło filmowe, którego fabuła często jest skrócona lub zmieniona w stosunku do książki.

Tworzę

9. W jakich okolicznościach pojawia się w powieści poniższa informacja? Napisz ponownie ogłoszenie w taki sposób, aby zawierało wszystkie niezbędne elementy. Wykorzystaj wiadomości z lektury.

Włamywacz szuka odpowiedniego zajęcia, wymagane silne wrażenia i godziwy zarobek.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż sześć zdań typu prawda / fałsz odnoszących się do wydarzeń, które poprzedzały wyprawę z krasnoludami. Przeczytajcie w klasie swoje propozycje i sprawdźcie, czy wskażecie poprawne odpowiedzi.

Wyprawa w nieznane

Kryteria sukcesu:

- przypominam okoliczności i cel wyprawy bohaterów;
- uzasadniam znaczenie współdziałania w realizacji planów;
- piszę opowiadanie z dialogiem.

Na początek

- Jak najlepiej podróżować? Zastanów się, z którym z podanych zdań się zgadzasz, a które Cię nie dotyczy. Zabierz głos w dyskusji.

O lekturze

1. Wyjaśnij, jaki był cel wyprawy krasnoludów. Wymień jej uczestników.

2. Wybierz tylko te punkty, które dotyczą historii krasnoludów. Ułóż je w porządku chronologicznym.

A. Uwięzienie smoka.
B. Spalenie miasta Dal przez sojuszników Smauga.
C. Nierówna walka krasnoludów ze smokiem.
D. Upadek miasta Dal.
E. Osiedlenie się krasnoludów pod Samotną Górą.
F. Stworzenie sieci tuneli i warsztatów pracy.
G. Ucieczka krasnoludów przed zemstą smoka.
H. Podbój Samotnej Góry przez krasnoludy i zagarnięcie złota.
I. Wykorzystywanie smoka do pracy przy wydobyciu minerałów.
J. Napaść Smauga na Samotną Górę i przywłaszczenie złota krasnoludów.
K. Upomnienie się Smauga o klejnoty skradzione przez krasnoludy.

Chcę więcej

J.R.R. Tolkien już od najmłodszych lat przejawiał zdolności językowe. Podczas studiów stworzył sztuczny język, głównie na podstawie języka fińskiego. W książkach Tolkiena posługiwały się nim elfy zamieszkujące Śródziemie.

▶ W jakiej kolejności krasnoludy odwiedzały norę hobbita? Sięgnij do tekstu i wskaż właściwy porządek przybywania gości, a dowiesz się, jak się nazywa archaiczny język elfów wymyślony przez Tolkiena.

I Dwalin • Balin • Kili • Fili • Dori • Nori • Ori • Oin • Thorin • Bifur • Bofur • Bombur • Gloin	II Dwalin • Balin • Kili • Fili • Dori • Nori • Ori • Oin • Gloin • Bifur • Bofur • Bombur • Thorin	III Dwalin • Balin • Fili • Kili • Ori • Nori • Dori • Oin • Gloin • Bifur • Bofur • Bombur • Thorin
NAWAYO	QUENYA	XHOSA

3. Uzupełnij zdanie. Wybierz poprawne odpowiedzi.

Wyprawa bohaterów trwała **ponad rok / prawie rok**. Rozpoczęła się **na początku kwietnia / pod koniec kwietnia**, a zakończyła **w marcu / w czerwcu**.

4. Rozwiąż rebusy. Wyjaśnij, jakie znaczenie w historii bohaterów mają przedmioty, których nazwy udało Ci się odgadnąć. Do kogo należały i w jakich okolicznościach zostały użyte?

~~P~~ + C +

L = R

S = Ż

+

~~Ś~~

5. Rozważ, czego nauczyli się bohaterowie podczas wyprawy. Czy zyskali coś więcej niż skarb? Jeśli tak – co to było?

6. Opisz, jakie kłopoty udało się pokonać drużynie dzięki współdziałaniu. Podaj dwa argumenty uzasadniające konieczność realizowania niektórych celów w zespole.

7. Dokończ zdania dotyczące magicznego pierścienia. Podaj przykłady filmów i książek, w których przedmioty mają wpływ na losy bohaterów.

- Pierścień pierwotnie należał do (?).
- Niespodziewanie znalazł go (?), gdy (?).
- Przedmiot miał niezwykłą moc – każdy, kto włożył go na palec, (?).
- Dzięki niemu hobbitowi udało się (?).

8. Jak rozumiesz podtytuł utworu: *tam i z powrotem*? Jakie znaczenie miał powrót w życiu bohaterów?

Podtytuł – uzupełnienie tytułu dodawane pod tytułem właściwym. Zwykle zawiera dodatkowe wyjaśnienie lub komentarz.

Tworzę

9. Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów.

- Wyobraź sobie, że w niezwykły sposób przenosisz się do świata przedstawionego w powieści Tolkiena i spotykasz jednego z bohaterów. Opisz swój pobyt w Śródziemiu.
- Wyobraź sobie, że we współczesnym świecie spotykasz Bilba Bagginsa, który na jeden dzień pożycza Ci magiczny pierścień. Opowiedz, w jaki sposób wykorzystasz niezwykłą moc tego przedmiotu.

Sprawdź, co już umiesz

Zaproponuj uzupełnienie notatki dotyczącej wyprawy bohaterów.

W wyprawie po skradzione skarby krasnoludów bierze udział (?) wędrowców. Bohaterom pomaga także (?), który czasami oddala się od reszty załogi. Krasnoludy i Bilbo początkowo są wobec siebie (?), jednak wraz z każdą przeżytą przygodą tworzy się między nimi (?). Dzięki lojalności, współpracy, a także niezwykłym przedmiotom, np. (?), (?), ekipie udaje się (?). Ostatecznie ich podróż kończy się (?). Krasnoludy (?), a Bilbo wraca do (?) z (?).

Odważny jak... hobbit?

Kryteria sukcesu:

- charakteryzuję Bilba Bagginsa;
- w imieniu bohatera opowiadam o wybranej przygodzie, uwzględniając jego przeżycia i emocje;
- redaguję przepis kulinarny.

Na początek

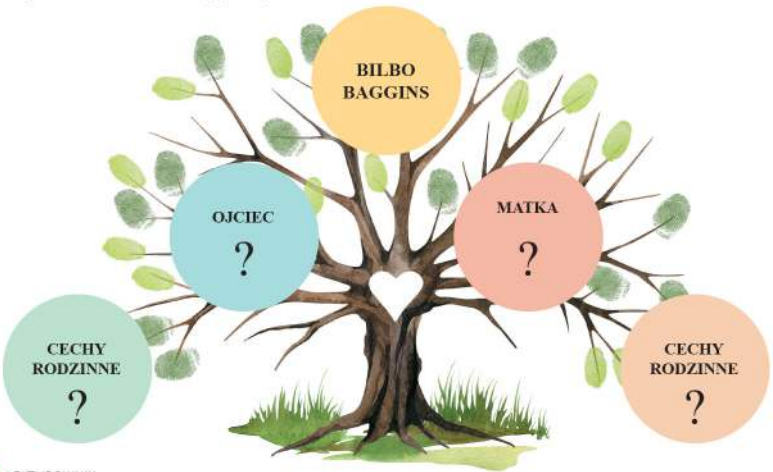
- Wyjaśnij, jak rozumiesz zdanie wypowiedziane przez rzymskiego filozofa. Czy zgadzasz się z jego opinią?

> ***Ten, kto jest odważny, jest wolny.***
> Seneka

- Wymień bohaterów powieści Tolkiena, których można uznać za odważnych. Co na to wskazuje?

O lekturze

1. Podaj informacje, których brakuje w drzewie genealogicznym rodziny Bilba. Jaki wpływ miało pochodzenie bohatera na jego losy?

2. Które z powiedzeń pasują do usposobienia hobbita? Uzasadnij wybór.

A. Mój dom, moja twierdza.

B. Nie mów nikomu, co się dzieje w domu.

C. Wolność, Tomku, w swoim domku.

D. Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej.

E. Bez rodziny ni domu niepotrzebnyś nikomu.

3. Opisz, jak wygląda mieszkanie Bagginsa. Co wystrój domu mówi o zwyczajach i upodobaniach właściciela?

4. Wyobraź sobie, że mieszkańcy Hobbitonu zgłosili nagłe zaginięcie Bilba. Uzupełnij w zeszycie rysopis bohatera, aby pomóc detektywowi w poszukiwaniach.

5. Wyjaśnij, jaką rolę odegrał Bilbo w wyprawie. Czy spełnił oczekiwania krasnoludów?

6. Wśród podanych nazw wyszukaj cechy odnoszące się do tytułowego bohatera.

a) Uzasadnij ich wybór przykładami z lektury.

b) Podaj synonimy cech Bilba.

wytrwały • skąpy • mądry • twórczy • sprytny • okrutny • lojalny • odważny • zręczny • pedantyczny • opiekuńczy • przebiegły • prawdomówny • tchórzliwy • troskliwy • porywczy • nerwowy • egoistyczny

7. Opowiedz w imieniu Bilba jedną z jego przygód, uwzględniając przeżycia i emocje hobbita oraz to, w jaki sposób pokonywał kolejne trudności.

I.	II.	III.	IV.	V.
Atak goblinów.	Spotkanie z Gollumem.	Ominięcie straży goblinów.	Walka z pająkami.	Ucieczka od elfów.

8. Podaj autora poniższej opinii. Z czego wynika takie nastawienie postaci do bohatera?

> *– A co, nie mówiłem?* […] *Pan Baggins potrafi więcej, niż nam się wydaje.*

9. Czy Bilbo może być wzorem do naśladowania? Uzasadnij odpowiedź.

Tworzę

10. Wyobraź sobie, że Bilbo urządza przyjęcie po zakończonej sukcesem wyprawie. Ułóż menu, na które będą się składać wyłącznie zdrowe posiłki, i podaj przepis na jedno danie.

Mam lekkie pióro

Przepis kulinarny – rodzaj instrukcji ze wskazówkami na temat tego, jak przygotować jakieś danie; zawiera podane krok po kroku czynności, które prowadzą do powstania potrawy.

Jak napisać przepis kulinarny

- Podaj nazwę potrawy.
- Wymień potrzebne składniki oraz ich liczbę / ilość.
- Opisz sposób wykonania. Użyj albo zdań z formą osobową (*utrzyj masło*), albo form bezokolicznikowych (*utrzeć masło*). Zachowaj taką samą formę w całym przepisie.
- Możesz też uwzględnić: kaloryczność potrawy, stopień trudności jej wykonania, czas przygotowania, sposób podania.

Krem z dyni

1 niewielka dynia
4 ziemniaki
2 marchewki
3 ząbki czosnku
po 1/2 łyżeczki gałki muszkatołowej, kurkumy, imbiru, sól i pieprz do smaku

Obierz wszystkie warzywa i pokrój je na małe kawałki. Następnie wrzuć do garnka, zalej wodą i gotuj pod przykryciem do miękkości. Dodaj przyprawy i gotuj jeszcze kilka minut. Na koniec zblenduj zupę na gładki krem. Dopraw do smaku. Podawaj z grzankami lub z kleksem śmietany.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz charakterystykę tytułowego bohatera utworu Tolkiena.

Gdyby Bilbo pisał blog...

Kryteria sukcesu:

- opisuję miejsca, w których rozgrywają się wydarzenia;
- tworzę na blog wpis dotyczący lektury.

Na początek

- Sprawdź w dostępnych źródłach, kim są lub były przedstawione osoby, i powiedz, co je łączy.

Martyna Wojciechowska

1.

Tony Halik

2.

Nela Mała Reporterka

3.

Władysław Grodecki

4.

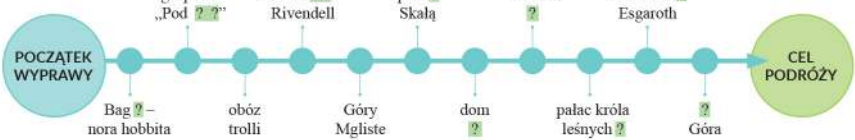
O lekturze

1. Wybierz informacje odnoszące się do osoby, która opowiada o wydarzeniach w powieści. W jaki sposób zastosowana narracja wpływa na odbiór utworu Tolkiena?

NARRATOR *HOBBITA*

wypowiada się w pierwszej osobie • wypowiada się w trzeciej osobie • zwraca się do czytelnika • zachowuje dystans • jest świadkiem wydarzeń • jest jednym z bohaterów • jest wszechwiedzący • zna losy i intencje bohaterów • komentuje losy postaci • ogranicza się do przedstawienia wydarzeń

2. Bilbo zanotował kolejne etapy swojej wędrówki. Niestety, część zapisów jest nieczytelna. Podaj brakujące nazwy. Które z odwiedzanych przez bohaterów miejsc okazało się dla nich przyjazne, a które – szczególnie niebezpieczne?

3. Czemu, Twoim zdaniem, służyły dokładne opisy krain przemierzanych przez członków wyprawy?

4. Odgadnijcie, z jakimi etapami podróży bohaterów łączą się poniższe zdjęcia. Opowiedzcie, kogo drużyna spotkała w każdej z tych krain. Następnie podzielcie się na cztery grupy: każda niech krótko opisze mieszkańców wylosowanego miejsca.

A.

B.

C.

D.

5. Opowiedz, w jaki sposób przemieszczali się Bilbo i jego towarzysze. Jaki wpływ na wrażenia podczas podróży ma wybór środka transportu?

Blog – rodzaj strony internetowej, której właściciel regularnie publikuje posty (wpisy internetowe), zdjęcia, filmy o określonej tematyce.

Osoba prowadząca blog (blogerka / bloger):

- sama decyduje, o czym chce pisać (np. o szkole, podróżach, książkach, wędkowaniu);
- zamieszcza na nim własne opinie;
- używa słownictwa dostosowanego do odbiorcy tekstu;
- może publikować zdjęcia i filmy oraz dołączać linki do innych stron internetowych;
- umieszcza wpisy w kolejności chronologicznej;
- nie tworzy zbyt długich tekstów.

6. Odgadnij na podstawie treści, kto jest autorem poniższego wpisu na blogu.

Znalazłem włamywacza!

Czytelnicy ze wszystkich krain, spieszę Wam przekazać najświeższe nowiny z Hobbitonu. Otóż po raz kolejny się przekonuję, że krasnoludy to jednak uparte stworzenia! Najpierw zawracają mi głowę, że trzynastu uczestników wyprawy może przynieść pecha, a gdy znajduję im idealnego włamywacza, kręcą nosem! Wyobrażacie sobie, jak ciężko w tych czasach o uczciwego włamywacza?! Sami wkrótce przyznacie, że podjąłem dobrą decyzję, kierując ich wprost do domku o okrągłych drzwiczkach.

7. Który z bohaterów *Hobbita* mógłby prowadzić blog o podanej tematyce? Zaproponuj postać do każdej z dziedzin i uzasadnij swój wybór.

- gotowanie
- muzyka
- łamigłówki
- rękodzieło ze złota
- podróże
- zapomniane języki

Tworzę

8. Podzielcie się na cztery grupy i wykonajcie zadania. Przygotujcie w imieniu Bilba Bagginsa wpisy na blog dotyczący podróżowania po Śródziemiu. Zadbajcie o przekazanie najważniejszych informacji w ciekawy lub zabawny sposób. Teksty poprzedźcie zachęcającym tytułem.

Grupa I	**kraina Rivendell**	Gdzie się znajduje to miejsce?
Grupa II	**Góry Mgliste**	Jak wygląda?
Grupa III	**Mroczna Puszcza**	Kogo można tam spotkać?
Grupa IV	**Samotna Góra**	Jakie panują tam zwyczaje?
		Na co trzeba uważać?

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj wpis na blog o tematyce, która jest Ci bliska. Dodaj ciekawe elementy graficzne.

Postacie fantastyczne w fantastycznej lekturze

Kryteria sukcesu:

- sprawdzam wiedzę o bohaterach powieści *Hobbit, czyli tam i z powrotem*;
- rozwiązuję zagadki Golluma;
- przygotowuję plakat dotyczący postaci fantastycznych w tej lekturze.

Na początek

- Użyj wyobraźni i wymyśl własną postać fantastyczną. Uwzględnij podane elementy.

- NAZWA
- WYGLĄD
- MIEJSCE WYSTĘPOWANIA
- ZWYCZAJE
- USPOSOBIENIE

- Oceń, czy kreowanie nierealnych bohaterów to zadanie łatwe czy trudne. Z jakich powodów?

O lekturze

1. Wykonaj polecenia.

a) Wybierz bohaterów, którzy w lekturze stoją po stronie dobra. Z liter zapisanych przy tych postaciach ułóż hasło – odmianę gatunku literackiego, do którego należy *Hobbit*.

GANDALF	F	SMAUG	E	GOLLUM	M	KRASNOLUDY	A
BEORN	N	ORŁY	A	PAJĄKI	Z	HOBBIT	Y	ELFY	T
GOBLINY	I	WARGOWIE	J	TROLLE	K	ELROND	S		

b) Wskaż cechy, które uzasadniają, że *Hobbit* należy do tego typu literatury. Przytocz właściwe przykłady z książki.

- postacie fantastyczne, np. (?)
- niezwykłe miejsca, np. (?)
- czarodziejskie przedmioty, np. (?)
- obecność magii, np. (?)
- motyw podróży, np. (?)
- walka dobra ze złem, np. (?)

2. Narysuj w zeszycie krzyżówkę. Ułóż objaśnienia do haseł, które w niej występują.

											1 O	
					2 W		3 T		4 B	A	R	D
					A		R		E		Ł	
					R		O		O		Y	
					G		L		R			
	5 S			6 G	O	B	L	I	N	Y		
	M				W		E					
7 P	A	J	Ą	K	I			8 G				
	U				9 E	L	R	O	N	D		
	G							L				
								L				
								U				
								M				

Poziomo:
4. ?
6. ?
7. ?
9. ?

Pionowo:
1. ?
2. ?
3. ?
4. ?
5. ?
8. ?

3. Z którymi postaciami skojarzysz podane elementy graficzne? Uzasadnij odpowiedź.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

4. Wymień bohaterów, którzy potrafią śpiewać i grać na instrumentach. W jakich sytuacjach pojawia się w utworze motyw pieśni?

5. Opowiedz, jakie zamiłowania łączą:

a) Bilba Bagginsa i Elronda,

b) Smauga i krasnoludy.

6. Które informacje nie dotyczą Golluma? Wskaż wszystkie poprawne odpowiedzi.

A. Bezszelestnie wiosłuje stopami zwisającymi po obu stronach łodzi.

B. Zamieszkał w głębi ziemi, gdy został wypędzony ze swojej siedziby.

C. Rozmawia sam ze sobą, nazywając siebie skarbem.

D. Żywi się rybami, ale lubi także mięso.

E. Znalazł pierścień na dnie jeziora.

F. Prowadzi życie stadne.

Tworzę

7. Czy świat przedstawiony w *Hobbicie* jest miejscem przyjaznym? Wypisz w zeszycie zasady, których należy w nim przestrzegać.

8. Wyobraź sobie, że spotykasz Golluma. Rozwiąż jego zagadki. Wymyśl jedną własną.

Czasem szkli się ze śmiechu,
czasem ze wzruszenia.
Osłaniane szybką
dla lepszego widzenia.

?

W duecie z nitką
tańcuje wytrwale,
choć ma jedno ucho,
pracuje wspaniale!

?

Nie męczy się, jeżdżąc
na dół i pod dach.
Kiedy się zepsuje,
na nogi pada strach.

?

Ma koryto,
choć nie świnka.
Ucieka do morza –
to nie nowinka!

?

9. Ułóż krótki dialog z ulubionym bohaterem *Hobbita*. Zastosuj przynajmniej po jednym wypowiedzeniu pojedynczym, złożonym i równoważniku zdania.

Sprawdź, co już umiesz

Dobierzcie się w 2–3-osobowe zespoły. Przygotujcie plakat poświęcony mieszkańcom Śródziemia.

J.R.R. Tolkien
HOBBIT, CZYLI TAM I Z POWROTEM

GATUNEK

POWIEŚĆ FANTASY

GŁÓWNY WĄTEK

WYPRAWA: pokonanie Smauga i odzyskanie skarbu krasnoludów

NARRACJA

trzecioosobowa, zwroty do czytelnika, narrator wszechwiedzący

MIEJSCE AKCJI - ŚRÓDZIEMIE

HOBBITON
RIVENDELL
DOM BEORNA
GÓRY MGLISTE
MROCZNA PUSZCZA
ESGAROTH: MIASTO NA JEZIORZE
SAMOTNA GÓRA

BOHATEROWIE

Bilbo Baggins

Główna postać
HOBBIT WŁAMYWACZ.
Pokonuje własne słabości i pomaga krasnoludom zrealizować cel wyprawy

POZOSTALI BOHATEROWIE

Gandalf

CZARODZIEJ

Krasnoludy

MIESZKAŃCY DZIKICH KRAIN

ORŁY WARGOWIE PAJĄKI
ELFY TROLLE SMAUG
BEORN GOLLUM GOBLINY

NIEZWYKŁE PRZEDMIOTY

PIERŚCIEŃ

Biblioteka zaprasza!

Bolesław Prus *Katarynka*

Zapraszamy na wystawę

INSTRUMENTY MUZYCZNE: *KATARYNKA*

Warsztaty dla grup szkolnych.

W OFERCIE:

- Katarynka – budowa i krótki kurs obsługi instrumentu
- Spotkanie z kataryniarzem
- Czy katarynka może odmienić życie? Rozmowa z warszawskim mecenasem, panem Tomaszem
- Głośne czytanie fragmentów znanej polskiej noweli Bolesława Prusa *Katarynka* w ramach ogólnopolskiej akcji *Czytamy, gdzie się da*

więcej szczegółów na stronie: katarynka.zamienmyslowo.pl

Katarynka w księgarni

Kryteria sukcesu:

- opisuję posiadany egzemplarz *Katarynki*;
- przedstawiam treść lektury;
- formułuję opinię na temat utworu;
- projektuję okładkę książki.

Na początek

- Wymień po dwa argumenty, które przemawiają za zakupem książek
  - a) w księgarni internetowej,
  - b) w księgarni tradycyjnej.

1847

1863 udział w powstaniu styczniowym

1872 rozpoczęcie współpracy z warszawskimi czasopismami; pierwsze użycie pseudonimu Bolesław Prus

1880 opublikowanie *Katarynki*

1912

Bolesław Prus (1847–1912)

Poznaj autora

Pisarz, publicysta, działacz społeczny. Naprawdę nazywał się Aleksander Głowacki. Wcześnie stracił rodziców i trafił pod opiekę krewnych. W wieku szesnastu lat przyłączył się do powstania styczniowego. Został ranny, a po wyjściu ze szpitala – ukarany więzieniem, z którego warunkowo go zwolniono. W 1866 roku z doskonałymi ocenami ukończył lubelskie gimnazjum i rozpoczął studia w Szkole Głównej w Warszawie na Wydziale Matematyczno-Fizycznym. Studiów nie ukończył, a po ich przerwaniu samodzielnie zarabiał na życie – jako korepetytor, fotograf, dziennikarz, a nawet ślusarz. W latach 70. XIX wieku nawiązał współpracę z warszawskimi gazetami i zaczął w nich drukować swoje utwory. Napisał m.in. powieści: *Lalka*, *Faraon*; nowele: *Katarynka*, *Antek*; opowiadania: *Anielka*, *Powracająca fala*. Był społecznikiem – uczestniczył w różnorodnych akcjach na rzecz potrzebujących, brał udział w zbiórkach dla bezdomnych, organizował kursy dla analfabetów, fundował stypendia dla ubogiej młodzieży.

O lekturze

1. Obejrzyj dokładnie swój egzemplarz *Katarynki* i uzupełnij informacje na jego temat, które należałoby zamieścić na stronie księgarni internetowej. Skorzystaj z poniższego wzoru. Pracę wykonaj na osobnej kartce.

2. Dodaj opis produktu, czyli kilkuzdaniową notkę na temat treści książki. Sformułuj tekst w taki sposób, aby zachęcić do sięgnięcia po lekturę i jej przeczytania.

3. Jaka jest Twoja opinia na temat przeczytanego utworu Bolesława Prusa? Podziel się nią z koleżankami i kolegami. W swojej wypowiedzi wykorzystaj przynajmniej jedno określenie z banku słówek.

Bank słówek

- **opinia**: pochlebna • niepochlebna • krytyczna • wnikliwa • pobieżna • zachęcająca • subiektywna • interesująca • ciekawa • rzetelna • pozytywna • negatywna

Tworzę

4. Stwórz własny projekt okładki do *Katarynki*. Postaraj się zasygnalizować wymowę utworu bez przedstawiania tytułowego motywu.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Autor *Katarynki* używał pseudonimu Aleksander Głowacki.	P	F
2.	Jednym z głównych motywów utworu Bolesława Prusa jest patriotyzm.	P	F

Pan Tomasz i niewidoma dziewczynka – spotkanie dwóch światów

Kryteria sukcesu:

- określam elementy świata przedstawionego w utworze Bolesława Prusa;
- charakteryzuję bohaterów i wskazuję, co ich łączy, a co dzieli;
- formułuję wnioski dotyczące roli katarynki w lekturze;
- znam znaczenia słów: *koneser*, *esteta*, *pedant*, *filantrop*.

Na początek

- Dobierzcie się w pary. Jedno z Was niech zamknie oczy i opisze podany przez drugą osobę przedmiot – jego wygląd, kształt, fakturę, wielkość, zapach, materiał, z którego jest wykonany, zastosowanie itp. Następnie zamieńcie się rolami. Opowiedzcie o swoich odczuciach. Które zmysły wykorzystaliście w tym ćwiczeniu?

O lekturze

1. Określ, gdzie i kiedy rozgrywają się wydarzenia opisane w *Katarynce*. Swoje ustalenia potwierdź odpowiednimi fragmentami lektury. Przedstaw wnioski na forum klasy.

2. Wybierz właściwe uzupełnienie zdania i sformułuj uzasadnienie.

Katarynka Bolesława Prusa jest utworem **realistycznym / fantastycznym**, gdyż (?)

3. Pracując w grupach, zgromadźcie informacje na temat głównych bohaterów noweli. Możecie skorzystać z podanych obok wskazówek.

pan Tomasz		dziewczynka
	1. Przedstawienie postaci	
	2. Wygląd / ubiór	
	3. Charakter / usposobienie	
	4. Cechy szczególne	
	5. Zainteresowania	
	6. Ocena postaci	

wiek • stan zdrowia • rodzina • sytuacja materialna • potrzeby • sposób poznawania świata • stosunek do ludzi • stosunek do muzyki

a) Określcie, co różniło bohaterów. Weźcie pod uwagę poniższe zagadnienia.

b) Co połączyło pana Tomasza i dziewczynkę?

c) Wskażcie, co wpłynęło na przemianę mężczyzny i czym zaowocowała ta zmiana.

4. Znajdź w słowniku znaczenie podanych słów. Czy można ich użyć w stosunku do pana Tomasza? W uzasadnieniu przywołaj informacje z lektury.

esteta | filantrop | pedant | koneser

5. Jaki jest stosunek narratora do pana Tomasza? Wyszukaj w tekście odpowiednie cytaty i sformułuj wniosek.

6. Wskaż przedmiot, który odegrał ważną rolę w historii bohaterów. Czego może być znakiem? Uzasadnij swoją wypowiedź.

Piszę i mówię poprawnie

Partykułę *nie* z czasownikami na ogół zapisujemy rozdzielnie. Są jednak wyrazy, w których ta cząstka nie wskazuje na zaprzeczenie, ale stanowi część czasownika – wówczas jest zapisywana łącznie, np.

niedosłyszeć (słabo słyszeć)

niedowidzieć (widzieć niewyraźnie)

niewolić (brać w niewolę)

niedomagać (chorować)

7. Wskaż, w którym z zaznaczonych miejsc cząstkę *nie* należałoby zapisać łącznie, a w którym – rozdzielnie.

Na (?) szczęście żaden śmiertelnik (?) jest wolny od jakiegoś dziwactwa, a pan Tomasz miał także swoje. Oto – (?) nawidził kataryniarzy i katarynek.

Tworzę

8. Napisz w zeszycie pracę na jeden z podanych tematów.

a) Zredaguj rozmowę pana Tomasza z matką niewidomej dziewczynki na temat pomocy dla chorego dziecka. Weź pod uwagę reakcję matki na propozycję wsparcia ze strony mężczyzny.

b) Napisz list od dziewczynki do pana Tomasza. Uwzględnij emocje dziecka po odzyskaniu wzroku.

9. Zastanów się, czy w Twojej rodzinie lub Twoim sąsiedztwie nie ma kogoś, komu potrzebna jest pomoc. Opisz tę osobę, a następnie przedstaw, co można by dla niej zrobić.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania. Główni bohaterowie *Katarynki*

A. wykazują się altruizmem.

B. mają podobne zainteresowania.

C. zostali zestawieni na zasadzie kontrastu.

D. mieszkają w różnych dzielnicach Warszawy.

Krótka, zwięzła, jednowątkowa...

Kryteria sukcesu:

- znam pojęcia: *nowela*, *wątek*, *punkt kulminacyjny*, *puenta*;
- wymieniam cechy noweli;
- omawiam budowę *Katarynki*;
- wskazuję cechy gatunkowe w utworze Bolesława Prusa.

Na początek

- Przypomnij, jakim terminem literackim określamy ciąg zdarzeń uporządkowanych pod względem przyczynowo-skutkowym i związanych z jednym bohaterem bądź relacjami kilku postaci. Jako podpowiedź możesz wykorzystać melodię wygrywaną przez katarynkę – w tym celu przyporządkuj nutom odpowiednie litery.

O lekturze

1. Rozwiąż krótki test dotyczący *Katarynki* Bolesława Prusa. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Akcja rozgrywa się w czasach współczesnych Prusowi.	P	F
2.	Narratorem opowiadającym o wydarzeniach jest pan Tomasz.	P	F
3.	W utworze brak postaci pierwszoplanowych.	P	F
4.	Książka opowiada o codziennym życiu adwokatów.	P	F
5.	*Katarynka* zawiera wiele wątków.	P	F
6.	Punktem kulminacyjnym jest wprowadzenie się do kamienicy nowych lokatorek.	P	F
7.	Główny wątek stanowi przemiana pana Tomasza.	P	F
8.	W *Katarynce* prawie nie ma opisów przyrody.	P	F
9.	Najważniejszą rolę w utworze odgrywa lalka niewidomej dziewczynki.	P	F

Nowela – krótki, zwięzły, jednowątkowy utwór pisany prozą. Charakteryzuje się małą liczbą bohaterów i wyraźnie zarysowaną akcją – występują w niej punkt kulminacyjny oraz często zaskakujące zakończenie (puenta).
W noweli ważną rolę odgrywa jakiś element, wokół którego koncentruje się akcja.

2. Przyporządkuj informacjom dotyczącym fabuły *Katarynki* właściwe elementy budowy noweli.

Odkrycie przyczyny nietypowego zachowania dziecka.

Zachwyt niewidomej dziewczynki nad melodią katarynki.

Sprowadzenie się nowych lokatorek do kamienicy.

Przemiana pana Tomasza i decyzja o pomocy dziecku.

Spokojne, uporządkowane życie pana Tomasza.

3. Wymień bohaterów występujących w lekturze. Jak dużo się o nich dowiadujemy? O czym to świadczy?

Tworzę

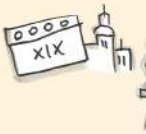
4. Ułóż w zeszycie łamigłówkę (zagadkę, krzyżówkę, rebus), której hasłem będzie NOWELA.

Sprawdź, co już umiesz

Wymień cechy *Katarynki*, które świadczą o tym, że utwór jest nowelą.

KATARYNKA

Bolesław Prus

CZAS I MIEJSCE WYDARZEŃ

- druga połowa XIX wieku,
- kamienica czynszowa w Warszawie,
- ulica Miodowa i jej okolice.

BOHATEROWIE

→ **główni**

niewidoma dziewczynka

pan Tomasz

przemiana wewnętrzna

→ **drugoplanowi i epizodyczni**

kataryniarz, lokaj, stróż, mama dziewczynki, przyjaciółka matki

WAŻNY PRZEDMIOT

katarynka

MOTYWY

- dziecko
- pomoc
- niepełnosprawność

CECHY NOWELI

- utwór napisany prozą
- jednowątkowy
- zwykle zakończony puentą
- o wyrazistej kompozycji
- niewielu bohaterów
- zwięzły

BUDOWA NOWELI

PUNKT KULMINACYJNY

- **zawiązanie akcji**
- przedakcja
- **rozwiązanie akcji** (puenta, morał)

Biblioteka zaprasza!

Emilia Kiereś
Rzeka

tęsknota
wędrówka
poszukiwanie
dorastanie
pułapki
niebezpieczeństwa
wybory
pomyłki
przebaczenie
miłość
dobre imię

Bądź jak Kilian...

Podejmij wyzwanie!

Nie zwlekaj! Dowiedz się więcej!

Poznaj świat Kiliana, syna Gedeona z Gór

Kryteria sukcesu:

- opisuję elementy świata przedstawionego w lekturze;
- omawiam ważne wydarzenia z życia Kiliana;
- zachęcam koleżanki i kolegów do przeczytania lektury.

Na początek

- Rozwiąż zagadkę. Zapisz poprawnie hasło w zeszycie. Zastanów się, co ono oznacza i jaki ma związek z powieścią *Rzeka* Emilii Kiereś.

Woda chłodna, czysta
spod kamieni bije.
Spragniony wędrowiec
chętnie z niego pije…

Emilia Kiereś (ur. 1981)

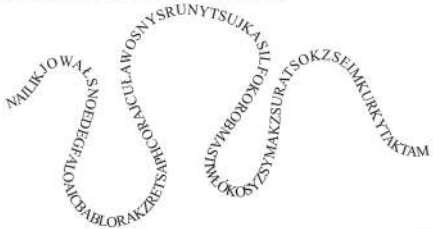

Poznaj autora

Jest autorką i tłumaczką książek dla dzieci i młodzieży. Zadebiutowała w 2010 roku powieścią *Srebrny dzwoneczek*, która została wpisana na listę Białych Kruków tworzoną przez Międzynarodową Bibliotekę Młodzieżową w Monachium, promującą wartościową literaturę dziecięcą i młodzieżową. Inne znane powieści Emilii Kiereś to między innymi: *Brat, Łowy, Przepowiednia, Lapis, Cynowy rycerzyk, Cacko*. Wraz ze swoją mamą, znaną pisarką Małgorzatą Musierowicz, jest też współautorką tomu *Na Jowisza! Uzupełniam Jeżycjadę*, który opowiada o powstawaniu serii na temat literackiej rodziny Borejków. Pytana o rolę książek, Emilia Kiereś napisała na swojej stronie: *Wierzę, że literatura dla dzieci powinna pokazywać Prawdę, Dobro i Piękno. Powinna uczyć, jak być Człowiekiem*.

O lekturze

1. Odczytaj od końca litery tworzące strumień i znajdź ukryte w nim nazwy postaci występujących w *Rzece*. Następnie podziel bohaterów na pierwszoplanowych, drugoplanowych i epizodycznych.

2. Podzielcie się na grupy. Niech każdy zespół wybierze jednego bohatera powieści (innego niż koleżanki i koledzy z pozostałych grup), a następnie zbierze informacje na jego temat. Spiszcie swoje ustalenia na kartce z bloku i przedstawcie na forum klasy.

3. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Kilianowi, bohaterowi powieści Emilii Kiereś *Rzeka*, towarzyszą dwa ptaki – sokół i kruk.	P	F
2.	Chłopiec opuszcza swój bezpieczny świat i podejmuje wyzwanie – musi pomóc chorej matce.	P	F
3.	Wydarzenia rozgrywają się w dawnej Polsce, o czym świadczy język używany przez bohaterów.	P	F

4. Spośród wyrazów w tabeli wybierz elementy świata przedstawionego, które zostały opisane w powieści *Rzeka*. Litery obok wyrazów, czytane pionowo, utworzą frazeologizm. Wyjaśnij jego znaczenie.

góry	S	haft	K	okręt	T	podstęp	Z	poszukiwanie	O
wesele	Z	powódź	M	pasterz	I	Aniela	U	korona	P
orzeł	E	kruk	O	list	Ś	walka	R	szpak	Ł
matka	O	staruszka	Ł	wędrówka	W	jodła	A	wojownik	K

5. Podaj litery, którymi należy uzupełnić poniższe wyrazy.

a) Ułóż plan wydarzeń, w którym wykorzystasz uzyskane słowa i sformułowania.

b) Podkreśl w planie te wydarzenia z życia Kiliana, które uważasz za najważniejsze. Wyjaśnij, na czym polega ich szczególne znaczenie.

- kosz ▼la ▼aftowana w krok ▼sy
- najwy ▼szy szczyt g ▼ry
- kr ▼k i sok ▼l
- wędr ▼wka wzdł ▼▼ ▼eki
- karczma ▼ i ▼ezimieszek
- p ▼łapka
- obrona ▼onoru
- dr ▼żyna
- l ▼stro

Tworzę

6. Na młodzieżowym portalu czytelniczym *Lektury i my* trwa dyskusja na temat *Rzeki* Emilii Kiereś. Podaj trzy argumenty, którymi zachęcisz koleżanki i kolegów do przeczytania tej powieści. Pracę wykonaj w zeszycie.

Sprawdź, co już umiesz

Przepisz do zeszytu notatkę na temat *Rzeki*, uzupełniając tekst właściwymi informacjami.

Głównym bohaterem książki Emilii Kiereś jest (?), który (?). Wydarzenia opisane w książce rozgrywają się w czasie (?), o czym świadczą (?). Akcja trwa (?), a fabuła sięga do momentu, gdy (?). Rzeka to przykład powieści (?), w której występują zarówno wydarzenia (?), jak i (?). Do tych pierwszych należy np. (?), a do drugich – np. (?).

Kilian – chłopiec, który podjął wyzwanie

Kryteria sukcesu:

- odnajduję w lekturze fragmenty dotyczące Kiliana;
- charakteryzuję chłopca;
- wyrażam opinię na jego temat;
- odgrywam scenkę pantomimiczną z życia bohatera.

Na początek

- Podaj przykłady bohaterów literackich lub filmowych, którzy podjęli jakieś wyzwanie. Opisz, na czym ono polegało.
- Opowiedz o największym wyzwaniu, które stanęło przed Tobą. Jakie emocje Ci wtedy towarzyszyły?

O lekturze

1. Przypomnij zebrane na poprzedniej lekcji informacje na temat głównego bohatera *Rzeki*. Uwzględnij odpowiedzi na poniższe pytania.

> Jak się nazywa bohater? • Jaki ma przydomek? • Skąd pochodzi? • Co wiadomo o jego rodzinie? • Czym się zajmuje na co dzień? • W jaki sposób lubi spędzać wolny czas? • Jakie ma wspomnienia z dzieciństwa? • Co postanawia?

2. Podzielcie się na sześć grup. Wylosujcie po jednym z poniższych określeń i opowiedzcie krótko o zdarzeniu, do którego każde z nich się odnosi w powieści.

3. Odegrajcie scenkę pantomimiczną dotyczącą życia Kiliana. Nadajcie jej tytuł. Zadaniem kolejnej grupy będzie odgadnięcie, które wydarzenie przedstawiliście.

4. Pracując w grupach, zbierzcie materiały do charakterystyki Kiliana jako bohatera dynamicznego. Jaki był chłopiec na początku historii, co się z nim działo, kiedy uległ złoczyńcom, a jaki się stał pod koniec powieści? Uwzględnijcie wygląd bohatera i jego cechy charakteru.
   a) Przywołajcie odpowiednie fragmenty powieści na poparcie swoich ustaleń.
   b) Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

Bohater dynamiczny – postać, która przechodzi przemianę pod wpływem wydarzeń w swoim życiu.

5. Przedstaw okoliczności przemiany bohatera.

a) Dlaczego Kilian uwierzył złoczyńcy?

b) W jakich okolicznościach zauważył swoją pomyłkę?

c) Co sprawiło, że postanowił ponieść konsekwencje swojego czynu?

d) Na czym polegało jego zadośćuczynienie?

6. Wyszukaj w utworze fragmenty mówiące o wyglądzie rzeki.

a) Zbadaj, jak się zmieniała wraz z przemianami wewnętrznymi bohatera.

b) Zaproponuj dokończenie zdania.

Rzeka jest w powieści Emilii Kiereś znakiem…

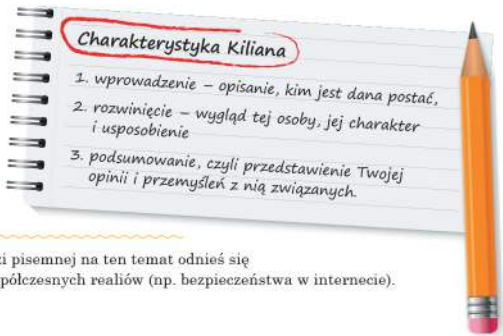
7. Wyjaśnij znaczenie podanych związków frazeologicznych. Które z nich można odnieść do przygód i przeżyć głównego bohatera? Podaj uzasadnienie.

chodzić z głową w chmurach • wrócić z tarczą • nabić kogoś w butelkę • stanąć w szranki • rzucać słowa na wiatr • stroić się w cudze piórka • uciekać gdzie pieprz rośnie • wpuścić kogoś w maliny • porywać się z motyką na słońce

8. Wyraź opinię na temat bohatera. Powiedz, co Ci się w nim szczególnie podoba, a co według Ciebie zasługuje na krytykę.

Tworzę

9. Napisz w zeszycie charakterystykę Kiliana. W tym celu przypomnij sobie zasady redagowania tej formy wypowiedzi, poznane w klasie piątej. Zwróć uwagę na kompozycję tekstu, spójność wypowiedzi, poprawność językową i estetykę zapisu.

10. Jak nie dać się oszukać? W wypowiedzi pisemnej na ten temat odnieś się do doświadczeń Kiliana, a także do współczesnych realiów (np. bezpieczeństwa w internecie).

Sprawdź, co już umiesz

Najlepszych ludzi uformowało naprawianie własnych błędów (William Szekspir). Czy Twoim zdaniem te słowa można odnieść także do bohatera *Rzeki*? Podaj argumenty, którymi uzasadnisz swoje stanowisko.

Rzeka – powieść bogata w znaczenia

Kryteria sukcesu:

- rozpoznaję znaczenia ukryte w dziele literackim;
- wskazuję ważne znaki występujące w powieści;
- omawiam ich związek z głównym bohaterem;
- określam przesłanie utworu.

Na początek

- Wyjaśnij, co symbolizują poniższe znaki. Gdzie można je zobaczyć?

Laska opleciona przez węża (laska Eskulapa) to symbol (?).

Wstęga Möbiusa (czytaj: mobiusa) to znak (?).

Waga szalkowa to ikona (?).

symbolizować – wyrażać za pomocą określonego znaku treść inną niż dosłowna (np. serce jest symbolem miłości)

- Jak myślisz, dlaczego ludzie tak często stosują w komunikacji podobne znaki? Uzasadnij swoje zdanie.

O lekturze

1. Wybierz ilustracje, które pokazują miejsca, zwierzęta, przedmioty o istotnym znaczeniu w powieści. Co te elementy symbolizują?

2. Podzielcie się na grupy. Wyjaśnijcie dosłowne znaczenia wybranych przez Was obrazów z zadania 1., a następnie zastanówcie się, jaki mają przenośny sens w powieści. Zadanie wykonajcie w zeszycie w formie tabeli.

3. Które z elementów wymienionych w zadaniu 1. były znaczące dla rozwoju Kiliana? Czego się dzięki nim dowiedział o sobie i swoich pragnieniach? Zanotuj swoje ustalenia w formie mapy myśli.

4. Gdybyś miała / miał narysować symboliczną drogę Kiliana, to jakich barw byś użyła / użył? Uzasadnij ich dobór.

a) Wyszukaj w powieści fragmenty, w których kolory mają szczególne znaczenie.

b) Wyjaśnij, jaki ukryty sens jest sugerowany przez każdą z barw.

5. Przeczytaj zdania A–F i wykonaj polecenia.

a) Wskaż wypowiedzenia, z których treścią się zgadzasz. Uzasadnij wybór.

b) Które z podanych zdań można odnieść do życia Kiliana? Przywołaj świadczące o tym przykłady jego doświadczeń.

c) Czy oba Twoje wybory były jednakowe, czy się różniły? Jak myślisz dlaczego?

A. Popełnianie błędów jest oznaką słabości.
B. Nie należy wstydzić się swoich błędów.
C. Błąd pozwala się czegoś nauczyć.
D. Każdy człowiek popełnia błędy.
E. Błędy to powód do wstydu.
F. Błędów nie da się uniknąć.

6. Czego przede wszystkim nauczył się Kilian podczas podróży? Wybierz z chmury wyrazów trzy najważniejsze dla niego wartości.

Tworzę

7. Porozmawiajcie o tym, z czym się wiąże dorastanie. Zapiszcie swoje przemyślenia w zeszycie.

8. Zaprojektuj plakat zapraszający na przedstawienie teatralne na podstawie *Rzeki* Emilii Kiereś. Umieść na nim co najmniej dwa znaczące elementy graficzne związane z treścią książki. Pamiętaj o informacjach niezbędnych dla zainteresowanych tym wydarzeniem.

Sprawdź, co już umiesz

Określ przesłanie utworu, uwzględniając symboliczne znaczenie zawartej w nim opowieści. Uzupełnij poniższe zdanie.

Rzeka Emilii Kiereś to powieść o…

RZEKA

Emilia Kiereś

POWIEŚĆ O DOJRZEWANIU

CZAS AKCJI

- dawne czasy
- nieokreślony
- wczesna wiosna – początek lata

MIEJSCA WYDARZEŃ

TOWARZYSZKA WYDARZEŃ I ZNAK PRZEMIANY CHŁOPCA

BOHATEROWIE

- **PIERWSZOPLANOWY** – Kilian, syn Gedeona
- **DRUGOPLANOWI** – matka Kiliana
  - GEDEON – jego ojciec
  - ŁUCJA, SAMBOR
- **EPIZODYCZNI** – pasterz, babcia Łucji, Wit, Ursyn, staruszka, flisak, wojowie

SOKÓŁ

KRUK

WARTOŚCI

walka dobra ze złem
wyzwania
zdobywanie doświadczenia
poszukiwanie prawdy
odkupienie win
przemiana wewnętrzna
przebaczenie
dojrzewanie
miłość
więzi

NARRACJA

trzecioosobowa

narrator wszechwiedzący

WYDARZENIA

realistyczne

fantastyczne

Biblioteka zaprasza!

Marcin Kozioł
Skrzynia Władcy Piorunów

- Co można znaleźć w starej skrzyni?
- Kto porwał tatę głównego bohatera?
- Do czego można wykorzystać stare rysunki?
- Czy wózek inwalidzki przeszkadza w prowadzeniu śledztwa?
- Kto polerował sztućce 3 razy i używał 18 serwetek do obiadu?
- Jak synestetyk widzi rzeczywistość?
- Czego szukali dwaj złoczyńcy: Wielkolud i Mikrus?
- Czym się zajmował słynny wynalazca?
- Ile razy żył Biszkopt?

Nie zwlekaj! Dowiedz się więcej!

Tajemnica, porwanie i wynalazca w tle – o czym opowiada powieść Marcina Kozioła?

Kryteria sukcesu:

- omawiam świat przedstawiony powieści;
- wymieniam główne wątki utworu;
- układam plan wydarzeń.

Na początek

- Wyobraź sobie, że odkryłaś / odkryłeś na strychu starą skrzynię. Co chciałabyś / chciałbyś w niej znaleźć? Dlaczego?

Odmiana nazwiska autora: Kozioła, Koziołowi, Koziołem, Koziole

Poznaj autora

Marcin Kozioł (ur. 1977)

Pisarz tworzący dla dzieci i młodzieży, autor m.in. *Skrzyni Władcy Piorunów* i jej kontynuacji: *Tajemnicy przeklętej harfy* oraz *Gwiazdy Blachonosego*. Jako zapalony podróżnik zwiedził ponad sześćdziesiąt krajów – te doświadczenia wykorzystał w wyróżnionej Nagrodą Magellana serii książek podróżniczych dla dzieci „Wombat Maksymilian". Owocem jego zainteresowania komputerami jest *Szalona historia komputerów*. Miłość do koni wyraził z kolei w książce *Czary w Kopytkowie*, którą napisał wspólnie z Katarzyną Dowbor.

O lekturze

1. Napisz kilkuzdaniową opinię na temat książki Marcina Kozioła. Wykorzystaj poniższe słownictwo.

Szczególnie podobało mi się… • Moją uwagę zwróciło… • Urzekło mnie… • Nie podobało mi się…, ponieważ… • Rozczarowało mnie… • Zniechęciła mnie…

2. Określ, gdzie i kiedy rozgrywa się akcja powieści. Jakie plany czasowe można w niej wyróżnić?

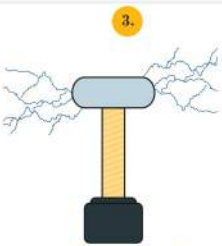
3. Na podstawie ilustracji rozszyfruj, jakie wątki pojawiają się w powieści. Wymień bohaterów, których dotyczą. Podaj krótką informację na temat każdego z nich.

wątek (?) bohaterowie (?)

wątek (?) bohaterowie (?)

wątek (?) bohaterowie (?)

4. Ułóż plan wydarzeń, porządkując podane fakty w takiej kolejności, w jakiej występują w powieści. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Rozdzielenie się przyjaciół. • Powrót Toma i Spajka ze starszą panią. • Informacja o tajemniczym zniknięciu taty chłopca. • Oględziny hotelu przez dzieci. • Niezrozumiały list ojca. • Wspólna nauka Toma i Julii w ogrodzie. • Nieskuteczna próba porwania chłopca. • Uwolnienie ojca przez Spajka i Roda. • Znalezienie skrzyni i nowego listu. • Odgadnięcie synestetycznej zagadki. • Telefon od Goodmana. • Kontakt z Wielkim Mistrzem. • Spotkanie ze strachem na wróble i Poniedziałkiem. • Przybycie Goodmana do domu Julii. • Zniszczenie niebezpiecznych notatek. • Aresztowanie złoczyńców. • Rozszyfrowanie pierwszego listu taty.

5. Które wydarzenia nie zostały uwzględnione w planie? Opowiedz, czego one dotyczą i z jakiego okresu pochodzą.

Tworzę

6. Stwórz pudełko lekturowe z rekwizytami dotyczącymi jednego z wątków powieści. Wyjaśnij, co Tobą kierowało przy wyborze przedmiotów.

Sprawdź, co już umiesz

Przerysuj do zeszytu schemat notatki graficznej, a następnie uzupełnij ją informacjami z lektury.

Tak bardzo różni, ale każdy wyjątkowy!

Kryteria sukcesu:

- wymieniam głównych bohaterów powieści;
- omawiam ich cechy;
- rozumiem motywy i cele ich działania;
- znam terminy: *synestezja* oraz *niepełnosprawność fizyczna*.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, co sprawia, że człowiek jest wyjątkowy. Czy każdy może taki być? Podajcie argumenty na poparcie przyjętego stanowiska.
- Może znasz kogoś, kto ma niezwykłe umiejętności? Opisz je. Możesz przywołać także przykład bohatera literackiego bądź filmowego.

O lekturze

1. Przypomnij głównych bohaterów powieści. W tym celu rozszyfruj ich imiona. Skorzystaj z szyfrów opisanych w lekturze:

a) HSJGY – szyfru Cezara, z przesunięciem o dwie litery (zob. opis w rozdz. 16 lektury);

b) 34 53 11 42 52 – szachownicy Polibiusza; najpierw odczytaj nr kolumny, potem – wiersza (zob. opis w rozdz. 18 lektury);

c) $\frac{5}{4} + \frac{5}{3} + \frac{3}{3}$ – szyfru ułamkowego (zob. opis szyfrowania poniżej).

SZYFR UŁAMKOWY – WZÓR

1. Wiadomość szyfrujemy zgodnie z zapisem:
   $\frac{\text{ABCDE}}{1}$ $\frac{\text{FGHIJ}}{2}$ $\frac{\text{KLMNO}}{3}$ $\frac{\text{PQRST}}{4}$ $\frac{\text{UVWXYZ}}{5}$
2. Między ułamkami wstawiamy dowolne znaki matematyczne, np. +, :, =.
3. Tekst do zaszyfrowania:
   DETEKTYW
   Tekst zaszyfrowany:
   $\frac{4}{1} + \frac{5}{1} + \frac{5}{4} \times \frac{5}{1} + \frac{1}{3} : \frac{5}{4} + \frac{5}{5} = \frac{3}{5}$

2. Dopasuj imiona głównych bohaterów do odpowiednich informacji na dole strony. Następnie dobierz do każdej postaci właściwe określenia zamieszczone poniżej. Zadanie wykonaj w zeszycie w formie tabeli.

jest po szkoleniu na asystenta | gra na gitarze klasycznej | rozumie ludzkie intencje | marzy o byciu detektywem

ma pseudonim Biszkopt | lubi języki obce | gra na pianinie | zna się na matematyce | pamięta poprzednie życie

? waleczność, widzenie w ciemności, oddanie

? logika myślenia, stanowczość, pasja w rozwiązywaniu zagadek

? rzeczowość, słyszenie kolorów, opiekuńczość

3. Jakie cechy Julii i Toma ujawniają się podczas próby rozszyfrowania wiadomości? Wybierz odpowiednie wyrazy z ramki, a następnie zapisz notatkę w zeszycie.

nerwowość • cierpliwość • pośpiech • skrupulatność • egoizm • chęć współpracy • znudzenie • zniecierpliwienie • zaciekawienie

4. Odpowiedz na pytania dotyczące bohaterów. Wyjaśnij, na czym polegała ich wyjątkowość.

JULIA

- Co się wydarzyło w życiu dziewczynki, że musiała jeździć na wózku?
- Jak Julia sobie radziła z tą sytuacją?
- Jakie miała marzenia? Co ją najbardziej interesowało?

TOM

- Co oznacza słowo *synestezja*? W razie konieczności skorzystaj ze słownika.
- W jaki sposób dar synestezji pomógł chłopcu w rozwiązywaniu zagadek?
- Czym się interesował Tom?

SPAJK

- Z jakich doświadczeń korzystał Spajk?
- Kogo pies poznał w swoim życiu?
- Jakie były obowiązki Spajka wobec Julii?

5. Który z bohaterów mógłby zostać Twoim przyjacielem? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Tworzę

6. Przygotuj charakterystykę wybranego bohatera. Pamiętaj o zachowaniu właściwej kompozycji tekstu.

7. W imieniu Toma przygotuj zaproszenie dla Julki na wykład naukowy o Nikoli Tesli.

8. Zastanów się, jak można ułatwić życie osobom z niepełnosprawnościami. Napisz list oficjalny do władz, w którym zaproponujesz kilka usprawnień w szkole i jej okolicy.

Sprawdź, co już umiesz

Dopisz w zeszycie odpowiednie zakończenia zdań, tak aby powstały poprawne informacje.

Każdy z bohaterów był wyjątkowy. Julia poruszała się (?), ale marzyła o (?). Tom widział czas jako (?). Według niego imię Julki miało zapach (?). Spajk pamiętał swoje przeszłe (?). Potrafił też odgadnąć (?).

Władca Piorunów – wynalazca, geniusz, wizjoner

Kryteria sukcesu:

- wiem, kim był Nikola Tesla;
- wymieniam niektóre z jego wynalazków;
- rozumiem, czym jest wątek historyczny w powieści opartej na fikcji.

Na początek

- Wyobraź sobie, że w Twoim domu przez cały tydzień nie będzie prądu. Jak sobie poradzi Twoja rodzina? Przygotuj kilka pomysłów.
- Przypomnij frazeologizm, którym określa się kompletne ciemności. Użyj go w zdaniu.

O lekturze

1. Marcin Kozioł część akcji umieścił w przeszłości. Jest to rekonstrukcja (czyli odtworzenie prawdziwych wydarzeń na podstawie źródeł historycznych) niektórych zdarzeń z życia Władcy Piorunów. Dlaczego tak nazywano Nikolę Teslę?

Wątek historyczny – wątek w powieści opisujący prawdziwe wydarzenia z przeszłości.

2. Wykorzystaj wiedzę przekazaną w powieści oraz inne dostępne źródła informacji i wyjaśnij, kim był Tesla i czego dokonał.

3. Opowiedz, jak się zachowywał i jak był traktowany ten bohater w różnych okresach swojego życia. Jak go oceniali inni?

dzieciństwo w Smiljan → młodość w Nowym Jorku → dojrzałość w Colorado Springs → starość w Nowym Jorku

4. Zastanów się, jak w społeczeństwie (w rodzinie, szkole, pracy) są traktowane osoby bardzo uzdolnione, czy wręcz genialne. Czy pomaga im się rozwijać wiedzę oraz umiejętności? Jeśli tak, to w jaki sposób?

5. Przyjrzyj się poniższym fotografiom i wyjaśnij, jaki mają związek z Teslą. Co na ten temat zapisano w powieści?

1.

2.

3.

4.

6. W roku 1905 wynalazca napisał o swoim marzeniu. Miało to być *tanie i proste urządzenie, które każdy zmieści w kieszeni, będzie odbierać wiadomości ze świata albo dowolne inne. Cała Ziemia zostanie przekształcona w jeden gigantyczny mózg.*

a) Jak sądzisz, jakie urządzenie mógł mieć na myśli bohater?

b) Zastanów się, czy gdyby żył dłużej, to udałoby mu się je opracować.

7. Odpowiedz na pytania dotyczące Wielkiego Mistrza i jego grupy.

a) O jakim zamkniętym forum mówił Wielki Mistrz?

b) Kim były i czym się zajmowały osoby z jego grupy?

c) Z jakiego powodu ojciec Toma skontaktował się z nimi i o co je pytał?

d) Jak sądzisz, czy działalność takich grup jest potrzebna? Uzasadnij swoje stanowisko.

8. Marcin Kozioł w rozmowie z Alicją Sikorą powiedział: *Mam wrażenie, że największym wyzwaniem przy takim odbiorcy* [młodym – przyp. red.] *jest umiejętne konstruowanie akcji, by cały czas trzymała w napięciu. Nie można pozwolić sobie na spuszczenie powietrza, by nie stracić zainteresowania i nie znudzić. Autor musi dbać o zapewnienie zwrotów akcji, czasami musi wysyłać fałszywe tropy, by skutecznie zaskoczyć młodego czytelnika.* (Alicja Sikora, https://bookeriada.pl/wywiad-marcin-koziol-autor-ksiazki-skrzynia-wladcy-piorunow/).
Czy Twoim zdaniem autor sprostał wyzwaniu, które sobie postawił?

9. Wyjaśnij, jaki efekt osiągnął pisarz, łącząc fikcję z historią. Czy według Ciebie było to działanie zachęcające do czytania, czy wręcz przeciwnie?

Tworzę

10. Wykorzystaj zamieszczoną obok grafikę i przygotuj zabawny mem zachęcający do zapoznania się z sylwetką wynalazcy.

11. Nikola Tesla twierdził, że pracuje nad skonstruowaniem wehikułu czasu. Zaprojektujcie w grupach urządzenie przyszłości i szczegółowo je opiszcie. Efekty swojej pracy zaprezentujcie w klasie.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Ojciec Toma chciał sprzedać rysunki małego Tesli grupie teslariuszy.	P	F
2.	Trzy listy-rysunki zostały przez bohaterów książki spalone w kominku.	P	F
3.	Wydarzenia w powieści związane z Nikolą Teslą tworzą wątek historyczny.	P	F

SKRZYNIA WŁADCY PIORUNÓW

Marcin Kozioł

CZAS AKCJI

1856–1943
(wątek historyczny)

czasy współczesne
(wątek przygodowo-detektywistyczny)

MIEJSCA AKCJI

- Chorwacja
- Stany Zjednoczone

- dom Julii i Toma
- stary hotel
- gospodarstwo Poniedziałka
- kryjówka w lesie

BOHATEROWIE

- Nikola Tesla
- Kot Mačak
- Julia, Tom, Spajk
- Goodman / handlarz antykami
- Wielkolud, Mikrus
- WIELKI MISTRZ

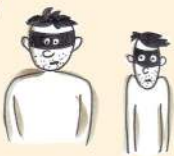
GATUNEK

powieść przygodowo-detektywistyczna z wątkiem historycznym

WĄTKI

- poszukiwanie zaginionego ojca Toma i starych dokumentów
- uczucie między Julią i Tomem
- życie genialnego wynalazcy – Władcy Piorunów

Indeks pojęć

A adaptacja filmowa 280
animizacja, por. ożywienie
archaizm 174
argument 114
  argument emocjonalny 114
  argument logiczny 114
  argument rzeczowy 114
artykuł 200
aspekt czasownika 55
autobiografia 65
autoportret 65

B biblizm 120
blog 288
bohater dynamiczny 305

C czasopismo 201
czasownik dokonany 55
czasownik niedokonany 55
czasownik nieprzechodni 77
czasownik przechodni 77

D dopełnienie bliższe 76
dramat 159

E element fantastyczny 25
element realistyczny 25
element realny 25
epika 159
e-prasa 201

F fakt 27
fikcja 25

I interpunkcja w zdaniu złożonym 216

J język mówiony 62
język nieoficjalny 224
język oficjalny 224
język pisany 62

K komunikat 271
komunikator internetowy 271
kultura 166
  kultura języka 192
  kultura materialna 166
  kultura niematerialna (duchowa) 166

L lid 200
liryka 159
list oficjalny 225
literatura fantasy 33

Ł łącznik 78

M monolog 139
monolog liryczny 139
motto 259
motyw wędrowny 253

N nawias 187
nowela 300

O obraz poetycki 158
odmiana obcych imion i nazwisk 26
okolicznik 176
opinia 27
opis przeżyć wewnętrznych 145
opis sytuacji 261
opowiadanie detektywistyczne 72
opowiadanie fantastyczne 42
orzeczenie czasownikowe 78
orzeczenie imienne 78
ożywienie 17

P parabola, zob. przypowieść
partykuła 118
pieśń 212
piosenka 85
pisownia kropki po liczebnikach porządkowych 245
pisownia nazw ze świata fantazji 32
pisownia nazw związanych z kosmosem 41
pisownia partykuł 119, 298
pisownia tytułów czasopism 250
pisownia zakończeń *-ctwo, -stwo, -dztwo* 245
podmiot domyślny 148
podmiot gramatyczny 148
podmiot logiczny 148
podmiot szeregowy 148
podmiot towarzyszący 148
podmiot zbiorowy 215
podtytuł 283
poezja 159
portal internetowy 271
proza 159
przepis kulinarny 286
przesłanka 114
przydawka 102
przykład 116
przymiotniki, które nie podlegają stopniowaniu 112
przypowieść 100
przysłówki, które nie podlegają stopniowaniu 112
publicystyka 200
pytanie otwarte 61
pytanie retoryczne 85
pytanie zamknięte 61

R realność 25
reguła cofania przecinka 246
rodzaje literackie 159
rozwinięcie argumentu 116
rytmiczność 85
rzeczowniki osobliwe 44, 45

S siglum biblijne 96
słownictwo neutralne 34
słownictwo wartościujące (ekspresywne) 34
słownik terminów literackich 269
sprawozdanie 182
strona bierna 75
strona czynna 75

Ś średnik 187
śródtytuł 200

T tekst argumentacyjny, zob. wypowiedź argumentacyjna
tekst kultury 13
tekst popularnonaukowy 54
teza 254
tytuł 200

U utwory fantastycznonaukowe 40
utwory science fiction, zob. utwory fantastycznonaukowe
utwory SF, zob. utwory fantastycznonaukowe

W wątek historyczny 315
wielokropek 186
wiersz biały 18
własność intelektualna 272
wykresy zdań złożonych 208
wykrzyknienie 174
wykrzyknik 117
wypowiedź argumentacyjna 116
wyraz wieloznaczny 19
wyrazy nacechowane emocjonalnie, zob. słownictwo wartościujące
wyrazy poza związkami zdania 117, 118

Z zaimek 136
zdanie bezpodmiotowe 151
zdanie złożone podrzędnie 207
  zdanie nadrzędne 207
  zdanie podrzędne 207
zdanie złożone współrzędnie 168
  zdanie łączne 168
  zdanie przeciwstawne 168
  zdanie rozłączne 168
  zdanie wynikowe 168
zdrobnienie 35
zgrubienie 35
zmiana zasad ortograficznych 246
związki frazeologiczne – pochodzenie 121

Źródła przedruków, ilustracji i fotografii

Przedruki:

s. 189–190: Ernst Hans Gombrich, O sztuce, *fragmenty*

Text © 1950 E.H. Gombrich, reproduced from the title THE STORY OF ART under licence from Phaidon Press Limited (UK)

Edycja w języku polskim opublikowana została w 2020 roku przez Dom Wydawniczy REBIS Sp. z o.o. na licencji Phaidon Press Limited

2 Cooperage Yard, London E15 2QR

www.phaidon.com

Pierwsze wydanie 2008. Wznowienia: 2009, 2013, 2016, 2018, 2019, 2020.

Ilustracje:

Beata Ciuruś: s. 278, 302, 310 (plakaty do lektur: *Hobbit*, *Rzeka*, *Skrzynia Władcy Piorunów*); **Mikołaj Kamler**: s. 300 (zamiatanie ulicy); **Jerzy Kozień**: s. 277 (Gandalf, krasnolud, pierścień, liście); **Zbigniew Larwa**: s. 9 (dorysowanki), s. 16 (dorysowanki do pudełka), s. 31 (smok), s. 37, 38, 39 (stacja kosmiczna, dron i łazik, astronauta); s. 89, 197 (dorysowanki), s. 135 (miernik); s. 202–205 (rys. *Felix, Net i Nika*), s. 206 (drzewo), 217 (okno przeglądarki), s. 277 (góra); **Daniel de Latour**: s. 278 (smok, hobbit i Gollum, krasnoludy); **Sylwia Oszczyk**: s. 50, 88, 124, 162, 196, 234, 276, 293, 301, 309, 317 (sketchnotki); Ewa Pawińska: s. 294 (plakat do lektury *Katarynka*)

Fotografie:

Okładka: (chłopiec) Kiselev Andrey Valerevich/Shutterstock.com; (kapelusz) Luis Molinero/Shutterstock.com; (baobab) design36/Shutterstock.com; (drozd) Kuznetsov Alexey/Shutterstock.com; (pierścień) Hitachin33/Shutterstock.com; (smok) LizaLucky/Shutterstock.com; (latawiec) Saramix/Shutterstock.com; (nuty) Simple Line/Shutterstock.com; (katarynka) Alexander_P/Shutterstock.com; (mucha) Timtas/Shutterstock.com;

Tekst główny: ozdobniki (chłopiec) carballo/Shutterstock.com; (dziewczyna przy tytule z koczkami) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (dziewczyna przy ramce: *Mam lekkie pióro*) Jihan Nafiaa Zahri/Shutterstock.com; (dziewczyna przy ramce: *Chcę więcej*) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (szpilka) Park jinman/Shutterstock.com; (kartka) pico [Patrick M. Pelz]/Shutterstock.com;

s. 9 (dwoje dzieci) BearFotos/Shutterstock.com;

s. 10 (ilustr. wyobraźnia) Storyet/Shutterstock.com; (Katherine Paterson) Byron Purvis/BE&W;

s. 11 (lina) Lost_in_the_Midwest/Shutterstock.com;

s. 12 (las) Muamal3f/Shutterstock.com; (Leslie: kadr z filmu *Most do Terabithii*, reż. Gábor Csupó, 2007) Kristy Griffen/Walt Disney/Walden Media/Kobal/Shutterstock.com; (Jess: kadr z filmu *Most do Terabithii*, reż. Gábor Csupó, 2007) Kristy Griffen/Walt Disney/Walden Media/Kobal/Shutterstock.com;

s. 13 (projekt sukni) FashionStock.com/Shutterstock.com; (*Hundertwosserhaus*) Mistervlad/Shutterstock.com; (*Dom do góry nogami*, Szymbark) Teresa Kasprzycka/Shutterstock.com; (Giuseppe Arcimboldo, *Bibliotekarz*); (Gillie i Marc, *Dzikie życie dla dzikiej przyrody*) Bruce Alan Bennett/Shutterstock.com;

s. 14 (ilustracja – ludziki) Jorm Sangsorn/Shutterstock.com; (ilustracja – głowa z samolotem) Na_Studio/Shutterstock.com;

s. 15 (Zbigniew Herbert – portret) Witold Skotnicki/Forum;

s. 16 (pudełko na głowie) fran_kie/Shutterstock.com;

s. 17 (pukanie) retro67/Shutterstock.com; (kukułka [wykadrowane]) Studio_G/Shutterstock.com; (las) MoonAn/Shutterstock.com;

s. 18 (B.E. Murillo, *Dwie kobiety w oknie*; National Gallery of Art, Washington DC); (Edvard Munch, *Krzyk*); (Auguste Renoir, *Julie Manet*);

s. 19 (dwie kobiety) Vectorium/Shutterstock.com; (żuraw – ptak) Chase D'animulls/Shutterstock.com; (żuraw – studnia) Piotr Wytrazek/Shutterstock.com; (żuraw – dźwig) Gearstd/Shutterstock.com; (wieża) Baloncici/Shutterstock.com; (świeca – ćwiczenie) Josep Suria/Shutterstock.com; (kosz) Maurizio Abbate/Shutterstock.com; (gwizdek) Tatiana Popova/Shutterstock.com; (pies bokser) Gelpi/Shutterstock.com; (świeczka) Africa Studio/Shutterstock.com; (lizak policyjny) FotoDax/Shutterstock.com; (gwizdek w czajniku) Kulinenko.G/Shutterstock.com; (bokser) Ljupco Smokovski/Shutterstock.com;

(lizak) 12photography/Shutterstock.com; (koszyk) TAW4/Shutterstock.com; (wieża szachowa) Werner Muenzker/Shutterstock.com;

s. 20 (blog kulinarny) alexdndz/Shutterstock.com;

s. 21 (2 dziewczynki) M_Agency/Shutterstock.com; (J.K. Rowling) David Levene/eyevine/East News;

s. 22 (dworzec w Londynie, wejście) Ceri Breeze/Shutterstock.com; (dworzec w Londynie, sala) ShutterStockStudio; (dworzec w Londynie, perony) Alex Segre/Shutterstock.com;

s. 23 (Hogwart's Express) chrisdorney/Shutterstock.com;

s. 24 (karta z Dumbledore'em) julie deshaies/Shutterstock.com; (Dumbledor) Harmony Video Production/Shutterstock.com;

s. 26 (Harry) Tetiana Bihus/Shutterstock.com; (Hermiona) Tetiana Bihus/Shutterstock.com; (szczur) dwi putra stock/Shutterstock.com; (ropucha) Kurit afshen/Shutterstock.com; (kot) Porawat Suepchaktip/Shutterstock.com; (sowa) photomaster/Shutterstock.com;

s. 27 (Hogwart) Jakrapol Polachai/Shutterstock.com; (kartka) Flas100/Shutterstock.com;

s. 28 (punkt widzenia) Flash Vector/Shutterstock.com;

s. 29 (smok) Andrey Keno/Shutterstock.com; (smoczek) Marina Avgust/Shutterstock.com; (Christopher Paolini – portret) PAP/Photoshot/Barry Clack; (komiksowa postać) Tarapynia/Shutterstock.com;

s. 30 (jajko smoka) vvoe/Shutterstock.com;

s. 32 (smok) dhimage/Shutterstock.com;

s. 33 (smoczy owoc) iMarzi/Shutterstock.com;

s. 34 (plus / minus) N 454 R/Shutterstock.com;

s. 35 (garbus) Nach-Noth/Shutterstock.com; (lampka) Margo Harrison/Shutterstock.com; (but) michelaubryphoto/Shutterstock.com; (dziewczyna) Kiselev Andrey Valerevich/Shutterstock.com; (lampka) Maksym Bondarchuk/Shutterstock.com; (klapki) Shamils/Shutterstock.com; (chłopak) lunamarina/Shutterstock.com;

s. 36 (Andy Weir) Alamy Stock Photo/BE&W;

s. 40 (astronauta) Parvana_Pery/Shutterstock.com; (Mars) buradaki/Shutterstock.com;

s. 41 (kosmita i astronauta) Alberto Andrei Rosu/Shutterstock.com; (ikony) Hondicone/Shutterstock.com; (ikony) Hondicone/Shutterstock.com;

s. 42 (fantasy) IrenaR/Shutterstock.com; (SF) Supamotionstock.com/Shutterstock.com; (bohater komiksowy, dziecko) SK_Artist/Shutterstock.com; (bohater komiksowy, kot) klyaksun/Shutterstock.com; (bohater komiksowy, robot) NextMarsMedia/Shutterstock.com;

s. 43 (robot) Stock-Asso/Shutterstock.com; (krajobraz) Liu zishan/Shutterstock.com; (karta) Farhanz9/Shutterstock.com; (pierrot) wjarek/Shutterstock.com;

s. 44 (wilki) Iryna Kuznetsova/Shutterstock.com; (domki) v_kulieva/Shutterstock.com;

s. 45 (słoń) Kjetil Kolbjornsrud/Shutterstock.com; (kobieta) Anetlanda/Shutterstock.com; (sałatka) MR.SOMKIAT BOONSING/Shutterstock.com; (sala) MR.Yanukit/Shutterstock.com;

s. 47 (dziewczyna w parku – rys.) cosmaa/Shutterstock.com;

s. 48 (las) andreiuc88/Shutterstock.com; (awatary) Julius Kliucinskas/Shutterstock.com;

s. 49 (Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Rąbanie lasu. Walka*, 1921–1922); (planeta) Vadim Sadovski/Shutterstock.com; (rycerz) IrenaR/Shutterstock.com;

s. 51 (dziewczyna z lupą) Fuse/Corbis/Getty Images; (mózg, chmurka i żarówka) DaapStudio/Shutterstock.com; (głowa) Devita ayu silvianingtyas/Shutterstock.com;

s. 52 (dzieci) Robert Kneschke/Shutterstock.com; (Tomasz Rożek) wodzynski pawel/BE&W; (nerwy) Fedorov Oleksiy/Shutterstock.com;

s. 53 (kobieta – rys.) Marish/Shutterstock.com;

s. 55 (laboratorium – rys.) omahgrafisgk/Shutterstock.com;

s. 56 (prasowanie) Kmpzzz/Shutterstock.com; (ubrania) karacacennet/Shutterstock.com; (mycie naczyń) Alena Matrosova/Shutterstock.com; (naczynia) Alena Matrosova/Shutterstock.com; (krojenie) Sergii Kumer/Shutterstock.com; (sałatka) Pixel-Shot/Shutterstock.com;

s. 57 (karteczki) Ewa Pawińska; (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com;

s. 58 (Ariadna Piepiórka) OksanaSerstaPhotography; (aparat) DESIGNSONLINE/Shutterstock.com;

s. 59 (plecak) AlexRaths/iStockphoto/Getty Images; (plaża) molchanovdmitry/iStockphoto/Getty Images; (dziewczyna z aparatem – rys.) DESIGNSONLINE/Shutterstock.com;

s. 61 (miny) Alex Vog/Shutterstock.com; (aparat) Usman--Ghani/Shutterstock.com; (telefon z aparatem) PixieMe/Shutterstock.com;

s. 62 (dziewczyny w bibliotece) VH-studio/Shutterstock.com; (tablica korkowa) Oliver Hoffmann/Shutterstock.com;

s. 63 (chłopak – rys.) Zimina Anastasia/Shutterstock.com; (chłopak – rys.) Zimina Anastasia/Shutterstock.com; (chłopak – rys.) Zimina Anastasia/Shutterstock.com;

s. 64 (Tadeusz Różewicz) jackowski henryk/BE&W; (ręka z lustrem) Master1305/Shutterstock.com;

s. 65 (Polska) chrupka/Shutterstock.com; (pietruszka) Lepas/Shutterstock.com; (grzyb) EM Arts/Shutterstock.com; (dziewczyna) dolgachov/iStockphoto/Getty Images;

s. 66 (Mieczysław Szczuka, *Autoportret z paletą*, 1920, Muzeum Narodowe w Warszawie) Muzeum Narodowe w Warszawie; (Jan Matejko, *Autoportret*, 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie) Wilczyński Krzysztof/Muzeum Narodowe w Warszawie; (Leonardo da Vinci, *Autoportret*, ok. 1512, Biblioteka Królewska, Turyn); (Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Portret wielokrotny*, ok. 1917, Muzeum Sztuki w Łodzi); (Franz Xavier Messerschmidt, *Dziecinny płacz*, po 1770, Muzeum Sztuk Pięknych w Budapeszcie) akg-images/BE&W; (Narcyz) delcarmat/Shutterstock.com; (grecka ramka) mi-re-mi/Shutterstock.com; (narcyz – kwiatek) ULKASTUDIO/Shutterstock.com;

s. 67 (Deron R. Hicks); (maziaj zielony) Ewa Pawińska;

s. 68 (słoiczek) Madeleine Steinbach/Shutterstock.com; (rama) stevemart/Shutterstock.com; (Vincent van Gogh, *Entrance to the Public Gardens in Arle*, 1888);

s. 69 (pędzle) denphumi/iStockphoto/Getty Images;

s. 70 (czerwona farba) Nik_Merkulov/iStockphoto/Getty Images; (paleta) Pixel-Shot/Shutterstock.com;

s. 71 (malarz) Shutterstock AI Generator/Shutterstock.com;

s. 72 (lupa) Yuri Samsonov/Shutterstock.com; (odcisk palca) Andrey_Kuzmin/Shutterstock.com; (tablica korkowa) Oliver Hoffmann/Shutterstock.com; (pinezki) Park jinman/Shutterstock.com; (karteczki) Lina Truman/Shutterstock.com;

s. 73 (karteczki) Oleh Svetiukha/Shutterstock.com; (rama) stevemart/Shutterstock.com; (chłopiec) selimaksan/iStockphoto/Getty Images; (stary papier – rys.) frescomovie/Shutterstock.com;

s. 74 (zbita szyba) Acrams/Shutterstock.com; (włamywacz z sejfem) New Africa/Shutterstock.com; (oszust internetowy) Melnikov Dmitriy/Shutterstock.com;

s. 75 (bambus) pixhook/E+/Getty Images;

s. 76 (karteczka) israfil930/Shutterstock.com; (notes) kolotuschenko/iStockphoto/Getty Images; (detektyw) ClassicVector/Shutterstock.com;

s. 77 (lekarz robot – rys.) Naumova Marina/Shutterstock.com; (okno przeglądarki) 32 pixels/Shutterstock.com; (Wielki Mur Chiński) aphotostory/Shutterstock.com; (dziewczyna w bibliotece) anek.soowannaphoom/Shutterstock.com; (chłopak konstruktor) Dmytro Zinkevych/Shutterstock.com; (dziewczyna z mapą) Yusev/Shutterstock.com;

s. 78 (las) Teo Tarras/Shutterstock.com; (słodycze) victoriaKh/Shutterstock.com; (mózg) MattL_Images/Shutterstock.com;

s. 79 (biblioteka) polinaloves/Shutterstock.com; (chór) SpeedKingz/Shutterstock.com; (chłopak) carballo/Shutterstock.com; (folder) sundora14/Shutterstock.com;

s. 80 (okno przeglądarki) 32 pixels/Shutterstock.com; (Zeus) garanga/Shutterstock.com;

s. 81 (John R.R. Tolkien) Associated Newspapers/Rex Features/East News; (krajobraz) Anton Watman/Shutterstock.com;

s. 82 (drzewo) argus/Shutterstock.com;

s. 83 (oko) Ekaterina Shcheglova/Shutterstock.com;

s. 84 (Wojciech Belon) Marek Lasyk/REPORTER; (drzewo – rys.) zorina_larisa/Shutterstock.com;

s. 85 (klawisze) 32 pixels/Shutterstock.com; (liście – rys.) zorina_larisa/Shutterstock.com;

s. 86–87 (cegły) zimmytws/Shutterstock.com; (gra planszowa) TarikVision/Shutterstock.com;

s. 87 (Ziemia) StockSmartStart/Shutterstock.com; (dziecko) Sabelskaya/Shutterstock.com; (wypadek samochodowy) Zentangle/Shutterstock.com;

s. 89 (babcia z wnuczką) Pressmaster/Shutterstock.com;

s. 90 (arka Noego) Yafit/Shutterstock.com; (wieża Babel) Yafit/Shutterstock.com; (plaga egipska) Yafit/Shutterstock.com; (Boże Narodzenie) Yafit/Shutterstock.com; (Anna Świderkówna) Rafał Nowak/BE&W; (książka) Prachova Nataliia/Shutterstock.com;

s. 91 (Psałterz floriański); (Biblia królowej Zofii);

s. 92 (Michał Anioł, *Pieta*) pandapaw/Shutterstock.com; (Michał Anioł, *Stworzenie Adama*) Wikipedia [public domain]; (*Abraham*, 1993, reż. Joseph Sargent) Tnt/Kobal/Shutterstock.com; (Jan Kochanowski, *Psałterz Dawidów*)

s. 93 (nuty Friedrich Händel, *Mesjasz*); (jasełka) nneka/Shutterstock.com; (Chrystus Frasobliwy) A. i W. Bilińscy; (Caravaggio, *Święty Hieronim piszący*, fragm., 1605–1606);

s. 94 (znak zapytania z Ziemią) Oliver Klimek/Shutterstock.com; (ptaki) Myroshnichenko Violetta/Shutterstock.com;

s. 95 (sawanna) Myroshnichenko Violetta/Shutterstock.com; (kolorowe kafelki) Olga Izvekova/iStockphoto/Getty Images;

s. 96 (stworzenie świata – obrazki z Biblii) DesignECShop/Shutterstock.com; (kalendarz) creativestockexchange/Shutterstock.com; (raj) Yafit/Shutterstock.com;

s. 97 (telefony) AndryDj/Shutterstock.com; (Biblia Gutenberga) Zdzisław Błażejczyk/WSiP;

s. 98 (płaczące dziecko) Sharomka/Shutterstock.com; (smutna dziewczynka) Inside Creative House/Shutterstock.com; (wypadek na rowerze) ChameleonsEye/Shutterstock.com;

s. 99 (Jerozolima – akwarela) ArtMari/Shutterstock.com; (kolorowe kafelki) Olga Izvekova/iStockphoto/Getty Images;

s. 100 (Samarytanin) Irmhild B/Shutterstock.com;

s. 101 (grafika z kartką) Mykyta Dolmatov/iStockphoto/Getty Images; (bezdomny) Motortion/iStockphoto/Getty Images;

s. 102 (potwór przyjaciel) Tollaru/Shutterstock.com;

s. 103 (u dentysty) shironosov/iStockphoto/Getty Images; (park linowy) Andrew Angelov/Shutterstock.com; (Tycjan, *Mądrość*, Biblioteca Marciana, Wenecja, Włochy) Bridgeman Images/PhotoPower;

s. 104 (granie) Miho Fukumoto/Imagezoo/Getty Images; (malowanie) Dusan Stankovic/DigitalVision Vectors/Getty Images; (witraż Londyn – *The Parable of Talents* on the stained glass in St Mary Abbot's church on Kensington High Street) sedmak/iStocjphoto/Getty Images;

s. 105 (Willem de Poorter, *Przypowieść o talentach*, XVII w., Galeria Narodowa, Praga);

s. 106 (gra na gitarze) Tetiana Shevelenko/iStockphoto/Getty Images;

s. 107 (uścisk) patrimonio designs ltd/Shutterstock.com; (dymki wypowiedzi) Chatchawan/Shutterstock.com/Shutterstock.com; (okładka *Biblia w komiksie. Boża historia od początku po wieczność*, Randy Alcorn, Ben Avery, Art Ayris, Kelly Ayris, Nate Butler, Michael Pearl Randy Alcorn, Ben Avery i inni, Wydawnictwo AA, komiksy) Wydawnictwo AA;

s. 108–109 (komiks: syn marnotrawny – fragm. książki *Biblia w komiksie. Boża historia od początku po wieczność*, Randy Alcorn, Ben Avery, Art Ayris, Kelly Ayris, Nate Butler, Michael Pearl Randy Alcorn, Ben Avery i inni, Wydawnictwo AA, komiksy) Wydawnictwo AA;

s. 110 (notes) kvector/Shutterstock.com;

s. 111 (syn marnotrawny) Annalisa Jones/Shutterstock.com;

s. 112 (karteczki) Ewa Pawińska; (labirynt) Ewa Pawińska;

s. 113 (lampy) Nata_Alhontess/Shutterstock.com; (notes) kvector/Shutterstock.com;

s. 114 (mama z córką) George Rudy/Shutterstock.com;

s. 115 (okno przeglądarki) 32 pixels/Shutterstock.com;

s. 117 (laptop) Chuenmanuse/Shutterstock.com; (dziewczyna w bluzce w paski) Red Fox studio;

s. 118 (sekret) fizkes/Shutterstock.com; (zabawa) fizkes/Shutterstock.com; (gra na skrzypcach) NDAB Creativity/Shutterstock.com; (dziewczynka w białej bluzce) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (gazety) Red_Baron/Shutterstock.com;

s. 120 (teleturniej) Drawlab19/Shutterstock.com;

s. 121 (obrazki z Biblii) AndryDj/Shutterstock.com; (obrazki z Biblii) AndryDj/Shutterstock.com; (obrazki z Biblii) AndryDj/Shutterstock.com; (obrazki z Biblii) AndryDj/Shutterstock.com; (obrazki z Biblii) rudall30/Shutterstock.com; (obrazki z Biblii) AndryDj/Shutterstock.com; (telefon) Mykyta Dolmatov/iStockphoto/Getty Images;

s. 122–123 (góra) Slepitssskaya/Shutterstock.com;

s. 122 (pierścień) DyeruArt/Shutterstock.com; (moneta) n_defender/Shutterstock.com; (oliwa) sebra/Shutterstock.com;

s. 125 (rodzina) RimDream/Shutterstock.com, (dorysowanki);

s. 126 (lina) wabeno/Shutterstock.com; (Katarzyna Ryrych) Tytus Zmijewski/Forum; (dziewczynka) Krakenimages.com/Shutterstock.com;

s. 127 (nauczycielka) Pixel-Shot/Shutterstock.com;

s. 128 (herbata) gresei/Shutterstock.com; (awatar – rys.) Liubovart/Shutterstock.com;

s. 129 (nauczycielka – rys.) Thidarat Suteeratat/Shutterstock.com;

s. 130 (stopy w skarpetkach) Rimma Bondarenko/Shutterstock.com;

s. 131 (Roberta Marasco);

s. 132 (dziewczyna z torbami) Just dance/Shutterstock.com; (karteczka) Flas100/Shutterstock.com;

s. 133 (malarka) Krakenimages.com/Shutterstock.com;

s. 134 (pizza) maxtimofeev/Shutterstock.com;

s. 135 (ręka z telefonem i emotkami) Rawpixel.com/Shutterstock.com;

s. 136 (rodzina na wycieczce – rys.) valerisi/Shutterstock.com;

s. 137 (ludziki do dialogów – rys.) ivector/Shutterstock.com; (para na wycieczce – rys.) Huza Studio/Shutterstock.com; (plan miasta) Alexzel/Shutterstock.com;

s. 138 (Berthe Morisot, *Kołyska*, 1872); (Mary Cassatt, *Augusta czytająca córce*, 1910, Artizon Museum, Tokio, Japan); (Olga Boznańska, *Macierzyństwo*, 1902, własność prywatna); (Anna Kamieńska) PAP/Witold Rozmysłowicz;

s. 139 (kredens) Tormenta75/Shutterstock.com;

s. 141 (dziewczyna z telefonem) Sokolov Olleg/Shutterstock.com; (Barbara Kosmowska) Damian Klamka/East News;

s. 142 (kobieta z maską – rys.) Vectorium/Shutterstock.com;

s. 143 (dziewczynka Anna) CreativeZone/Shutterstock.com;

s. 144 (dziewczyna – rys.) Vectorium/Shutterstock.com; (ikony – rys.) Vectorium/Shutterstock.com; (dziewczyna – rys.) Vectorium/Shutterstock.com; (dziewczyna – rys.) Vectorium/Shutterstock.com; (dziewczyna – rys.) Vectorium/Shutterstock.com;

s. 146 (oczy) FabrikaSimf/Shutterstock.com; (twarz) Rodica Vasiliev/Shutterstock.com; (skóra) Ronnachai Palas/Shutterstock.com; (serce) PeopleImages.com – Yuri A/Shutterstock.com; (ręce) O n E studio/Shutterstock.com; (nogi) Irzhanova Asel/Shutterstock.com;

s. 147 (papier) Flas100/Shutterstock.com;

s. 148 (dziewczynka na wielbłądzie) Poznyakov/Shutterstock.com; (Chopin); (koszyk) Georgy Dzyura/Shutterstock.com; (długopisy) goir/Shutterstock.com; (starsza para) fizkes/Shutterstock.com;

s. 149 (Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi) Mariola Anna S/Shutterstock.com;

s. 151 (przedstawienie) aerogondo2/Shutterstock.com;

s. 152 (ładna pogoda) LeManna/Shutterstock.com; (burza) Dark Moon Pictures/Shutterstock.com; (widownia) Rawpixel.com/Shutterstock.com;

s. 153 (William Bruce Cameron) The Bakersfield Californian/ZUMAPRESS.com/BE&W;

s. 154 (pies) Ivy shhe/Shutterstock.com;

s. 155 (kadr z filmu *Był sobie pies*) Suzanne Hanover/Universal/Kobal/Shutterstock.com;

s. 157 (Czesław Miłosz) PAP/DPA/Roland Scheidemann;

s. 158 (pociąg – rys.) Irsen Koshman/Shutterstock.com;

s. 161 (zmysły – rys.) dmitroscope/Shutterstock.com;

s. 163 (chłopiec) iona didishvili/Shutterstock.com; (książka – rys.) Accountanz/Shutterstock.com; (waza – rys.) WinWin artlab/Shutterstock.com; (gitara – rys.) Fcloud/Shutterstock.com; (nuty – rys.) kintomo/Shutterstock.com;

s. 164 (Giewont – zdjęcie) Aleh Alisevich/Shutterstock.com; (Edward Okuń, *Giewont*, 1903, Muzeum Narodowe w Poznaniu) Edward fot. Sławomir Obst; (Judyta Fibiger) Brykczynski Donat/BE&W; (flaga Hiszpanii) Puwadol Jaturawutthichai/Shutterstock.com;

s. 165 (flagi Korei Południowej i Holandii) Puwadol Jaturawutthichai/Shutterstock.com;

s. 166 (flagi Czarnogóry i Azerbejdżanu) Puwadol Jaturawutthichai/Shutterstock.com;

s. 167 (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (ikony) Invision Frame/Shutterstock.com;

s. 169 (gra na gitarze) El Nariz/Shutterstock.com; (żyrafa) akegooseberry/Shutterstock.com; (wystawa) SeventyFour/Shutterstock.com; (kolorowe kafelki) Ewa Pawińska;

s. 170 (Adam Mickiewicz);

s. 171 (niedźwiedź) Marek Stuchly/Shutterstock.com;

s. 173 (Franciszek Kostrzewski, *Polowanie*, ilustracja do księgi IV *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, 1886, Lwowska Galeria Sztuki, Lwów); (kolorowe ramki) cottoncandy1/iStockphoto/Getty Images;

s. 174 (wykrzyknik – rys.);

s. 175 (projektor – rys.) 6gasix/Shutterstock.com; (taśma filmowa – rys.) CRStocker/Shutterstock.com;

s. 176 (Tadeusz Rybkowski, *Scena z polowania*, 2. połowa XIX wieku, Muzeum Narodowe w Warszawie) Muzeum Narodowe w Warszawie; (rama do obrazu) stevemart/Shutterstock.com;

s. 177 (Muzeum Sztuki Nowoczesnej, wnętrze) PAP/Paweł Supernak; (Muzeum Sztuki Nowoczesnej) PAP/Paweł Supernak;

s. 178 (galeria – rys.) denayunebgt/Shutterstock.com; (Wisława Szymborska) Wojtek Laski/East News;

s. 179 (lutnia) the palms/Shutterstock.com; (talerze – rys.) Istry Istry/Shutterstock.com; (korona – rys.) Lemonade Serenade/Shutterstock.com; (pióro – rys.) Arthur Balitskii/Shutterstock.com; (obrączki – rys.) Pathiranage ima/Shutterstock.com; (wachlarz – rys.) MoreMass/Shutterstock.com;

s. 181 (Luwr) Wirestock Creators/Shutterstock.com; (budynek – rys.) Marynova/Shutterstock.com;

s. 182 (matka z córką) Kekyalyaynen/Shutterstock.com; (balet) A_Lesik/Shutterstock.com; (zajęcia artystyczne) leolintang/Shutterstock.com; (audycja w radiu) ESB Professional/Shutterstock.com;

s. 183 (dziewczyna z ołówkiem – rys.) mentalmind/Shutterstock.com;

s. 184 (tablica korkowa) Krakenimages.com/Shutterstock.com; (krasnal z sercem) Pyty/Shutterstock.com; (krasnal z lustrem) Tupungato/Shutterstock.com; (krasnale) Volodymyr Martyniuk/Shutterstock.com;

s. 185 (mapa Polski – rys.) Ana Krasavina/Shutterstock.com;

s. 186 (talerze) Kumer Oksana/Shutterstock.com;

s. 188 (projektor – rys.) 4zevar/Shutterstock.com; (biblioteka) George Rudy/Shutterstock.com; (oglądanie TV) Gorodenkoff/Shutterstock.com; (podróże) TORWAISTUDIO/Shutterstock.com; (rodzina z walizkami) Robert Kneschke/Shutterstock.com;

s. 189 (Ernst Hans Gombrich) Paolo Perina/Alamy Stock Photo/BE&W;

s. 191 (Franz Marc, *Duże niebieskie konie*, 1911);

s. 193 (Jan Miodek) wachowicz iwo/BE&W; (Katarzyna Kłosińska) wodzynski pawel/BE&W; (Jerzy Bralczyk) wodzynski pawel/BE&W; (kalendarz) Tornado_studio/Shutterstock.com;

s. 194–195 (plan miasta 3D) MeshCube/Shutterstock.com;

s. 195 (wieżowce – rys.) brichuas/Shutterstock.com;

s. 197 (chłopiec z psem) Maria Moroz/Shutterstock.com; (dorysowanki);

s. 199 (chłopak z kartką) GaudiLab/Shutterstock.com;

s. 200 (gazety) Falkiewicz Henryk/Shutterstock.com;

s. 201 (telefon – rys.) Naksa/Shutterstock.com;

s. 202 (Rafał Kosik) wodzynski pawel/BE&W;

s. 207 (ludziki z kartką) O_Design/Shutterstock.com;

s. 209 (strażak) thanmano/Shutterstock.com;

s. 210 (Jan Matejko, *Bitwa pod Grunwaldem*) Ligier Piotr/Muzeum Narodowe w Warszawie; (Konstanty Ildefons Gałczyński) B.J.Dorys/Muzeum Literatury/East News;

s. 211 (mjr Henryk Sucharski) NAC; (wrzosowisko) Torben Knauer/Shutterstock.com; (pomnik na Westerplatte) Rudolf_Prchlik/Shutterstock.com;

s. 213 (listonosze Harcerskiej Poczty Polowej – fotografia z Powstania Warszawskiego) FoKa/Forum;

s. 214 (Stanisław Ryszard Dobrowolski) Andrzej Szypowski/East News; (Pomnik Małego Powstańca) tichr/iStockphoto/Getty Images;

s. 215 (nuty – rys.) Sanches11/Shutterstock.com; (książka – rys.) nathan_style/Shutterstock.com;

s. 217 (żaglówka) Villegas Photo/Shutterstock.com; (jazda na rolkach) AYO Production/Shutterstock.com;

s. 218 (Nelson Mandela) Alessia Pierdomenico/Shutterstock.com;

s. 219 (płot) New Africa/Shutterstock.com; (tory) okskaz/Shutterstock.com; (mysz) irin-k/Shutterstock.com; (Małgorzata Strękowska-Zaremba) Damian Klamka/East News; (rysunek domu) Pixel-Shot/Shutterstock.com;

s. 220 (lew) Sergey Novikov/Shutterstock.com;

s. 221 (ślady pazurów) Cheremuha/iStockphoto/Getty Images; (chłopiec z telefonem) vesmil/iStockphoto/Getty Images; (ręce z telefonem 112) BillionsPhoto/Shutterstock.com;

s. 222 (dom) Vieriu Adrian/Shutterstock.com;

s. 223 (ręce) Improvisation2021/Shutterstock.com; (klocki z domkiem) Dmitry Demidovich/Shutterstock.com;

s. 224 (przybić piątkę) Drazen Zigic/Shutterstock.com; (podanie ręki) Dragana Gordic/Shutterstock.com;

s. 227 (śmieci w lesie) Mikhail Sedov/Shutterstock.com; (taniec) Master1305/Shutterstock.com; (boisko) hxdbzxy/Shutterstock.com; (karmnik) DMITRII STARTCEV/Shutterstock.com;

s. 228 (Łukasz Wierzbicki) Tomasz Kamiński/Agencja Wyborcza.pl; (plecak – rys.) Pretty Vectors/Shutterstock.com;

s. 229 (globus – rys.) Pretty Vectors/Shutterstock.com; (aparat – rys.) Pretty Vectors/Shutterstock.com;

s. 230 (plecak – rys.) NishanDesigns/Shutterstock.com; (znak zapytania – rys.);

s. 231 (Aleksander Doba) EDUARDO MUNOZ ALVAREZ/AFP/East News;

s. 233 (strzałki) Dilok Klaisataporn/Shutterstock.com; (labirynt) Sergey Nivens/Shutterstock.com: (ptaki) Romolo Tavani/Shutterstock.com; (schody) fran_kie/Shutterstock.com;

s. 235 (chłopak marionetka) Valery Sidelnykov/Shutterstock.com; (ster – rys.) agentgirl05/Shutterstock.com; (książka – rys.) Zennn20/Shutterstock.com; (waga – rys.) smashingstocks/Shutterstock.com; (kompas – rys.) kichikimi/Shutterstock.com;

s. 236 (chłopak marionetka – rys.) Aleksei Morozov/iStockphoto/Getty Images; (Joanna Jagiełło) Tomasz Paczos/FOTONOVA;

s. 237 (chłopiec myje naczynia) Rawpixel.com/Shutterstock.com;

s. 238 (dziewczynka z telefonem) Prostock-studio/Shutterstock.com;

s. 240 (dziewczyna siłacz – rys.) Rudzhan Nagiev/iStockphoto/Getty Images; (Wojciech Cesarz) Damian Klamka/East News; (sarna) everydoghasastory/Shutterstock.com; (drut – rys.) Ewa Pawińska;

s. 241 (sarna) PhotoPusher/Shutterstock.com;

s. 242 (sarna) Lois_McCleary/iStockphoto/Getty Images;

s. 244 (notes);

s. 245 (chłopak i dziewczyna) Prostock-studio/Shutterstock.com;

s. 247 (owce) HitToon/Shutterstock.com; (Artur Maciak);

s. 248 (ognisko – rys.) Val_Iva/Shutterstock.com; (kartka papieru) Dmitr1ch/Shutterstock.com;

s. 251 (Katarzyna Wasilkowska) Piotr Vasco Wasilkowski; (rysowanie komiksu) mediaphotos/iStockphoto/Getty Images;

s. 252 (Spiderman – rys.) Mikel Ngadi/Shutterstock.com; (dziewczynka komiksowa – rys.) Man_Half-tube/DigitalVision Vectors/Getty Images; (ludziki – rys.) Darya Sarakouskaya/Shutterstock.com;

s. 253 (komiksy) Oleksandr Todorov/iStockphoto/Getty Images;

s. 254 (*Karate Kid*) Album Online/East News; (*Kung Fu Panda*) PictureLux/The Hollywood Archive/Alamy Stock Photo/BE&W; (*Król Lew*) Archives du 7e Art/Walt Disney Pictures/BE&W; (*Władca Pierścieni*) Mary Evans Picture Library 2010/BE&W;

s. 255 (Jan Mela) Marek Lasyk/REPORTER;

s. 256 (Mela – wspinaczka) Wojciech Matusik/Forum; (transformatornia) Victor Muzalevskiy/Shutterstock.com;

s. 257 (biegun) Istimages/Shutterstock.com;

s. 258 (wyprawa na biegun, pozowanie) Wojciech Ostrowski/Fundacja Marka Kamińskiego; (wyprawa na biegun, z saniami) Wojciech Ostrowski/Fundacja Marka Kamińskiego;

s. 260 (tablica korkowa) Det-anan/Shutterstock.com;

s. 261 (pomoc na ulicy) Gorgev/Shutterstock.com; (kurczak w piekarniku) Andrei Armiagov/Shutterstock.com; (impreza) Vgstockstudio/Shutterstock.com; (siły specjalne) Nikola Fific/Shutterstock.com;

s. 262 (świeczka) koya979/Shutterstock.com; (serwetki) Madlen/Shutterstock.com; (patelnia) NIKCOA/Shutterstock.com; (żyrafy) Volodymyr Burdiak/Shutterstock.com; (but) Christophe Testi/Shutterstock.com; (welon) DocPhotos/Shutterstock.com; (Janusz Kondratowicz) Marek Karewicz/East News; (Stanisław Halny, prawdziwe nazwisko Stanisław Kondratowicz);

s. 263 (głowa z podróżnikiem) Jorm Sangsorn/iStockphoto/Getty Images;

s. 264 (znaki zapytania) mapush/Shutterstock.com; (plecak) Carlos Amarillo/Shutterstock.com;

s. 265 (Kalina Jakubczak);

s. 266 (żaglowiec) Aastels/Shutterstock.com;

s. 267 (huragan) NASA images/Shutterstock.com; (wykres) AlyonaZhitnaya/Shutterstock.com;

s. 268 (żaglówka) Tanafortuna/Shutterstock.com;

s. 270 (książka otwarta) Coosh448/Shutterstock.com; (książka zamknięta) Coosh448/Shutterstock.com;

s. 273 (strzałki) Cagkan Sayin/Shutterstock.com; (hamak) Peera_stockfoto/Shutterstock.com; (mierzenie) Braslavets Denys/Shutterstock.com; (śpiewanie) PeopleImages.com – Yuri A/Shutterstock.com; (koszykówka) Master1305/Shutterstock.com; (samochód) Lawrence Carmichael/Shutterstock.com; (zakupy) Eugenia Porechenskaya/Shutterstock.com;

s. 274–275 (mapa świata do gry) VectorShow/Shutterstock.com;

s. 278 (Hobbiton) D.W.Loi; (książka) Africa Studio/Shutterstock.com; (pierścienie) Valta Bohm/Shutterstock.com;

s. 280 (kadr z filmu *Hobbit* – z Gandalfem) New Line/Kobal/Shutterstock.com; (kadr z filmu *Hobbit* – z krasnoludami) Moviestore/Shutterstock.com;

s. 281 (dzieci) Ground Picture/Shutterstock.com; (smok) Vac1/Shutterstock.com;

s. 282 (por) Irina Gutyryak/Shutterstock.com; (list) lmot11/Shutterstock.com; (sędzia) PawelKacperek/Shutterstock.com; (łoś) Drakuliren/Shutterstock.com;

s. 283 (pierścień) Valta Bohm/Shutterstock.com;

s. 284 (drzewo) AsyaShu/Shutterstock.com;

s. 285 (detektyw) Antonov Maxim/Shutterstock.com;

s. 286 (dynie) Daryartsy/Shutterstock.com; (kartka) Flas100/Shutterstock.com;

s. 287 (Martyna Wojciechowska) FotoChannels.com; (Tony Halik) Ireneusz Sobieszczuk / Forum; (Nela) Krzysztof Kuczyk / Forum; (Władysław Grodecki) Jacek Boron/REPORTER;

s. 288 (las) David Vogt/Shutterstock.com; (miasto na jeziorze) HelenField/Shutterstock.com; (miasto w drzewach) camilkuo/Shutterstock.com; (góra) Joorkan/Shutterstock.com; (bloger) hanss/Shutterstock.com;

s. 290 (postacie fantastyczne) Bibadash/Shutterstock.com;

s. 291 (głaz) Anna.zabella/Shutterstock.com; (tarcza) Andrey_Kuzmin/Shutterstock.com; (runy) Teresa Ponomareva/iStockphoto/Getty Images; (złoto) Wiehann Dumon/Shutterstock.com; (niedźwiedź) Scott E Read/Shutterstock.com; (beczka) Kishivan/Shutterstock.com; s. 292 (Gollum) AM-STUDiO/Shutterstock.com

s. 294 (katarynka – ikona) TomNinth/Shutterstock.com; (kataryniarz – ikona) SKart74/Shutterstock.com; (twarz z monoklem – ikona) Konstantin Kotov/Shutterstock.com; (książka – ikona) Prachova Nataliia/Shutterstock.com; (katarynka) Wolf-photography/Shutterstock.com; (kataryniarz) Klemen K. Misic/Shutterstock.com;

s. 295 (laptop) Chuenmanuse/Shutterstock.com; (ekran laptopa) naumstudiopro/Shutterstock.com; (księgarnia) Tupungato/Shutterstock.com; (Bolesław Prus);

s. 296 (render książki) kvector/Shutterstock.com; (okładka książki); (laptop) Chuenmanuse/Shutterstock.com; (strona internetowa) 32 pixels/Shutterstock.com;

s. 297 (pan Tomasz) Jeremy Walter/Shutterstock.com; (dziewczynka) ArtMari/Shutterstock.com;

s. 298 (żółte maziaje) Bilbo Baggins/Shutterstock.com;

s. 299 (kataryniarz) Garden Photo World/Alamy Stock Photo/BE&W;

s. 300 (karteczka) kolotuschenko/iStockphoto/Getty Images;

s. 302 (tło z rzeką) ActiveLines/Shutterstock.com; (domki) ActiveLines/Shutterstock.com; (sokół) Sriram Bird Photographer/Shutterstock.com; (kruk) Marcin Perkowski/Shutterstock.com; (chłopiec) Shutterstock AI/Shutterstock.com; (render książki) kvector/Shutterstock.com; (kwiatki na okładce) MrsWilkins/iStockphoto/Getty Images; (sokół na okładce) Lorri Kajenna/Shutterstock.com; (tło z rzeką na okładce) Hermit Crab Designs/Shutterstock.com;

s. 303 (góry z rzeką – rys.) marumaru/iStockphoto/Getty Images; (Emilia Kiereś) Damian Klamka/East News;

s. 304 (krokus – rys.) ARTidea/Shutterstock.com; (dziewczyna z laptopem – rys.) gmast3r/iStockphoto/Getty Images;

s. 305 (koperta) Ewa Pawińska;

s. 306 (notes) kolotuschenko/iStockphoto/Getty Images; (ołówek) sanchesnet1/iStockphoto/Getty Images;

s. 307 (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (laska Eskulapa logo) Artemisia_Absinthium/Shutterstock.com; (wstęga Möbiusa logo) Pavel_Kostenko/Shutterstock.com; (waga szalkowa logo) Arigato Studio/Shutterstock.com; (wioska) ArtMari/Shutterstock.com; (chata) ivan kokin/Shutterstock.com; (jabłoń) Yun Suroso/Shutterstock.com; (rzeka) PegasuStudio/Shutterstock.com; (koń) Hennadii H/Shutterstock.com; (kruk) LenaBelaya/Shutterstock.com; (sokół) Art Studio VN/Shutterstock.com; (ognisko) Viktorija Reuta/Shutterstock.com; (lustro) Prokrida/Shutterstock.com; (góry) Oceloti/Shutterstock.com;

s. 310 (burza) Henrik A. Jonsson; (skrzynia) Polarpx; (błyskawica – rys.) Alecsandr77/Shutterstock.com; (ludzie – rys.) Tomacco; (rysunek dziecka) s_oleg; (wózek inwalidzki – rys.) vishakaa; (mózg – rys.) Robusta; (Tesla – rys.) Maria_Domnikova; (pies) Tanya Zima; (Marcin Kozioł – okładka *Skrzynia Władcy Piorunów*) © Marcin Kozioł;

s. 311 (skrzynia) Vac1/Shutterstock.com; (Marcin Kozioł) fot. z arch. autora;

s. 312 (mapa myśli) Pixel-Shot/Shutterstock.com; (oglądanie gwiazd – rys.) Drawlab19/Shutterstock.com; (prąd – rys.) iProPav/Shutterstock.com; (karteczki) Flas100/Shutterstock.com;

s. 314 (Julia) Africa Studio/Shutterstock.com; (Tom) freeskyline/Shutterstock.com; (Spajk) Tina Rencelj/Shutterstock.com;

s. 315 (odliczanie) ShannonChocolate/Shutterstock.com; (skrzynia) Victor Moussa/Shutterstock.com; (kartki) BestPix/Shutterstock.com; (parasol) ArtMari/Shutterstock.com;

s. 316 (Nikola Tesla – rys.) Yeti Crab/Shutterstock.com

Mapy:

Adrian Bergiel: s. 99 (Jerozolima)

Aktualność linków, które występują w tym podręczniku i odsyłają do zewnętrznych stron internetowych, została sprawdzona przed ich opublikowaniem (dostęp z dnia 27.01.2025 r.). Wydawnictwo nie ponosi odpowiedzialności za aktualność i zawartość tych stron lub stron, do których linki tam zamieszczono.

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że podjęły starania mające na celu dotarcie do właścicieli i dysponentów wszystkich zamieszczonych utworów. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, przytaczając w celach dydaktycznych utwory lub fragmenty, postępują zgodnie z art. 27[1] ustawy o prawie autorskim. Jednocześnie Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że są jedynym podmiotem właściwym do kontaktu autorów tych utworów lub innych podmiotów uprawnionych w wypadkach, w których twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.

Zeskanuj kod

Aktywuj E-book

(cyfrowe odzwierciedlenie podręcznika) na EDURANGA

ISBN 978-83-02-22640-3

WSiP
wsip.pl
sklep.wsip.pl
infolinia: 801 220 555

EDURANGA

ORKE
orke.pl